

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1928.

Andra kammaren.

Nr 13.

Fredagen den 24 februari.

Kl. 3.30 e. m.

§ 1.

Justerades protokollen för den 17 och den 18 innevarande februari.

§ 2.

Upplästes följande till kammaren inkomna sjukbetyg:

Riksdagsman Viktor Herou är på grund av sjukdom (influenta) oförmögen att deltaga i riksdagsarbetet tillsvidare, intygas härmed.

Gysinge den 22 febr. 1928.

Assar Hellichius,
prov. läkare.

§ 3.

Avlämnades följande Kungl. Maj:ts propositioner, nämligen:

av herr statsrådet *Lyberg* propositionerna:

nr 89, angående ändrad lydelse av § 8 mom. 3 i förordningen den 9 juni 1911 (nr 80) med tulltaxa för inkommande varor;

nr 90, angående den fortsatta avvecklingen av Aktiebolaget Kreditkassans av år 1922 engagemang;

nr 91, angående tillfällig löneförbättring under budgetåret 1928—1929 för viss personal inom den civila statsförvaltningen; och

nr 111, angående ändring i den vid förordningen den 9 juni 1911 (nr 80) med tulltaxa för inkommande varor fogade tulltaxa, i vad angår vissa slag av mattor;

av herr statsrådet *von Stockenström* propositionerna:

nr 97, angående den statsunderstödda egnahemsverksamheten;

nr 99, angående undersökning rörande reglering av vissa delar av Lyckeby-åen;

nr 107, angående provisorisk förlängning av förordningen den 26 juli 1926 (nr 382) angående utförselbevis för råg och vete m. m.;

nr 108, angående överlåtelse till staten av viss fastighet för anordnande av en station för fiskeribiologiska undersökningar m. m.; och

nr 112, angående uppförande av ett redskapsskjul m. m. vid Flyinge hingst-depå och stuteri;

av herr statsrådet *Meurling* propositionen, nr 100, angående viss ersättning till reparatören Frans Magnus Berglund;

av herr statsrådet *Pettersson* propositionerna:

nr 79, angående tilläggspensioner åt vissa förutvarande lärarinnor;

nr 80, angående understöd åt avlidne medicine kandidaten J. G. Larssons minderårige son m. m.;

- nr 83, angående försäljning av en tomt jämte byggnader i Hälsingborg;
nr 92, angående tilläggspension åt f. d. vaktmästaren vid pedagogiska biblioteket i Stockholm S. P. Romulus m. m.;
nr 93, angående tillfällig löneförbättring åt nordiska museets personal;
nr 94, med förslag till grunder för tillfällig löneförbättring under ecklesiastikåret 1928—1929 åt kyrkoherdar och komministrar i nyreglerade pastorat samt åt kontraktsprostar och vissa extra ordinarie präster;
nr 95, med förslag till grunder för dyrtidstillägg under ecklesiastikåret 1928—1929 åt dels kyrkoherdar och komministrar i nyreglerade pastorat samt åt kontraktsprostar och vissa extra ordinarie präster, dels ock innehavare av prästerliga emeritlöner;
nr 96, angående inrättande av en professur i flygteknik vid tekniska högskolan m. m.;
nr 102, angående löne reglering för befattningshavarna vid domkapitlens expeditioner m. m.;
nr 43, med förslag till lag om de svenska lapparnas rätt till renbete i Sverige m. m.;
nr 86, med förslag till lag om ändrad lydelse av 1 § i lagen den 12 maj 1917 om expropriation;
nr 71, med anhållan om riksdagens yttrande angående vissa av den internationella arbetsorganisationens konferens år 1927 fattade beslut;
nr 101, med förslag till lag om vissa av landsting eller kommun drivna sjukhus;
nr 39, med förslag till lag om kollektivavtal och till lag om arbetsdomstol;
nr 40, med förslag till lag om ändrad lydelse av 46 § utsökningslagen m. m.;
och
nr 41, angående anslag till centrala skiljenämnden för vissa arbetstvister m. m.;

av herr statsrådet *Rosén* propositionerna:

- nr 81, angående befrielse för sergeanten vid intendenturkåren C. A. Svedberg från viss ersättningsskyldighet;
nr 87, angående om- och tillbyggnad av garnisonssjukhuset i Skövde m. m.;
nr 88, angående överlåtelse till lantförsvaret av den till kronoegendomen Gudhem nr 1—9 med Holmäng nr 1 Hulegård i Gudhems socken av Skaraborgs län hörande utgården Knype; och
nr 98, angående pensionsålder för brigadchefer; samt

av herr statsrådet *Hamrin* propositionerna:

- nr 103, angående godkännande av ett mellan Sverige och Finland avslutet handelsavtal;
nr 104, angående godkännande av ett mellan Sverige och Turkiet avslutet handels- och sjöfartsavtal; och
nr 105, med förslag till förordning om fortsatt tillämpning av förordningen den 27 april 1923 angående rätt för Konungen att i visst fall åsätta särskild tullavgift.

Samtliga avlämnade propositioner bordlades.

§ 4.

Föredrogos var för sig och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande propositioner:

- nr 84, angående lån till främjande av bostadsproduktionen; och
nr 85, angående anslag till folksanatorierna m. m.

§ 5.

Vidare föredrogos, men blevo ånyo bordlagda statsutskottets utlåtanden nr 21—23, första lagutskottets utlåtande nr 12, andra lagutskottets utlåtanden nr 9—14, andra kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtande nr 1 samt andra kammarens femte tillfälliga utskotts utlåtande nr 3.

§ 6.

Herr talmannen gav nu ordet till herr förste vice talmannen **Hamilton**, som yttrade: Herr talman! Beträffande Kungl. Maj:ts proposition, nr 97, angående den statsunderstödda egnahemsverksamheten tillåter jag mig hemställa, att tiden för avlämnande av motioner, som beröra nämnda proposition, må utsträckas till det plenum, som inträffar näst efter tjugu dagar från i dag.

Kammaren biföll denna hemställan.

Härefter lämnades ordet till herr **Järte**, som anförde: Herr talman! Jag har motsvarande yrkande beträffande propositionen nr 84, där Kungl. Maj:t äskar anslag till främjande av bostadsproduktionen, och hemställer sålunda, att motionstiden måtte förlängas till sist det plenum, som infaller näst efter tjugu dagar från propositionens avlämnande i kammaren.

Jämväl denna hemställan bifölles.

Ordet begärdes härpå av herr **Johanson** i Stockholm, som yttrade: Herr talman! Beträffande Kungl. Maj:ts proposition, nr 39, med förslag till lag om kollektivavtal och till lag om arbetsdomstol ber jag att få framställa enahanda yrkande, eller att motionstiden måtte utsträckas till det plenum, som infaller näst efter 20 dagar från denna dag.

Ifrågavarande hemställan blev av kammaren likaledes bifallen.

Herr **Johanson** i Stockholm, som ånyo erhöll ordet, anförde vidare: Herr talman! Jag skall be att få framställa samma yrkande beträffande propositionerna nr 40 och 41.

Även denna hemställan bifölles.

§ 7.

Avgåvos följande motioner, nämligen av:

herr *Wallerius m. fl.*, nr 428, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 70, angående vissa ändringar med avseende å fortsättningsskolans anordnande;

herr *Lindgren m. fl.*, nr 429, i anledning av samma proposition; och

herr *Wikström m. fl.*, nr 430, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 66, angående grunder för statsbidrag till uppförande och drift av tuberkulosjukvårdsanstalter i Västerbottens län.

Dessa motioner bordlades.

§ 8.

Anmälades och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen:

från bevillningsutskottet:

nr 39, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående fortsatt tillämpning av förordningen den 17 maj 1923 (nr 113) om

utgörande av en särskild stämpelavgift i vissa fall vid köp, byte eller införsel till riket av pärlor med flera lyxvaror; och

nr 40, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa ändringar i den vid förordningen den 9 juni 1911 (nr 80) med tulltaxa för inkommande varor fogade tulltaxa, i vad angår kautschukringar m. m. till motorvelocipeder;

från sammansatta bevillnings- och första lagutskottet, nr 38, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med anhållan om riksdagens yttrande över förslag till kungörelse angående förbud mot utförsel från riket av smidbart järn-skrot dels ock i ämnet väckta motioner;

från andra lagutskottet, nr 41, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag med särskilda bestämmelser angående avstyckning inom vissa delar av Kopparbergs län;

från första lagutskottet:

nr 35, i anledning av väckt motion om ersättning åt nämndemän för nämndemansuppdragets fullgörande;

nr 36, i anledning av väckta motioner om ändring av bestämmelserna rörande gäldande av kostnader för ekonomisk besiktning av löneboställe; och

nr 37, i anledning av väckta motioner om ändring i gällande lagstiftning angående fjärdingsmans avlönande m. m.; samt

från riksdagens kansli:

nr 29, angående val av riksdagens justitieombudsman och hans efterträdare; och

nr 32, angående val av riksdagens militieombudsman och hans efterträdare.

Vidare anmäldes och godkändes riksdagens kanslis förslag till riksdagens förordnanden:

nr 30, för revisionssekreteraren m. m. E. G. Geijer att vara riksdagens justitieombudsman;

nr 31, för häradshövdingen m. m. H. G. Forsberg att vara riksdagens justitieombudsmans efterträdare;

nr 33, för revisionssekreteraren m. m. G. M. E. Bendz att vara riksdagens militieombudsman; och

nr 34, för hovrättsrådet E. H. Elliot att vara riksdagens militieombudsmans efterträdare.

§ 9.

Till bordläggning anmäldes:

konstitutionsutskottets utlåtanden:

nr 2, i anledning av väckt motion om en allmän revision av folkförbundets akt; och

nr 3, i anledning av väckt motion om införande i vallagen av bestämmelse rörande inkallande av temporär ersättare vid långvarigt laga förfall för riksdagsman m. m.;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 5, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bemyndigande för Kungl. Maj:t att besluta i fråga om vissa postavgifter; och

nr 6, angående vissa delar av tullbevillningen; samt

andra lagutskottets utlåtande, nr 15, i anledning av väckta motioner angående arbetstidsförhållandena vid rikets fasta brandkårer.

§ 10.

Justerades protokollsutdrag.

§ 11.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr <i>Pettersson</i> i Bjälbo	under 3 dagar fr. o. m. den 25 febr.,
» <i>Wikström</i>	» 4 » » » 25 »
» <i>Werner</i>	» 4 » » » 25 »
» <i>Larson</i> i Tönnersa	» 3 » » » 25 »
» <i>Hallén</i>	» 4 » » » 26 » och
» <i>Olsson</i> i Blädinge	» 2 » » » 27 » .

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 3.56 e. m.

In fidem
Per Cronvall.

Lördagen den 25 februari.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Justerades protokollet för den 20 innevarande februari.

§ 2.

Föredrogos var för sig följande å kammarens bord vilande Kungl. Maj:ts propositioner; och hänvisades därvid

till bevillningsutskottet propositionen, nr 89, angående ändrad lydelse av § 8 mom. 3 i förordningen den 9 juni 1911 (nr 80) med tulltaxa för inkommande varor; och

till statsutskottet propositionen, nr 90, angående den fortsatta avvecklingen av aktiebolaget Kreditkassans av år 1922 engagemang.

Vid föredragning härpå av propositionen, nr 91, angående tillfällig löneförbättring under budgetåret 1928—1929 för viss personal inom den civila statsförvaltningen, remitterades propositionen, såvitt den anginge pensionsväsendet till bankoutskottet, i vad den rörde jordbruksärenden till jordbruksutskottet och i övrigt till statsutskottet.

Vidare överlämnades:

till bevillningsutskottet propositionen, nr 111, angående ändring i den vid förordningen den 9 juni 1911 (nr 80) med tulltaxa för inkommande varor fogade tulltaxa, i vad angår vissa slag av mattor;

till jordbruksutskottet propositionerna:

nr 97, angående den statsunderstödda egnahemsverksamheten; och

nr 99, angående undersökning rörande reglering av vissa delar av Lyckeboån;

till bevillningsutskottet propositionen, nr 107, angående provisorisk förlängning av förordningen den 26 juli 1926 (nr 382) angående utförselbevis för råg och vete m. m.;

till jordbruksutskottet propositionerna:

nr 108, angående överlåtelse till staten av viss fastighet för anordnande av en station för fiskeribiologiska undersökningar m. m.; och

nr 112, angående uppförande av ett redskapsskjul m. m. vid Flyinge hingst-depå och stuteri;

till bankoutskottet propositionerna:

nr 100, angående viss ersättning till reparatören Frans Magnus Berglund;

nr 79, angående tilläggspensioner åt vissa förutvarande lärarinnor; och

nr 80, angående understöd åt avlidne medicine kandidaten J. G. Larssons minderårige son m. m.;

till jordbruksutskottet propositionen, nr 83, angående försäljning av en tomt jämte byggnader i Hälsingborg;

till bankoutskottet propositionen, nr 92, angående tilläggspension åt f. d. vaktmästaren vid pedagogiska biblioteket i Stockholm S. P. Romulus m. m.; samt

till statsutskottet propositionerna:

nr 93, angående tillfällig löneförbättring åt nordiska museets personal;

nr 94, med förslag till grunder för tillfällig löneförbättring under ecklesiastikåret 1928—1929 åt kyrkoherdar och komministrar i nyreglerade pastorat samt åt kontraktsprostar och vissa extra ordinarie präster;

nr 95, med förslag till grunder för dyrtidstillägg under ecklesiastikåret 1928—1929 åt dels kyrkoherdar och komministrar i nyreglerade pastorat samt åt kontraktsprostar och vissa extra ordinarie präster, dels ock innehavare av prästerliga emeritilöner; och

nr 96, angående inrättande av en professur i flygteknik vid tekniska högskolan m. m.

Härefter föredrogs propositionen, nr 102, angående lönereglering för befattningshavarna vid domkapitlens expeditioner m. m.; och hänvisades densamma, i vad den avsåge viss ersättning till prästerskapets änke- och pupillkassa från ett under elfte huvudtiteln uppfört förslagsanslag till bankoutskottet och i övrigt till statsutskottet.

Härpå föredrogos och överlämnades till behandling av lagutskott propositionerna:

nr 43, med förslag till lag om de svenska lapparnas rätt till renbete i Sverige m. m.;

nr 86, med förslag till lag om ändrad lydelse av 1 § i lagen den 12 maj 1917 om expropriation;

nr 71, med anhållan om riksdagens yttrande angående vissa av den internationella arbetsorganisationens konferens år 1927 fattade beslut; och

nr 101, med förslag till lag om vissa av landsting eller kommun drivna sjukhus.

§ 3.

Herr statsrådet *von Stockenström* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 109, angående vissa pensioner från allmänna indragningsstaten; och

nr 110, angående vissa pensioner och understöd från allmänna indragningsstaten.

Dessa propositioner bordlades.

§ 4.

Vidare föredrogs Kungl. Maj:ts på bordet liggande proposition, nr 39, med förslag till lag om kollektivavtal och till lag om arbetsdomstol.

*Vid remiss
av propositionen
nr 39.*

Därvid anförde:

Herr **Engberg**: Herr talman, mina herrar! Då jag ser herr statsrådet och chefen för socialdepartementet närvarande, förstår jag, att han själv haft en känsla av att när en dylik proposition remitteras, det lär vara ofrånkomligt, att den beledsagas med några reflexioner, i varje fall från deras sida, som under detta ärendes långa och i många stycken spännande historia företrätt och alltjämt företräda en ståndpunkt, som står i rak strid med den regeringen företräder.

Jag tror, herr talman, att vi alla, som sitta i denna kammare — kanske med något undantag, som bekräftar regeln — se med djupt bekymmer på den konfliktsituation, som råder ute i landet, den väldiga kraftmätning mellan arbete och kapital, som där äger rum. Och vi äro alla fyllda av känslan, att det helt naturligt är en olycka för hela vårt produktiva liv, att en dylik förhärjande strid pågår. Men vi hava alla hoppats, och vi hoppas det väl alltjämt, att det skall lyckas att ernå en lösning av konflikten. Med så mycket större förvåning nödgas vi då konstatera, att regeringen funnit denna situation med alla dess brännbara ämnen anhopade vara den rätta och riktiga för att slunga in på riksdagens bord en proposition sådan som den, vilken här föreligger. Jag måste säga, att dylikt är ett nytt steg i hela den serie av — låt mig uttrycka det så — psykologiska klumpigheter och missgrepp, som satt sin prägel på regeringens handläggning av detta ärende alltsedan den 30 december 1926, då den s. k. arbetsfredsdelegationen sprängdes. Nog hade man haft rätt att begära, att regeringen med sin ställning som landets ansvariga styrelse i ett läge sådant som det nuvarande betänkt sig mer än en gång, innan den lägger fram en proposition, om vilken den på förhand vet, att den mötes av ett samlat och energiskt *misstroende* från den svenska arbetarklassen, och därtill en proposition, som mig veterligen icke heller påkallats eller begärts av den andra parten.

När herr statsrådet och chefen för socialdepartementet på senhösten 1926 höll sitt bekanta föredrag i Göteborg, var det för många en glädje att kunna konstatera, att han i *ett* avseende gick fram på linjer, som förtjänade allmän respekt. Det var, när han betonade nödvändigheten av, att varje lagstiftning på detta område skall omfattas med förtroende från de olika parterna på arbetsmarknaden, och när han vidare utvecklade, att det vore nödvändigt för sakens lyckosamma utgång, att det funnes medverkan från arbetarpartens sida. Jag tror, att vi alla kunna göra den uppfattningen till vår, huru vi än tänka om lagstiftning eller icke lagstiftning på detta område, nämligen, att skall lagstiftning ifrågasättas, så skall den fotas på förtroende från de parter sida, som den kommer att omspänna och vars liv den kommer att reglera.

Jag kan, herr talman, icke underlåta att uttala min förvåning, att socialministern, för vars person jag själv så många år haft den största beundran, nu har fallit ifrån den grundsats, som han proklamerat, och gått över till deras leder, som i likhet med statsministern — också i Göteborg för resten — krävt, att här skulle en lagstiftning tillskapas alldeles oberoende av huruvida arbetsfredsdelegationen bleve färdig med sin rapport eller ej. Jag måste på det livligaste beklaga, att socialministern tagit detta steg och frånträtt den sunda grundsats, för vilken han gjort sig till tolk i Göteborg.

Nu stå vi här med propositionen framför oss och fråga oss närmast med oro, vilken inverkan den psykologiskt skall få på det nuvarande läget. Kan den betraktas som ett rimligt och förnuftigt bidrag från den svenska regeringen

Vid remiss
av propositionen
nr 39.
(Forts.)

sida att dämpa upprörda känslor i landet? Kan den vara ägnad att införa ett element av försoning, överenskommelse och vilja till samförstånd i det nuvarande läget? Ja, herr talman, jag nödgas tro, att ett allmänt omdöme går i den riktningen, att så *icke* är fallet. Det är icke att dämpa tvisterna utan att medvetet giva dem en ny näring, när ett förslag som detta i oträngt mål kastas fram på riksdagens bord.

Jag sade, att det var i oträngt mål. Jag vidhåller den uppfattningen, ty redan en snabb genomläsning av den kungl. propositionen, enkanterligen de delar därav, som innehålla den principiella motiveringen för att man beträder denna väg, har givit mig det bestämda intrycket, att det är ytterst svaga och ytterst diskutabla argument, Kungl. Maj:t framfört, när det gäller att motivera tillgripandet av lagstiftningsvägen.

Jag har här i min hand en bok, som heter: »Hur man sköter sitt folk. Samförstånd mellan företagare och arbetare» av K. F. Göransson, disponent och känd som en man, vilken väl står i främsta ledet av erfarna svenska industriledare och industriledare. Han har i sin bok ägnat ett kapitel även åt detta spörsmål, och han säger här följande under rubriken: »Förutsättningar för skiljemannasystemets framgång». — Jag skall tillåta mig att göra ett citat, herr talman, ty jag anser det han här säger så värdefullt, att det bör införlivas med kammarens protokoll. Han säger: »Om systemet skall lända till gagn, måste det motsvara sund praxis och rättsmedvetenhet hos båda parterna. Likaså torde systemets införande icke böra rekommenderas annat än om avtalen och de därmed förbundna förhållandena vunnit den utveckling, att båda parterna kunna omfatta skiljedomstanken med förtroende.

Skulle den ena eller andra parten finna, att hans ställning försämrats genom systemets införande, riskeras att denna part blir obenägen till att överhuvud taget avsluta kollektivavtal. Därav kunna följa än större strider och osäkrare förhållanden än de nu rådande.

De, som höja en varnande röst i denna riktning, göra sig även den frågan, om överhängande behov av skiljedomsinstitution för rättstvister verkligen kan anses föreligga, då de flesta öppna konflikterna i vårt land beröra de rena intressetvisterna för *avtalens upprättande* men icke rättstvister *om deras tillämpning*. Den sistnämnda sortens konflikter anses huvudsakligen förekomma i de syndikalistiska kretsarna, och det göres också den frågan, om detta icke kan betraktas som en övergående företeelse, vilken försvinner i den mån som bättre kunskaper i ekonomiska frågor spridas bland dessa arbetarkretsar.»

Jag är övertygad om, herr talman, att den synpunkt, som denne erfarne industriledare och denne med arbetsmarknaden och dess psykologi väl förtrogne man här gjort sig till målsman för, är sund och riktig. Den kan man litet till mans göra till sin. Socialministern har gjort den i långa stycken till sin i föredraget i Göteborg. Nu se vi honom på en annan väg. Det må ursäktas mig, om jag bakom honom skymtar icke hans bättre jag, utan gestalten av en annan, som vill driva en tjurskallighetens och oresonlighetens prestigepolitik och som kanske kommer att driva sitt spel så långt, att det hela slås i stycken.

Jag vill vidare säga, herr talman, att man i dessa dagar med intresse kunnat se, hur i ett annat land och ett stort sådant — jag tänker på Storbritannien, som har en liberalism, som alljämt måste betraktas som ledande i Europa och som våra liberaler efter råd och lägenhet åtminstone i bättre ögonblick söka efterhärma — hur, säger jag, man i detta land från det liberala partiets sida lagt fram ett stort betänkande om Storbritanniens ekonomiska framtid, och där man sida upp och sida ned understryker nödvändigheten av att frivillighetens principer tillämpas på det område, varom här är fråga, där man varnar för tvångslagstiftningens väg och uttryckligen säger, att man är glad över att i Storbritannien tanken på obligatorisk skiljedom icke har framtid för sig. Jag för

min del skulle tro, att denna åskådning, som förfäktas av Lloyd George och hans vänner i Storbritannien, vittnar både om ansvarskänsla och om öppen och klar blick för arbetsmarknadens förhållanden.

Jag tror, att regeringen genom det steg, den tagit här, kastat in ett brandämne i diskussionen, som förvärrar möjligheterna att få fred på arbetsmarknaden och som giver Sveriges arbetare ett påtagligt bevis för, att regeringen icke bryr sig om deras uppfattning i frågan utan att den vill *kommendera* fram en lagstiftning mot dem. Det är enligt min uppfattning ett olyckligt och synnerligen ödesdigert grepp.

Det är dessa känslor, som jag velat giva uttryck åt.

Chefen för socialdepartementet herr statsrådet **Pettersson**: Herr talman! Herr Engberg har framställt en del anmärkningar mot själva principerna för den föreslagna lagstiftningen, och det nödgar mig att också säga några ord till försvar för propositionen.

Herr Engberg har till en början erinrat om ett yttrande av mig angående dessa frågor av den innebörd, att lagstiftningen bör vara sådan, att den kan omfattas med förtroende av dem, det gäller. Jag fällde det yttrandet på ett möte i Göteborg i höstas ett år sedan, och det fälldes med hänsyn till förslaget om obligatorisk skiljedom i intressetvister. Jag ville därmed varna mot att gå för långt i lagstiftningsiver, man kunde då skada den sak, man ville främja; ty sina egna intressen borde parterna själva vara närmast att tillgodose. Jag vill betona, att i det sammanhang, vari yttrandet fälldes, avsåg det endast frågan om intressetvister. Men jag kan tillägga, att enligt min mening även lagstiftning om domstolsbehandling av rättstvister bör uppbäras av parternas förtroende. Man har också i det föreliggande förslaget sökt tillgodose detta syfte först och främst därigenom, att man skrivit lagen så, att den icke endast formellt är opartisk utan även kan beräknas verka så, att den icke leder vare sig den ena eller den andra parten till obehörigt förfång.

Vidare har man vid lagens avfattande sökt så nära som möjligt ansluta sig till den rättsuppfattning och den åskådning, som på detta område vunnit burkskap bland de närmast intresserade.

Slutligen har man sökt tjäna samma syfte genom att i den domstol, som det här är fråga om, inorganisera representeranter för de stora partsorganisationerna, i tanke att dessa därigenom skola få tillfälle att övervaka, att rätt skipas i överensstämmelse med lagen, samt därjämte att själva delta i det fortsatta utbyggandet av den rättsordning, varom här är fråga. Ty det är klart, att den på kollektivavtal grundade rätten icke är fix och färdig med antagande av detta förslag.

Gentemot den svartmålning, herr Engberg gav av förslagets syfte, skall jag be att helt kort få framhålla, vad det här verkligen är fråga om. I propositionen föreslås en lag om kollektivavtal, som går ut på att genom lagens helgd auktorisera den speciella form för ingående av överenskommelser mellan arbetsgivare och arbetare, som fackföreningarna drivit fram och som slutligen också tillvunnit sig arbetsgivarnas erkännande.

Vad den föreslagna domstolen beträffar, så är dess uppgift att avgöra de tvister, som kunna uppstå angående vad som i särskilda fall är rätt mellan arbetsgivare och arbetare. Därvid har man föreställt sig, att man skulle kunna vinna medverkan av partsorganisationerna själva.

Det hela går således helt enkelt ut på att giva samhällets och lagens stöd åt den faktiska rättsordning, som på detta område redan uppstått och som är i behov av en sådan sanktion. Ty med allt erkännande åt den skapelse, som den svenska arbetarorganisationen innebär, och den nytta, den gjort icke endast arbetarklassen utan hela samhället, tror jag icke, att det är lämpligt,

Vid remiss
av propositionen nr 39.

(Forts.)

Vid remiss
av propositionen
nr 39.
(Forts.)

att en sådan organisation får växa ut så, att den blir en verklig stat i staten. Staten måste hålla på rätten att ordna och leda rättsbildningen i det stora hela.

Herr Engberg talade något om motsvarande förhållanden i utlandet. Jag vill med anledning därav framhålla, att en sådan lagstiftning, som här föreslås, redan är genomförd i så gott som alla europeiska stater, som kunna sägas vara något så när jämförliga med oss. Herr Engberg nämnde England. Det är sant, att där icke förekommer någon speciell lagstiftning om domstolsprövning av rättstvister mellan arbetsgivare och arbetare. Detta beror därpå, att engelsmännen ha en helt annan uppfattning än vi om lämpligheten av att lagstifta. De av herr Engberg lämnade upplysningarna kunna i detta avseende kompletteras med att det i England är en ytterst vanlig sak, att tvister om kollektivavtal dragas inför de allmänna domstolarnas prövning och avgörande, utan att detta på arbetarhåll väcker den ringaste förargelse eller förvåning.

Det kan ju för övrigt, eftersom vi tala om utlandet, vara skäl att påminna om hur det ser ut i andra stater, som äro jämställda med oss.

I Norge ha vi en lag av 1927 om kollektivavtal och om en statsdomstol för prövning av dylika tvister. Det har funnits sådan lagstiftning i Norge sedan 1915. I Danmark har man en lag av 1919 i samma ämne och i Finland en lag av 1924. Enligt den senare handläggas tvister om kollektivavtal av de allmänna domstolarna. I Tyskland finnes en förordning om kollektivavtal av 1918, som visserligen är ganska knapphändig. Beträffande den vill jag framhålla, att den var en av de första förordningarna, som utfärdades i Tyskland efter revolutionen. Denna inträffade i november 1918, och den nämnda förordningen tillkom den 23 december samma år, undertecknad med de kända namnen Ebert, Haase och Bauer. Man ansåg i Tyskland, att när folket blivit herre i eget hus, en av lagstiftningens första omsorger borde vara att lagfästa kollektivavtalen. Man har sedermera utarbetat förslag till en betydligt vidlyftigare lagstiftning om kollektivavtal, men det förslaget har ännu ej blivit lag. År 1926 införde man i Tyskland en lag om domstolsbehandling i tre instanser av tvister om kollektivavtal. Domstolarna äro nära anslutna till de allmänna domstolarna.

Jag kan icke neka mig nöjet, att när jag talar om de tyska förhållandena meddela, hur detta lagförslag, framlagt av en icke socialdemokratisk regering, mottogs av socialdemokraterna i tyska riksdagen.

Under principdebatten yttrade den socialdemokratiske huvudtalaren bl. a. följande: »Vad som gör det föreliggande arbetsdomstolslagförslaget särskilt betydelsefullt är, att man med denna lag skall övergå till erkännande av den kollektiva arbetsrätten i Tyskland.» (När talaren yttrade detta, ropades från socialdemokratiskt håll: »Sehr richtig.») »Detta lagförslag», fortsatte talaren, »omfattar jämte rättsskipningens även rättsbildningens område, i det förslaget erkänner kollektivavtalet i hela dess betydelse, detta avtal, vid vilket icke blott förhandlas enligt bestående lag, utan varigenom ny rätt skapas medelst parternas fria överenskommelse. Jag tror mig hava förstått herr riksarbetsministern rätt däri, att han till utgångspunkt för denna lag tagit erkännandet av arbetsgivarnas och arbetstagarnas stora koalitioner. Det är ju det stora i den utveckling, som finner sitt utflöde i detta lagförslag, att småningom även de lagstiftande korporationerna och, såsom jag antar, även riksdagen icke längre kunna komma förbi, att framtidens sociala rättsordning måste byggas på de stora koalitioner av de intresserade ekonomiska faktorerna — att man måste ställa den kollektiva arbetsrätten i medelpunkten av hela vår kommande arbetsrättslagstiftning.» (»Mycket sant» från socialdemokraterna.) »Det är vid arbetsrätten icke fråga om någon sakrätt utan om den arbetande männi-

skans rätt. Denna kan endast skapas ur det sociala livets källa, d. v. s. vi behöva för bildande av denna arbetsrätt de intresserade arbetarna och befattningshavarna, som alltid åter av sig själva skola på nytt skapa rätt, som också själva skola förvalta sitt arbetsavtals rätt. Utifrån denna grundtanke, som vi också höra tona i fjärran i det föreliggande förslaget, bestämmes vårt partis ställningstagande till enskildheterna i förslaget.» Härefter framställde talaren en del detaljanmärkningar, som jag icke skall uppehålla mig vid. Jag vill endast nämna, att den främsta anmärkning, som restes, var, att förslaget alltför nära anknöt till de ordinarie domstolarna och att juristerna skulle få för mycket att säga inom desamma. Med tanke härpå måste jag framhålla, att det svenska förslaget åtminstone icke kan utsättas för den kritiken.

När man ser, hur de tyska socialdemokraterna äro fullt övertygade om gagnet, välsignelsen och vikten av en sådan lagstiftning som här avses och å andra sidan hör de svenska socialdemokraternas förkastelsedomar över det svenska förslaget, då undrar man, hur det kan komma sig, att vad som är sanning för socialdemokraterna i Berlin och Jena, bara är dåligt skämt för socialdemokraterna i Stockholm.

Men det är även andra stater, som hava en dylik lagstiftning. I Österrike har man en lag om kollektivavtal av 1919, där gå tvister om kollektivavtal till de allmänna domstolarna. I Schweiz har man bestämmelser härom i den allmänna civillagen av år 1911, visserligen knapphändiga. I Frankrike infördes 1919 i arbetslagen ett kapitel, som närmare reglerar kollektivavtalet, och i Belgien har man en förordning av 1898 med vissa bestämmelser om dylika avtal. I Holland gäller, att tvister om kollektivavtal dragas inför de allmänna domstolarnas prövning, och helt nyligen, för ett par månader sedan, har man i Holland antagit en ny lag om kollektivavtal, som i vissa avseenden rätt mycket sluter sig till det förslag, som här framlagts.

Till dessa kortfattade upplysningar om främmande länder vill jag göra ett litet tillägg. Jag sammanträffade i höstas på ett möte i Oslo med den förre finske socialministern Helo, vilken själv satte en ära i att befinna sig på vänstra flygeln av sitt parti. Jag frågade honom därvid om man från hans eller hans partis sida hade något att invända mot principen obligatorisk skiljedom i rättstvister. Han svarade utan betänkanke: naturligtvis icke, under den självklara förutsättningen att man kan åstadkomma opartiska domstolar. Under danska veckan helt nyligen sammanträffade jag här i Stockholm med lektor Bramsnæs, finansminister i Staunings socialdemokratiska ministär. Jag frågade honom, om han kände till att det på något håll bland de danska socialdemokraterna gjordes någon invändning mot principen obligatorisk skiljedom beträffande rättstvister. Han svarade utan betänkanke, att han för sin del icke hört talas därom.

Jag skall icke längre uppehålla mig vid denna sida av saken, utan övergår till att meddela herr Engberg det skäl, som förmått regeringen att nu framlägga denna proposition. Skälet är, att riksdagen begärt lagstiftning i ämnet. Det skedde 1926. Riksdagen anhöll då efter en mycket stark motivering, att så snart Kungl. Maj:t ansåg det material föreligga, som var erforderligt för bedömande av frågan om lagstiftningsåtgärder till arbetsfredens bevarande, Kungl. Maj:t ville utan tidsutdräkt för riksdagen framlägga förslag till lagstiftning i ämnet. Riksdagen avsåg då icke endast lagstiftning om skiljedom i rättstvister utan också lagstiftning om förbud mot s. k. samhällsfarliga arbetsinställelser.

Vid den utredning och det övervägande, som regeringen företagit i anledning av denna riksdagens skrivelse, har det befunnits, att frågan om lagstiftning angående rättstvister föreligger i det skick, att den nu kan avgöras. Vad den andra frågan beträffar, har regeringen funnit, att man i fråga om den icke

Vid remiss
av propositionen
nr 39.
(Forts.)

Vid remiss
av propositionen
nr 39.
(Forts.)

kommer så snart till botten utan den kräver ytterligare åtskillig utredning och åtskilligt övervägande. Den föreligger icke i det skick, att den för närvarande kan föreläggas riksdagen. Vid sådant förhållande har regeringen trott sig handla i överensstämmelse med riksdagens önskan 1926, då den här framlagt förslag till lag om kollektivavtal och till lag om arbetsdomstol.

Särskilt förebrår oss herr Engberg, att vi framlägga denna proposition just nu, när det för tillfället råder en upphetsad stämning på grund av de pågående stora arbetskonflikterna. Jag kan mycket väl förstå detta klander, men jag vill ändå icke medgiva, att det är befogat. För mig står det klart, att när det gäller en lagstiftning sådan som denna, är det avgörande vid bedömandet av frågan, om förslag skall framläggas och antagas, endast: är lagen nödig och nyttig? Besvaras den frågan med ja, lägges förslaget fram. Besvaras den åter med nej, håller man det inne. Däremot kan jag icke finna, att en stämning, som av andra orsaker kan finnas inom landet, därvidlag är av avgörande betydelse.

Jag hade verkligen trott, att i den svenska riksdagen skulle finnas resonans för den mening, som jag nu uttalat, ty vad man än må säga om den svenska riksdagen, så tror jag icke, att man kan förneka, att vilja till saklighet hör till dess förnämsta egenskaper. Jag har åtminstone under min riksdagstid iakttagit att den svenska riksdagen har en fast vilja att behandla var sak efter dess egen beskaffenhet och icke efter hänsyn till en eller annan främmande omständighet.

Detta är de synpunkter, som varit vägledande för regeringen.

Jag kan sammanfatta mitt svar till herr Engberg så: det man anser vara rätt, det måste man göra, även om det från en eller annan synpunkt skulle framstå som mindre opportunt.

Herr **Johanson** i Stockholm: Herr socialministern har angivit avsikten med föreliggande förslag vara att ordna rättsförhållandena mellan arbetare och arbetsgivare på vissa områden. Mot detta är ingenting att säga. Åtgärder i detta syfte hava ju statsmakterna tidigare vidtagit och med resultat, som varit till fromma för arbetsfreden och för utformningen av rättsförhållandena mellan arbetare och arbetsgivare. Jag åsyftar förlikningsmannainstitutionens införande 1906, de särskilda skiljedomare, som tillkommo 1920, och den centrala skiljenämnden, som också tillkom 1920. Men att märka är, att tillvägagångssättet varit, att man endast lagstiftat om sådana åtgärder för uppbyggande av rättsförhållandena mellan arbetarna och arbetsgivarna, beträffande vilka parterna varit överens om att de voro nyttiga och fyllde sitt ändamål.

Det är således inte första gången denna fråga förelägges riksdagen. För övrigt har den varit föremål för behandling i mer än 40 år. Men riksdagen har klokt nog iakttagit, att man icke bör lagstifta om sådana saker, varom tvist råder. I nu förevarande fall råder emellertid på arbetsarsidan en alldeles bestämmd uppfattning om det skadliga i att nu vidtaga lagstiftningsåtgärder på ifrågavarande område. Herr socialministern har i propositionen meddelat, att landsorganisationen och fackförbunden samt icke mindre än cirka 1,500 arbetarsammanslutningar bestämt avstyrkt lagstiftning för närvarande.

Herr socialministern har svårt att förstå, varför arbetarna i Sverige intaga en så bestämt avvisande ståndpunkt till lagstiftning på detta område, som i flertalet andra länder varit föremål för reglering av statsmakterna, men herr socialministern bör icke förbise, att i dessa länder är industrialismen mycket äldre än i Sverige. Om rättsförhållandena mellan arbetarna och arbetsgivarna finge, såsom vi anse vara klokt, utformas under full frihet och då man nått fram till en praxis och ett förfarande, som vunnit båda parternas förtroende, är tiden inne för statsmakterna att genom lag fastställa detta. Så har man

otvivelaktigt förfarit i de gamla industriländerna. Man får komma ihåg, att exempelvis i England framträdde industrialismen i ganska stor utsträckning redan på 1820- och 1830-talen. I Tyskland är också industrialismen väsentligt äldre än i Sverige. Där har man låtit parterna under full frihet småningom uppdraga konturerna för ett ändamålsenligt och nyttigt ordnande av rättsförhållandena mellan arbetare och arbetsgivare, och först, när man fått sådant underlag för lagstiftningen, har man ingripit.

Jag vill vidare erinra herr socialministern om, att i de länder, där man sökt lagstifta om obligatorisk skiljedom i tvister mellan arbetare och arbetsgivare, har det alltid skett med icke så liten skamfilad ära för statsmakterna, därför att lagstiftningen icke lett till åsyftat resultat, och detta har varit förenat med en viss chikan för statsmakterna. Det är icke önskvärt, att statens auktoritet på detta sätt nedsättes. Det bör även ur statsmakternas synpunkt vara angeläget, att förhållandena få växa fram under frihet och att man ingriper först då, när betänkliga ävarter framträda.

Är så förhållandet hos oss? Nej, ingalunda. Rättstvister ge numera anledning till ytterst få konflikter och ha för övrigt i alla tider givit anledning till ytterst få konflikter. Den tanken, att man skall låta rättstvister avgöras, icke genom makt utan genom skiljedom, är ingalunda någon nyhet för arbetarna utan praktiseras dagligen. Vi ha Centrala skiljenämnden som avdömer rättstvister. Men därjämte finns det inom flera industrier särskilda skiljedomsinstitut, som behandla de rättstvister, vilka kunna uppstå om de kollektivavtal, som gälla inom resp. industrier. Jag erinrar om de skiljedomsinstitutioner, som finnas exempelvis inom byggnadsindustrien och som avdöma ett flertal tvister om gällande kollektivavtal, jag tror, man kan säga varje vecka. Det vore ur vår synpunkt önskvärt, om detta förfarande finge växa sig fram mera, än vad det hittills gjort, innan man i lagstiftningen inför bestämmelser om obligatoriskt skiljedomsförfarande. Herr socialministern beklagade, att han icke fått stöd av de närmast intresserade parterna och deras medverkan för ordnandet av rättsförhållandena på arbetsmarknaden.

Jag tror, det varit olyckligt, att man avbrutit de försök, som gjorts vid ett par tillfällen, då representanter för parterna jämte samhället allvarligt bemödat sig om att söka få fram något ytterligare, som skulle kunna vara till gagn för vad man naturligtvis på båda hållen är livligt intresserad av: att försöka undgå arbetskonflikter. Ingen må leva i den föreställningen, att arbetskonflikter äro önskvärda vare sig ur arbetarnas eller ur arbetsgivarnas synpunkter. Jag är för min del övertygad om att båda parterna livligt önska att kunna undvika dessa konflikter och vid varje tillfälle göra sitt yttersta för att undvika dem. Men varför kan man då icke få vara i fred för regeringarna då man kommit ett stycke på väg? Det är i högsta grad olyckligt. Efter storstrejken 1909 ingrep den dåvarande Lindmanska regeringen och gjorde ett brått slut på den undersökning, som kunde främjat arbetsfreden, vilken åtgärd var ett lika beklagligt ingrepp som det, som gjordes av den nuvarande regeringen 1926. Hade parterna då i ro fått avsluta sina överläggningar, är det mycket troligt, att de skulle lämnat ett väsentligt bidrag till frågan om vilka åtgärder man ytterligare bör vidtaga för att trygga arbetsfreden i vårt land.

Jag är övertygad om att hur man än går till väga, kommer man icke förbi det förhållandet, att det är nödvändigt att ha parternas stöd för den lagstiftning, som skall genomföras. Ty i motsatt fall blir den av noll och intet värde. Jag är förvissad om att de som äro intresserade av att söka åstadkomma arbetsfred skola till sist komma till insikt om att det är nödvändigt låta parterna få den tid, som är erforderlig för att genomdiskutera detta spörsmål och så eventuellt komma fram med sina förslag, som naturligtvis måste vara fotade

Vid remiss
av propositionen
nr 39.
(Forts.)

Vid remiss
av propositionen
nr 39.
(Forts.)

på inbördes förtroende för åtgärderna och icke mötas av opposition från någotdera hållet.

Men jag lämnar den saken åt sitt öde för närvarande. Låt oss nu se: i vad mån kan detta lagförslag bidra till att *trygga arbetsfreden*?

För närvarande ha vi stora och omfattande arbetskonflikter. Men det är att märka, att av de arbetare, som för närvarande deltaga i arbetskonflikter, är det endast omkring 20,000, som deltaga i konflikterna, därför att man icke kunnat få kollektivavtalen ordnade. De övriga ha blivit indragna på grund av sympatiåtgärder — strejk eller lockout.

Nu frågar man sig: behövs det någon särskild utredning för att i ett lagförslag intaga en bestämmelse om att sympatiåtgärder icke skola få vidtagas? Vore det förbjudet för arbetsgivareföreningen att, om den exempelvis har en tvist med pappersmassearbetarna, få kasta ut sågverksarbetarna i lockout. Och vore det förbjudet för svenska arbetsgivareföreningen att, om den har en tvist med pappersmassearbetarna, få kasta ut pappersbruksarbetarna så kunde man säga att en sådan lag verkligen hade betydelse för arbetsfreden. Därav skulle givetvis bli följden, att om arbetarna, som nu — om jag får taga det, som ligger närmast före för tillfället — ha konflikt med mellansvenska gruvförbundet, det också vore förbjudet för dem att ordna till med sympatistrejk av de arbetare, som äro sysselsatta vid malmfälten i Norrbotten. Det är uppenbart, att om man föreslagit något sådant, skulle man i hög grad bidragit till att trygga arbetsfreden. Men det har man icke vågat föreslå, utan här i förslaget om kollektivavtal § 4 säger man endast: »Arbetsgivare eller arbetare, som äro bundna av kollektivavtal, må under den tid avtalet är gällande icke vidtaga arbetsinställelse (lockout eller strejk), blockad, bojkott eller annan därmed jämförlig stridsåtgärd: 1. på grund av tvist om avtalets giltighet, bestånd eller rätta innebörd eller på grund av tvist, huruvida visst förfarande strider mot avtalet eller mot vad i denna lag stadgas; 2. för att åstadkomma ändring i avtalet; 3. för att genomföra bestämmelse, avsedd att träda i tillämpning efter det avtalet utlupit; eller 4. för att bispringa annan i fall, då denne icke själv äger vidtaga stridsåtgärd.»

Man har med detta förslag icke avsett att förbjuda sympatiåtgärder — strejk eller lockout — i syfte att därmed öva tryck på motparten. Men då vi för närvarande ha cirka 25,000 man ute på grund av att parterna vidtagit sådana sympatiåtgärder, så vore ju en lag, som förbjöde dylika sympatiåtgärder av mycket större betydelse för *arbetsfreden*, än om man nu försöker genom lagstiftning obligatoriskt ålägga parterna, att vissa rättstvister skulle avgöras av domstol. Varför är regeringen ej intresserad av en sådan lag? Är det för att arbetsgivareföreningen ej vill vara med därom?

Man måste, då man läser detta lagförslag, komma till det resultatet, att det kommer att få ytterst ringa betydelse för *arbetsfreden*. Arbetsfreden kommer i mycket ringa mån att bli tryggad genom denna lag, därest den vinner riksdagens bifall. Då frågar man sig: varför är det så bråttom att lägga fram ett lagförslag, som icke har någon nämnvärd betydelse för den sak, som man vill främja? Varför ger man sig icke tid till att låta saken mogna? Ja, det är frågor, som man icke får något svar på, då man läser propositionen. Men det är också uppenbart, att man icke där fått rätta greppet på frågan.

Jag är övertygad om att man nog här i riksdagen kommer att liksom tidigare sakligt behandla det föreliggande förslaget, och jag tror, att herr socialministern och regeringen i dess helhet kan vara övertygad om att det icke är på grund av illvilja gentemot tanken att bidra till att åstadkomma rättsförhållanden på arbetsmarknaden, som arbetarna och deras organisationer äro bestämda motståndare till lagstiftningen nu, utan de äro motståndare till förslaget därför, att de överhuvud äro medvetna om att det icke kommer att

främja arbetsfreden. Det kommer i stället att omedelbart försvåra möjligheterna för fackorganisationerna att träffa avtal. Det kommer att ge anledning till att parterna måste fila på kollektivavtalen på ett helt annat sätt än tidigare med därav i många fall följande förlängning av arbetskonflikterna. Blir detta lagförslag antaget av riksdagen blir man tvungen tillse, att avtalen äro så formulerade, att vad man avsett med dem också skall vid tolkningen av arbetsdomstolen komma till uttryck. Ty man riskerar för mycket, om man förfar på sätt, som hittills gångse skett, nämligen att man varit på det klara med, att förutsättningarna för kollektivavtalet varit det och det, även om det icke varit så tydligt uttalat i själva avtalets formulering. Men skall man gå till väga på det sättet, som regeringen nu förordar, att tvister om avtalens tolkning och tillämpning *obligatoriskt* skola hänskjutas till arbetsdomstolen, så måste man naturligtvis ägna betydligt större uppmärksamhet åt formuleringen av avtalens olika paragrafer. Och det vet var och en, som deltagit i arbetet på detta område, att detta måste ge anledning till konflikter i större omfattning, än vad hittills varit förhållandet, intill dess man får avtalen sådana, att det icke finns tvetydigheter i dem, såsom nu i mycket stor omfattning är förhållandet.

Jag är övertygad om att detta blir den erfarenhet, som landet får, därest lagstiftningen kommer till stånd. Det vore därför i hög grad önskvärt, om man, innan lagen blir föremål för behandling i utskott och kamrar, i vidsträcktaste mån kunde göra klart för alla, som få taga befattning med den, att man löper den risken, att i stället för att vidtaga en åtgärd, som främjar arbetsfreden, vidtar man en åtgärd som ger anledning till arbetskonflikter, som icke behövt uppstå, därest lagen icke tillkommit.

Chefen för socialdepartementet herr statsrådet **Pettersson**: Herr talman! Den föregående ärade talaren gjorde till en början gällande, att det icke skulle ha någon nämnvärd betydelse för arbetsfreden, om denna lag antoges. Jag vill då erinra, att lagförslaget avser icke intressetvister utan rättstvister. Och då flertalet av de arbetare, som gå i strid, göra detta på grund av intressetvister, skulle antalet deltagare i sådana öppna strider icke komma att bli avsevärt mindre, om detta lagförslag antages. Men därmed är icke sagt, att herr Johanson har rätt i sitt påstående, att lagstiftningen icke skulle ha något inflytande på antalet öppna strider. Jag vill i det avseendet hänvisa herr Johanson till vad som står i propositionens motivering. Enligt statistik, delvis insamlad av landsorganisationen, har under 1912—1925 icke mindre än 12.4 % av de öppna striderna berott på rättstvister. Och detta anser jag icke vara en liten siffra.

Herr Johanson gjorde mot lagförslaget nu gällande samma synpunkter, som han framförde i remissdebatten i fjol. »Varför denna brådska?» säger han. Mot det talet vill jag dock erinra om att denna sak verkligen rätt länge påkallats från åtskilliga håll. Det kan vara av ett visst kuriositetsintresse att framhålla, att första gången, mig veterligt, som det offentligt ropades på en sådan lagstiftning, var år 1886. Då var det en skandinavisk arbetarkongress i Göteborg, som antog en resolution med krav på obligatorisk skiljedom. Sedan har ju, såsom herr Johanson erinrade, frågan varit behandlad av statsmakterna 1910 och även 1911. Och vid båda tillfällena insamlades massor av yttranden från korporationer och ämbetsverk. Vidare har socialstyrelsen år 1916 upprättat ett förslag, som också genomgått skärselden och granskats av intresserade korporationer och ämbetsverk. Jag tror således icke, att den där förebråelsen om opåkallad brådska är riktigt motiverad i det här fallet, då det dock gäller en viktig samhällsfråga, som åtminstone i aderton år varit mycket livligt och ingående diskuterad.

Vid remiss
av propositionen
nr 39.
(Forts.)

Vid remiss
av propositionen
nr 39.
(Forts.)

Slutligen gjorde herr Johanson den invändningen mot förslaget i det hela, att det skulle komma att leda till ett ökat antal tvister. I det sammanhanget framhöll herr Johanson, att en lagstiftning enligt förslaget skulle leda till att arbetarna, liksom även arbetsgivarna, skulle se sig nödsakade nedlägga mera omsorg på kollektivavtalens formulering. Det är nämligen inom parentes sagt för närvarande så, att kollektivavtalen, trots deras stora betydelse, icke sällan äro utformade på ett sådant sätt, att formuleringen ger anledning till olika tolkningar och därför också tvister. Nu menar herr Johanson, att om denna lag antages, få arbetarna i eget intresse lov att lägga ned betydligt mera arbete på att få förslagen ordentligt utformade, och detta kunde ge anledning till tvister. Men jag vill i detta sammanhang hemställa till herr Johanson, om det icke är rimligt eller, rättare sagt, självklart, att ett avtal, som är tillkommet efter grundlig beredning och omsorgsfull undersökning av vad det egentligen innebär och efter omsorgsfullt avvägande av uttryckens verkliga valör, har större utsikt att förekomma tvister än ett avtal, som är tillkommet litet mera på en slump och i hast, utan att man givit sig tillfälle att så noga tänka över, vad ordalagen innebära.

Utan tvivel skall därför en sådan lagstiftning, trots tillfälliga olägenheter och svårigheter i början — dem vill jag icke bestrida — i det långa loppet ovillkorligen vara ägnad att förekomma tvister i stor utsträckning.

Herr Lindman: Herr talman: Jag hade icke tänkt att i remissdebatten yttra mig i själva sakfrågan, därför att jag förmodar, att med de stora motsättningar, som vi nu hört ha gjort sig gällande mellan exempelvis herr socialministern och det socialdemokratiska partiets talare här i dag, så kommer denna fråga i det utskott, som skall få hand om den, att bliva synad från alla håll. Och alla de synpunkter, som här blivit framhållna — och som jag för övrigt icke tror äro några nya synpunkter — komma naturligtvis fram där. Det gäller ju här ett jämförelsevis litet område av arbetstvisterna, och man har i alla fall på detta område tidigare uttalanden även från socialdemokratiskt håll om att man icke vore obenägen att vara med om en sådan lagstiftning. Och vi ha hört av herr statsrådets redogörelse — såsom vi också visste förut — att den finns i de allra flesta europeiska länder.

Men, herr talman, det som föranledde mig att begära ordet var ett yttrande av den förste talaren i denna remissdebatt, herr Engberg, då han framhöll, att förslaget blivit lagt på riksdagens bord i ett illa valt psykologiskt ögonblick och det kan ju verkligen synas så. Herr Engberg syftade naturligtvis på de stora arbetstvister, som för ögonblicket pågå. Och jag förmodar, han menade, att genom att nu kasta fram detta förslag skulle regeringen komma med en brandfackla, som skulle kunna verka därhän, att den förlänger dessa tvister och försvårar uppgörelse i dem. Ja, herr talman, det beror ju mycket på, hur man tar frågan här i riksdagen, om man verkligen här vill hålla huvudet kallt och behandla detta lagförslag så, som det egentligen bör behandlas, nämligen rent sakligt. Jag hörde att herr Thorberg i första kammaren lär hava yttrat sig i den riktningen, att förslaget naturligtvis skall få en fullt saklig behandling. Men man bör se till, att man icke på något sätt använder detta som en förövändning att försöka gjuta olja på elden i den strid, som nu pågår. Detta förslag är uppgjort långt tidigare, och vi ha vetat om det enligt mångas mening allt för länge, innan det kommit fram. Men när det nu kommit, gäller det att se på detta lagförslag och bedöma det för sig och att söka motverka, att det skall ha något inflytande på de nu pågående arbetstvisterna.

Där har just herr Engberg en mycket stor uppgift att fylla, ty han sitter som redaktör för det socialdemokratiska huvudorganet. Om herr Engberg nu börjar dag ifrån dag predika den satsen, att det är alldeles galet, att rege-

ringen kommit fram med detta förslag nu, och att detta kommer att inverka på de arbetstvister, som nu pågå och förlänga dem, samt att det kommer att föröka svårigheterna att få en uppgörelse till stånd, *då* kan det komma att psykologiskt inverka. Men om herr Engberg återigen skulle i sin tidning säga: »Låt oss behandla denna fråga om arbetsavtalen fullt sakligt; den har intet att göra med de pågående arbetstvisterna», då kan herr Engberg medverka till att dämpa elden. I motsatt fall kan han möjligtvis kasta några bränder in i brasan.

Vid remiss
av propositionen nr 39.
(Forts.)

Herr **Rydén**: Herr talman! Vid remissdebatten förra året riktade jag några ord till de närvarande ledamöterna av regeringen med en vädjan till dem att icke lägga fram en lagstiftning av här förevarande beskaffenhet, förrän den tidpunkt komme, då en lagstiftning på detta område kunde ske under förtroende från båda de parter, som berördes av densamma. Jag var också glad över att händelserna fogade det så, att regeringen icke var i tillfälle att framlägga något lagförslag i fjol.

Det ligger något av djup tragik över allt vad svensk arbetsavtalslagstiftning heter med hänsyn till det sätt, på vilket representanter för borgerliga partier betrakta och handlägga dessa frågor. Det rann mig i minnet i går, när jag fick se denna proposition med namnet Jacob Pettersson under, hurusom det en dag för 18 år sedan hände, att vi som sutto här i kammaren fingo mottaga en proposition från den dåvarande regeringen i föreliggande ämne, undertecknad med namnet Albert Pettersson. Jag gjorde den stilla reflexionen, att det är bestämt farligt, att regeringarna bestå av för många juridiska Petterssöner, ty man kan tydligen frukta lagar från deras sida, som kunna vara för samhället ganska riskabla.

Hela det sätt, på vilket detta ärende är förberett, påminner också om förberedelserna för 1910 års avtalsförslag. Precis som nu var det tillsatt en kommitté för ärendets utredning. Jag var mycket god vän med min dåvarande bänkkamrat, Nils Persson, som jämte Herman Lindqvist satt med i kommittén, och han hade vänligheten att anförtro mig, huru arbetet låg till i kommittén vid tiden omkring storstrejken. Plötsligt efter densamma sprängde den Lindmanska regeringen kommittén och satte till ett par s. k. experter, som skulle arbeta ut förslag till avtalslagar. Det gällde där att realisera den höga rättvisan, och man var på väg att lagstifta utan hänsynstagande till det faktiska, levande livet. Så kommo dessa lagförslag. Bland dem som vid detta tillfälle, år 1910, motarbetade desamma, var den nuvarande socialministern. Nu har det gått ungefär på samma sätt. Jag har icke som den gången genom en trofast kamrat kunnat inifrån följa arbetet, men jag antager, att läget varit ungefär analogt. En tillsatt delegation har sprängts, och till förmån för den höga abstrakta rättvisan har man utan tillräcklig kontakt med det levande livet skrivit ett lagförslag, som kastas fram här i riksdagen. Det är en olycka för vårt land, att de som representera borgerlig åskådning behandla arbetsavtalslagstiftningsfrågor på detta sätt.

Jag är för min personliga del övertygad om att utvecklingen så säkert som någonting i världen kommer att gå i den riktningen, att de motsättningar mellan arbetsgivare och arbetare, som nu finnas men som äro mycket mindre, än vad de förr i tiden varit, skola så småningom minskas, om man låter utvecklingen vara i fred och främjar på ett förståndigt sätt samarbetet mellan arbetare och arbetsgivare. Dessa skola finna, att de ha så ofantligt många intressen gemensamma, att det kommer att växa fram en stämning för utjämning av motsättningarna på överenskommelsernas och samförståndets väg, i stället för att man skall behöva tillgripa en lagstiftning, som den enda parten finner riktad mot sig.

Vid remiss
av propositionen
nr 39.
(Forts.)

Jag har mig bekant, att i ett av våra allra största och mest livliga industriområden håller man i detta ögonblick på — i fall regeringen nu icke förstör allting genom att trumfa igenom en dylik lagstiftning — att skapa fullkomligt frivilliga överenskommelser mellan arbetsgivare- och arbetarsammanslutningar, om en skiljedomstol, som skall döma i alla rättstvister. Man har kommit så långt i sina preliminära överenskommelser, att man är ense i stort sett om hur det hela skall läggas. Man går ut ifrån att det skall vara en framstående rättslärd som ordförande, under det att ombuden från arbetsgivare- och arbetarsidan skola vara utsedda så, att man å det andra hållet förklarar sig kunna godkänna och respektera dem.

Huru utomordentligt mycket förhoppningsfullare är icke en utveckling i vårt svenska samhälle på dessa vägar i jämförelse med den som avses i detta lagförslag, vilket den ena parten betraktar såsom riktat mot sig. Jag behöver bara ställa den frågan, huruvida, om man tänker sig att svenska arbetsgivareföreningen avstyrkt en sådan lagstiftning, densamma i alla fall skulle ha ifrågasatts på allvar. Här har ju arbetare- och fackföreningsvärlden så gott som enhälligt — med undantag endast av ett järnvägsmännens kontoristförbund tror jag — bestämt avstyrkt och motsatt sig lagstiftningen. Svenska arbetsgivareföreningen har tillstyrkt den, dock utan någon påtaglig värme.

Jag tror, att man här är inne på vägar, som i varje fall måste komma att leda till ett upprivande av det som håller på att växa sig fram i riktning mot arbetsfred på föreliggande område. Jag minns hursom under åren 1910 och 1911, när vi diskuterade avtalslagarna här i kammaren, regeringen kom med alla slags svartmålningar —orstrejken hade ju då nyss varit. Man framhöll, att lagstiftningen var nödvändig för att icke det skulle uppstå anarki på den svenska arbetsmarknaden. Nu ha vi 18 års erfarenhet i det hänseendet. Har det uppstått någon anarki eller ha arbetskonflikterna vidgats? Ha rättstvisterna och brotten mot kollektivavtalen ökat? Vad visar den statistik, som herr socialministern själv lagt fram härvidlag och som givetvis icke är ogynnsam för hans ståndpunkt? Herr socialministern anförde bara den siffran, att antalet fall, där avtalstvister förekommo, utgjorde 12.4 % av samtliga. Den siffran motsäges emellertid från andra håll. Han underlät i varje fall att meddela, att om man tager hänsyn till huru många arbetare, som äro berörda av dylika tvister, uppgår siffran endast till 1.4 %. Det rör sig alltså om $\frac{1}{60}$ eller $\frac{1}{70}$ av hela arbetarantalet, och likväl framlägger man en lagstiftning, som arbetarna med rätt eller orätt fatta såsom riktad mot fackföreningsrörelsen.

När jag ser på utvecklingen och finner, hursom under varje år som gått faktiskt alltmera stadgat sig en levande rättsåskådning på detta område utan lagstiftning, gör jag mig den frågan: är detta det riktiga sättet att se på ifrågavarande problem — att vid denna tidpunkt, när man kommit steg för steg till allt större stadga på detta område, bryta hela utvecklingen genom att kasta fram en dylik lagstiftning? Det är ju ett faktum, att arbetarna icke vilja ha lagstiftningen, och detta är för mig ett viktigt faktum, ty jag tror aldrig, att man här bör lagstifta utan att lagen kan omfattas med förtroende från båda sidorna.

Jag gör mig då den frågan: är behovet av denna lagstiftning så pressande, att man bör gå fram mot den ena partens uppfattning om vad som är riktigt? Ja, jag behöver bara erinra om den siffra jag nyss nämnde, nämligen 1.4 %. Det är den högsta siffran; jag tror att landsorganisationen uppgår ungefär 0.4 %. Det är sålunda en oerhört ringa bråkdel av alla de förlorade arbetsdagarna i vårt land, som sammanhånga med rättstvisterna. Och jag vågar säga, att det icke är säkert, att lagen i fråga kommer att ge oss ett mindre antal förlorade arbetsdagar. Så vitt jag kan bedöma, har denna lagstiftning icke dokumenterats som behöfvlig.

Jag måste fråga mig: *Vem har gagn av lagstiftningen?* Jag är säker på, att samhället icke har gagn av den, så länge den icke kan komma till stånd under båda parternas förtroende. Ty det vill jag säga, att genomföres den under bifall från den svenska fackföreningsvärlden, såsom man åberopat i exempel från Tyskland, finge lagen ett moraliskt värde, som den saknar i detta ögonblick, då hela den svenska arbetarvärlden riktar sig mot densamma. Vem gagnar som sagt lagen? Samhället gagnar den icke. Ja, jag tillät mig säga det i följ: jag tror att den gagnar de krafter inom den svenska arbetarrörelsen, som sträva efter att komma ifrån kollektivavtalen och komma in på de lösa arbetsavtalen och de lösa arbetsförhållandena. Om man får den uppfattningen inom arbetarvärlden, att kollektivavtalen innebära stora risker för alla som äro anslutna till fackföreningarna — att det finns fara för att man på arbetarsidan icke kan få så skickligt utformulerade kollektivavtal, att ej domstolen rent materiellt sett kan begå en oförrätt mot arbetarna — då kommer säkerligen den stämning, som på många håll finnes inom den svenska arbetarvärlden, att utbreda sig, nämligen att man icke skall sluta kollektivavtal utan föra den fackliga kampen på andra och lösligare grunder. Det är möjligt, att lagstiftningen kan göra mycket ohägn för den gamla fackföreningsrörelsen. Men jag trodde, att man skulle på de håll, som önska ifrågakvarande lagstiftning, ha insett, att det icke är den gamla fackföreningsrörelsen, som är det stora bekymret på den svenska arbetsmarknaden. Om ni, mina herrar på regeringsbänken, vilja arbeta syndikalisterna i händerna, så böra ni driva fram en dylik lagstiftning, ty då komma många av dem, som förut hållit på den gamla fackföreningsrörelsen och kollektivavtalen, att lockas av rösterna från andra sidan.

Jag förstår, att detta icke kan inverka på herr socialministern, med hela den rättsåskådning som han har och som tog sig uttryck i uttalandet, att man icke bör taga hänsyn till stämningar — komme man till en övertygelse om att en sak är rättvis, finge man icke taga hänsyn till vad som vore opportunt, tror jag han yttrade. Ja, det är mycket vackert det där, och det har fört många människor på martyrbålet, men det är icke en sats, efter vilken det går att styra stater. Statsmannen kan icke in absurdum driva rent abstrakta rättsgrundsatser. De som styra samhället måste också taga hänsyn till att lagarna stå i överensstämmelse med en allmän uppfattning i landet om vad som är nyttigt. Man kan icke bara bygga på en abstrakt grundsats, att det ena är rätt och det andra är orätt, och man kan icke resonera som så, att om något är rätt, så får hela riket gå itu, bara man kan få den abstrakta rättsgrundsatsen igenom. Man måste se till att den lagstiftning, som kommer till stånd, stöder sig på folkets förtroende; i annat fall äro juristerna rent av farliga för riket.

Jag tror, att den nuvarande regeringen skulle ha kunnat göra nytta på detta område, om man, i stället för att gå in för en lagstiftning med hela den svenska arbetarvärlden som motståndare, använt sitt inflytande i syfte att sammanföra arbetare och arbetsgivare till förhandlingar och överläggningar — förutsättningslösa och till intet förbindande överläggningar — om huru arbetarproblemen böra på lämpligaste sätt behandlas. Den ståndpunkten är icke för jurister, det erkänner jag gärna, men för praktiskt folk kommer den mer och mer i förgrunden. Vi se, hurusom i England hela detta problem tagits upp — icke alls med några lagparagrafer utan av människor från det praktiska livet under överläggningar och diskussioner om den industriella demokratiens problem m. m. mellan arbetsgivare och arbetarrörelsens män. Härvid söker man bilda sig en uppfattning om, vad det är som är omöjligt att komma förbi och vad man kan göra för att hålla ihop. Om den nuvarande regeringen, i stället för att forcera fram en lagstiftning mot den svenska arbetarklassens övertygelse och önskingar, sökt göra vad ingen tidigare regering gjort i detta land, nämligen att sammanföra några av de mera vidsynta och kunniga arbetsgivar-

*Vid remiss
av propositionen
nr 39.*

(Forts.)

Vid remiss
av propositionen
nr 39.

(Forts.)

na med representanter från arbetarna till en fri och förutsättningslös och förtrolig överläggning om vad som kan åstadkommas, hade detta kunnat vara till stor nytta. Det hade icke blivit något omedelbart resultat, men på detta område, mina herrar, verkar icke vad man företager ögonblickligen — för så vitt icke en sådan lagstiftning som den föreliggande genast kan slå sönder vad som förut åstadkommits — utan det nya måste taga tid att arbeta fram. Det finns vid sidan av den gamla typen arbetsgivare, som ha sitt organ i svenska arbetsgivareföreningen, en grupp av yngre och mera vidhjärtade och socialt vidsynta arbetsgivare, som förstå, att den rätta vägen att vandra är att bliva ense med arbetarna och söka utjämna motsättningarna i stället för att skärpa konflikterna.

Jag vill, herr talman, framhålla, att då denna lagstiftning nu framlägges, är detta för mig en mycket bitter stund med tanke på det arbete, som nedlades år 1910 av den dåvarande vänstern för att fälla herr Lindmans avtalslagar. Dessa skulle ha visat sig olyckliga, om de kommit till stånd, och de då framförda profetiorna ha ju icke heller besannats, utan det har blivit bättre för varje år som gått. Det är för oss, som voro med i kammaren år 1910, en av de bittraste stunder, som tänkas kan, när vi nu från denna regering, som dock inrymmer åtminstone vissa element, vilka voro med om den ståndpunkt, som denna kammars majoritet tidigare intagit, erhålla ett sådant lagförslag som det förevarande — en lagstiftning, som, huru man än förklarar och huru man än försvarar den, av hela den svenska arbetarvärlden uppfattas som en lagstiftning riktad mot densamma. Jag beklagar detta icke bara för gamla minnens och vänskaps skull utan också därför, att landet icke har någon nytta av en sådan statsmannakonst som den som här är verksam.

Herr Törnkvist i Karlskrona: Herr talman! Jag är för min personliga del alldeles övertygad om att herr socialministern haft det bästa syfte med den framstöt, som ligger i den kungl. propositionen. Men jag är lika säker på, att när en tid gått, kan herr socialministern på sig tillämpa den gamla monologen: jag ville det goda men jag framkallade det onda. Jag skall i korthet söka bevisa att min åsikt är riktig.

Jag har som mer än 30-årig fackföreningsman — både i ledande ställning och som enskild medlem — funnit, att den största faran med en lagstiftning som den ifrågavarande trots dess begränsning och kanske på grund av dess begränsning ligger däri, att den undergräver kollektivavtalet självt. Ingen torde behöva tvivla därpå, att om ifrågavarande lagstiftning kommit år 1910 eller åren däromkring, hade dess förutsättningar i dag icke förelegat. Vid den tiden fördes inom den svenska arbetarrörelsen mellan dess s. k. radikalare riktning och dess konservativare en hård kamp i frågan om kollektivavtal eller avtalslöshet. När kollektivavtalet segrade i denna tvekamp, skedde detta tack vare att fredskrafterna inom arbetarrörelsen, som fingo hållpunkt i kollektivavtalet, voro starkast företrädade och hade de djupaste försänkningarna. Hade vi haft en lagstiftning sådan som varit ställd i utsikt och som gick ut på att med kollektivavtalets ingående följde risken för utgifter, skadestånd och dylikt, som kunde uttagas ur fackföreningsrörelsens kassor, är jag för min del alldeles förvissad om att vi i dag icke behövt diskutera frågan om att reglera genom lag ett i frihet upprättat kollektivavtals innehåll; vi hade däremot möjligen haft att diskutera frågan om upprättande av tvångskollektivavtal. Jag minns livligt den fejd inom arbetarrörelsen, som då pågick, och jag instämmer till fullo med den föregående talaren däri, att det var en styrka, att man vid den tiden hade frihet att välja mellan de båda olika formerna.

Nu kan man möjligen häremot invända, att mellan åren 1910 och 1928 ligger

nära 20 år och att mycket kan vara förändrat under mellantiden. Jag tror dock icke, att kollektivavtalet ännu är så rotfast i medvetandet inom arbetarvärlden, att icke med hänsyn till de risker, som den föreslagna lagen medför, det på allvar kan uppstå en ny diskussion om kollektivavtalets vara eller icke vara. Detta är den stora faran med en sådan lagstiftning. Herrarna förstå, att när jag framhåller dessa synpunkter och icke vill vara med om lagstiftningen, sker detta uteslutande därför, att jag icke vill äventyra den faktiska, relativa trygghet på arbetsmarknaden, som kollektivavtalet dock skapat. Vi kunna tänka oss en spänd situation på arbetsmarknaden. Det kommer då ett moment, när man diskuterar i arbetarvärlden, om man skall upprätta ett kollektivavtal eller icke — vilka fördelar och vilka risker medför det? Om man då finner, att lagstiftningen förändrat kollektivavtalets karaktär och däri infört stora ekonomiska riskmoment är det högst sannolikt att man kan komma att med hänsyn härtill hellre välja avtalslösheten. Arbetarna förklara, att de kräva så och så mycket för sitt arbete, men de utfästa sig icke till något och skriva ingenting. I valet mellan de fördelar och nackdelar, som kunna följa av ett kollektivavtal, kunna arbetarna ställa sig på den ståndpunkten, att man icke bestämmer på förhand vad man skall göra.

Jag frågar er alltså, mina herrar: vilja ni vara med om, att sådana förutsättningar skola uppkomma på arbetsmarknaden, att arbetarna tvingas diskutera frågan på nytt: kollektivavtal eller icke kollektivavtal? Den situationen kommer att bli aktuell, om lagen genomföres. Lagen komme sålunda praktiskt taget att få den omedelbara verkan — om den icke skall bli utan all mening — att den framkallar behovet av en lag, att med tvång uppgöra kollektivavtal. Vad öppna sig då för perspektiv på detta område? Jo, det finns inom samhället reaktionära krafter, som med glädje vilja befordra anarki på arbetsmarknaden. Jag tänker icke på de reaktionära krafterna på den vänstra sidan, utan jag tänker främst på dem som finnas på den högra, de som icke ha gladare och mera förhoppningsfulla spekulationer, än att arbetarna må komma in i ett sådant orostillstånd, att förhållandena bli orimliga, olidliga, krävande ingripande utifrån. Dessa, som vilja framkalla anarki i arbetarrörelsen, skulle få ett utomordentligt gott handtag, om de förutsättningar, som jag här antagit såsom riktiga, komme att inträffa. Jag talar om detta av egen erfarenhet. Jag var själv med i centrum av striden för 15 å 20 år sedan, när vi slogos om kollektivavtal eller avtalslöshet. Huru många gånger kunde det icke hända, att vi hävdade vår seger endast genom att peka på den styrka, som låg i friheten med kollektivavtalen. Det låg icke en lömsk kraft bakom i form av lagstiftning och domstolar, som kunde döma ut skadestånd, om i ett obehagat ögonblick man gjort en lapsus beträffande avtalets tillämpning. Den friheten böra vi icke rubba på. Låt oss vänta ännu en tid, innan vi diskutera dessa spörsmål och problem på allvar! Låt organisationerna själva överenskomma om formerna för avtalen och lägg icke de band på avtalen, som följa av repressalier genom skadestånd och dylikt, förrän man är säker på att detta icke allvarligt skadar den rättsordning, som på arbetsmarknaden utbildat sig, tack vare det fria kollektivavtalet.

Det är så jag sett föreliggande fråga, och jag vill vädja till samtliga riksdagsledamöter och framför allt till utskottet, att denna sidan av problemet blir allvarligt undersökt. Det går icke att tro, att man utan vidare kan korrigera verkningarna av lagstiftningen, sedan den väl är genomförd. Skall den senare korrigeras, är det alldeles visst och säkert, att den godmodighet, med vilken socialministern framlagt förslaget, icke längre kommer att prägla hans framträdande. Det kan uppstå en situation, som jag icke önskar för vare sig den nuvarande regeringen eller för arbetarna eller vårt näringsliv. Därför hemställer jag, att man vid behandlingen av ärendet inom utskott och kamrar nog-

Vid remiss
av propositionen
nr 39.
(Forts.)

Vid remiss
av propositionen
nr 39.

(Forts.)

samt beaktar den del av problemet, som jag nu har pekat på och som jag betraktar såsom dess kärna.

Hans excellens herr statsministern **Ekman**: Herr talman! Jag hade icke tänkt förlänga denna debatt, men ett par uttalanden, som gjordes av herr Rydén, föranleder mig att säga några ord.

När jag hörde herr Rydén stå här och säga, att om man bara låter utvecklingen vara i fred och förhållandena ordna sig, utan att lagstiftningen söker dirigera desamma, skulle man nå bästa möjliga resultat, så erinrade jag mig, att detsamma nästan ord för ord yttrades i riksdagen, när frågan om ett medlingsinstitutets skapande var före — men då från den motsatta intressesgruppen. Man trodde då, att medlingsinstitutet skulle komma att verka ogynnsamt för arbetsgivarna, och man undanbad sig därför från detta håll ett sådant ingripande, som att staten skulle upprätta funktionärer, vilka, när parterna själva misslyckats, skulle söka åstadkomma nya förhandlingar för träffande av överenskommelser. Huru gick det med de spådomar mot nämnda ingripande, som framkommo vid den tiden? Ja, naturligtvis har medlingsinstitutet alltjämt sina brister, och man kan givetvis icke säga, att därigenom alltid nås det bästa tänkbara resultat. Men sedan man fått erfara, vad en på detta sätt rättvist och opartiskt startad anordning från samhällets sida vill säga, tror jag, att för närvarande ingen i vårt land vill avstå från densamma — icke ens de, som vid det nämnda tillfället trodde, att anordningen skulle komma att verka förödande för deras egna intressen.

Det är ungefär samma resonemang, som man här framför, och det är, så vitt jag kan se, med ungefär samma fog, som man nu uppträder på det sätt som sker, då herr Rydén förklarar, att man bör låta utvecklingen vara i fred på detta område och att det allra lyckligaste är, om man försöker undvika varje statsingripande. Jag hyser därför den uppfattningen, att när man genom ett ingripande på sätt som här föreslås, fullständigt opartiskt och objektivt söker skapa förutsättningar för såväl tillkomsten av kollektivavtal som för deras normala funktion, ingripandet i längden icke skall komma att verka vare sig skadligt eller hinderligt.

Man bör också studera förhållandena ute i världen, där motsvarande bestämmelser angående kollektivavtalet förekomma, och fråga sig, huru de där verkat. Ha de framkallat tvister, skapat svårigheter mellan parterna eller ur olika synpunkter förvirrat situationen? Det visar sig av vittnesbörd från olika håll, att så icke varit fallet där det gällt en lagstiftning av det innehåll, som regeringen nu framlagt. Varpå skulle man då grunda ett antagande, att det, som i övriga länder verkat fördelaktigt, hos oss skulle ha en motsatt verkan? Det förefaller mig icke vara möjligt att med fog övertyga genom en sådan argumentation.

Man har från ett par håll — jag tror det var herr Johanson i Stockholm och herr Rydén — frågat, varför regeringen hade en sådan brådska i denna sak. Jag svarar, att man hos oss icke haft någon brådska att införa bestämmelser om kollektivavtal. Regeringen har tvärtom fått förebräelser därför att den icke redan i fjol lade fram förslag i ämnet. Då begärde man emellertid från arbetarsidan, att man skulle få en fullt tillräcklig tid för att utveckla sina synpunkter och göra det på ett sådant sätt, att alla olika underavdelningar skulle kunna delta i belysningen av spörsmålet. Och även med risken att bli utsatt för omdömet, att regeringen vore tveksam och vacklande eller att den hade bestämt sig för uppskov av andra skäl, ville man från regeringens sida bereda parterna tillräckligt med tid, för att de skulle kunna ur olika synpunkter dryfta ärendet. Detta har nu skett, och man har vetat sedan länge, att regeringen skulle komma att framlägga sitt förslag. Det finns därför, så vitt jag

förstår, icke ett spår av överraskningsmoment, då förslaget nu framlagts. Det är väntat, dess omfattning är känd, och jag kan icke se, att man har någon som helst rätt att säga, att man sökt pressa fram den i otid eller sökt påskynda den på ett sätt, som icke låter sig motiveras.

Vilken part har gagn av en lagstiftning av ifrågavarande art? Ja, jag vill för min del säga: *alla* parter ha gagn av lagstiftningen, både arbetare och arbetsgivare och samhället. Det är allas intresse, att upprättade avtal mellan parterna på detta område hållas och tillämpas på ett därmed avsett sätt och att tvister om tillämpningen av arbetsavtalen icke behöva prövas och avgöras genom kraftmätning utan genom objektiv rättsprövning, medan arbetet fortgår under orubbade lugn. Naturligtvis kommer det under själva övergångsperioden att i viss mån uppstå svårigheter, liksom i regel under varje övergångsperiod. Men sedan man på detta område kommit in i förhållandena, fått i vissa avseenden kollektivavtalens bestämmelser tillämpade av domstolen, fått prejudikat både i den ena och den andra riktningen om vad en på ena eller andra sättet formulerad bestämmelse kan innebära, komma som sagt säkerligen alla parter att gagnas utav att rätten, i stället för den tillfälliga makten eller de tillfälliga konjunkturerna, skall vara avgörande.

Herr Rydén yttrade, att det för dem som voro med år 1910 måste kännas »bittert», att nu en lagstiftning lägges fram på det sätt, som här sker. Jag är av den bestämda övertygelsen, att alla de som deltog i behandlingen av motsvarande spörsmål år 1910 och som bevarat de utgångspunkter för ärendets handläggning, som av anhängarna till den åskådning, jag själv tillhör, då gjordes gällande, i detta ögonblick måste säga sig, att mellan deras hållning år 1910 och vad som nu föreslås i propositionen finnes ingen motsägelser. De tydliga uttalanden, som tidigare gjorts till förmån för en sådan lagstiftning å socialdemokratiskt håll, ha också säkerligen varit grundade på den uppfattningen, att lagstiftningen vore nyttig, lämplig och i längden önskvärd såsom ett hjälpmedel för båda parterna. Att under sådana förhållanden förklara, att vad som nu sker är »bittert», det är, så vitt jag förstår, fullständigt överdrivet — det är att i stället för sakskäl hänföra sig till ogrundade känslor. Jag trodde icke, att den högt ärade talaren på malmöbänken skulle i frågor av förevarande art anlägga en sådan bevisföring.

Man har här hänvisat till vad som för närvarande försiggår i England. Jag frågar: I vilket avseende skulle antagandet av nu ifrågavarande lag hindra parterna eller andra intresserade på detta fält att frivilligt söka sig samman för att diskutera om möjligheten att åstadkomma ett närmande, en högre grad av samverkan för underlättande av utvecklingen på näringslivets område? I vilken mån kan den omständigheten, att man slår fast, att det som parterna överenskomma om skall gälla och tillämpas under avtalstiden på det eller det sättet, i vilken mån kan den omständigheten, säger jag, hindra, att man på sätt, vartill ansatser gjorts i England, på den ekonomiska samverkans stigar även söker sig fram på frivillighetens väg? Jag kan icke se, att det finns någon som helst anledning att befara, att ett försök att gå fram enligt dessa riktlinjer skulle hindras därutinnan av det föreliggande förslaget.

Jag vill konstatera, att man icke i någon av kamrarna vid behandlingen av detta ärende sökt göra gällande, att det föreliggande förslaget på grund av sin syftning eller sina överskådliga verkningar i de praktiska fallen skulle åstadkomma någon som helst skada eller oreda. Vad man motiverar sina farhågor med såväl i denna som i första kammaren är, att man i vida kretsar genom *missuppfattning* om förslagets innehåll kan tänkas skapa en stämning, som i sin tur skulle försvåra och omöjliggöra överenskommelser på näringslivets område. Men det kan icke vara rimligt, att sådana hänsyn få vara avgörande för lagstiftningen i fortsättningen.

Vid remiss
av propositionen
nr 39.
(Forts.)

Vid remiss
av propositionen
nr 39.
(Forts.)

Den sist uppträdande talaren gjorde gällande, att man kunde ha anledning att frukta för att — om lagen genomfördes — kollektivavtalen icke finge samma användning som förut utan ersattes av andra avtalsformer. Jag vill för min del erkänna, att jag försökt tänka igenom, huru mycket berättigande, som skulle kunna ligga i den erinringen. Men jag kan icke finna, att skälet är av den art, att det bör utesluta antagandet av den nu föreslagna lagstiftningen. I en tid, när det kanske för första gången offentligen förklaras, att vissa grupper utgå ifrån, att arbetsavtal icke böra hållas och i vissa situationer icke komma att hållas, måste, så vitt jag förstår, alla de, som utgå ifrån att det som avtalas och överenskommes bör hållas och tillämpas, ha nytta av en lag, som stöder den rättsuppfattningen i det hänseendet. Jag vågar därför tro, att det här kommer att gå precis på samma sätt som i det fall jag inledningsvis berörde, nämligen vid tillkomsten av medlingsinstitutionen, att reformen en gång skall visa sig vara lyckosam och att den ena partens farhågor, att lagen skulle komma att verka till dess nackdel, skola visa sig icke bli besannade.

Herr Engberg: Herr talman! Endast en replik till herr Lindman.

Herr Lindman vädjade till mig såsom tidningsman, att jag icke skulle vara med om att uppjaga lidelserna i denna fråga. Jag är tacksam för rådet, och jag har för min del ingenting emot att följa ett klokt råd. Jag skulle rent av kunna säga, att ett råd från herr Lindman i dylika frågor skulle jag redan från början vara mera benägen att följa än ett råd från hans excellens herr statsministern. Jag har nämligen den uppfattningen, att herr Lindman med sitt mera utpräglade sinne för psykologiska realiteter icke skulle, om han varit i hans excellens nuvarande ställning, ha lagt fram ett dylikt förslag. Men jag vill tillägga, att om herr Lindman i sitt råd velat inlägga, att jag i min tidningsverksamhet skulle ha någon tanke på att iakttaga de synpunkter, som äro för honom vägledande, har han misstagit sig. Jag skulle för övrigt, om det tillåtes mig, vilja ge ett råd tillbaka. Svenska Dagbladet, där herr Otto Järte uppenbarligen förde pennan, skrev häromdagen, att det var ganska naturligt, att propositionen från regeringens sida dröjde, ty, hette det, det konfliktläge som råder är av den beskaffenhet, att regeringen har skäl att nu icke lägga fram propositionen. Det skulle därför vara av intresse, om herr Lindman ägnade herr Järtes skriftställarverksamhet en smula uppmärksamhet i detta fall i stället för de socialdemokratiska tidningsmännens.

Så ännu ett ord, herr talman! Herr statsministern gjorde gällande, att från socialdemokratisk sida också förekommit uttalanden till förmån för dylik lagstiftning. Ja, det har av enstaka socialdemokrater gjorts deklARATIONER om att man i princip icke haft något att invända emot en lagstiftning av ifrågavarande art — själv är jag av en annan mening — men man har sagt — och det var grundtanken i det regeringsbeslut, som fattades den 29 januari 1926 — att man borde undersöka, huru långt marken för principens utförande *bär* i parternas eget rättsmedvetande. Det var den undersökningen man krävde som förutsättning för varje lagstiftningsåtgärd härvidlag, och det var den förutsättningen, som herr Ekman själv slog sönder genom sitt beslut den 30 december 1926. Och när herr statsministern gör en jämförelse med vad som förekom vid medlingsinstitutets införande, ligger det snubblande nära till hands att säga, att jämförelsen är den oriktigaste som tänkas kan, ty medlingsinstitutet vilar på frivillighetens grund, under det att statsministern lagt fram sitt förslag på tvångets grund. Det finns två huvudlinjer i Europa för närvarande, som brottas med varandra. Den ena är Sovjetrysslands, tvångets linje, den andra är den engelska liberalismens, frivillighetens linje. Herr statsministern har valt den sovjetryska linjen, och det är därför, som jag förstår, att det är så tyst från den kommunistiska bänken i kammaren i dag.

Herr Spångberg: Herr talman! Det väckte givetvis icke någon förvåning i arbetarkretsar, att det nuvarande förslaget framlagts. Detsamma var ju bebådadt redan i trontalet i fjol, och regeringen hade lovat att under förra året komma med ett dylikt förslag. Den nuvarande regeringen har varit en kampregering mot arbetarna allt sedan dess tillkomst på strejkbrytareklausulens skärpning i arbetsdirektiven. Vi ha sålunda icke från arbetarhåll väntat oss något för arbetarna gagneligt från det hållet. Jag har icke heller någonsin kunnat acceptera den tankeriktning, som herr Rydén gjorde sig till tolk för, nämligen att om utvecklingen får sköta sig själv, kommer nog en utjämning att ske och vi skola nå fram till större samförstånd mellan klasserna. Det är icke från dessa utgångspunkter, som vi kommunister äro motståndare till den föreslagna lagens bestämmelser. Jag är ganska säker på, att oavsett huru riksdagen söker påverka eller förhindra utvecklingen, med eller utan lagbestämmelsernas hjälp, kommer icke någon utjämning att äga rum i samförstånd och samarbete. På grund av de ekonomiska förhållandena kommer tillspetsningen att ytterligare tilltaga i styrka i det kapitalistiska samhället, tills en annan och bättre samhällsform kan utfinnas.

Vid remiss
av propositionen nr 39.
(Forts.)

Det är från denna synpunkt jag ser på hela detta problem, och jag förstår mycket väl, att man från samhällsbevararna, d. v. s. från bevararna av det nuvarande klassamhället med alla dess orättvisor, kommer med dylika lagförslag, i det man begagnar metoden, att inrikta hela det kapitalistiska lagmaskineriet på att hålla arbetarklassen nere i syfte att bevara den »rätt», som den härskande klassen i ett kapitalistiskt samhälle alltid haft i sin utsugning och sin kamp mot den stora massan.

Ifrågavarande lagförslag har ju en synnerligen tydlig tendens och en mycket klar klasskaraktär. Det har tillkommit i syfte att ytterligare klavbinda arbetarna, att hindra fackföreningarnas frihet. Herr socialministern önskade, att han i denna fråga skulle ha alla parter fulla förtroende. Ja, jag undrar, huru den socialminister skulle se ut, som i ett kapitalistiskt land med alla de motsättningar, som där trots talet om demokrati och utjämning ändå råda och som en blick på samhällsförhållandena bekräftar, skulle framlägga ett förslag, varmed han kunde vinna alla parter fulla förtroende.

Man söker här göra gällande, att förslaget om kollektivavtal gäller endast rättstvister. Men var går egentligen gränsen mellan rättstvister och intresse tvister? När det gäller tvister mellan två parter på arbetsmarknaden, tror jag man kan förgäves söka efter verkliga rättstvister; det är nog intresse tvister allihop. Herr socialministern gav ju för övrigt på hand, att det nu gällde endast ett första steg, och man kan mycket väl förstå, att man önskar nu i förväg binda arbetarna med mera svävande och till sin form icke så vittomfattande bestämmelser för att sedan genomföra ytterligare lagar i det hänseendet.

Det nu föreliggande förslaget har synnerligen väl under flera år förarbetats i den borgerliga pressen. Det har från borgerligt håll pågått en omfattande hets mot fackföreningarna och fackföreningsfolket. Man har talat om fackföreningsterror, fackföreningsmonopol o. s. v. samtidigt som man rest krav på strejklagstiftning. Att de borgerliga härvid understötts av socialdemokraterna, må åtminstone de arbetare, som givit socialdemokratien sin anslutning, på det högsta beklaga. Vi känna t. ex. till, huru herr Möller i socialministerns ställning här i riksdagen flera gånger förklarat, att han för sin del ansåge, att obligatorisk skiljedom i rättstvister skulle vara mogen för genomförande. Det är förklarligt, att socialministern i den nuvarande regeringen med en viss triumf åberopar sig på socialdemokraterna här och i andra länder och med stöd av deras uttalanden vill ha gehör för förslaget. Men i den mån socialdemokraterna gått in för dylika åtgärder, ha de varit isolerade från arbetarmassorna från fackföreningsfolket; det är icke fackföreningsmedlem-

Vid remiss
av propositionen
nr 39.

(Forts.)

marnas åsikter, som vid dessa tillfällen framförts utan det är de socialdemokratiska partiledarnas egna spekulationer.

Herr Edvard Johanson ansåg, om jag icke missförstod honom, att förslaget kunde vunnit större gehör, om det lagts på annat sätt. Han menade, att ett förbud mot sympatiåtgärder sådana som nu äga rum, då den ena eller andra gruppen kastas ut i lockout eller då andra arbetargrupper gå i sympatistrejck, skulle haft större utsikter och varit mera ägnat att bevara arbetsfreden. Jag tror, att fackföreningsfolket, som redan sagt sin mening på tusentals möten i landet, kommer att betydligt rubba herr Edvard Johansons politiska spekulationer om skärpta lagbestämmelser. Jag är säker på, att man kommer att ge klart besked i det hänseendet, då man nämligen är motståndare till varje som helst klasslagstiftning i detta avseende och motståndare till varje åtgärd, som går ut på att ytterligare försvaga arbetarklassens handlingsfrihet på arbetsmarknaden. Blir detta förslag antaget — det finns givetvis vissa utsikter, att riksdagen skall göra det — har visserligen riksdagen sagt sitt ord, men det blir icke det sista ordet i denna fråga. Har riksdagen *talat*, blir det fackföreningsfolkets uppgift att *handla*. Fackföreningarna få finna nya vägar, nya framkomliga linjer att bevara sin frihet ute på arbetsmarknaden, trots alla lagbestämmelser.

Herr Rydén: Herr talman! Jag begärde ordet i anledning av herr statsministerns replik till mig. Jag skall icke förlänga debatten med att tala länge, men ett par synpunkter skulle jag vilja lägga fram.

Herr Engberg har redan framhållit den fullständigt falska bild, som uppkommer genom den jämförelse, som hans excellens gjorde mellan medlingsinstitutet och det obligatoriska skiljedomsinstitutet i rättstvister. Jag skulle vilja tillägga, att även medlingsinstitutet i arbetstvister kom icke till stånd, förrän det vunnit anslutning även hos den dåvarande högermajoriteten. Man kan alltså icke säga, att förslaget därom genomfördes mot en bestämd samlad opinion å arbetsgivaresidan.

Vad hans excellens anförde om erfarenheterna från andra länder varnar jag kammarens ledamöter att fästa alltför stort avseende vid. Det är en oerhörd skillnad mellan olika arbetarrörelsers psykologi, om jag så får säga, deras traditioner, åskådningar och dylikt. Icke kan väl excellensen Ekman vara så borta från all verklighet, att han föreställer sig, att den svenska arbetarrörelsen är utan vidare jämförlik med t. ex. den norska — jag behöver bara nämna de två syskonlanden för att visa, huru oerhört olika förhållandena äro, med hänsyn till tradition, historia, ledande personligheters inflytande o. s. v. Det är icke heller möjligt att jämföra t. ex. den franska fackföreningsrörelsen med den engelska — de äro så väsensskilda som man överhuvud taget kan tänka sig. Alla sådana jämförelser ha icke något vidare värde, utan man får taga hänsyn till de erfarenheter, som vi kunna bilda oss i vårt eget land om våra egna förhållanden och om våra egna arbetare.

Jag har aldrig personligen uttalat mig mot den tanken, att ett skiljedomsförfarande kan bli lämpligt att genomföra, men vad jag tillåtit mig uttala såsom min bestämda övertygelse är, att detta aldrig bör ske annat än under förtroende från såväl den fackliga arbetarrörelsen som arbetsgivarrörelsen. Om man nu genomtrumfar denna lagstiftning, huru tror ni att man kommer att inom fackföreningsrörelsen bedöma den ifrågavarande domstolen? Man såg hur det gick i Norge i liknande fall. Arbetarna vägrade helt enkelt att nämna ombud till domstolarna o. s. v. Det är en oerhörd skillnad, om lagstiftningen kommer till stånd såsom ett led i en naturlig utveckling och framlägges av en regering, som har arbetarklassens förtroende, så att lagen bäres upp av respekt och auktoritet och icke blir ett stridsämne. Detta är excellensen Ekmans och

hans regeringskamraters stora felsyn på alla dessa problem. De ha icke tagit hänsyn till dylika rent psykologiska faktorer. Jag tror icke, att man i detta land kan tänka sig någon regering, som skulle med mindre utsikt söka vinna arbetarklassens förtroende för en lagstiftning som denna än den Ekmanska regeringen. Jag säger det rent ut, att arbetarklassen skulle haft mera förtroende för lagstiftningen, om den kommit från herr Lindman än från den nu sittande regeringen. Jag vill icke sära på vad grund detta är händelsen, men det är ett faktum. Det finns icke olämpligare personer, psykologiskt sett, att lägga fram en lagstiftning på detta område, än de herrar, som nu sitta i regeringen.

Därmed faller uttalandet, att alla skulle ha gagn av ifrågavarande lagstiftning. Ett sådant gagn skulle otvivelaktigt ha förefunnits, om domstolen och lagstiftningen omfattats av arbetarnas förtroende, men när så icke är fallet, är jag säker på, att något gagn icke kommer att uppstå. Jag är för min del absolut övertygad om att lagstiftningen blir till ogagn i stället för gagn, när den kommer till stånd på ett sådant sätt.

Jag fick en halv förebräelse av herr statsministern, därför att jag använt uttrycket att det kändes för mig, som var med år 1910 under den strid, vilken då fördes mot avtalslagarna, såsom en bitter stund, då ifrågavarande lagförslag nu lägges fram. Ja, jag borde kanske icke ha sagt »bitterhet» utan i stället *sorg*. Det förhåller sig nämligen så — det vill jag icke fördölja — att jag har under hela min tid med sympati och värme omfattat tanken på att man skulle lägga den politiska utvecklingen här i landet därhän, att vänsterpartierna samarbetade med varandra, varigenom utvecklingen skulle länkas på en riktig och god väg. Jag är tillräckligt gammal för att blicka tillbaka med en viss saknad på den tiden, när det var möjligt för vänstern att samarbeta. Det var dock den tiden, som medförde de stora reformerna i vårt svenska samhällsliv, och det är avbrottet i detta samarbete och upplösningen därav, som fört oss in i en utveckling, som jag naturligtvis icke kan på något sätt vara glad över. Liksom jag såg, att Stripa skulle bli en spik i den gamla vänstersamverkans likkista, ser jag nu, att förevarande lagförslag från en regering, som dock i viss mån gör anspråk på att bära upp vänstertraditionerna och vänsterns åskådning, kommer att bli ännu en. Det är icke med bitterhet utan med sorg, som jag tänker på den utvecklingen. Jag hoppas, att kammaren vill förstå vad jag menar.

Jag vill slutligen tillägga ännu en sak. Hans excellens berörde icke i sin replik till mig frågan om lagförslagets inverkan på kollektivavtalen. Om det är så, att kollektivavtalen äro ett nyttigt institut men man nu på olika håll har den uppfattningen, att dessa avtal komma att skadas av den föreslagna lagen — därigenom att de element, som icke vilja ha kollektivavtal utan endast tillfälliga avtal eller helst inga avtal alls, få den hjälp från statens sida, att de kunna peka på att tack vare en sådan lagstiftning organisationerna kunna hotas av skadestånd och dylikt, därest avtalen icke bli så exakt juridiskt utformade som möjligt — ja, då menar jag, att herr statsministern skulle förstå mina farhågor för att lagen skulle komma att medföra en oerhörd skada för hela det svenska arbetslivet.

Jag vill göra ytterligare ett tillägg, medan jag nu talar och är litet varm — det är ju så mycket av gamla minnen och sådant, som dyker upp när man är inne på detta område. Man talar på borgerligt håll på det sättet, att man får ett intryck av att man anser det icke betyda någonting, vad arbetarna tänka i en sådan fråga som denna. Man struntar i det helt enkelt, man lagstiftar i alla fall, under det däremot, om en viss uppfattning gör sig gällande på arbetsgivarnas sida, man är mycket lyhörd för densamma. Det är möjligt, att den generation, som jag och excellensen Ekman tillhör måste drivas ut i öknen och

Vid remiss
av propositionen
nr 39.

(Forts.)

Vid remiss
av propositionen
nr 39.
(Forts.)

där förgås, innan det blir en ändring i det betraktelsesätt, som jag tror, att man kan spåra bakom herrarnas uppträdande och hållning i denna fråga, det betraktelsesättet nämligen, att arbetarna liksom stå i ett slags samhällelig undantagsställning, så att man icke behöver taga hänsyn till vad de anse. En sådan uppfattning håller icke i längden. Vårt svenska samhälle är ett ungt industrisamhälle, ehuru gammalt historiskt sett, och den svenska arbetarklassen bildar dess majoritet. Den svenska bondeklassen går tyvärr, kanske man kan säga, tillbaka; varenda folkräkning vart 10 år visar, att den minskar i antal, under det industriarbetarna tillväxa i antal. Vi vandra den vägen i det nuvarande svenska samhället, vare sig vi tycka det är lyckligt eller icke lyckligt. Men vart tro ni, mina herrar, att ett sådant betraktelsesätt, som att man egentligen icke behöver bry sig om arbetarnas opinion, skulle leda till i längden? Det naturliga är, att man låter arbetarna, denna nya folkklass, växa in i samhället och få en känsla av att man tager samma hänsyn till deras opinion och deras önskemål som till andra samhällsklassers. I annat fall sprängas samhällsramarna; det finns icke någon möjlighet till annat.

Ni, som hålla på en borgerlig åskådning, ni gjorde klokt uti att tänka er in i, att tiderna äro sådana, att man måste taga hänsyn även till arbetaropinionen och icke betrakta den som obefintlig. För min del har jag varit med så länge inom arbetarrörelsen — ehuru visserligen icke såsom fackföreningsman — att jag har lärt känna den svenska arbetarklassen tillräckligt för att kunna säga, att, om man icke bär sig illa åt mot arbetarna i lagstiftningsväg eller annorledes, så kommer denna stora folkklass att växa in i det svenska samhället och bliva en organisk och solid grupp av medborgare, som kommer att göra goda positiva insatser till det svenska samhällets uppbyggande och vidare förkovran. Det är arbetarklassens historiska roll att göra detta. Men på borgerligt håll borde man någon gång kunna sätta sig in i att den där gamla överhetssynpunkten på arbetarvärlden tillhör ett förgånget skede. Man måste taga hänsyn till arbetarklassen.

Jag har, herr talman, kommit att röra mig litet i utkanten av det föreliggande ämnet, men man kan icke diskutera arbetarproblemet utan att tänka på de förhållanden, som jag talat om, och därför ser jag i regeringens lagstiftningspolitik en mycket oklok och för riket i hög grad skadlig åtgärd. Om regeringen haft möjlighet att taga denna proposition tillbaka, skulle den enligt min övertygelse gjort riket större nytta än genom att lägga fram den.

Hans excellens herr statsministern **Ekman**: Herr talman! Jag vill endast replikera med ett par ord.

Var och en som följt med herr Rydén nyss hållna anförande måste finna, att han talat om helt andra förhållanden än dem, som beröras i den föreliggande propositionen. Han slutade med att säga, att vi från vår synpunkt utgå ifrån, att det ingenting gör, vad arbetarna tänka. När han den satsen blivit uppställd såsom riktlinje för svensk lagstiftning, och framför allt för den lagstiftning, som det parti, jag tillhör, vill främja? Vi ställa inga andra fordringar på arbetarna, än vi ställa på varje annan medborgare. Vi vilja underordna oss under samma bestämmelser, som här äro ifrågasatta för arbetarna, nämligen att, när ett avtal ingås, så böra tvister angående avtalet underkastas rättslig prövning. Det är precis samma fordran, som man ställer på varje annan samhällsklass eller samhällsgrupp.

Det har vidare invänts, att en lagstiftning på detta område skulle, om ock med orätt, uppfattas gå emot den ena partens intresse. Jag vill härvidlag exempelvis erinra om att vi i riksdagen, när det gällde lagstiftning om åttatimmarsdagen, voro med om den saken, trots att så gott som allt vad arbetsgivare hette var emot bestämmelser därom. Vi trodde nämligen, att vinsten,

ur det helas synpunkt, ur samhällets synpunkt, motiverade ett beslut trots oppositionen. Man skulle kunna räkna upp det ena området efter det andra, där staten varit tvungen att lagstifta, ehuru de närmast intresserade parterna — ofta synbarligen med orätt — haft den uppfattningen, att lagstiftningen stått i strid emot deras intresse. De direkt engagerade parternas uppfattning om en ifrågasatt lagstiftning kan, såvitt jag förstår, icke alltid vara vägledande. Avgörande måste däremot vara, vad som ur det helas synpunkt är riktigt. Och jag kan, som sagt, icke finna något fall, där man numera visat arbetarna mindre hänsyn än andra intressegrupper.

Jag skall icke yttra mig om den av herr Rydén uttalade meningen, att den regering, som nu sitter, är särskilt litet ägnad att framlägga en lagstiftning av denna art. För egen del vill jag säga, och jag kan säga det även beträffande alla mina kolleger, att vi aldrig i vårt förhållande till arbetarna hava förfarit på sådant sätt, att vi icke våga stå till svars för det var som helst och när som helst. När arbetarna enligt vår mening fört fram en viktig uppfattning, så ha vi för vår del, oavsett var den förelegat, uttalat vår mening därom och följt den. När vi ha trott, att arbetarnas bästa och det helas intresse skulle främjas med att man uppfyllde arbetarnas önskemål, så ha vi sökt uppfylla dem. Jag är övertygad om att ett sådant förfaringsätt, klart motstånd, när man tror, att det gestaltar sig olyckligt, klar anslutning, när man tror, att det gestaltar sig lyckligt, i längden skall stå sig bäst.

Herr Rydén sade slutligen, att den svenska arbetarrörelsen skulle vara så olika alla andra arbetarrörelser, att en lagstiftning därom hos oss skulle få en helt annan verkan än i andra länder. Jag tror icke, att detta är något starkt och övertygande argument. En lagstiftning av denna art kommer, såvitt jag förstår, att verka precis på samma sätt, om för övrigt förutsättningarna för lagstiftningens tillämpning äro desamma, hos det ena folket som hos det andra.

Gent emot herr Engberg vill jag endast säga, att efter herr Spångbergs uppträdande kan ju herr Engberg själv eftersinna, huruvida icke herr Spångbergs linje ligger närmare herr Engbergs än min. Det är det, som bör vara avgörande för omdömet rörande, vilken som väljer »sovjetryska» vägar.

Gent emot herr Spångberg vill jag säga, att jag tycker det var litet underliga ord han använde, då han sade, att kommunisterna i allmänhet »äro motståndare till klasslagstiftning», och när han ytterligare talade om, att de »ville hävda arbetets frihet». Det förefaller mig nämligen vara uttalanden, som stå i rak strid mot vad som eljest praktiseras på de håll, där den meningsriktning, herr Spångberg tillhör, har tillfälle bestämma, vad som skall ske.

Herr Spångberg: Bara en kort replik, herr talman! Herr statsministerns förundran över mitt uttalande bottnar väl kanske däri, att herr statsministern och jag hava så olika uppfattning om arbetarnas frihet. När jag talar om *arbetarnas* frihet, så innebär det helt säkert något helt annat, än då statsministern talar om *arbetets* frihet.

Vidare yttrades ej. Kammaren beslöt att överlämna ifrågavarande proposition jämte de i anledning av densamma inom kammaren avgivna yttrandena till behandling av lagutskott.

Slutligen föredrogos var för sig övriga på bordet liggande propositioner; och hänvisades därvid

till behandling av lagutskott propositionen, nr 40, med förslag till lag om ändrad lydelse av 46 § utsökningslagen m. m.;

Vid remiss
av propositionen
nr 39.
(Forts.)

till statsutskottet propositionerna:

nr 41, angående anslag till centrala skiljenämnden för vissa arbetstvister m. m.;

nr 81, angående befrielse för sergeanten vid intendenturkåren C. A. Svedberg från viss ersättningsskyldighet; och

nr 87, angående om- och tillbyggnad av garnisonssjukhuset i Skövde m. m.;

till jordbruksutskottet propositionen, nr 88, angående överlåtelse till lantförsvaret av den till kronoegendomen Gudhem nr 1—9 med Holmäng nr 1 Hulegård i Gudhems socken av Skaraborgs län hörande utgård Knype;

till bankoutskottet propositionen, nr 98, angående pensionsålder för brigadchefer; samt

till bevillningsutskottet propositionerna:

nr 103, angående godkännande av ett mellan Sverige och Finland avslutet handelsavtal;

nr 104, angående godkännande av ett mellan Sverige och Turkiet avslutet handels- och sjöfartsavtal; och

nr 105, med förslag till förordning om fortsatt tillämpning av förordningen den 27 april 1923 angående rätt för Konungen att i visst fall åsätta särskild tullavgift.

§ 5.

Föredrogos var efter annan och remitterades till statsutskottet de på kammarens bord liggande motionerna:

nr 428 av herr *Wallerius m. fl.*;

nr 429 av herr *Lindgren m. fl.*; och

nr 430 av herr *Wikström m. fl.*

§ 6.

Vidare föredrogos, men blevo ånyo bordlagda konstitutionsutskottets utlåtanden nr 2 och 3, bevillningsutskottets betänkanden nr 5 och 6 samt andra lagutskottets utlåtande nr 15.

§ 7.

Herr talmannen gav nu ordet till herr förste vice talmannen **Hamilton**, som yttrade: Herr talman! Jag hemställer, att kammaren måtte besluta, att tiden för avgivande av motioner, som beröra Kungl. Maj:ts proposition nr 101 med förslag till lag om vissa av landsting eller kommun drivna sjukhus, må utsträckas till det plenum, som inträffar näst efter tjugu dagar från den kungl. propositionens avlämnande.

Denna hemställan bifölls.

Ordet lämnades härefter till herr **Hage**, som anförde: Herr talman! Jag skall be att få föreslå, att andra kammaren måtte besluta, att tiden för avlämnande av motioner med anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 43 med förslag till lag om de svenska lapparnas rätt till renbete i Sverige m. m. måtte utsträckas till det plenum, som inträffar näst efter tjugu dagar från den kungl. propositionens avlämnande.

Jämväl denna hemställan blev av kammaren bifallen.

§ 8.

Föredrogos vart för sig statsutskottets utlåtanden:

nr 21, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utförande av vissa tättningsarbeten m. m. vid ammunitionsförrådet å Stora Fjäderholmen;

nr 22, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående efterskänkande i vissa fall av kronans rätt till danaarv; och

nr 23, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag till fonden för räntefria studielån.

Kammaren biföll vad utskottet i nämnda utlåtanden hemställt.

§ 9.

Till avgörande företogs första lagutskottets utlåtande, nr 12, i anledning av väckta motioner med förslag till lag angående slakt av husdjur.

Om lag angående slakt av husdjur.

Första lagutskottet hade till behandling i ett sammanhang förehaft fyra inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner med förslag till lag angående slakt av husdjur, nämligen

inom första kammaren

nr 36 av herr *Holmgren m. fl.*; samt

inom andra kammaren:

nr 118 av herr *Hansson* i Trollhättan *m. fl.*;

nr 195 av herr *Bergström* i Bäckland och

nr 293 av herr *Bodén*.

Utskottet hemställde, att förevarande motioner icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Vid utlåtandet voro emellertid fogade reservationer:

av herrar *V. Edward Larson*, *Karlsson* i Vätö och *Olsson* i Rimforsa, vilka hemställt, att riksdagen, i anledning av förevarande motioner, måtte för sin del antaga följande förslag till

L a g

angående slakt av husdjur.

Härigenom förordnas som följer:

1 §.

Vid slakt av husdjur skall omedelbart före blodets avtappande djuret bedövas. Utan föregående bedövning må dock fjäderfä och kaniner avlivas däri-
genom att huvudet hastigt skiljes från kroppen.

2 §.

Ej må vid slakt någon, som icke fyllt aderton år, verkställa bedövning, ej heller avtappa blodet eller eljest avliva djuret, med mindre det sker under uppsikt av någon äldre; och åligger denne tillse att de med avseende å slakten gällande föreskrifter bliva iakttagna.

3 §.

Bör till följd av sjukdom eller olycksfall djur utan uppskov nedslaktas, må slakten äga rum utan iakttagande av vad i 1 eller 2 § sägs.

4 §.

Verkställes slakt för annans räkning, åligger den, för vars räkning slakten utföres, eller, där han ej är tillstädes, den, som därvid företräder honom, tillse

*Om lag an-
gående slakt
av husdjur.
(Forts.)*

att de med avseende å slakten gällande föreskrifter bliva iakttagna. Är skäl-
lig anledning antaga att sådan tillsyn icke erfordras, äger vad nu sagts dock
ej tillämpning.

5 §.

Överträdelse av bestämmelse i denna lag straffes med böter från och med
fem till och med femhundra kronor, där ej å förseelsen följer straff enligt all-
männa strafflagen.

6 §.

Allmän åklagare åligger att åtala förseelse, som i 5 § sägs.

7 §.

Böter, som ådömas enligt denna lag, tillfalla kronan. Saknas tillgång till
böternas fulla gäldande, skola de förvandlas enligt allmänna strafflagen.

Denna lag skall träda i kraft den 1 januari 1929, dock skall, såvitt angår
slakt av ren, lagen tillämpas först från den dag Konungen bestämmer; samt
av herr *Bissmark* beträffande motiveringen.

Sedan utskottets hemställan föredragits, anförde:

Herr **Karlsson i Vätö**: Herr talman! Sedan första kammaren bifallit ut-
skottets förslag till utlåtande, så skall jag inskränka mig till att yrka bifall
till den vid utskottets utlåtande fogade reservation, som, förutom av mig, är
undertecknad av herrar Larson i Lerdala och Olsson i Rimforsa. Om kam-
maren bifaller reservationen, står kammaren kvar på samma ståndpunkt, som
kammaren intog i fjol i denna fråga och bifaller alltså lagförslaget.

Herr **Lindqvist i Halmstad**: Herr talman! Enär den ärade reservanten icke
önskade någon debatt, skall icke heller jag bidra till en sådan, utan jag skall
nöja mig med att hänvisa till vad utskottet anförde och yrka bifall till utskot-
tets hemställan.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen framställde propositio-
ner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå samt bifall
i stället till den av herr V. Edward Larson m. fl. avgivna, vid utlåtandet foga-
de reservationen; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit
med övertvägande ja för den senare propositionen.

Herr Lindqvist i Halmstad begärde emellertid votering, i anledning varav
efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes samt
anslogs:

Den, som vill, att kammaren, med avslag å första lagutskottets hemställan i
utskottets förevarande utlåtande nr 12, bifaller den av herr V. Edward Larson
m. fl. avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets berörda hemställan.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser samt voterings-
propositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning
av uppresningsförfarandet.

Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet hava röstat för ja-propositionen. Rösträkning begärdes likväl av herr Nilsson i Hörby, vadan namnupprop verkställdes. Därvid avgåvos 92 ja och 83 nej, varjämte 9 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Om lag angående slakt av husdjur.
(Forts.)

Kammaren hade alltså med avslag å utskottets hemställan bifallit den av herr V. Edward Larson m. fl. avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen.

§ 10.

Å föredragningslistan var vidare uppfört andra lagutskottets utlåtande, nr 9, i anledning av väckt motion om ändring av 1 § i lagen om undersökning angående monopolistiska företag och sammanslutningar.

Ang.
ändring i
lagen om
undersökning
ang. monopolistiska
företag.

I en inom andra kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr 289, vilken behandlats av andra lagutskottet, hade herr *Järte m. fl.* föreslagit, att riksdagen ville besluta följande ändrade lydelse av 1 § i lagen den 18 juni 1925 om undersökning angående monopolistiska företag och sammanslutningar:

»I fråga om företag eller sammanslutning, som avser produktion eller bearbetning av varor eller andra förnödenheter, handel, bankrörelse, försäkringsrörelse eller transportverksamhet, eller som eljest genom sin verksamhet kan inverka på prISRörelsen och som kan antagas vara av monopolistisk natur, äger Konungen, när skäl därtill äro, förordna, att undersökning, på sätt i denna lag sägs, skall äga rum till utredning rörande företagets eller sammanslutningens inverkan på pris- eller omsättningsförhållandena här i riket.»

Utskottet hemställde, att förevarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Uti en vid utlåtandet fogad reservation hade herrar *Westman, von Sydow, greve Spens, Frändén, Öberg, Magnusson* i Skövde och *Johanson* i Hallagården förklarat sig anse, att utskottet bort hemställa, att riksdagen med anledning av förevarande motion måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville verkställa utredning rörande behovet av lagstiftning i syfte att möjliggöra ingående undersökning i vad mån sådana sammanslutningar av arbetsgivare, arbetare eller andra yrkesutövare, vilka kunde antagas vara av monopolistisk natur och ej fölle under lagen den 18 juni 1925 om undersökning angående monopolistiska företag och sammanslutningar, inverkade på prISförhållandena här i riket, samt för riksdagen framlägga det förslag, vartill utredningen kunde föranleda.

Efter föredragning av utskottets hemställan yttrade:

Herr **Järte**: Herr talman! När frågan om statlig kontroll över monopolväsendet blev aktuell här i landet, så fick den från början en viss partipolitisk inriktning därigenom att man särskilt från bondeförbundshåll trodde sig på det viset kunna komma till rätta med kvarnföreningen. Och när det 1920 till-sattes en kommitté för att framlägga förslag till åtgärder i ämnet, så var man angelägen från början definiera monopolbegreppet så pass snävt, att det utslutande skulle täcka näringsföreteelser och inte sträcka sig över monopol-tendenser i övrigt hos det moderna samhällslivet, ty då kunde man riskera mothugg från socialisthåll. Då den s. k. trustkommittén framlade sitt förslag, möttes denna begränsning av begreppet av kritik på den remissvandring, för vilket be-tänkandet blev föremål. Sålunda framhölls från Sveriges industriförbund, med vilket en hel del andra näringsorganisationer instämde — ävensom vid

Andra kammarens protokoll 1928. Nr 13.

Ang.
ändring i
lagen om
undersökning
ang. mono-
polistiska
företag.
(Forts.)

offentlig diskussion i nationalekonomiska föreningen här i Stockholm — att man gått ur vägen för det vidare och riktigare monopolbegreppet. Man hade undvikit att under trustkontrollen lägga de monopolsammanslutningar av facklig art, som kunde misstänkas ha trustkaraktär. När sedermera 1925 proposition avläts, icke om en trustkontroll i allmänhet utan i form av ett förslag till en *trustundersökningsmyndighet*, som regeringen kunde tillsätta *ad hoc* för ett visst begränsat syfte att undersöka, huruvida en företeelse hade monopolkaraktär, så var det klart, att den dåvarande regeringen — det var den Sänderska ministären — icke var benägen att lyssna på kritiken beträffande trustkommitténs begränsning av monopolbegreppet, utan fasthöll vid att detta uteslutande omfattade företeelser inom näringslivet.

När propositionen kom fram, avlämnade jag med flera undertecknare en motion i ämnet, som stödde sig dels på de anförda remissyttrandena och dels på en del praktiska exempel av välbekant art och som påvisade, huruledes fackliga sammanslutningar av olika slag bedrev monopolpolitik, närmast då med avseende på personliga tjänster. Jag hemställde i motionen, att man skulle i lagens första paragraf utsträcka monopolbegreppet till att gälla även sådana fackliga sammanslutningar. Motionens öde är bekant. Andra lagutskottets majoritet, som då innefattade socialdemokrater, frisinna och bondeförbundare, gick emot motionen, framhållande att det inte var principiellt riktigt och icke praktiskt välbetänkt att bifalla dess yrkande. Det gjordes vidare gällande, att i andra länder förekom icke en motsvarande trustlagstiftning, och att det över huvud icke ankom på denna lagstiftning att taga itu med dessa missförhållanden, vilka borde beivras i annan ordning. Med en sådan majoritet i utskottet var ju motionens fatum beseglat. Den föll också i bägge kamrarna, och här i kammaren var det endast från högerns sida man understödde densamma.

Vid den debatt, som ägde rum här i slutet av maj, framkom utöver den kritik av motionen, som presterats i utskottsmajoritetens utlåtande, en hel del yttranden från ledamöter i kammaren, som jag skall be att nu få bringa i erinran. Det var särskilt herr Hagman och herr Edvard Johanson, vilka ju bägge äro fackmän på detta område, som sökte påvisa, att det funnes ingen monopolism egentligen att tala om i fråga om fackliga sammanslutningar. Det förnekades rent av att sådana tendenser ens hade yppats och gjordes vidare gällande, att allt vad fackföreningsrörelsen hade för sig skedde i offentlighetens ljus. Min motion vore sålunda både felaktig och onödig samt frammanade spöken mitt i den gloria av klaraste solsken, som omstrålade den svenska fackföreningsrörelsen. Man kan resumera deras andraganden sålunda: vi bestrida förekomsten av fackliga monopol-tendenser, och vi anse obehövt att härvidlag tillgripa någon särskild trustundersökningslag, därför att vi inga hemligheter ha att fördölja. Detta var deras argumentation *då*; jag vill påminna härom för att komma fram till den följande utvecklingen.

Ty, herr talman, det hade inte gått många månader, förrän allmänhetens uppmärksamhet just fästes på *dess*a företeelser. Jag erinrar då först om, att vid diskussionen här i kammaren 1925 hade påvisats, att dessa monopol-tendenser inom fackföreningsrörelsen trädde särskilt fram i den klyfta, som börjat uppstå mellan de hemmaskyddade näringarna å ena sidan, sålunda exempelvis byggnadsfacken och livsmedelsindustrierna, och å andra sidan de näringar, som arbetade för världsmarknaden, evad de exporterade eller de här hemma voro utsatta för konkurrens utifrån. Denna klyfta inom hela vårt näringsliv, som via de arbetare, som finnas i dessa näringar, går genom hela nationen, denna klyfta markeras genom den olikhet, som under de senare åren uppkommit i fråga om arbetarnas löner, vilka ligga högre i de skyddade yrkena och lägre i de oskyddade. Den kommer vidare fram i avseende å dessa

hemmaskyddade yrkens utöwares större förmåga att hålla all konkurrens borta på arbetsmarknaden, deras mera skrämmässiga slutenhet i fråga om sin fackliga politik, ja, deras övergång till den slutna fackföreningspolitiken, »*the closed shop*», som anglo-saxarna säga, d. v. s. man avspärrar sig mot nya medlemmar och genomför i stor utsträckning organisationstvång vid resp. företag, d. v. s. arbetsgivarna förbjudas antingen avtalsenligt eller i kraft av vederbörande organisations maktställning att antaga annan än organiserad arbetskraft.

Den klyfta, som här förefinnes, framträdde nu i grell belysning i det s. k. *Skromberga-fallet*. På våren 1925 hade livsmedelsarbetareförbundets avdelning i Landskrona utfärdat blockad och bojkott mot två bageriidkare i Skromberga i syfte att förmå dessa att »organisationsmässigt ordna förhållandena med sina arbetare», vilka voro oorganiserade, och att betala löner, motsvarande de på andra orter gällande. Gruvarbetarna i Skromberga förklarade sig icke vara beredda till »att bidra till att ånyo låta mjölka oss av en grupp arbetare, som är mer än dubbelt så högt avlönad som vi själva». De förklarade sig därför icke komma att respektera blockaden och bojkotten, »under förutsättning att nämnda bagare hålla nuvarande brödvikter och priser». Dessa skånska gruvarbetare ha ju en mycket låg lön, genomsnittligt kanske 30 kronor i veckan, och det avtal, som livsmedelsarbetareförbundets avdelning i Landskrona ville påtvinga bageriidkarna i Skromberga, skulle inneburi en dubbelt så stor lön för bageriarbetarna. Tack vare den omständigheten att bagarna ägde tillgång till billig oorganiserad arbetskraft kunde de tillhandahålla gruvarbetarna i detta distrikt billigare bröd. Skulle de nu vara tvungna att gå in på högre löner i enlighet med förhållandena på andra orter, skulle det naturligtvis komma att gå som det brukar i dylika fall, d. v. s. att man övervältrade kostnaden på konsumenterna och att således brödet fördyrades. Häremot protesterade gruvarbetarna. Detta var innebörden av det s. k. *Skromberga-fallet*, som föranledde livlig diskussion i hela tidningspressen, och som utgjorde en illustration, den mest riksbekanta, som dithills förekommit, till de påtalade fackliga monopoltendenserna på hemmamarknaden.

Ett annat fall, som belyser samma metoder, denna gång inom byggnadsarbetarefacken, stod att läsa i tidningen Social-Demokraten här i Stockholm på våren 1925, alltså vid samma tid som *Skromberga-fallet*. Det fall jag nu syftar på var av följande natur:

»Stockholms murarefackförening», står det i Social-Demokraten, »har blockerat N. N:s egnahemsbygge i Liseberg, emedan denne icke följer gällande avtal'. Herr N. N. har emellertid intet avtal med organisationen, han har inga vare sig organiserade eller oorganiserade anställda, har överhuvud taget inga anställda. Han arbetar för sig själv på sitt eget husbygge. I sådant fall är talet om avtal och avtalsbrott rena nonsens. Herr N. N. kan icke tillämpa arbetsavtal med sig själv. Han har förklarat sig villig ingå i murarnas fackförening, men vägrats. Ej därför att han icke skulle vara tillräckligt utlärd murare, alldenstund han tidigare erbjudits medlemskap i föreningen, men därför att föreningen f. n. har 200 arbetslösa medlemmar och icke intager flera medlemmar. Herr N. N. är såld. Han är tillräckligt utbildad för att utöva murareyrket, men får likväl icke ansluta sig till organisationen, och därför att han icke är ansluten till organisationen, får han inte arbeta på ett eget egnahemsbygge i Liseberg.»

Detta citat belyser ju på bjärtaste sätt monopoltendenserna från byggnadsfackföreningarnas sida. Jag måste således konstatera, att kort tid efter det man här i kammaren sökte bortadvocera dessa tendenser, fick man i det levande livet se exempel, som på det mest drastiska vis underströk dessa förhållanden. Sedan dröjde bara ett år, herr förste vice talman, tills man genom fack-

Ang.
ändring i
lagen om
undersökning
ang. mono-
polistiska
företag.
(Forts.)

Ang.
ändring i
lagen om
undersökning
ang. mono-
polistiska
företag.
(Forts.)

föreningsrörelsens högsta myndighet här i landet, vid landsorganisationens kongress, fick en ännu kraftigare bekräftelse på dessa tendensers förefintlighet. Frågan hade varit sporadiskt framme tidigare, nämligen år 1922 vid samma kongress, men fyra år senare tog den ett betydligt mått av intresse och tid i anspråk från kongressens sida. Då väcktes nämligen bl. a. en motion från metallarbetarefackföreningen här i Stockholm, ur vilken jag skall läsa upp några utdrag. Det heter där:

»Under senare år har inom ett flertal yrken och organisationer en tendens börjat göra sig gällande, som, om den fritt får utvecklas, kommer att för arbetarklassen medföra de ödesdigraste verkningar. Vi syfta härvid på de åtgärder, som göras för att monopolisera yrket för en viss grupp arbetare. Denna monopolisering tillgår som bekant så, att man hindrar nyrekryteringen till ett visst yrke eller så att man avstänger arbetsområdet för arbetssökande från andra orter. Så länge dylika monopol upprätthållas inom enstaka yrken, bli va verkningarna måhända ej så framträdande eller svåra, men man må göra sig en föreställning om hur det skulle bli, därest samtliga yrken inrättade sig på samma sätt. Det måste på detta sätt uppstå en permanent arbetslöshetsarmé, vilken ej kan inkomma i ett yrke på annat sätt än som — strejkbrytare!

Dessutom komma dessa monopol att på ett betydligt effektivare sätt än arbetsgivarnas 'svarta listor' göra den arbetslöse arbetaren fågelfri inom samhället. Arbetsgivarna själva behöva ej under dessa förhållanden, medelst svarta listor eller andra medel, avstänga en misshaglig arbetare från förvärvsmöjligheter; därom draga arbetarna försorg. I stället för att ena och stärka arbetarklassen kommer motsättningarna mellan de skilda arbetargrupperna att medföra splittring och inbördes strider. De svårigheter av berörda problem, vilka här endast antyd, kunna mångfaldigas. Fackorganisationerna böra i första rummet sätta som sin uppgift, att verka för att ett visst pris åsättes den arbetskraft, som ställes till arbetsgivarnas förfogande, samt tillse, att medlemmarna hålla detta pris. Dessutom har givetvis fackföreningen att tillse, att övriga avtalsenliga bestämmelser mellan arbetaren och arbetsgivaren komma vederbörande medlem till del. I övrigt bör yrket hållas öppet för de arbetare, vilka önska inträde i yrket, under villkor att de kräva och erhålla det fastställda priset och förmånerna. Att dessa arbetare inskriva sig i respektive yrkens fackorganisationer och i övrigt ställa sig dess stadgar och föreskrifter till efterrättelse, förstås av sig självt.»

Man yrkade »att kongressen i princip uttalar sig emot monopolsträvandena inom fackföreningsrörelsen och för att fackorganisationerna beträffande tillträdet till de skilda yrkena i möjligast vidsträckt mån tillämpar den öppna dörrens politik».

Detta är på vanligt språk monopolfria fackföreningar, d. v. s. sådana som stå öppna för alla medlemmar, och där man alltså icke tillämpar den skrämsiga slutenheten. Att denna motion var ett uttryck för länge närda stämningar inom arbetarvärlden i Sverige, framgick tydligt av den följande debatten, ty där visade det sig, att det länge pyrande missnöjet slog ut i full låga. Jag skulle kunna läsa upp sida efter sida av citat ur detta kongressprotokoll och det skulle icke behövas mer för att gentemot herrar Hagman och Johanson göra gällande, att deras bestridande året förut står i minst sagt märkvärdig kontrast till vad som förekom vid kongressen. Jag skall dock icke trötta kamraren. Vad gjorde då landsorganisationens styrelse, av vilken herr Edward Johanson är en betrodd och högt uppsatt ledamot? Jo, landssekretariatet kunde icke heller fördölja, att här förelåg ett beaktansvärt spörsmål, och sekretariatet uttalade i sitt förslag till utlåtande, att fackföreningsrörelsen borde söka föra en öppen fackföreningspolitik och medgiva rätten till anställning för alla arbetare, som arbeta inom en förenings verksamhetsområde.

Man skulle av sekretariatets uttalande kunnat få den uppfattningen, att vederbörande voro beslutna att söka även i praktiken och icke bara med pappers-resolutioner motverka monopoltaktiken och att sekretariatet således befann sig på samma sida som alla de, vilka i likhet med 1925 års motionärer önskat, att detta spörsmål skulle beaktas och motåtgärder vidtagas. Men under de snart två år, som gått sedan dess, har man, såvitt jag vet, icke kunnat bevittna någon enda praktisk insats från sekretariatets sida i detta hänseende. Jag har åtminstone icke hört talas därom, och icke heller har något offentligt framkommit i den vägen. I stället har man fått bevittna, att dessa tendenser, trots den skoningslösa kritik, som den slutna fackföreningspolitiken underkastades vid kongressen, skärpas och att yttringar därav allt oftare förspörjas. Det går knappast någon vecka, utan att man i pressen kan inregistrera de mest upprörande bevis härför. Då man nu vill försöka att, såsom i motionen avses, få till stånd en objektiv och allsidig undersökning av dessa problem, så skulle man kunna förvänta sig medhåll och bistånd från deras sida, som inom fackföreningsrörelsen dels i broschyrer och artiklar i landssekretariatets tidskrift och dels vid kongresser med rätta ivra mot dessa obestridliga missförhållanden.

Sedan denna kongress hållits, tror jag också man kan säga, att även den stora allmänheten börjar vakna till fullt medvetande om att här föreligger ett av det svenska samhällets mest bekymmersamma problem för närvarande. Man har fått klart för sig, att här uppväxer en monopolfara, som är vida större än den man trodde sig kunna komma åt genom trustundersökningslagens inriktning på näringslivet. I detta sammanhang, herr förste vice talman, vill jag erinra därom, att den enda gång, som denna lag tagits i bruk, var, när man för tre år sedan gav professor Wohlin i uppdrag att undersöka kvarnföreningen. Men denna utredning måtte icke ha blottat några nattsvarta hemligheter, ty resultatet har icke offentliggjorts. Tvärt emot all agrardemagogisk legendbildning fanns här tydligen intet av natur att förtjäna klandras ur samhällsnyttans synpunkt. Man har sålunda använt denna lag endast en gång under loppet av tre år. En socialdemokratisk regering satt dock ett helt år efter lagens tillkomst och hade alltså obegränsad möjlighet att taga itu med dessa trusthydror, som man före lagens tillkomst trodde sig skönja allestädes inom näringslivet. Och den nuvarande regeringen, vilken enligt egen utsago varmt nitälskar för näringsfriheten, har haft samma möjligheter att begagna sig av lagen, men någon mera påfallande olägenhet av de förhållanden, som lagen avsåg att råda bot på, måtte icke ha försports, alldenstund något nytt ingripande icke har skett.

Den *andra* stora monopoliseringen åter, av de personliga tjänsterna, förtrustningen av arbetsmarknaden, den fortskrider däremot och det så eftertryckligt, att man ute bland folket alltmer känner sig vara föremål för en *gastkramning*, som *hotar näringsfriheten och arbetsfriheten* på ett sätt, som man tidigare icke trott vara möjligt. Jag upprepar, att denna monopolisering hotar arbetsfriheten, och behöver icke för kammaren skildra alla de företeelser, som dagligdags förekomma, om hur man behandlar arbetsvilliga och hur dessa metoder leda till samma öde, som från de amerikanska trusternas sida vederfares »outsiders» och som på skråväsendets tid drabbade »bönhasarna». Vi se här samma fenomen, som äro så karakteristiska för trusterna, gå igen här, men hotet mot arbetsfriheten har kanske en lika upprörande konsekvens i de faror, som uppkomma genom ungdomens utestängning från arbetstillfällena.

Man torde icke kunna förneka, att den ungdomsarbetslöshet, som under senare år tyvärr försports i ökad omfattning, inte bara beror på större tilllopp av de yngre åldersklasserna till arbetsmarknaden och ett saktare avlopp av de äldre årsklasserna, utan till väsentlig del är beroende på att fackföreningar-

Ang.
ändring i
lagen om
undersökning
ang. mono-
polistiska
förelag.
(Forts.)

*Ang.
ändring i
lagen om
undersökning
ang. mono-
polistiska
företag.
(Forts.)*

na i stigande utsträckning avspärra sig mot nyrekrytering. I stort sett lära nämligen samtliga fackföreningar fasthålla såsom villkor för att bevilja nya medlemmar inträde kravet, att vederbörande har anställning inom facket. Så länge han saknar anställning, kan han icke få medlemskap. Detta är den generella bestämmelsen. Men denna kombineras med att inga oorganiserade tolereras på arbetsplatsen. Följaktligen utestängas systematiskt alla arbetsökande från arbetstillfällena. Inom de hemmaskyddade yrkena intaga, som jag nämnde, fackföreningarna antingen kollektivavtalsmässigt eller till följd av sin faktiska maktposition den ställningen, att de kunna tvinga arbetsgivaren att endast anställa organiserade arbetare. Inom storindustrin, vilken i avsevärd grad sammanfaller med exportindustrin, är läget föga annorlunda. Visserligen stadgar, då det gäller kollektivavtal inom svenska arbetsgivareföreningens rayon, § 23, att arbetsgivaren äger leda och fördela arbetet samt antaga och avskeda arbetarna oberoende av deras organisationstillhörighet. Ja, det står så i kollektivavtalet, men det vet ju kammaren, att kollektivavtalen undergå, liksom alla skrivna lagar, en omvandling, beroende på de faktiska förhållandena. Det är mycket som står i Sveriges regeringsform, men som parlamentarisk praxis totalt har omvandlat. På samma sätt förhåller det sig med § 23, och detta gäller särskilt i fråga om arbetsfriheten. Fackföreningarnas makt har nämligen småningom blivit så stor, att man de facto genomfört organisationstvång. Av den ursprungliga konstitutionella arbetsrättsformen genom kollektivavtalet har småningom blivit full industriell demokrati, som efterhand urartar till arbetarpartens diktatur. Detta kan ske antingen så, att man enligt registermetoden, som även de industriella fackförbunden lägga sig till med i ökad utsträckning, monopoliserar hela arbetsanställningen och föreskriver stadgeenlig förpliktelse för varje medlem att han, innan han söker anställning vid ett företag, först skall uppsöka fackföreningsexpeditionen och där utverka tillåtelse att söka anställning. Han får då ett kort, som legitimerar honom hos kamraterna på fabriken och som visar, att han sökt tillstånd hos vederbörande expedition. Har han icke sådant kort, finns det lämpliga metoder att göra livet surt för honom, och så försvinner han snart; han »tittas ut» i lindrigaste fall. Detta gör, att denna obligatoriska arbetsanvisning genom fackföreningsexpeditionen reglerar nyantagningen av arbetare, och så står § 23 där i sin korrekta ordalydelse, men utan praktisk verkan.

Men det kan också hända, att registermetoden icke behöver anlitas. Arbetsgivaren har av erfarenhet vant sig vid, att tager han in folk, som icke tillhör fackföreningen, så blir det obehag. Han vet, att den situationen i längden blir odräglig, och så fogar han sig stillatigande i organisationstvånget. Således kan man säga, att såväl i de hemmaskyddade industrierna som i exportindustrinäringarna organisationstvånget är genomfört i mycket stor utsträckning och att det är fackorganisationerna, som de facto, man för man, kontrollera arbetsanställningen. Man förbehåller därvidlag arbetstillfällena åt medlemmar, som äro arbetslösa. En nummerordning upprättas, där var och en tages in i mån av längre eller kortare tids arbetslöshet. Någon nyrekrytering förekommer däremot sällan, och på det sättet stänges ungdomen ute.

Detta är en sak, som naturligtvis har stora sociala vådor med sig, och jag är övertygad om, att arbetarklassen gör sig själv den största skadan, ty denna ungdom, arbetarklassens egen ungdom, faller ju i alla fall föräldrarna till last. Under alla förhållanden innebär denna försvårade rekrytering en sådan hämning av arbetskraftens rörlighet, en sådan stelhet i den dynamik, som måste medfölja det moderna näringslivet, att dessa friktionsrubbingar måste anses utgöra ett socialt problem, som påkallar den största uppmärksamhet. Detta om fackorganisationernas medansvarighet för arbetsfrihetens förkvävning i allmänhet och ungdomens trångmål i synnerhet.

Vad frågan om det fackliga monopolhotet mot näringsfriheten beträffar finnes det de mest slående och nedslående exempel på det opåkallade och obehöriga förmynderskap, som utövas, t. ex. när det gäller hembagerierna. Jag tror, att många riksdagsmän var i sin ort fått mottaga framställningar och skrivelser, vari just dessa bagerier klaga sin nöd och berätta, hurusom de äro underkastade en systematisk förföljelse från fackorganisationernas sida i syfte att få dessa bagerier att gå med på kollektivavtal och organisationstvång, ehuru deras arbetsanställda icke vilja veta av något kollektivavtal. På det sättet söker man komma till livs just småfolkets och den mindre bemedlade medelklassens rätt att ärligen försörja sig. Och ha vi icke under årtal hört klagoropen genljuda över deras betryckta läge och huru just bageriarbetarna på allt sätt göra livet surt för dem och fördärva deras utkomstmöjligheter? För några år sedan förekom i Stockholm ett typiskt exempel härpå. Det var Tössebageriet på Karlavägen, som blev föremål för en sådan blockadkampanj. Jag ber att få citera blockadnotisen för att det må komma in i kammarens protokoll som ett exempel på näringsfrihetens läge i vårt land för närvarande. Meddelandet lyder på följande sätt: »Enär innehavaren av N. N.-bageriet (fru N. N.), Karlavägen 77, ej följer gällande avtal samt bedriver arbetet med oorganiserad arbetskraft, så förklaras nämnda firma i blockad och dess tillverkning i bojkott. Blockaden omfattar även transport av varor från och till firman, evad det gäller förbundets medlemmar, som handlar transport av mjöl, jäst och margarin.»

Man stryper således till även materialtillförseln. Nå, det bageriet räddades därigenom, att det i ett närbeläget läroverk fanns en vaken skolungdom, som genom masskonsumtion av bakelser frälste firman ur dess nödläge, vilket ger en viktig fingervisning vilken taktik, som den borgerliga solidariteten bör följa. Försök att anlita domstolsvägen ha däremot icke lyckats. Det var några systrar i Sundbyberg, vars hembageri fick en blockad på halsen; samma vedervärdighet drabbade en bagare i Vällinge. Dessa gingo till vederbörlig domstol och stämde, men domstolen avvisade målen i båda fallen. Domstolsvägen är alltså spärrad, och man har endast att lita till, att allmänheten eventuellt skall behjerta dessa firmors belägenhet och genom större konsumtion rädda dem från undergång. Jag tror icke det finnes någon ledamot i kammaren, icke ens om här skulle sitta en organiserad bageriarbetare, som skulle vilja gilla denna fackliga terror. Skrombergaarbetarna förstodo att protestera. De hade hela den moderna demokratiska opinionsapparaten till förfogande och tillbakaslogo också blockaden, men hembagerierna få tiga och lida och gå under.

De symtom, jag nyss uppehållit mig vid, på fackföreningsrörelsens monopolistiska politik synas mig kunna utgöra grundade skäl för det påståendet, att fackföreningsrörelsen är på väg att från djupet omvandlas. Jag vet icke, hur pass klart detta framstår för fackföreningsrörelsen själv. I varje fall begynner man på borgerligt håll få upp ögonen härför och kallt taga det nya lägets konsekvenser.

När fackföreningsrörelsen först framträdde på 1880-talet, hade den alla sociala känslor för sig. Det var en arbetarklassens reaktion mot den tygelöst fria konkurrensen på arbetsmarknaden, vars skadeverkningar tedde sig mycket svåra den tiden, därför att det svenska näringslivet då var så utvecklat. Industrien var i sin linda med låga löner, och man kunde liksom tillskriva den allmänna låga standard, som kännetecknade hela vårt land, bristen på organisation. Så kommo fackföreningarna till och byggdes upp till fasta, mäktiga organisationer. Det visade sig så småningom till den borgerliga världens förundran, hur duktiga de svenska arbetarna voro även på detta område, hur de frambragte skickliga ledare och skapade organisationer, som kunde tävla med de bästa, som kunde åstadkommas på andra fält, och som utförde

Ang.
ändring i
lagen om
undersökning
ang. mono-
polistiska
företag.
(Forts.)

Ang.
ändring i
lagen om
undersökning
ang. mono-
polistiska
företag.
(Forts.)

ett samhällsgagnande arbete för arbetarklassens fostran. Alla dessa ljuspunkter utgöra, det skall ingen förneka, insatser av betydelse för vårt fosterland. Men fackföreningsrörelsen hade också en oerhört stor tur. Den seglade i oavbruten ekonomisk medvind. Man trodde och tror alltjämt på arbetarhåll, att den nuvarande höga standard, som de svenska arbetarna befinna sig på, är ett resultat av fackföreningsrörelsen. För att få belägg på denna arbetarnas höga standard behöver man t. ex. endast gå till Statistisk årsbok och konstatera den år från år ständigt stigande konsumtionen av alla viktigare varor. Man behöver för övrigt endast kasta en blick på de svenska arbetarna i helg och söcken, i land och i stad, för att finna, att om den svenska arbetaren förr för till Amerika för att skaffa sig bärgning, så har Amerika nu kommit till Sverige. Det finns ingen väsentlig skillnad mellan de amerikanska och de svenska arbetarnas levnadsstandard. Kanske den amerikanska arbetarklassen lever litet bättre och har till mans litet flera bilar. I stort sett lever dock den svenska arbetaren sitt liv tryggare och lugnare. Det är emellertid fackföreningsfolkets barnafromma och bergfasta tro, att det är fackorganisationernas och till någon del deras tjänande broders, socialdemokratiens, förtjänst, att arbetarna fått denna höga standard. Det är icke så. Den svenska arbetarens glädjande höga standard är till all lycka bättre förankrad än så. Det är den ekonomiska utvecklingen själv, som har bragt det därhän. Det är denna mäktiga bölja, som burit upp fackföreningsrörelsen. Hade denna rörelse haft att kämpa mot en längre tid av ekonomiskt tryck, hade dessa organisationer ingenting väsentligt förmått. I Sovjetryssland lär det finnas mycket starka och stora arbetarorganisationer och där härskar t. o. m. »proletariatets diktatur», men läget blir där eländigare varje år som går. Därav ser man, att där icke näringslivet befinner sig i stigande produktivitet, där hjälper icke politisk makt eller facklig organisation. Det är det ekonomiska livet, dess förmåga av ökad avkastning och förbättrad organisation som är det avgörande. Det var *denna* medvind, som förde fram fackföreningsrörelsen till dess segrar. Vid motvind och stiltje skulle dess svällande segel snart ha slaknat.

För närvarande ha vi här i landet c:a 525,000 organiserade arbetare, varav 430,000 tillhöra landsorganisationen. Men när man har kommit så långt att de flesta, ja, inom industrien nästan alla arbetarna äro organiserade, då har man nått en kvantitet, som medför en ny kvalitet hos rörelsen. Då har man kommit fram till *monopolet*. Detta stadium kommer obönhörligt såsom ett ofrånkomligt resultat av utvecklingen, och därmed är det sentimentalt-sociala skedet avslutat. Den suveräna, allom bjudande monopolmakten, diktaturen, över arbetsmarknad och näringsliv har trätt i stället.

Såsom jag nämnde, har monopolismen nått längst i de hemmaskyddade fac-ken. Där trotsar man den allmänna arbetarsolidariteten och skär genom sina övernormala löner och monopolistiska metoder i övrigt de bredaste remmarna ur sina klassbröders ryggar, d. v. s. när det gäller dem som arbeta med lägre löner under världsmarknadens tryck.

Man når snart här i landet fram till Disraelis berömda »*två nationer*», denna sats ur romanen »Sybil», som Karl Staaff en gång i klasskampshetsande syfte citerade här i kammaren. Ja, herr talman, det är icke många av våra lönarbetaregrupper, som äro »proletärer» i sociologisk mening, och gudske-lov att proletärstadiet är förbi för de allra flesta yrken i vårt land. De organiserade arbetarna, tillhörande de hemmaskyddade yrkena, föra i regel den rena småborgarens liv, för att icke tala om stockholmsmurarna, som ha extremt gynnsamma löneförhållanden. De sitta med inkomster på 8—10,000 kronor om året och föra en existens som den bättre ställda medelklassen. Men som sagt, detta gäller den *ena* nationen, den, som frodas i skydd av hemmamarknaden och allt vad därmed sammanhängen. Men så

hava vi den *andra* delen, som får känna på världsmarknadens tryck. Längst ned leva lantbruksarbetarna och skogsarbetarna; det är på dem, som hela tyngden av de övernormala lönerna avlastar sig. Deras standard är låg. Allenast 5 kronor om dagen förtjänar en skogsarbetare eller ungefär lika mycket som en byggnadsarbetare har i timmen, då det vill sig väl. Vi se också i våra dagar, huru de »två nationernas» lönegränser skära varandra, såsom t. ex. när det gäller vägarbeten o. d., och ha ett färskt exempel i konflikten vid banbygget å Djursholm—Roslagsbanan ute vid Svalnäs. Arbetslöshetskommissionens beslut i den konflikten är nu underställt regeringens prövning. Här gäller det för höga vederbörande att träffa ett rättvist avvägande, så att man icke fattar ett beslut, som undervisar den på skuggsidan levande nationsdelen om att pretentionerna på bättre levnadsställning tillkomma dem, som arbeta i de speciella stadsnäringarna och hemmaskyddade industrierna, men att de andra få knoga med sina låga löner bäst de kunna, därom bekymrar sig icke landets regering. Eftersom statsministern och socialministern sitta här och höra på, vill jag särskilt betona denna synpunkt.

Till denna splittring har fackföreningsrörelsen lett i vårt svenska samhälle. Härvidlag äro vi tämligen ensamstående i världen, möjligen med undantag av Danmark. Vi skola därför icke springa över ån efter vatten genom att göra några jämförelser med andra länder, ty vi gå i spetsen för »utvecklingen». Men problemet om åtgärder mot den fackliga monopolismen har förvisso sin internationella sida. Den finnes i större och mindre avskuggningar överallt i den civiliserade världen. Professor Cassel har i sitt berömda memorandum till den internationella ekonomiska konferensen i Genève i fjol våras som sin uppfattning uttalat, att en av orsakerna till den svåra arbetslöshet, som hemsöker den gamla världen och som i så hög grad handikapar den gentemot Amerika, icke minst beror på den fackliga monopolismens olyckliga egenskap att förstelna näringslivet, att hämma arbetskraftens rörlighet och att göra lönerna oböjliga genom kollektivavtalssystemet, medan, som sagt, hela det moderna livet i övrigt fordrar större rörlighet på grund av den dynamik som numera präglar detsamma. Under medeltiden kunde man upprätthålla en planhushållning med fasta priser och taxor, som fastställdes av borgmästare och råd, därför att man kunde överskåda marknaden. I våra dagar är detta omöjligt; sätter man en käpp i det hjulet, lider hela mekanismen med permanent massarbetslöshet som följd.

Det är om detta problem, som motionen åsyftar att få en undersökning till stånd. När vi nu ha en trustundersökningslag, vore det väl mycket enkelt och tillika rimligt att begagna sig av denna och genom en liten ändring av § 1 få lagen tillämplig på ifrågavarande företeelser. Jag tror mig ha visat, att detta spörsmål existerar och kräver beaktande, och att man skulle göra det allmänna en tjänst, om det gjordes till föremål för en ingående, opartisk undersökning.

Sedan övergår jag till den andra invändning, som mina ärade opponenter från 1925 anförde mot mig, nämligen att det icke här skulle finnas några hemligheter, som skulle behöva blottas genom en sådan undersökning. Ja, de som närmare känna de fackliga företeelserna, veta förvisso, att icke allt framkommer eller utspelas i det fulla dagsljuset. Det största fackförbundet här i landet, metallindustriarbetareförbundet, har t. ex. 1922 infört den syndikalistiska registermetoden. I detta registers stadgar står t. ex. upptaget såsom rubriker: »bestämmelser om upprättande av arbetsgivarregister, hemlig blockad, vad en medlem har att iakttaga vid ombyte av arbetsplats och bestämmelser om påföljd». Vad beträffar hemlig blockad heter det, att »hemlig blockad av arbetsplats är ett stridsläge, som kan tillgripas i stället för öppen strejk, synnerligast om sådan av en eller annan anledning ej anses önsk-

*Ang.
ändring i
lagen om
undersökning
ang. mono-
polistiska
företag.
(Forts.)*

Ang.
ändring i
lagen om
undersökning
ang. mono-
polistiska
företag.
(Forts.)

värd eller lämplig, men åtgärder ändå behöva vidtagas mot arbetsgivaren för genomdrivande av något krav från arbetarnas sida». Det heter, »att har hemlig blockad proklamerats av verkställande utskottet, skall genom förbunds-expeditionens försorg meddelande härom tillställas avdelningsstyrelserna på det att arbetssökande medlemmar må kunna avhållas dels från att söka anställning på sådan plats, dels också erhålla instruktioner om villkor för att anställning på sådan plats skall få antagas». Vidare står det, »att förteckning över sådana arbetsplatser får av respektive styrelser under inga omständigheter utlämnas till andra och att arbetssökande medlemmar äro ålagda absolut tystnadsplikt evad det gäller erhållna upplysningar». Här finnes alltså åtskilliga dunkla punkter att belysa. Det stadgas också att för brott mot denna sekretess tillämpas vissa sanktionsåtgärder, och det gives vissa straffbestämmelser, först varning och sedan utestlutning; och en utestuten medlem har mycket svårt att komma igen trots offentlig avbön o. s. v. Han blir utstött från den ena arbetsplatsen efter den andra och ökar de permanent arbetslösa skara. Fackförbunden, som »den stat i staten» de enligt Karl Staaffs uttryck nu blivit, ha som bekant sin egen jurisdiktion med evig vanfred, fredlöshet o. s. v., som den humanare offentliga straffrätten avskaffat.

Ett annat belysande exempel är ett cirkulär av hemlig beskaffenhet, som kommit i min hand från en bleck- och plåtslagarefackförening i en sydsvensk stad. Där uppmanas medlemmarna att iakttaga följande: »Resande arbetssökande kolleger ävensom de på platsen varande, som reflektera på ombyte av kondition, skola, innan kondition sökes eller tages, först rådfråga sig med avdelningsstyrelsen.» Sålunda får ingen medlem söka plats eller taga plats utan särskilt tillstånd från avdelningsstyrelsen. »Brott mot denna punkt kommer att i varje särskilt fall behandlas av avdelningsstyrelsen.» Vidare heter det, att man skall verka för en kraftig reducering av nu befintliga mästare och firmor. »Det är till skada för hela yrket, att det finnes för många mästare. varför nu befintliga mindervärdiga firmor om möjligt böra avlägsnas genom att vid lämplig tidpunkt undanhållas arbetskraft.» Alltså: om en mästare anses »mindervärdig», skall han strypas på arbetskraft och därigenom avlägsnas. Detta är näringsfriheten i våra dagars Sverige. Det är synd, att handelsministern icke är närvarande i kammaren. Han skulle eljest ha kunnat få några impulser för den revision av näringsfrihetsförordningen, som är under utarbetande i hans departement. Vidare »åläggas medlemmarna att genom en särskild kommitté, eventuellt av arbetslösa, företaga en grundlig undersökning rörande firmor och enskilda, som kunna misstänkas för att ej tillämpa åtta-timmarslagen. Om enskilda medlemmar arbeta längre än åtta timmar vare sig hos andra eller på egen hand skola de varnas, och om ej bättring göres skall avstängning av arbetsplats företagas.» Man kan icke tänka sig skräväsandets renässans mera tydligt ådagalagd. En opartisk undersökning, som i motionen föreslagits, skulle nog påträffa dylika cirkulär även inom andra yrkesområden, cirkulär, som skulle upplysa allmänheten, hur landet i själva verket ligger till.

Kammaren torde lägga märke till, att motionen icke riktar sig mot fackföreningsrörelsen såsom sådan utan endast mot dess avarter. Det är icke heller meningen att fritaga arbetsgivarna från en närgående granskning. För min del sympatiserar jag icke med den taktik att spärra cementtillförseln till oorganiserade företagare, som svenska arbetsgivareföreningen tillgrep under byggnadslockouten hösten 1920, då herr talmannen var socialminister. Jag gillar ännu mindre följande aktstycke, som belyser hur man i Lund från bagarmästarnas sida försöker stäcka en obekväms konkurrens. Det heter där, att »organiserade arbetare förbinda sig att ej arbeta hos sådana arbetsgivare, som använda Lund som avsättningsort och ej tillhöra idkareföreningen, samt ej

heller hos dem, som bevisligen bryta mot protokollförda beslut, beslutade av idkareföreningen. I sådana fall erhålla dessa arbetare antingen direkt avlöning av idkareföreningen eller ock annan anställning.» Sålunda: om bageriarbetare vägrar arbeta hos en osolidarisk arbetsgivare får han avlöning av andra arbetsgivare eller ock annat arbete. Här föreligger en typisk »allians» mellan arbetsgivare och arbetare. Man måste dock i sanningens intresse konstatera, att arbetsgivarna härvidlag dock äro den mindre skyldiga parten. De äro blott objekt och offer för vederbörande fackförenings monopolmakt. Företagarna inom de hemmaskyddade näringarna veta dock att hålla sig skadeflösa gentemot de övernormala löner, som de enväldiga fackorganisationerna frampressa, genom att övervältra merkostnaderna, i form av ständigt höjda varupris, på konsumenterna, vilka icke alltid förmå att värja sig så framgångsrikt som Skrombergafolket. Dessa arbetsgivares motståndskraft är dessutom underminerad genom Kooperationen, som går i spetsen för löneförhöjningar och sätter en ära i att betala högre löner än det enskilda näringslivet.

Ja, herr talman, detta är en sammanfattning av vad som inträffat, sedan motionen senast var före här i kammaren. Jag har för min del funnit, att det fanns tillräcklig anledning att förnya densamma. Den vill ju bara, att den lag vi ha beträffande trustundersökningar skall vara rättvist och allsidigt verkande. Men andra lagutskottets majoritet avstyrker lika fullt och konstaterar, att ingenting inträffat sedan sist, och finner därför icke anledning att justera sin uppfattning. Att socialdemokraterna ha den meningen, kan man till nöds förstå, om man sätter sig in i deras ställning, ty de mena, att det här gäller inre, husliga bekymmer i det kombinerade tvångs- och samvetsäktenskapet med fackföreningsrörelsen, som de själva vilja göra upp. De sticka därför huvudet i busken. Men att de folkfrisinna härma dem i denna strutstaktik, är mera obegripligt. Jag trodde, att de skulle följa bondeförbundarnas kloka exempel. Dessa ha beaktat tidens tecken, och de ha numera beslutit sig för att, på sätt framgår av reservationen, förorda en undersökning i motionens syfte. Herrar folkfrisinna finna emellertid, att allt är bra som det är, och därför avstyrka de motionen. Nå, det är en sak, som de få göra upp med sitt eget samvete och med sina valmän i höst. Jag förvånar mig dock över, att när det finns en så klar opinion inom fackföreningsrörelsen själv, man på borgerligt håll skall ställa sig till vänster om denna välbetänkta opinion.

Herr talman! Såsom frågan nu ligger, finner jag mig böra tillstyrka reservationen. Den vill ett steg i rätt riktning och åsyftar i sak detsamma som motionen. Jag yrkar alltså bifall till reservationen.

Herr Hagman: Herr talman, mina damer och herrar! En sak kunna vi väl i alla fall vara eniga om: att frågor, som beröra den svenska arbetsmarknaden och dess problem, tilldraga sig här i denna kammare ett betydande intresse. Vi hava här i dag efter klockan 11 offrat ett par timmar på en remissdebatt om den s. k. arbetsfredspropositionen. Vid behandlingen av den nu föreliggande motionen om en utvidgning av 1 § i vår s. k. trustlag från 1925 hava vi fått en mycket omfattande exposé över det sätt, varpå de fackliga arbetarsammanslutningarna f. n. anses arbeta på arbetsmarknaden i vårt land.

Jag vill för min del emellertid framföra den uppfattningen, att den framställning, som den ärade motionären här i dag gjort, egentligen borde komma först sedan denna trustlags 1 § blivit ändrad och sedan den undersökning eventuellt blivit verkställd, varom motionären har gjort hemställan, och, därest resultatet av den gjorda undersökningen motsvarat den skildring av förhållandena som vi här nyss hört, samt vi hade på bordet det undersökningsresultat, som då komme att föreligga, försåvitt inte även detta i vissa delar bleve hem-

*Ang.
ändring i
lagen om
undersökning
ang. mono-
polistiska
företag.
(Forts.)*

Ang.
ändring i
lagen om
undersökning
ang. mono-
polistiska
företag.
(Forts.)

ligstämplat och alltså ej tillgängligt för alla dem som härav tydligen äro intresserade.

Låt oss då nu till en början reducera denna motion till vad den i själva verket innebär. Vi ha ju en lagstiftning, som är sådan, att den möjliggör för Kungl. Maj:t att, när särskild anledning därtill anses föreligga, på ett eller annat sätt undersöka sådana företags affärer, som man förmenar vara av monopolistisk karaktär, för att sedermera, sedan denna undersökning gjorts, vidtaga de åtgärder som av denna undersöknings resultat eventuellt kunna betingas. Denna lagstiftning ger sålunda i och för sig endast rätt till undersökning. Det problem, som nu motionärerna tagit upp, gäller en utsträckning av denna lagstiftnings undersökningsrätt till alldeles nya områden, vidgar den från att gälla endast de affärsmässigt betonade områdena även till arbetsmarknadens organisationer. Motiveringen till detta yrkande är att åstadkomma en undersökning av förekomsten av sådana fall, där man gör sig skyldig till handlingar, som medföra prisfördyrande inverkan. Jag måste emellertid säga, att den framställning, som den ärade motionären här i dag givit, synes mig i det allra rikaste mått bekräfta att, om allt det är riktigt som i dag sagts, så behövs det i varje fall icke någon undersökning för att få reda på hur det förhåller sig, utan det tycks vara ganska klart, hur man går tillväga. Det är riktigt, som motionären angav, att då en motion av liknande innebörd som den nu föreliggande behandlades vid 1925 års riksdag, jag för min del gjorde gällande, att fackföreningsrörelsen arbetar under så pass öppna former och tvingas ge offentlighet åt alla sina åtgärder, att det icke finns mycket att vinna genom en undersökning på det sätt som nu önskas genom ändring av vår trustlag. Jag har hittills inte heller haft någon anledning att ändra denna uppfattning, utan jag vidhåller, att det fortfarande är på det sättet, att det finns ingenting att vinna genom en utvidgning av denna trustlagstiftning. Man kan nämligen praktiskt taget få reda på vad som förekommer även utan en sådan utvidgning. Därom vittnar ju, som jag nyss anför, motionärens egen framställning om förhållandena i den mån den är riktig. Det torde vidare också vara på det sättet, såsom har anförts, särskilt under tidigare debatter i denna sak, att om någon regering i vårt land önskar en mera ingående undersökning av dessa förhållanden, det icke är någon som egentligen har anledning att motsätta sig en sådan från dessa organisationers sida, vilka nu här särskilt utpekas. Ty de behandla sina angelägenheter öppet. De skicka ut cirkulär om saker och ting, som vi här i dag hört. Det finns enligt min erfarenhet ingen möjlighet beträffande ett så stort material och sådana medlemsmassor, som arbetarorganisationerna ha att röra sig med, att smussla med saker och ting, allra minst i fråga om arbetspriser och löner, vilket däremot t. ex. vissa stora firmor ha möjlighet till att göra i fråga om priserna på sina produkter.

Inom utskottet, där ju motionen i år liksom 1925 varit föremål för mycket ingående behandling, visade det sig också, som herrarna behagade finna av den reservation, som är bilagd utskottets utlåtande, att själva motionens yrkande ansågs under överläggningen ha blivit fullkomligt grundskjutet. Man lämnade alltså den första försvarsställningen åt sitt öde och gick tillbaka till den andra skyttegravslinjen, för att nu använda sig av ett militärt uttryckssätt. Man ändrade yrkandet till, att riksdagen måtte hos Kungl. Maj: anhålla om en utredning av hithörande problem. Man lämnade motionärernas framställning om att detta skulle ske först efter ändring av 1 § i trustlagen åt sitt öde. Därmed är naturligtvis ett stort steg vunnet ur de synpunkter jag för min del speciellt företräder, enligt vilka det icke är behövt att ändra denna trustlag. Jag gör vidare gällande, att en sådan undersökning som den reservanterna påyrka icke heller är behövt. Man kan nämligen t. ex. i det betänkande, som arbetsfredsdelegerade på sin tid avlämnade, finna en hel exempelsamling på de

speciella arbetsmetoder, som nu tillämpas på arbetsmarknaden i vårt land. Detta är alltså ingen hemlighet.

Jag har emellertid för mitt vidkommande en alldeles särskild synpunkt, som gör, att jag betraktar ett bifall till motionärernas framställning såväl som till reservanternas yrkande såsom fullkomligt överflödigt. Jag kan nämligen inte finna någon möjlighet att från lagstiftningens eller samhällets sida åstadkomma någon åtgärd mot ett förhållande, som eventuellt kan upptäckas genom en undersökning på detta område eller som är känt även utan en undersökning, för så vitt man inom en viss grupp av yrkesutövere själv är ense om att en viss fråga bör behandlas och uppfattas på ett visst sätt. Vi hava hört här i dag, hur man går till väga, enligt herr Järtes framställning, på olika arbetsområden, särskilt å arbetarnas verksamhetsfält. Förhållandet var precis enahanda på ett annat fält i ett fall, som lät tala om sig ganska mycket för ett par år sedan. Jag vill erinra om den tillsättning av en läkarbefattning inom Kopparbergs län, som skulle verkställas på visst sätt enligt lasarettsdirektionens mening och på ett annat sätt enligt läkarkårens mening i vårt land. Detta ledde som bekant till, att omnämnda befattning icke kunde tillsättas. När en sådan kår som den ifrågavarande, vilkens medlemmar ha en utbildningstid av 12—15 år, säger att den under inga förhållanden vill vara med på att saken ordnas på ett föreslaget sätt utan vill ha den ordnad på ett annat sätt, så vet jag icke vad det allmänna egentligen skall göra. Så förhåller det sig också på andra yrkesområden. Det finns ingen som helst anledning för det allmänna att offentligt demonstrera en maktlöshet sådan som den vilken uppstår, därest man i en yrkesgrupp är enig om att en viss sak skall utföras på ett visst sätt. Mot denna synpunkt kan man nu anföra, att den innebär en anslutning till den principen, att samhället skulle lämnas så maktlöst, att allting skulle få gå vind för våg. Det förhåller sig ingalunda på det sättet. Saken är ju den, att alla åtgärder på detta område äro föremål för olika uppfattningar och meningar även bland dem som där själva äro direkt agerande. Jag tror för min del, att det bästa sättet att komma till rätta med sådana problem som i dag antydast har man i de läkemedel, som arbetsmarknaden själv förfogar över, och de diskussioner, som bland arbetare och av saken berörda förekomma. Jag tror, att en prövning av dessa frågor och från dessa utgångspunkter kommer att lämna ett resultat, som är vida säkrare och hållbarare än det sätt, enligt vilket man skulle försöka med lagstiftning på ett område där lagstiftningen, av skäl som jag här i korthet antytt, måste komma till korta.

Det var också intressant att höra, hurusom motionären slutade sin framställning med en liten varning till det folkfrisinade partiet, som icke anses ha tagit lärdom av det goda exempel, som bondeförbundet i år i motsats till 1925 enligt motionärens uppfattning har givit. Det visar ju, att denna fråga väl får bedömas efter politiska utgångspunkter mera än efter strängt objektiva och sakliga. Det har talats här i denna kammare många gånger vid behandling av frågor av liknande art om politiska löner, men man kan nog också tala om politiska motioner. Jag undrar, om inte den nu föreliggande är att hänföra till denna grupp. Beträffande problemet i dess helhet, de ting, som skola undersökas, och de framställningar av förhållandena, som här av den ärade motionären lämnats i hans nyss hållna anförande, vill jag säga, att jag icke saknar möjlighet att i någon mån bedöma dessa ting med hänsyn till min tidigare långvariga anställning inom den svenska fackföreningsrörelsen. Jag vill icke närmare ingå på dessa spörsmål, därför att jag anser, att de icke höra till saken, men jag vill säga, att de yttringar, som vi här ha fått del av, komma naturligtvis därav att inom alla, företagare, arbetare och andra, bor ju innerst inne en liten monopolunge, som mycket lätt ger sig till känna i att man tycker, att beträffande de svårigheter, varmed man kämpar dag för dag,

Ang.
ändring i
lagen om
undersökning
ang. mono-
polistiska
företag.
(Forts.)

Ang.
ändring i
lagen om
undersökning
ang. mono-
polistiska
företag.
(Forts.)

skulle man kunna komma bättre till rätta, om man inte hade så många konkurrenter, som hindrade ens rörelsefrihet. Det är naturligtvis detta som gör, att man i första tankegången kommer in på linjer av den art som här skisserats. Jag vågar dock göra gällande, att dessa strävanden inom den fackliga rörelsen ingalunda gå på djupet utan äro rörelser i periferien och på ytan. Särskilt vad det gäller möjligheten att, på sätt som här sagts, kringgärda arbetskraftens rörlighet och de enskilda individernas rörelsefrihet, så förhåller det sig ju på det sättet, att de ifrågavarande organisationerna inom vårt land i stort sett äro begränsade till städerna och de större industrisamhällena. På landsbygden finnes en oerhört stor reservoar, varifrån utbildad arbetskraft kommer. Jag tror man överdriver alldeles oerhört, om man vill göra gällande, att vi här inom en närmare eller fjärmare tid skulle stå inför en genomförd monopolisering på dessa områden, såsom motionären gjort gällande. I och med det man har denna uppfattning finns det ingen saklig grund för att biträda ens det yrkande, som reservanterna ha framställt, om en undersökning av dessa frågor.

Jag vill därför i korthet, herr talman, hemställa om bifall till utskottets hemställan.

Herr **Andersson** i Rasjön: Herr talman! Den ärade huvudmotionären har här talat rätt länge och om många saker. Han slutade med att uttala en förmodan, att de folkfrisinna finna allt ganska bra ställt. Jag vill redan från början säga ifrån, att det förhåller sig icke på det sättet. Om herr Järte, som jag förmodar, läst utskottets utlåtande, så har han funnit, att utskottsmajoriteten åberopat den motivering, som anfördes i samma ärende vid 1925 års riksdag. Där står det tydligt, nu återgivet på sidan 3 i förevarande utlåtande: »Att det förekommit och förekommer på pris- eller omsättningsförhållanden här i riket verkande, allvarliga missbruk av den maktställning, som såväl arbetar- som arbetsgivareorganisationer förskaffat sig, är obestriddligt.» Utskottsmajoriteten har även i år direkt medgivit riktigheten härav genom att taga in detta utdrag ur motiveringen från år 1925 och ånyo göra det till sitt. Jag vill därtill lägga, att jag kan instämma i mycket av vad herr Järte nyss anförde från denna plats, men jag kan tyvärr icke instämma i det slut, vartill han kom. Det är beklagligt, ty det vore en stor förmån att få vara bundsförvant till en motionär med så mycken sakkunskap och så stor vältalighet.

Jag skall nu med några ord redogöra för anledningen till att jag icke har kunnat biträda vare sig motionärernas yrkande eller det yrkande om en utredning i ett mera vidsträckt syfte, som har framkommit i utskottet och som finnes återgivet i reservationen. Jag understryker dock, att jag finner de monopolistiska tendenserna inom fackföreningsrörelsen allt annat än sympatiska. Man måste säga sig, att dessa tendenser framför allt äro synnerligen hinderliga för den fria rörelse på arbetsmarknaden, som utan tvivel skulle vara önskvärd i tider, då arbetslösheten är svår och försörjningsmöjligheterna så ytterligt begränsade. Särskilt upprörande bli dessa monopolistiska tendenser i vissa enstaka fall, av vilka huvudmotionären här antydde något. Jag åsyftar det fall, då en person hindras verkställa arbete i sitt eget företag, därför att en viss facklig sammanslutning kräver, att arbetet skall förbehållas dem, som tillhöra respektive fackliga organisationer på platsen. Det tycker jag är den mest osympatiska och för det allmänna rättsmedvetandet mest stötande form av monopolistiska tendenser inom fackföreningsrörelsen. Om man emellertid frågar sig, huruvida dessa monopolistiska tendenser inom den svenska fackföreningsrörelsen haft särskilt stora framgångar, så måste man ju erkänna, att så icke varit fallet, om man ser fackföreningsrörelsen mera generellt. Att det har lyckats i vissa enskilda fall, är ju icke bestritt från något håll, men att det

lyckats för en viss organisation att upprätta och upprätthålla ett arbetsmonopol inom ett helt fack över hela riket, det tror jag icke har kunnat ådagaläggas i mer än ett eller högst två fall.

Herr Hagman anförde nyss, att orsaken till att detta icke kunde ske främst är den, att den fackliga rörelsen är lokaliserad huvudsakligen till städerna och större samhällen, under det att landsbygdens arbetskraft är i stort sett oorganiserad. Det ligger ju under sådant förhållande i sakens natur, att ett arbetsmonopol genom en fackorganisation icke kan bli fullständigt, icke kan bli riksomfattande, utan det måste bli mer eller mindre lokalt. Om sedan det allmänna löneläget i respektive fack i någon utpräglad grad har påverkats av den monopolställning, som fackorganisationen inom branschen till äventyrs lyckats erhålla, är givetvis mera problematiskt, och, så vitt jag fattat motionären rätt, är det i det hänseendet han vill hava en undersökning igångsatt. Det är klart att ett högt löneläge i och för sig inte ovillkorligen behöver bero på, att arbetet inom facket har monopoliserats av en viss sammanslutning, utan många andra omständigheter inverka givetvis också på löneläget. Jag för min del håller för troligt, att konjunkturläget inom branschen i fråga inverkar i minst lika hög grad, kanske än mer på löneläget än en fackförenings monopolställning någonsin kan göra.

Nu har motionären tänkt sig, att en dylik undersökning skulle kunna åvägabringas genom att en viss ändring gjordes i den s. k. monopolkontrollagen. År 1925 förekom samma yrkande i samband med monopolkontrollagens införande. Den ärade motionären lyckades då få en reservant i lagutskottet med på sin linje, men i år har det icke lyckats honom att få någon enda med sig, utan den reservation, som föreligger, går, som jag antydde i början av mitt anförande, efter något andra linjer än dem herr Järte tänkt sig. Jag vill säga, att motionärerna och utskottsreservanterna ledas säkerligen i sitt görande i föreliggande fråga av helt naturliga och här i riksdagslivet rätt vanliga motiv. Det finns i landet en ganska stark opinion mot de påtalade osunda tendenserna i fackföreningsväsendet; man gripes på vissa håll av en känsla, att här måste något göras, och man ropar på att åtgärder skola vidtagas av statsmakterna. Riksdagen skall animeras att taga initiativ, och man väntar sig givetvis, att det skall gå att på den vägen bringa rättelse i det onda. Jag är som sagt med om att något borde göras för att bringa rättelse i vissa missförhållanden på det fackliga området. Men jag är för det första tveksam, huruvida detta kan ske på lagstiftningens väg, och för det andra är jag tämligen säker på, att det inte bör ske eller kan ske på de vägar, som man har utstakat i den föreliggande motionen. De har sagts förut här i dag från denna talarstol i ett annat sammanhang, vid behandlingen av en fråga, som jämväl berör förhållandena på arbetsmarknaden här i Sverige, att man icke får äventyra statens auktoritet genom att vidtaga onödiga och ineffektiva åtgärder, som ge sken av att staten på något sätt ingriper, utan att sedan det åsyftade resultatet nås. Här förefaller det, som om man hade ett verkligt renodlat exempel på ett försök att få fram en dylik åtgärd. Jag fruktar, att en lagstiftning i den anda, motionären tänkt sig, skulle komma att bli ett slag i luften, och det är den huvudsakliga orsaken till att jag icke heller kunnat förena mig i det yrkande, som framkommit i reservationen. Ty även om reservationen går i delvis annan riktning, så har man svårt att tänka sig, att den undersökning, som där påyrkas rörande behovet av lagstiftning, skulle kunna komma att mynna ut i annat än någonting motsvarande vad som nu förekommer i trustlagen, och trustlagstiftningen har även åtminstone indirekt åberopats i reservanternas motivering.

Trustlagstiftningen bygger i fråga om sin effektivitet på det hot, som statsmakterna kunna sätta bakom sina åtgöranden mot de monopolistiska af-

*Ang.
ändring i
lagen om
undersökning
ang. mono-
polistiska
företag.
(Forts.)*

*Ang.
ändring i
lagen om
undersökning
ang. mono-
polistiska
företag.
(Forts.)*

färs- och industriföretagen. Det dolda hotet om vissa tullpolitiska åtgärder, importreglering eller eventuellt andra mått och steg av ekonomisk natur, som statsmakterna ha möjlighet att använda gentemot de affärsmässigt drivna monopolföretagen, finnes där. Men såsom herr Hagman nyss förut antytt, torde det för närvarande saknas medel för staten att sätta något motsvarande hot bakom monopolkontrollagen, i den händelse den skulle användas för en undersökning om fackföreningsmonopolen, och varken i motionen eller i det anförande, som den ärade huvudmotionären här hållit, ha anvisats några vägar, på vilka man skulle kunna råda bot på sådana missförhållanden, som eventuellt skulle konstateras genom den begärda undersökningen. I det hänseendet förefaller det mig, som om frågan om de fackliga sammanslutningarna och kontrollen över deras monopolställning ligger på ett helt annat plan än den kontrollmöjlighet, som trustlagstiftningen har velat ge statsmakterna över de affärsmässiga monopolföretagen. Det är ju så, att monopolkontrollagen inskränker sig rätt och slätt till att ge Kungl. Maj:t rättighet att för undersökning i vissa speciella fall erhålla tillgång till handlingar och dokument, som eljest betraktas såsom hemliga.

Det är klart, att många dolda faktorer kunna finnas, som konstituera ett affärsföretags monopolställning. Då frågar man sig: kan det finnas sådana dolda akter eller handlingar, som konstituera fackliga sammanslutningars monopolställning. Herr Järte säger, att det finns sådana. Men samtidigt dementerar han sig själv genom att här läsa upp en hel rad urkunder, som påstås vara hemliga men där ju blotta den omständigheten, att de befinna sig i hans händer, tyder på, att så icke är fallet. Från fackföreningshåll bestrider man energiskt, att det finns hemliga dokument eller handlingar som angå sammanslutningens karaktär. Att döma av den diskussion, som uppstått i pressen omkring denna fråga, förefaller det också, som om tillräckligt mycket redan bragts till offentlighetens ljus, för att man eventuellt redan på kända fakta skall kunna göra en rätt omfattande utredning, därest så anses behöfligt. Jag för min del är benägen att tro fackföreningsledningarna på deras ord, och inom utskottet ha spetsarna av den svenska fackföreningsrörelsen samfällt förklarat, att de ha ingen anledning att motsätta sig en undersökning, om något statens organ vill göra en sådan, närmast då socialstyrelsen, med vilken huvudmotionären är nära lierad och som i sin instruktion har sig uttryckligen förelagt att följa förhållandena på arbetsmarknaden. Om socialstyrelsen kommer till fackföreningarna och begär alla handlingar om löner, avtal, reglementen och dylikt, då skall man få dem, säger man på ledande håll. Även om man från motionärernas sida betvivlar beredvilligheten i detta hänseende, så anser jag, att man är skyldig att tro de åsyftade fackföreningsledningarna på deras ord, så länge icke något inträffat, som bestyrker motsatsen. Det borde i varje fall från socialstyrelsens sida göras ett försök att få tillgång till nödigt undersökningsmaterial, innan man kommer till riksdagen och begär en särskild lagstiftning i syfte att få fram materialet.

Trustlagen syftar ju som nämnt till ett offentliggörande och därmed givetvis indirekt till ett brännmärkande inför den allmänna opinionen av monopolistiska tendenser på affärslivets område. Här skulle man, såvitt jag förstår, vid ett bifall till herr Järtes framställning inte kunna få fram något annat eller mera än en officiell bekräftelse på redan kända fakta, och ett sådant officiellt konstaterande kunde givetvis ha sitt värde. Men jag har som sagt ingen anledning att tro annat, än att ett dylikt konstaterande kan ske utan någon särskild lag eller särskild författning, redan i kraft av den möjlighet, som finnes för socialstyrelsen att följa förhållandena på hithörande område. Herr Hagman antydde, att vissa undersökningar redan äro gjorda och att en utredning är utgiven av trycket, där vissa monopolistiska tendenser inom fack-

föreningsvärlden beröres och det är dessutom av alla känt, att för närvarande en undersökning pågår rörande arbetslöshetens orsaker. Det är alldeles givet, att man vid denna sistnämnda undersökning icke kan undgå att även komma in på de här berörda förhållandena, särskilt i den mån de monopolistiska tendenserna syfta till att utestänga tillförseln av ny arbetskraft eller hindra rekryteringen av vissa yrken lärlingsvägen genom antagande av unga arbetare. När den undersökningen slutförts och utredningen föreligger, är det sannolikt, att vi även där komma att erhålla ett rätt omfattande material till frågans belysning. Skulle det då visa sig, att någonting från statens sida ytterligare bör och kan göras för att få ännu större offentlighet åt förhållandena, så kan ju tiden vara inne att taga upp frågan på nytt. Men för närvarande kan jag icke finna, att det finns några särskilda skäl till åtgärder i den riktning som här föreslagits.

Det brukar ju vara kutym i riksdagen att icke besvara Kungl. Maj:t med skrivelser i onödan. Här synas föreligga så pass klara skäl för att en hänvändelse från riksdagens sida i närvarande läge är obehövlig, att man bör betänka sig mer än en gång, innan man i denna sak skriver till Kungl. Maj:t. För övrigt tror jag icke, att jag går utskottssekretessen för nära, om jag säger, att den ståndpunkt, utskottsreservanterna intagit, är den tredje eller fjärde i ordningen. Under frågans behandling var man tidigare inne på ett förslag, som skulle inneburit en direkt admonition till socialstyrelsen. Man ville ge Kungl. Maj:t en »körare» att sätta socialstyrelsen i gång för att få till stånd en dylik utredning. Jag är för min del inte alldeles säker på att det yrkande, som förekommer i reservationen, helt överensstämmer med det, som slutligen ställdes vid huvudvoteringen i utskottet. Jag hyser i det fallet vissa tvivel, ty jag kan icke minnas, att jag sett eller hört yrkandet så utformat, som det här föreligger, förrän det kom i trycket.

Slutligen några ord om grundtanken i herr Järtes motion. Jag har nyss antytt, att jag icke rent formellt kan finna, att företeelser på arbetsmarknaden i förevarande hänseende kunna jämföras med företeelser på affärsområdet. Därtill skulle jag vilja lägga, att vad som skulle bli avgörande för, huruvida ett monopol obehörigt inverkade på prisläget eller icke, väl skulle vara skäligheten av de löner, som de i facket anställda arbetarna kunnat betinga sig, liksom då det gäller en prövning av ett affärsföretags monopolställning, det väl närmast blir fråga om att pröva skäligheten av den vinst, som företaget tack vare sin monopolställning kunnat förskaffa sig. Då det gäller att pröva skäligheten av ett företags vinst, har man alltid vissa allmän-giltiga normer att gå efter. Man känner det allmänna ränteläget, och det är inte så synnerligen svårt att konstatera, om affärsföretaget betingat sig högre ränta på det däri nedlagda kapitalet, än som kan anses vara normalt. Vidare vet man, vad som behövs såsom riskmarginal, och likaledes kan man ganska lätt taga hänsyn till vilka avsättningar ett företag behöver göra för sin framtida konsolidering och dylikt. Jag menar således, att det beträffande ett affärsföretag är tämligen lätt att avgöra, om vinsten är skäligen eller oskäligen. Men hur ställer det sig, när man kommer till arbetsmarknaden? Vem skall avgöra och hur skall det avgöras, om arbetslönerna i ett fack äro skäliga eller icke? Det beror helt och hållet på vilken uppfattning man har om vikten av vederbörande arbetares insats i produktionsprocessen. Jag för min del anser, att lantarbetarens och skogsarbetarens insats i produktionsprocessen är minst lika viktig som bagarens eller typografens, men jag föreställer mig, att det är många i denna kammar, som inte vilja ge mig rätt häri. Vidare förmenar jag, att murarens samhällsinsats är viktigare än fondmäklarens. Muraren utför i varje fall ett värdeskapande arbete. Fondmäklaren däremot endast förmedlar transaktioner mellan köpare och säljare av vissa värden, och

Ang.
ändring i
lagen om
undersökning
ang. mono-
polistiska
företag.
(Forts.)

Ang.
ändring i
lagen om
undersökning
ang. mono-
polistiska
företag.
(Forts.)

i åtskilliga fall blir fondmäklarens verksamhet rent av förstörande för samhällsvärdena. Många andra sådana jämförelser kunna göras. Vi ha exempelvis många synnerligen väl avlönade tjänster hos stat och kommun, visserligen viktiga i och för sig, men en jämförelse med många verksamhetsgrenar på det rent produktiva arbetsfältet skulle göra, att åtskilliga skulle ställa sig tveksamma, huruvida vissa lönelägen i allmän tjänst verkligen betingas av en motsvarande vikt och betydelse av dessa tjänster för det helas välfärd. Jag skall icke gå längre med mina jämförelser. Med vad jag sagt, har jag velat framhålla, att själva grunden för en skälighetsprövning av arbetslönernas storlek är synnerligen vacklande. Den beror i sista hand på den subjektiva uppfattningen hos den, som gör granskningen i fråga. Därtill kommer, att ett monopolistiskt strävande inom en facklig rörelse ofta möter organiserat motstånd, och särskilt gäller detta, då det är fråga om arbetarrörelsen. Det gäller visserligen icke i samma grad vissa yrkessammanslutningar, såsom t. ex. läkare och olika hantverkarskrån. Men om vi tänka på fackliga arbetarsammanslutningar, så mötas deras av löneintressen förestavade monopolsträvanden av ett väl organiserat motstånd. Vi ha i vårt land en starkt organiserad arbetsgivarkår. Då det gäller affärsföretagen kan man icke förutsetta något motsvarande, utan där får man utgå ifrån att å ena sidan står en stark sammanslutning bland en viss grupp företagare och å andra sidan den oorganiserade massan av konsumenter utan möjlighet att göra sina önskemål gällande och prisgiven såsom ett rov åt företagarnas profithunger. Även i detta fall föreställer jag mig, att man måste medgiva, att en alldeles bestämd skillnad föreligger. De löner, som i ett visst fack uppkomma, äro icke enbart beroende av att arbetarna krävt det och det eller av arbetarnas monopolställning, utan de framgå åtminstone i alla fack med kollektivavtal, efter samråd med vederbörande arbetsgivare och underhandlingar med dessa.

Jag har den uppfattningen, att lagstiftningen rörande förhållandena på arbetsmarknaden bör söka sig fram efter helt andra vägar än dem, som anvisats i denna motion. Det förslag till lagstiftning på ett visst område, som förut i dag remitterats till utskott, anser jag för min del helt naturligt vara ett steg i rätt riktning. Skulle därutöver ytterligare åtgärder behöva vidtagas, och därest man skulle vilja bryta tendensen till utbredning av fackföreningsmonopolen, skulle jag för min del vara intresserad av att gå fram efter en väg, som försökte förhindra yttringarna av monopolsträvandena, d. v. s. blockad- och bojkottofoget. Kunde man på ett verksamt sätt bryta detta, hade man även i väsentlig mån undanröjt den grund, på vilken denna tendens till monopol ytterst vilar. Men om möjligheterna för detta är det givetvis oerhört vanskligt att yttra sig. Ser man emellertid på spörsmålet om arbetsstriderna i allmänhet, så äro givetvis dessa blockader och bojkotter och allt vad därmed följer de mest osympatiska och på den allmänna friheten mest inkräktande företeelserna.

Beträffande vad som förekommit på landsorganisationens kongress och om fackföreningsledningens möjlighet att komma de monopolistiska tendenserna till livs, så instämmer jag fullkomligt i vad herr Järte anförde och även i de slutsatser, han därvid drog. Jag kan icke neka mig att göra det uttalandet, att därest fackföreningsledningarna kunnat visa litet större fasthet i sitt uppträdande gentemot yttringarna av monopolsträvandena, så hade orsakerna till sådana här attacker, som den föreliggande, varit undanröjda. Det är beklagligt, om fackföreningsrörelsens ledning icke har denna fasthet och det starka grepp om rörelsen som behöves. Det är beklagligt mest ur fackföreningsrörelsens egen synpunkt. Ty de monopolistiska strävandena inom fackföreningsrörelsen äro givetvis ett frätsår, som inifrån kan äta sönder hela den nu så ståtligt uppförda byggnaden. I den mån fackföreningsrörelsen

isolerar sig och övergår till att vara ett slags skrå, så ställer den sig i motsatsställning till en ofantligt stor grupp arbetare, som bli stående utanför och på det sättet givetvis icke gärna kunna känna någon solidaritet med sina organiserade klassbröder.

Den ärade huvudmotionären slutade med att ge bondeförbundet en liten klapp på axeln för att dess utskottsrepresentanter nu intagit en annan ståndpunkt än vid 1925 års riksdag. Det skulle vara tacknämligt att under diskussionen få belägg för vad som orsakat denna åsiktsändring på det hållet. För min del har jag icke funnit några skäl föreligga för en ändrad ståndpunkt, och jag vill erinra om att båda kamrarna 1925 avslog herr Järtes motion utan votering. Bondeförbundets ändrade hållning kan eventuellt rekommenderas till herr Engberg som stoff, när han nästa gång strängar sin lyra till bondeförbundets lov. Kanhända att han då även kan hitta förklaringsgrunden till att partiets representanter nu i denna fråga befunnit sig på en annan sida än år 1925 och som jag antar är det socialdemokratiska partiet mera fjärran. Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Ang.
ändring i
lagen om
undersökning
ang. mono-
polistiska
företag.
(Forts.)

Herr **Johanson** i Stockholm: Herr talman! Herr Järte vill göra gällande, att han med sin motion icke har avsett att komma åt fackföreningsrörelsen utan endast dess avarter, men när herr Järte skall exemplifiera vad som givit anledning till hans motion, då blir det företeelser i periferien. Det blir sådana exempel som Skrombergafallet, sådana som fallet vid Lisseberg, där man tvistade om murning av en skorsten, sådana fall som Tössebageriet i Stockholm och ungdomsarbetslösheten. Det är de exempel, som herr Järte givit på motiven till sin framställning, men när herr Järte skall klara ut, om det finnes monopolistiska tendenser inom fackföreningsrörelsen, sker det på det sättet, att herr Järte mycket noga återger en motion, som väcktes vid 1926 års landsorganisationskongress, men endast fragmentariskt återger vilken ståndpunkt kongressen intagit i denna mycket viktiga fråga. Jag tror, att det är onödigt att betona, att den svenska fackföreningsrörelsen tagit bestämt avstånd från alla monopolistiska tendenser. Det är känt och vittnat så många gånger, att jag är övertygad om att det är onödigt att klargöra saken för denna kammars ledamöter, men då herr Järte framställer saken på ett så tvetydigt sätt, är det nödvändigt att med citat från kongressen 1926 återgiva den ståndpunkt till frågan kongressen intagit.

Kongressen har gjort följande uttalande: »Kongressen, som finner en sluten föreningspolitik vara stridande mot fackföreningsrörelsens principer och icke vara förenlig med demokratisk och socialistisk åskådning, uttalar, att den svenska fackföreningsrörelsen även i fortsättningen bör föra en öppen fackföreningspolitik och medgiva rätt till anslutning för alla arbetare, som arbeta inom en förenings verksamhetsområde. I arbetet för upprätthållande av gällande avtal böra fackföreningarna ej vidtaga åtgärder som förhindra arbetskraftens fria rörlighet i annan mån än som är ofrånkomligt för upprätthållande av ordnade förhållanden inom respektive industrier. Föreningarna böra även var för sig inrikta sig så att tvister organisationerna emellan om rätten att utföra visst arbete undvikas.»

Kan man på ett tydligare och klarare sätt uttala, att man tar bestämt avstånd från monopolistiska tendenser? Nej, förvisso icke. Men då uppstår den frågan: följer man i sin verksamhet den ståndpunkt, som den högsta myndigheten inom landsorganisationen har gjort till sin eller är det riktigt, som man gjort gällande här, att man försöker avstänga folk, särskilt de yngre arbetarna, från tillfälle att lära sig ett yrke, är det riktigt, att man försöker monopolisera var för sig inom olika verksamhetsområden? Nej, det är det ingalunda. Men det

Ang.
ändring i
lagen om
undersökning
ang. mono-
polistiska
företag.
(Forts.)

är naturligt, att kampen om arbetstillfällena kan giva anledning till vissa erinringar mot de yttringar, som denna kamp tar, men det är helt naturligt, att, om i vårt land, som den senaste räkningen av de arbetslösa visar, det finnes omkring 60,000 arbetslösa, trycket av dessa 60,000 arbetslösa måste sätta sin prägel på kampen om arbetstillfällena, och det är naturligt, att det kommer till friktioner här och var. Detta är helt naturligt. Men om man ser, hur det förhåller sig i fråga om tillgången på arbetskraft inom ett område, som alldeles särskilt varit föremål för kritik i den offentliga diskussionen, och ser på förhållandena i byggnadsfacket i Stockholm, så förhåller det sig där så, att under de första krigsåren avstannade praktiskt taget all byggnadsindustri i Stockholm. Och den naturliga följden blev, att antalet arbetare nedgick väsentligt. När krigsåren voro slut och man åter kunde ha betingelser för att börja byggnadsverksamhet, är det klart, att den då befintliga arbetskraften i Stockholm var otillräcklig med den till vida över före kriget utökade byggnadsverksamheten. Men har man kunnat rekrytera denna kår med erforderlig arbetskraft? Ja, det har man kunnat och mer än nog.

Om man tar t. ex. byggnadstimmermansfackföreningen i Stockholm och byggnadssnickarefackföreningen i Stockholm, så finner man, att den 1 juli — jag tar den 1 juli såsom utgångspunkt därför att byggnadsverksamheten då flore-rar som bäst — så finner man, att den 1 juli 1916 fanns det hos Stockholms byggnadstimmermansfackförening 487 medlemmar och att av dessa 39 voro arbetslösa, att det i byggnadssnickarefackföreningen fanns 464 medlemmar och att av dessa 34 voro arbetslösa. Det var 1916. Går man så fram litet i tiden, tills man kommer fram till 1922, då byggnadsverksamheten började taga fart igen, så finner man, att byggnadstimmermansfackföreningens medlemsantal var 838 och de arbetslösas antal 158. Går man till byggnadssnickarefackföreningen, så var antalet medlemmar 701 och de arbetslösas antal 122. För juli månad 1923 har medlemsantalet sprungit upp till 1,050 och antalet arbetslösa till 110 i byggnadstimmermansfackföreningen. I byggnadssnickarefackföreningen var antalet medlemmar 752 och antalet arbetslösa 33. Går man till 1924, har medlemsantalet sprungit upp för byggnadstimmermansfackföreningen till 1,376 och antalet arbetslösa till 116, och för byggnadssnickarefackföreningen är antalet medlemmar 1,039 och antalet arbetslösa 71. År 1925 har medlemsantalet ytterligare stigit, i byggnadstimmermansfackföreningen till 1,676 och antalet arbetslösa till 347 och i byggnadssnickarefackföreningen till resp. 1,333 och 309. År 1926 — i juli månad fortfarande — är det 1,790 medlemmar i byggnadstimmermansfackföreningen och 445 arbetslösa samt i byggnadssnickarefackföreningen 1,591 medlemmar och 336 arbetslösa. För år 1927 i juli månad är antalet medlemmar 1,957 i byggnadstimmermansfackföreningen och 601 arbetslösa, i byggnadssnickarefackföreningen är antalet medlemmar 1,773 och antalet arbetslösa 412.

Vad säga dessa siffror? Jo, de säga, att behovet av arbetskraft har mer än väl fyllts år efter år oaktat byggnadsverksamheten stigit ofantligt. Medan dessa båda fackföreningar i juli månad 1916 hade resp. 39 och 34 arbetslösa medlemmar, hade de i juli månad 1927 resp. 601 och 412 arbetslösa medlemmar. Finnes det något belägg för att i dessa särskilt utpekade fackföreningar kunnat vidtagas några åtgärder, som hindrat tillförseln till facken av behövlig arbetskraft? Nej, ingalunda.

Och titta vi på hur det är inom murarefackföreningen i Stockholm — den är ju också en av dem, som äro särskilt utpekade för att bedriva monopolistisk verksamhet — så hade den föreningen år 1916 749 medlemmar. I genomsnitt för 1927 hade den 1,786 medlemmar. Hur många arbetslösa har man för närvarande i föreningen? Jo, icke mindre än 690 arbetslösa murare hade man här i Stockholm i januari. Det är uppenbart, att hur man än vill försöka

kränga på fakta, kvarstår det dock, att murareyrket här i Stockholm har under den exceptionellt kraftiga byggnadsverksamhet, som ägt rum sedan krigets avslutning, vid varje tillfälle haft erforderligt antal arbetare till förfogande. Medlemsantalet har stigit från 749 till 1,786, och det har funnits ett betydande antal arbetslösa medlemmar. Om vi gå till de andra speciella byggnadsarbetarefacken, så äro förhållandena enalanda. Rörarbetarefackföreningen, som icke är utpekad så som de förut nämnda, har i runt tal 700 arbetslösa för närvarande. Det finnes icke något skäl att göra gällande, att man inom dessa yrken urartat till att driva monopolistisk verksamhet i den mening, som nu är i fråga.

Nu gör herr Järte gällande, att fackföreningarnas kollektivavtal innebära i sig ett monopolavtal, och det bestyrkes ju av citat i motionen. Jag måste säga, att det är rätt förvånansvärt att finna en byråchef i socialstyrelsen, som så utan vidare sväljer vissa nationalekonomers abstrakta och verklighetsfrämmande syn på fackföreningsrörelsen. Herr Järte skakar på huvudet, men herr Järte citerar dock ett uttalande i Svenska Dagbladet, där det heter: »Vad är ett kartellavtal? Tydligt ingenting annat än ett avtal till reglering av konkurrensen. Men sådana avtal förekomma icke blott inom den egentliga varuproduktionen och varuhandeln utan också mellan alla slags yrkesidkare, såsom arkitekter, läkare och advokater. De viktigaste av alla kartellavtal äro naturligtvis fackföreningarnas. De reglera lönerna för hela yrken och använda som bekant mången gång ytterst kraftiga medel för att tvinga icke blott köparna av arbetskraften utan också arbetarna själva till respekt för fackföreningens fordran.»

Är nu denna framställning riktig, herr Järte? Nej, det är den ingalunda. Kollektivavtal kunna icke ingås på det sätt, som herrar arkitekter, läkare och advokater uppgöra taxa för sina tjänster, utan ett kollektivavtal förutsätter ett samförstånd om priserna mellan för det första arbetsgivare och arbetare. Men som vi veta är i regel inom de större områdena samhället representerat genom förlikningsmän och förlikningskommissioner, och det råder följaktligen genomgående det förhållandet, att kollektivavtal icke ensidigt fastställas av arbetarna. Det är helt enkelt otänkbart. Man får härjämte komma ihåg, att hur man än resonerar, är det dock så, att arbetarna äro vid varje tillfälle underkastade åtminstone den internationella konkurrensen.

Nu vill herr Järte göra gällande, att fackföreningsrörelsen skulle oskäligt uppskrutta prisnivån på hemmamarknaden, därför att den internationella konkurrensen inom vissa områden icke i samma mån som inom exportindustrin kan göra sig gällande. Men, herr Järte, det är icke så, att denna företeelse kan sägas vara generell, ty om herr Järte tittar på svenska arbetsgivareföreningens lönestatistik för andra kvartalet 1927, så skall herr Järte finna, att, för att taga ett exempel, inom textilindustrin manliga arbetare över 21 år ha i genomsnitt för hela landet 84.9 öre per timme. Det är i genomsnitt per timme, oavsett löneformen, om arbetaren arbetar på timlön eller ackord. Det är en industri, som avsätter sin produktion på hemmamarknaden, men naturligtvis är denna industri också beroende av konkurrensen utifrån. Om man däremot tar en speciell exportindustri såsom gruvindustrin i Norrbotten, så är genomsnittet per timme för vuxna arbetare, oavsett löneformen, ackord eller timlön, 2 kronor 30 öre. Det är ren exportindustri. Det ger belägg för att herr Järtens teori icke håller streck. Den kan vara tillämplig på vissa områden, men den håller icke överallt. Nu säger kanske herr Järte, att det råder speciella förhållanden i Norrbotten. En utomordentlig naturrikedom möjliggör och den nordliga breddgraden och andra förhållanden nödvändigöra, att man måste hålla arbetarna på en högre standard än annars är nödvändigt.

Men herr Järte drog i samband med Skrombergafallet upp en jämförelse

Ang.
ändring i
lagen om
undersökning
ang. mono-
polistiska
företag.
(Forts.)

Ang.
ändring i
lagen om
undersökning
ang. mono-
politiska
företag.
(Forts.)

mellan kol- och livsmedelsarbetarnas levnadsstandard. Om herr Järte tittar i samma publikation, som jag nyss hänvisade till, skall herr Järte finna, att för manliga arbetare, oavsett löneform, ackord eller timlön, var förtjänsten vid kolfälten 1 krona 18 öre per timme, och för arbetarna vid livsmedelsindustrin i Malmöhus och Kristianstads län kom förtjänsten upp till 1 krona 24 öre per timme. Det är uppenbart, att kolarbetarna äro sämre ställda än arbetarna i livsmedelsindustrin, men skillnaden är icke större, herr Järte.

Jag skulle vilja säga några ord också om ungdomsarbetslösheten. Det är klart, att det är svårighet för de unga arbetarna att komma ut i arbete för närvarande därför att det går 60,000, som icke kunna finna sysselsättning. Men jag tror, att det är fullkomligt överdrivet, om man tror, att denna arbetslöshet förnämligast drabbar de unga årsringarna. Här i Stockholm i metallindustrin är det 1,000—1,200 arbetare, som tillhöra de äldre årsringarna, som icke kunna komma in i arbetet, därför att metallindustrin förnämligast tar in de yngre. Det sker en ständig överflyttning. När arbetarna komma till omkring femtiotalet, vilja verkstäderna icke ha dem, utan man föredrar att taga arbetare ur de yngre kretsarna. Så går det till i de fall, där ingen speciell yrkeskunskap erfordras, men det är klart, att när det kräves längre yrkesutbildning och det endast kan tagas emot ett begränsat antal arbetare, då är det svårare för de yngre att få arbete. Om man tar andra industrier än metallindustrin, t. ex. textil- eller skoindustrierna, så förhåller det sig på samma sätt, att man föredrar yngre arbetare i stället för äldre i sådana fall, där det icke kräves speciell yrkesutbildning.

Om vi så titta på om det finnes anledning för samhället att bifalla herr Järtes yrkande om undersökning av hur fackorganisationerna bedriva sin verksamhet, så vill jag erinra om något som har här förut framhållits, att denna verksamhet sker under offentlig kontroll. Det finnes helt enkelt icke förutsättningar för att kunna hemlighålla verksamheten, därför att vad 500,000 medborgare ha för sig kan icke hållas hemligt. Men söka fackorganisationerna hemlighålla sina beslut och under vilka former verksamheten bedrivs? Nej, ingalunda. Kollektivavtalen äro offentliga handlingar, som äro tillgängliga för envar. Det är alldeles säkert så, att det i socialstyrelsen finnes en fullständig kollektion av kollektivavtalen. Kongressprotokollen äro tryckta handlingar och finnas tillgängliga för alla. Årsberättelserna finnas i tryck. Varje organisation har en speciell publikation, varigenom besluten delgivas medlemmarna. Den är tillgänglig för alla. Och hur fackorganisationerna disponera det kapital, som står till förfogande, lämnas utförlig redogörelse för i publikationer. I landsorganisationens berättelse, som jag har här, anges varje år vad kapitalbehållningen var hos förbunden och landsorganisationen vid årets början, vilka inkomsterna och utgifterna varit under året och vad kapitalbehållningen var vid årets slut. Det förekommer icke bara i klumpsummor, utan det är tämligen specificerat. Här finnes för de anslutna förbunden uppgift på vad de använda till strejker, lockouter, lönerörelser, skiljedomar och förhandlingar, trakasserade medlemmar, kontingent till landsorganisationen, uttaxering till landsorganisationen, bidrag till andra fackorganisationer i Sverige, ordinarie avgifter till internationella förbindelser, extra bidrag till utlandet, arbetslöshets- och reshjälpsunderstöd, sjuk- och begravningshjälp, rättegångskostnader, bildningsändamål, administrationen, kongresser och konferenser, agitationen, facktidningar, övriga trycksaker, skatter och övriga utgifter. När allt detta lägges fram för dem, som önska titta på det, finnes det då behov av en särskild lagstiftning för att få fram detta? Jag tror icke, att så är förhållandet.

Herr Järte har fäst alldeles särskild vikt vid, att fackorganisationerna icke vid varje tillfälle taga in dem, som göra ansökan om inträde. Det samman-

hänger i någon mån med den arbetslöshetspolitik, som förts här i landet. Det är känt, att inom 22 fackförbund finnas arbetslöshetskassor, till vilka medlemmarna måste erlägga avgifter. Vid arbetslöshet utgå understöd från dessa kassor. Det är naturligt, att då så är förhållandet, kan en fackförening med en sådan kassa icke vid varje tillfälle bevilja medlemskap till dem, som icke hava sysselsättning inom facket, ty följden därav skulle bliva, att den, som vore arbetslös, skulle kunna, om man tillämpade den metod, som herr Järte vill göra gällande, begära inträde i fackförbund, som hava sådana arbetslöshetskassor; och när sedan karenstiden vore ute, skulle han utan vidare få understöd. Det är naturligt, att fackorganisationerna måste aktgiva på dessa förhållanden, så att icke stadgade bestämmelser om arbetslöshetsunderstöd missbrukas på det sätt, som kan bliva följden av ett sådant tillvägagångssätt, som herr Järte gör sig till tolk för.

Jag skulle vilja göra gällande, att det förhåller sig så beträffande fackföreningsrörelsen, att den är på det hela taget sund. Det är helt naturligt, att inom en rörelse, som omfattar över en halv miljon medlemmar, kunna förekomma saker, som giva anledning till kritik. Så blinda äro vi icke, att vi ej förstå det. Men det är något, som är utmärkande för alla både enskilda och samman slutningar, att alltid vid något tillfälle förekomma saker och ting, som kunna giva anledning till kritik. Vi äro icke så fariseiska, att vi vilja göra gällande, att varje anledning till kritik av fackföreningsrörelsen är utesluten. Det göra vi icke. Men vi göra dock med god rätt gällande, att vår fackföreningsrörelse är och varit sund. Men skulle man gå till väga på det sätt, som herr Järte föreslår, bleve följden, att man jagade in fackföreningsrörelsen på sådana banor, som icke vore sunda. Då bleve följden att man under fruktan för att myndigheterna skulle på obehörigt sätt lägga sig i dessa saker, bedreve underjordisk verksamhet. Jag kan icke inse, att det på det sättet skulle vara till fördel för samhället.

Det har ju framhållits, att den utredning, som vissa sakkunniga gjort upp och som låg till grund för de förut i dag behandlade propositionerna, innehåller en ingående redogörelse för fackorganisationernas arbetssätt och även vad herr Järte karakteriserar som deras avarter. Jag tror, att när man närmare tittar på detta med ögon, som hava lärt sig att bedöma vad som verkligen döler sig bakom, måste man komma till det resultatet, att det ligger icke denna betydelse i det, som herr Järte vill göra gällande.

Och för övrigt: Hur är det överallt här i livet? Finnas icke hos allt nytt, som växer fram, vissa avigsidor? Och är icke allt nyskapande arbete både på det sociala och andra områden förenat med en hel del saker och ting, som kunna förefalla brutala och motbjudande. Någon har sagt, för att exemplifiera detta, att man behöver bara taga under övervägande vilka omständigheter, som föreligga, när en ny medborgare kommer till världen. Det är icke bara blommor och vackert utan det är en hel del motbjudande ting, som förefinnas där.

Men jag frågar: Om vi titta på de historiska händelser, som utgöra nationens stolthet, ligger icke bakom alla dessa historiska händelser mycket, som med herr Järtes glasögon måste te sig osympatiskt och fränstötande?

Jag är övertygad, att när man ser på fackföreningsrörelsen med samma historiska perspektiv som på våra historiska minnen, som vi äro stolta över, skall man nog medgiva, att det goda inom fackföreningsrörelsen, det nya, som medfört ökade möjligheter för nationens medborgare att arbeta sig framåt, varit större än det, som är motbjudande men som är ofrånkomligt förenat med allt nytt, som växer fram. Jag är övertygad, att om herr Järte ser mera välvilligt på fackföreningsrörelsen, skall han finna det paradoxala i att jämföra den med kartell- eller trustbildning. Det är en abstrakt och verklighetsfrämmande syn

*Ang.
ändring i
lagen om
undersökning
ang. mono-
polistiska
företag.
(Forts.)*

Ang.
ändring i
lagen om
undersökning
ang. mono-
polistiska
företag.
(Forts.)

på fackföreningsrörelsen, som jag måste anse beklagligt i högsta grad, att den omfattas av en byråchef i socialstyrelsen.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr **Johanson** i Hallagården: Herr talman! Som nu den föreliggande frågan fallit i första kammaren genom att kammaren bifallit utskottets förslag, tjänar det ju ingenting till att längre debattera densamma, men som jag har deltagit i utskottsbehandlingen av detta ärende, och då jag ställt mig som reservant, så skall jag be att få säga några ord

Jag vill till en början säga, att jag för min del icke ville vara med om att avstyrka herr Järtes m. fl. motion, därför att det finnes nog åtskilliga behjärtansvärda synpunkter i den, så att man kan nog göra åtminstone så mycket som en undersökning om saken och då icke bara angående arbetarorganisationerna utan även beträffande arbetsgivareorganisationer och andra.

Nu hava ju både järnkontoret, Sveriges kemiska industrikontor i Göteborg och flera handelskamrar ansett, att såväl arbetsgivare- som arbetarorganisationerna borde läggas under monopolkontrollen. Jag anser också, att så mycket hänsyn kunde man väl ändå taga till motionen, att man ville verkställa en undersökning rörande förekomsten och verkningarna av monopolistiska sammanslutningar av arbetsgivare och arbetare eller andra yrkesutövare, samt därest det för utredningens slutförande visar sig vara erforderligt för riksdagen framlägga de förslag till ändrad lagstiftning vilka kunna finnas behövliga.

Vidare skulle det vara lämpligt att få fastslaget, hur det förhåller sig med monopolismen inom de ifrågavarande organisationerna. Vi begära nu endast en undersökning. Med hänsyn till den opinion, som finnes i landet för en effektiv trustlagstiftning, bör riksdagen nu gå in för den skrivelse, vi begära i herr Westmans m. fl. reservation.

Om det förhåller sig så, att arbetarorganisationerna föra en öppen prispolitik, så borde väl från deras sida icke möta något hinder för en sådan undersökning. Riksdagen har ju gått in för en trustlagstiftning. Då får man också lov att göra denna så effektiv som möjligt. De partier, som i riksdagen verkat för en sådan lagstiftning, böra då också taga konsekvenserna härav.

Nu förhåller det sig så på 'det ekonomiska området i vårt land, att alla andra näringsgrupper söka bibehålla sina inkomster och löneförmåner, under det att huvudnäringen, jordbruket, får finna sig i en nedpressning av priserna för sina produkter. Det är givetvis en viss monopolism såväl inom arbetarorganisationerna som bland arbetarna, som bidrager härtill, varför det vore berättigat, om en undersökning, huruvida och i vad mån detta kan inverka på prisrörelserna, kunde komma till stånd.

Gentemot herr Andersson i Rasjön vill jag säga, att jag förstår, att han icke vill vara med om att skriva till sin egen regering. Jag skall ändå våga mig på att vädja till regeringen att taga upp frågan och göra en undersökning om saken, trots att frågan är fallen.

Herr talman! Jag skall icke längre upptaga kammarens tid utan endast be att få yrka bifall till herr Westmans m. fl. reservation.

Herr **Hage**: Herr talman! Jag har med avsikt begärt ordet närmast efter bondeförbundets representant i utskottet. Mot honom vill jag säga, att de framställningar, på vilka han nu grundade sitt ställningstagande här i dag, förelågo redan 1925 i stort sett. Likväl ställde sig bondeförbundet då på den sidan, att det icke ville vara med om att räkna ens ett finger till herr Järtes tanke. I det avseendet hava alltså icke inträffat nya förhållanden, som nu

kunna motivera en annan hållning från bondeförbundets sida. Tvärtom ha t. o. m. inträffat omständigheter, som borde motivera, att bondeförbundarna med ännu större kraft stode kvar på sin gamla ståndpunkt. Det är nämligen så, att sedan 1925 har denna sak, d. v. s. fackföreningarnas åtgöranden i monopolistisk riktning, klarlagts mer än detta var klarlagt 1925. Ty sedan denna tid hava vi fått denna utredning, varom en föregående talare yttrat sig, och som går på icke mindre än 40 sidor, som just berör de förhållanden, som här resoneras om. I det avseendet vill jag säga, att i denna utredning om arbetsfredsfrågan klarläggas dessa saker på ett synnerligen mycket mera uttömmande och grundligt sätt än som kunde ske i herr Järtes tämligen långa föreläsning i dag.

Utöver detta har det pålysts, att här pågår ytterligare en utredning om samma sak. Alltså skulle jag vilja säga, att här tillkommit moment, som för bondeförbundets del borde hava varit motiv för att ännu mera definitivt stå kvar på den gamla principuppfattningen.

Sedan vill jag endast säga, att vi hava inom utskottet sökt undan för undan lista ut, vart herr Järte vill komma med sitt motionsförslag. Alltså vad vill herr Järte komma fram till, när saken blir utredd? Vilka åtgärder vill han vidtaga, om man kan konstatera, att här behövas åtgärder? Vill han t. ex. gå in för bestämmelser om att arbetarna icke få bilda fackförbund? Jag hoppas, att han icke försöker sig på något så utsiktslöst. Eller vill han gå in för linjen, att om det bildas *alltför starka* fackförbund så skola de upplösas d. v. s. då de blivit så starka, att de blivit en fara och grundvalen för ett monopol? Eller vill han gå in för lagstiftning med maximipriser på arbetskraft eller för en lagstiftning, som innebure vissa bestämmelser om normallöner som icke finge överskridas? Eller vad vill herr Järte egentligen företaga, om herr Järte verkligen kommer fram till uppfattningen, att här måste göras något? Ty jag föreställer mig, att herr Järte icke tänker sig denna utredning endast som en akademisk doktorsavhandling, som man blott skall stoppa i sin hylla, när den är färdig.

Nu vill jag säga, att jag tror nog, att bakom detta ligger det hos en så utpräglad högerman som herr Järte funderingar på en eller annan av dessa åtgärder. Men jag hoppas, att bondeförbundarna, som nu äro på glid i den här frågan, icke skola luras så långt in åt högerpartiets linjer. Därför tycker jag, att om de icke vilja vara med om det, som herr Järte vinkar med i fortsättningen, så finnes det heller ingen anledning att taga de första stegen, ty de första stegen förplikta i allmänhet. Om herr Järte lyckas få med sig en del på de första stegen, kommer han säkerligen att kräva, att de skola gå med i fortsättningen också. Därför är det bättre att stoppa i början.

Ja, herr talman, med detta korta anförande ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Magnusson i Skövde: Herr talman! Ett par föregående talare, såväl herr Hagman som herr Andersson i Rasjön, hava i sina anföranden gjort gällande, att de yrkanden, som vi gjort i motionen skulle hava blivit söndermalda i utskottet; och därför skulle vi hava gått fram på ett delvis förändrat yrkande. Jag undrar, om icke majoriteten i utskottet något litet överskattat sig själva och en smula underskattat minoriteten, när det fälles ett sådant omdöme. Jag kan icke förutsätta, att detta felaktiga omdöme fotats på bristande kännedom om förhållanden i riksdag och utskott, vilka ofta föranleda, att man framgår med något modifierade yrkanden för att vinna positivt resultat, utan att detta i minsta mån kan karakteriseras som bevis för att motionärernas argument varit sönderskjutna.

Ang.
ändring i
lagen om
undersökning
ang. mono-
polistiska
företag.
(Forts.)

Ang.
ändring i
lagen om
undersökning
ang. mono-
polistiska
företag.
(Forts.)

Jag har egentligen begärt ordet för att ägna utskottsledamoten herr Andersson i Rasjön några få ord, ehuru jag erkänner, att det var mig fullkomligt omöjligt att följa med honom i hans anförande från talarstolen, oaktat jag verkligen bemödade mig att följa honom. Men jag kan ej finna annat än att hans yttrande och hans argument lika väl kunnat utmynna i bifall till motionärernas yrkande som i avslag. Hans anförande kunde lika väl hava utmynnat i bifall till motionen eller reservationen som till utskottets hemställan.

Herr Andersson i Rasjön hade emellertid mot slutet av sitt anförande det uttalandet, att han hade den uppfattningen, att regleringen av förhållandena på arbetsmarknaden bör söka sig fram på helt andra vägar. Han nämnde dock ej vilka vägar. Han tillade, att om bara fackföreningarna visade nödig fasthet, skulle man dock komma fram till förbättringar i fråga om de missförhållanden, som herr Andersson i Rasjön själv erkände funnes på hithörande område. Han yttrade vidare, att han trodde, att det funnes möjlighet att redan med nuvarande förhållanden komma till en utredning; och han hänvisade till att socialstyrelsen skulle kunna göra en sådan. Herr Andersson i Rasjön torde väl ändå erinra sig, att det diskuterades åtskilligt på denna punkt inom utskottet, och att man ansåg, att som förhållandena nu äro, är det diskutabelt, om socialstyrelsen verkligen har befogenhet eller kommer att utföra den undersökning, som motionären och reservanterna åsyfta. Lika osannolikt är att vanta den efterlysta fastheten från fackföreningarna.

Man borde kunna erkänna, att det icke är tillräckligt med den nuvarande lagstiftningen och att därför en undersökning är behöfvig. Det har sällan här i kammaren, det vågar jag påstå, givits en starkare motivering för en motion än den, som nu i debatten framförts i första hand av herr Järte. Jag ber att få påpeka, att även om man vill göra gällande, att vi voro så svaga i utskottet, att man där sönderskjutit våra skäl, lär man ingalunda kunna göra gällande, att man sönderskjutit de skäl för motionen och reservationen, som i debatten framförts av herr Järte. De kvarstå i oförminskad grad, och sålunda starka skäl att biträda reservanternas yrkande.

När man från visst håll vill göra gällande, att detta förslag huvudsakligen riktar sig mot arbetarorganisationerna, vill jag uttala, att åtminstone jag för min del icke kunnat se yrkandet såsom enbart eller huvudsakligen riktat mot dessa. Det står uttryckligen i reservationen, att vi kräva undersökning såväl beträffande arbetsgivare- som arbetareorganisationer och övriga yrkesutövare. I den mån det råder missbruk av påtalade slag, från vare sig den ena eller den andra parten, önska vi utredning och åtgärder. Huruvida en sådan utredning skall leda till resultat eller göra nytta, är svårt att med bestämdhet säga. Men jag ber att få erinra, att när den förra lagen om trustundersökning genomfördes, påpekade man, att redan den omständigheten, att offentlighetens ljus kastades över monopolistiska företag, skulle vara ägnad att medföra bättre förhållanden. Man ställde däröver i utsikt att, om icke detta var tillfyllest, skulle man vidtaga andra effektivare åtgärder för att åstadkomma rättelse av missförhållandena. Det är klart, att om man gör den undersökning, som här föreligger, har samhället samma möjligheter som med den nuvarande trustlagstiftningen att genom ytterligare åtgärder göra lagen effektiv. Man behöver icke, om man verkligen vill saken, frukta för ett misslyckande härvidlag. Det kan icke vara önskvärt, att missförhållanden av den antydda arten förefinnas, utan att man gör någonting för deras avlägsnande, och jag tror icke heller, att förhållandena äro så obetydliga och oskadliga, att de komma att reglera sig själva. Det behöves nog ett ingripande, och när detta ingripande — jag betonar det än en gång — riktar sig mot *alla* parter, kan jag icke förstå annat än att andra skäl, politiska eller rena konjunkturskäl, äro

bestämmande för dem, som gå emot en utredning av det avsedda slaget. Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Ang.
ändring i
lagen om
undersökning
ang. mono-
polistiska
företag.
(Forts.)

Herr Olsson i Kullenbergstorp: Herr talman! Då jag själv på sin tid var motionär i frågan rörande undersökning från statens sida angående monopol och truster, fick jag ett mycket gott understöd från socialdemokraterna, i det att dessa icke alls ställde sig ovilliga till ett dylikt förslag. Emellertid kom man underfund med, att det hela icke kunde fungera, förrän vissa grundlagsändringar komme till stånd. Detta drog ut på saken rätt länge, och till sist misströstade vi, att man någonsin skulle kunna övertvinna de formella hinder, som stodo i vägen för en verklig undersökning på ifrågavarande område. Jag vill göra herr Hage uppmärksam på att detta förhållande fortfor ända till år 1925, då äntligen de formella hindren undanröjdes. Vi togo då först itu med de saker, vilka det låg oss närmast på hjärtat att man skulle undersöka och beträffande vilka vi trodde, att en undersökning skulle bli mest givande. Jag har nämligen lärt det i världen, att om jag säger att jag vill få till stånd en undersökning om en massa saker på en enda gång, så svarar man nej, men att det ställer sig annorlunda, om man tager var sak för sig. Det var givet, att slutförandet av det program, som vi först gingo in för, skulle ta sin tid. Herr Hage och herr Andersson i Rasjön ansågo visst denna vår ståndpunkt betyda, att vi skulle ha menat att man i evighet borde stå kvar på den punkten. Något sådant var dock icke alls vår avsikt; vi ville visst icke, att man bara skulle fästa sig vid det som först togs upp och att man sedan skulle säga nej till alla andra undersökningar i fortsättningen.

Nu säger man, att det behövs icke någon undersökning; det finns ingenting att göra på området. Härpå svarar jag: jag vet icke, huru det är med den saken, och herrarna ha kanske lika litet reda på det som jag, ehuru jag förmodar, att herr Johanson i Stockholm kanske bättre vet om den saken. Jag kan tänka på, huru det ställer sig på ett område, som jag närmast känner till, nämligen beträffande mejerisammanslutningar. Det förekommer dylika sammanslutningar i syfte att åstadkomma koncentration vid avyttringen av mejeriprodukter. Om man nu från en annan folkgrupps sida skulle säga, att staten borde titta på förhållandena och undersöka, om man icke ginge fram något väl egoistiskt på ett sätt, som icke vore gagnande för det stora hela — utan man mera använde sammanslutningen till att jaga upp priserna och skaffa sig enskilda fördelar — så skulle jag svara: Välan, herrarna äro välkomna att göra en undersökning! Jag skulle aldrig begagna herrarnas taktik att förklara: Nej för all del, ingen undersökning hos oss! Jag vill ännu en gång erinra herrar socialdemokrater om att åtminstone majoriteten av dem voro år 1925 med om att en trust- och monopollagstiftning borde införas. Varför säga då herrarna nu: Den får icke användas till att undersöka något, som gäller oss och våra förhållanden? Varför intaga herrarna en sådan ståndpunkt? Ha ni — såsom man brukar säga hos oss bönder — rent mjöl i påsen, varför är ni då så rädda för en undersökning? Jag begriper icke den saken. Därför kan det aldrig falla mig in att yrka bifall till utskottets förslag. Det lyfter mig verkligen att se, om man från socialdemokratiskt håll kommer att vidhålla, att hos dem får man icke undersöka något som helst.

Jag yrkar bifall till reservationen.

Herr Järte: Herr talman! Herr Hagman och herr Edvard Johanson ha denna gång icke velat och vågat bestrida förefintligheten av fackliga monopoltendenser. Den senare var dock mera genstörtig än den förre, och jag faller för frestelsen att replikera herr Johanson genom att läsa upp från lands-

Ang.
ändring i
lagen om
undersökning
ang. mono-
polistiska
företag.
(Forts.)

organisationens kongressprotokoll år 1926 ett yttrande, som efter vad kammaren nog torde snart finna, är ägnat att ord för ord kunna begagnas för detta bumerangsyfte. Det är ett yttrande av herr Fritjof Ekman, som bekläder en hög post inom metallindustriarbetareförbundet. I debatten om den fackliga monopolpolitiken sade han, som följer: »Representanterna för murare och träarbetare och även herr Lagergren i livsmedelsarbetareförbundet ha genom sina uttalanden erinrat mig om huru det går tillväga vid förhandlingar med arbetsgivare. Man försöker först göra små medgivanden, och när man icke kommer längre med det, så försöker man begagna känsluskäl. I det avseendet ha herrarna varit verkliga mästare. Under debatten har det för er varit a och o att frågan upptagits, därför att borgarpressen fört den på tal, och för övrigt bondneka ni till att några monopol tendenser förekommit. Jag vill ej bestrida de siffror man begagnat sig av, men däremot vill jag påstå, att de icke alla bevisa varken huruvida ni fört den öppna dörrens politik eller monopolpolitik. Arbetstillgången och medlemsantalet stå icke i sådan relation till varandra, som ni här velat göra gällande. Exempel därpå kunna anföras i mängd från vårt eget förbunds verksamhet. Vad jag vill stämpla såsom verkliga monopol tendenser, det är eder konsekventa vägran att låta andra förbunds medlemmar erhålla arbete inom ett fack ens mot avtalsenliga löner, eder konsekventa vägran att bevilja övergång från annat förbund, som dock är fastslaget i landsorganisationens stadgar. Det är icke endast byggnadsfackens organisationer, som härvidlag med rätta kunna klandras. Även herr Lindleys förbund, transportarbetarna, har infört samma metoder. Jag förstår mycket väl orsaken därtill. Man är rädd för att, om för stort antal arbetare komma in i facket och överskottsprocenten därigenom ökas, så skall man få svårare att uppehålla lönestandarden. Jag förstår detta, men jag stämplar det lika väl som en egoism, som minst av allt har med socialismen att skaffa. Det har givits exempel på att om en arbetare uppför ett eget hem och därvid tager till hjälp en annan arbetare, så uppenbarar sig en vacker dag en representant för fackföreningen och vill uppmäta arbetet efter en prislista. Efter denna uppmätning skall man betala till fackföreningen en viss summa, som ibland kan bli rätt stor. Detta belopp skall visst utgöra något slags skadeersättning till fackföreningen. Det är förkastligt, att man på detta sätt tillgriper den knutna nävens politik emot en fattig arbetare, som tagit en vän till hjälp för att bygga sig ett eget hem. Denna politik är det mest typiska uttrycket för en förkastlig monopol tendens. Jag kan ej heller underlåta påtala det okamratliga sättet att gå tillväga. Man skickar en man, som bara kommer och kräver några hundra kronor. Kan han icke betala beloppet, så klämmer man bara till med en blockadnotis och på så sätt kanske rent av omöjliggör för mannen att fullborda eller behålla sitt egna hem. Jag kan icke underlåta att brännmärka sådana metoder. Ni ha ingen rätt att tala om att ni fört den öppna dörrens politik. (Kraftiga applåder.)»

Icke sant, herr talman, den repliken fick jag verkligen till skänks mot herr Ed. Johanson, då han nyss, drabbad av momentan minnesförmörkelse, försökte sig på den omöjliga uppgiften att vederlägga min framställning och kritik av den fackliga monopolismen. Det skulle vara roligt att veta, om den ärade talaren erinrar sig, huruvida han var med bland dem, som »kraftigt applåderade» herr F. Ekmans anförande på kongressen? Med den uppfattning jag har av honom som klok och erfaren fackföreningsledare, förmodar jag att han icke sparade på sitt bifall, vilket ställer hans roll vid dagens debatt i dess rätta belysning.

Det har av herr Johanson riktats den anmärkningen mot mig, att jag bara tagit »periferiska» exempel och att exemplen icke voro »nya». Jag vet just icke det. Exempelen äro samtliga tillkomna efter våren 1925, och de äro inga-

lunda periferiska, utan illustrera frågan allt igenom. Jag kunde ju ha valt mera »centrala» exempel, t. ex. det fall då landsorganisationens eget hus, och herr Johanson med det år 1923, blockerades av stockholmsmurares fackförening! Anser herr Johanson detta exempel på fackligt maktmissbruk och blockadofog tillräckligt »centralt»? Eller behöver jag fortsätta?

Vidare gjordes det av herr Edvard Johanson gällande, att några hemligheter förefunnos icke å fackföreningshåll. Nej, det är en massa saker, som icke äro hemliga — och herr Johanson nämnde en hel del — men det finns också en hel del andra, som jag tillåtit mig draga fram och som äro av konfidentiell natur, t. ex. de cirkulär, som sätta tumskruvar på arbetets och näringarnas frihet. Sådana åtgärder böra komma fram i dagsljuset genom en undersökning av den art, som påyrkas i motionen och reservationen. Jag förstår, som sagt, i likhet med den föregående ärade talaren, icke, varför herrarna äro så rädda för en undersökning? Det sägs visserligen, att socialstyrelsen kan göra den undersökningen. Ja, men då kunde man ha sagt, att kommerskollegium borde ha gjort de utredningar, som skulle vinnas med trustundersökningslagen. Men detta nöjde man sig icke med. Nej, mot näringslivet ville man ha en särskild lag.

Till sist förkunnade herr Johanson, att den svenska fackföreningsrörelsen är sund. Ja, jag tror, att den är »sund» i sina stora drag. Men är det svenska näringslivet inte också sunt? Om man ändå för dess del stiftat en trustundersökningslag, varför skall man då vara så partisk och klassbetonad, att man icke låter denna lag verka allsidigt, över hela området för monopoltendensernas framträngande?

Nu upptäcker herr Hage ugglor i mossor o. s. v. och söker därmed skrämman vissa hedervärda lantmän här i kammaren. Sådana syner såg icke herr Hage, när det gällde trustundersökningslagen. Varför är man icke lika objektiv och förutsättningslös härvidlag? Låt oss först se vad som förekommer inom den fackliga monopolismen, innan vi ge oss in på eventuella repressiva åtgärder! Vi begära blott att få klarhet över ifrågavarande företeelser, en klarhet, som icke minst skulle komma den lojala delen av fackföreningsrörelsen till godo. Det är visst icke »politik» i den pejoriserande mening, i vilken vi nyss hört flera av utskottsmajoritetens förespråkare använda ordet. Politik är allt vad vid företaga oss på detta rum. Vänsterpartierna ha sannerligen intet monopol på att hölja sig i vita kläder och hylla sig som obehäflade av »politik». Frågan gäller, om här skall drivas god politik eller dålig politik. Utskottsmajoriteten får ursäktas, att jag tycker, att min motion är god politik, och att herrarnas ståndpunkt är dålig politik. Det är hela skillnaden.

Här har vidare på ett något skrymtaktigt sätt beklagats, att jag som ämbetsman i socialförvaltningen kunde ha en så skev uppfattning om fackföreningsrörelsen, att jag kunde anse, att densamma företedde vissa trustdrag i sin oskuldsfulla fysionomi. Jag vidhåller, vad jag sökt påvisa i mitt första anförande, att det på sistone försiggår en genomgripande omvandling av fackföreningsrörelsen, en synnerligen betydelsefull och ödesdiger process, som vi ännu icke kunna klart överskåda. Det är just den processen, som snarast borde undersökas, då det finns mycket, som talar för att här pågår en typisk förtrustning av arbetskraften. Jag nämnde i mitt förra anförande åtskilliga karakteristiska symtom som bevis härför. Jag kan tillägga, att icke ens dumpingpolitik saknas i det hänseendet. Det fackförbund, som kanske nått längst in fråga om monopolisering — typograferna — utfäste för ett par år sedan, enligt tillkännagivande i förbundstidningen, 200 kronor i premier för varje typograf, som lämnade landet, ty därigenom ökades knappheten på typografer och lönerna kommo att stiga. Detta är ju den rena dumpingen. Exporten stimuleras med premier och sedan tages mera betalt på inlandsmark-

*Ang.
ändring i
lagen om
undersökning
ang. mono-
polistiska
företag.
(Forts.)*

Ang.
ändring i
lagen om
undersökning
ang. mono-
polistiska
företag.
(Forts.)

naden. På samma sätt får en typograf exportpremie, bara han ger sig i väg, ty därigenom blir det mera ont om typografer och lönerna stiga för de andra. Vore det icke till nytta för den sunda utvecklingen inom fackföreningsrörelsen, om just herr Edv. Johanson som sekreterare i landsorganisationen ville motarbeta sådana tendenser i kraftigare grad än som tyvärr nu tycks vara fallet.

Vad herr Anderssons i Rasjön anförande beträffar, så instämmer jag med herr Magnusson i Skövde däri, att hans premisser talade för bifall till motionen, men att han undvek att draga den riktiga konklusionen. I stället argumenterade han så, som om det skulle gällt att restaurera det förlorade vänsterparadis, som herr Rydén begrät här i förmiddags. Men jag kan icke förstå den attraktion åt vänsterhållet, som bestämt herr Anderssons i Rasjön och hans meningsfränders ståndpunkt, ty i sitt inlägg gick han ömsom till höger om min motion och — om jag fattade honom rätt — yrkade på ögonblickligt förbud för blockader och lockouter samt ömsom till vänster och ville icke göra någonting. Vore det icke skäl att hamna »i den rätta mitten» och låta oss, i enlighet med motion och reservation, undersöka och konstatera, huruvida monopol-tendenserna ha endast ytligt inflytande eller om de genomsyra hela vår fackföreningsvärld. Detta är rätta och raka vägen, om man vill skaffa sig ett underlag för en klar uppfattning av läget. Sedan kan man överväga vad som därutöver kan vara att göra. Fackföreningsrörelsens ledning skulle nog få vingar under fötterna, om vi finge rådande missförhållanden offentligt och otvetydigt klarlagda, och det bleve en allmän opinion för de åtgärder, av vilka vi, trots den vackra resolution, som den senaste kongressen antog, hittills icke sett några spår i praktiken. Om landsorganisationens majoritet är emot monopol-tendenserna, finner jag så mycket större skäl föreligga, att det blir en enhetlig anslutning till reservationen, som endast kräver utredning och klarhet i ärendet.

Herr Johanson i Stockholm: Herr talman! Endast ett par repliker. Herr Järte frågade varför vi äro så rädda för den ifrågasatta undersökningen, då vi göra gällande, att alla våra förhållanden ligga öppna för kontroll. Det är icke undersökningen vi äro rädda för — den skulle vi taga mycket lätt — utan det är den förnedrande jämförelsen med truster och karteller, som vi protestera emot. Det är en fullkomligt oriktig syn på ifrågavarande samhällsföreteelse att jämföra den med truster och karteller.

Herr Järte ville exemplifiera ytterligare vad han förfäktar och säger: se på typograferna, huru de bära sig åt. Efter kriget blev det 200 typografer arbetslösa — tror ni de gingo lugnt och väntade på att få arbete eller att svälta ihjäl? Nej, de skickades över gränsen för att de skulle få något arbete. Ja, har man den synen på problemet, så förstår jag herr Järte. Då menar väl herr Järte, att varje arbetslös arbetare, som vidtager åtgärd för att skaffa sig sysselsättning, bidrager till att åstadkomma monopolistiska förhållanden på arbetsmarknaden. Men herr Järte bör icke förväxla kampen om arbetstillfällen med monopolismen, den senare är något helt annat. Nu tror jag, att herr Järte kan vara ganska trygg för utvecklingen inom fackföreningsrörelsen. Densamma ser på herr Järtes *avsikter* med en viss tvekan, men *resultatet* av riksdagens bifall till herr Järtes motion är den icke alls rädd för. Vi ha som sagt ingenting att dölja, och det är redan enligt den nuvarande lagstiftningen möjligt att göra den ifrågavarande undersökningen, om man vill.

Herr Järte anser nu, att fackorganisationerna äro jämförliga med truster och karteller. Men organisationernas överenskommelser och allt som i det hänseendet inverkar på prisrörelserna innefattas ju i tryckta handlingar, som

äro fullt offentliga och tillgängliga för alla. Vad jag åter vill fråga herr Järte är, huruvida han för sin del skulle vilja vara med om en lag, som *ålade truster och karteller att offentliggöra alla sina överenskommelser*. Man kunde ju få tillfälle att verkligen kontrollera, vad truster och karteller ha för sig, om de voro lagligen förpliktade att offentliggöra alla sina överenskommelser på samma sätt, som fackorganisationerna göra med sina kollektivavtal. Men jag misstänker, att herr Järte nog skulle betacka sig för genomförandet av en sådan tanke.

Jag tror som sagt, att herr Järte icke behöver ha några så stora bekymmer för fackföreningsrörelsens utveckling. Det är nog sörjt för att träden icke växa upp i himmelen — det veta vi inom fackföreningsrörelsen alltför väl — och jag har anledning tro, att vår herre icke utsett herr Järte att vara trädgårdsmästare i den örtagården.

Herr Hage: Herr talman! Endast ett par ord! Herr Järte yttrade sig just nu så, att jag fick den uppfattningen, att han menade, att möjligheterna att efter den skedda utredningen lagstifta för fackföreningar vore lika stor som för truster och karteller. Men häremot vill jag säga, att när vi gingo in för en trustlagstiftning mot bolag och karteller år 1925, då talades det både i propositionen och i debatterna i kamrar och utskott — jag var med hela tiden — om t. ex. sådana åtgärder som sänkning av vissa industriskyddstullar m. m. som man skulle kunna tillgripa mot truster m. m. Där hade man alltså i varje fall en utväg, som man ämnade använda mot de oarter, som konstaterats. Här kan man däremot icke peka på några som helst åtgärder, som skulle kunna tillgripas, sedan det är konstaterat, att det behövs ett ingripande. Detta är skillnaden.

Gentemot herr Olsson i Kullenbergstorp vill jag påminna om att bondeförbundet år 1925 under debatterna både i utskott och kamrar *definitivt* och *principiellt* gick emot tanken att utsträcka ifrågavarande lagstiftning till fackföreningarna. Man riktade sig visst icke mot herr Järtes projekt på det sätt, som herr Olsson i Kullenbergstorp nu antydde — i det att man skulle ha sagt ungefärligen som så, att man finge vänta och se för att senare möjligen gå vidare — utan man motsatte sig *definitivt* och *principiellt*.

Herr talman, jag vidhåller mitt yrkande.

Herr Winkler: Herr talman! Det var herr Johansons i Stockholm förra anförande, som gav mig anledning att begära ordet, om debatten skulle fortsätta. När jag finner, att så tyckes bli förhållandet, tar jag mig friheten att besvara de närvarande damerna och herrarna några ögonblick.

Herr Johanson i Stockholm efterlyste i sitt sista anförande, huruvida herr Järte ville ha några bestämmelser om att monopolistiska sammanslutningar inom näringslivet skulle offentliggöra sina avtal. Jag vet icke, om herr Järte anser detta lämpligt, men det vet jag, att en socialdemokraterna så närstående sammanslutning som kooperativa förbundet nyligen hemställt till regeringen, att den måtte framlägga proposition för riksdagen om att sammanslutningarna måtte få ett sådant åläggande.

Herr Hage har gång efter annan riktat den frågan till herr Järte: vad vill herr Järte ha efteråt? Ja, man kan väl icke gå längre i sin begäran, än att de nu gällande bestämmelserna om rätt för regeringen att undersöka monopolistiska sammanslutningar skola gälla alla monopolistiska strävanden, så att man kan få en förundersökning till stånd. Sedan blir det regeringens och riksdagens sak att med anledning av de upplysningar, som ernås genom dessa undersökningar, fatta beslut om vad som bör göras. Det kan hända, att det

Ang.
ändring i
lagen om
undersökning
ang. mono-
polistiska
företag.
(Forts.)

Ang.
ändring i
lagen om
undersökning
ang. mono-
politiska
företag.
(Forts.)

blir nödvändigt med hänsyn till samhällets och allmänhetens väl, att kartell-avtal mellan näringsidkare öppet framläggas, och det kan också hända man då även beslutar, att de hemliga cirkulär, som herr Järte här citerade, också få bli offentliga.

Herr Johanson gjorde gällande, att fackföreningarna föra en öppen politik. Jag tillåter mig säga, att detta påstående icke är med det verkliga förhållandet överensstämmande. Jag har själv rätt många gånger haft erfarenhet av motsatsen. Det finns ingenting, som så skadar det svenska näringslivet som den s. k. hemliga blockaden av företagen och de s. k. passiva strejkerna.

Herr Johanson frågade, om icke fackföreningsrörelsen vore sund. Ja, det kan man svara både ja och nej på. Det är alldeles säkert, att det finns många osunda utväxter på denna rörelse. Det är beklagligt, mina herrar, att icke arbetare och arbetsgivare finna varandra i så mätto, att de båda vilja arbeta på ett blomstrande näringsliv. Men vad göra fackföreningarna? Jo, de försöka vid alla tillfällen lägga hinder i vägen för näringslivets blomstring. Det har i dag framdragits flera exempel på icke blott att de hindra nya företag att uppkomma utan även att de ödelägga dem som vi för närvarande ha. Och huru kan herr Johanson säga, att fackföreningsrörelsen går fram på övertygelsens väg, när det kan påvisas, att fackföreningarna den dag som i dag är använda våld mot både arbetsgivare och arbetare, vilka icke rätta sig efter kommandot av den stat i staten, som fackföreningarna utgöra. Tiden är verkligen inne för samhället att se till, om någonting kan göras. Här har många gånger väckts förslag om att man skulle skydda de arbetsvilliga, men de ha förkastats gång efter annan. Men det gäller här ett område, där någonting måste göras, och som berör denna sak mycket nära.

Herr Johanson yttrade, att de exempel, som herr Järte framförde, voro utnötta och använts alltför ofta. Ja, jag kan anföra flera nya exempel. I min egen hemstad finns det för närvarande en konflikt, som icke kan vara herr Johanson alldeles främmande — den har pågått i 2 1/2 år — nämligen hos firman A. V. Nilsson. Nyligen glädde vi oss i Malmö åt att det äntligen skulle bli ett slut på konflikten. Uppgörelse träffades mellan arbetsgivarna och fackföreningen och därvid behöll man den § 23 i avtalet, där det tydligt är angivet, att arbetsgivaren får använda både organiserade och oorganiserade arbetare. Det är också ett faktum, att arbetsgivaren under förhandlingarna påpekade, att bland de s. k. strejkbrytarna funnos fackkunnigt folk, som man ämnade behålla även efter uppgörelsen. Men de fackorganiserade arbetarna samlades på gården utanför fabriken och gingo icke in i fabriksbyggnaden utan stodo där två dagar från morgon till afton och förklarade, att de icke ville arbeta, så länge det fanns någon oorganiserad personal kvar. Och när det påpekades, att § 23 i avtalet gav arbetsgivaren rätt att använda sådan personal, svarade man, att så var det visserligen skrivet, men att detta icke dugde i praktiken. Skall det då skrivas avtal, som man icke skall taga hänsyn till, och som man icke ämnar hålla?

En talare yttrade här, att vi icke finge lagstifta på ett sätt, som gjorde intrång i vad han ansåg vara arbetarnas rätt. Det gällde därvid en annan fråga. Jag vill bara fråga, varför man icke kan få lagstifta på ett område, där det gäller såväl arbetarnas som andra samhällsklassers väl. Jag anser, att man i detta land, som vi ärvt i frihet från våra fäder med rätt att bestämma oss själva, bör från riksdagens sida tillse, att likheten inför lagen tillämpas i sin fulla utsträckning.

Jag skall nämna ett annat exempel. Det finns en affär i Malmö, som varit blockerad i mer än ett helt år. Jag har här en blockadannons, som jag skall läsa upp: »Med anledning av att grosshandlare Eric Lundblad i Malmö —

som också är ägare till ovannämnda bolag (Castor) — vägrar att med oss ingå avtal för sina anställda, ha vi medgivit rätt till arbetsnedläggelse hos denna firma från och med lördagen den 7 maj 1927. Samtidigt förklara vi härmed Eric Lundbladhs affärer och kontor blockerade för all arbetskraft, däri inbegripet transport av varor till och från firman, samt hans varor bojkottade. Affärerna äro belägna på följande platser: Huvudaffären: Södra Förstadsgatan 76, Filialer: Kaptensgatan 4, Västergatan 3, Östra Förstadsgatan 29. Var och en, som fr. o. m. den 7 maj hos denna firma söker eller tager anställning, kommer att av oss betraktas som osolidarisk och behandlas därefter» (herr Johanson vet säkerligen lika bra som jag, vad som menas med orden »behandlas därefter»), »och vi vädja till envar med arbetarrörelsen sympatiserande att låta Lundbladhs själv behålla sina varor tills annorlunda från oss meddelas. Malmö den 6 maj 1927, För Svenska Handelsarbetareförbundet: Styrelsen.» Vid sidan härav finns en förteckning på alla de personer, som äro anställda i firman. Det står där icke ånyo utsagt: »behandlas efter förtjänst», men var och en förstår vad som menas. Det står var arbetarna bo och var deras föräldrar äro sysselsatta. Den som vet, huru dessa s. k. strejkbrytare eller osolidariska bli behandlade, känner också till det martyrium, som de själva och deras hustrur och barn få genomgå, hur mycket slagsmål och besvärigheter de få utstå o. s. v. Det är ju känt — och det hände även i Malmö — att det ofta, den ena gången efter den andra, förekom överfall av arbetsvilliga. Det finns icke något annat medel ni regera med, mina herrar, än våldet. Lägg bort det, och vi komma säkerligen bättre överens med avseende på fackföreningens sundhet eller osundhet!

Vad sedan frågan om hemliga blockader beträffar, har jag själv varit med i ledningen av en fabrik, där nyligen följande inträffat. Vi hade dugliga arbetare, som kunde mycket lätt tillverka 40 stycken av ett visst fabrikat per dag (jag skall icke här lämna en närmare beskrivning, men jag står till tjänst för var och en, som vill övertyga sig om sanningen i vad jag säger). Den s. k. fabriksklubben beslöt, troligen efter påtryckning från någon mer eller mindre egendomligt sinnad fackföreningspamp, att det icke skulle få tillverkas mer än 14 artiklar per dag. Följden blev naturligtvis, att de bästa arbetarna slutade och gävo sig i väg på andra håll. Vi måste till slut förklara, att den som icke tillverkade minst 20 stycken per dag skulle få avsked, men följden blev endast, att man fortfarande förklarade, att det vore omöjligt att tillverka mer än 14. Ja, dessa arbetare blevo avskedade naturligtvis. För närvarande söka vi reda oss med halvvuxna pojkar — det går sakta och besvärligt givetvis — och kunna vi icke taga oss fram få vi göra här som i så många andra fall: besluta att lägga ned fabriken. Tro ni, mina herrar, att de arbetsgivare, som på detta sätt ha med fackföreningsrörelsen att göra, få någon lust att skapa nya företag? Tro ni icke, att de endast längta att draga sig ifrån alltsammans i stället för att många i likhet med mig glädde sig i sin ungdom över att se företagen växa och nya företag skapas, så att man kunde slippa att importera till landet lika mycket som man förut gjort?

Herr Johanson i Stockholm nämnde även något om exportindustrins förhållande till hemmaindustrin, och han talade bl. a. om gruvarbetarna i Norrland. Han påstod, att gruvarbetarna icke hade så mycket betalt och anförde vissa siffror — jag förmodar, att det är samma siffror, som jag själv händelsevis har tillgängliga. Det visar sig då, att på Norrbottens gruvfält arbeta 2,596 man, för vilka timlönen utgör 1 krona 70 $\frac{1}{2}$ öre och ackordslönen 2 kr. 42.9 öre; genomsnittslönen per timme uppgår till 2 kr. 24 $\frac{1}{2}$ öre. Detta, herr Johanson, var icke det slags exportindustri, som herr Järte avsåg med sitt påpekande i motionen om olikheten i avlöningarna. Det gäller ju här en exportindustri, som vi ha

Ang.
ändring i
lagen om
undersökning
ang. mono-
polistiska
företag.
(Forts.)

Ang.
ändring i
lagen om
undersökning
ang. mono-
polistiska
företag.
(Forts.)

så att säga vår Herre att tacka för, ty det är ingen konst att taga malm ur de malmrika bergen vid Kiruna och lasta dem på järnvägsvagnar och skicka ned dem till hamnarna vid havet för att där lastas in. Men, mina herrar, huru är det med vissa andra exportindustrier? Jo, statistiken visar, att vid t. ex. sågverken, som ligga runt järnbruken, ha arbetarna i genomsnitt 74 öre i timlön och en ackordsavlönning av 91 öre, så att genomsnittslönen ligger vid något tal mellan 74 och 91 öre — jag kunde ha annoterat siffran, men jag visste icke, att jag så snart skulle få användning för den. Man kan då lätt tänka sig, huru stor avundsamheten skall vara bland dessa arbetare vid sågverken, vilkas principaler omöjliga kunna betala mera, såvida deras rörelse skall kunna gå ihop, om de göra jämförelser med vad deras kamrater ha inom den nyssnämnda industrin, nämligen i genomsnitt, som jag sade, 2 kr. 24 $\frac{1}{2}$ öre per timme. Kan man icke då såsom herr Järte tala om två nationer av arbetare i detta fall? Jo, med fullt skäl.

Herr Johanson beklagade vidare, att det för närvarande fanns så många arbetslösa. Ja, den fackföreningspolitik, som för närvarande föres i vårt land, framskapar och framprovocerar arbetslöshet i betydlig utsträckning. Detta är beklagligt, och i det hänseendet ha ni fackföreningsledare, herr Johanson, en viktig uppgift att fylla. Ni böra tillse, att ni icke genom eder oerhörda maktställning driva upp arbetslönerna så, att en ökad arbetslöshet uppstår i den utsträckning, att våra finanser slutligen icke kunna reda upp densamma. Om avlöningarna för vissa arbetskärer ställa sig så högt, att ingen till sist vill eller kan låta utföra något arbete, hämma vi därmed arbetsmöjligheterna. Jag har själv varit med i industrier, där vi hjälpt våra arbetare genom att skaffa dem präktiga arbetarebostäder för 4,500 à 6,000 kronor. Men detta är alldeles omöjligt nu, därför att motsvarande hus kosta omkring 20,000 kronor, och det finns ingen arbetare, som har möjlighet att utan alltför stora försakelser begagna sig av sådana bostäder. Men om herr Johanson styrde om, att det icke bleve så dyrt att bygga nya hus, vore det många flera, som man skulle kunna skaffa byggnader på detta sätt. Jag frågade en gång en byggmästare, huru han kunde i sin räkning begära så stora belopp för reparationer som det var fråga om — jag sade honom, att man kunde helt enkelt icke låta utföra några arbeten till dylika kostnader. Han svarade, att man heller icke *borde* göra någonting för närvarande. Sådant är orimligt även ur fackföreningarnas egen synpunkt. Det kan icke nekas till att det under sådana förhållanden finns fullt fog för en motion av ifrågakarande art. Det är tänkbart, att andra kamraren, såsom redan skett i första kammaren, avslår motionen, så att den icke får någon effekt, men förr eller senare komma de ekonomiska lagarna att taga ut sin rätt, och i stort sett kan jag hålla med en föregående talare därom, att det betyder i själva verket ganska litet, huru vi lagstifta härvidlag. Men det finns något som heter allmänheten — det folk i vårt land, som icke tillhör vare sig arbetsgivare eller arbetarna — och det är allmänheten, som blir lidande på varje åtgärd som inverkar så, att näringslivets behov av personal minskas.

Jag skulle kunna säga mycket mera i denna fråga, men jag hade icke tänkt yttra mig och vill därför ej längre upptaga kammarens tid. Jag har endast velat lämna dessa uppgifter för att i någon mån understryka nödvändigheten av att något göres för att stävja de övergrepp, som arbetareorganisationerna begå. Framför allt måste vi se till, att människor få frihet att arbeta, när de vilja och under de förhållanden som de önska. Herr Johanson talade om att man åtnjuter stor frihet inom fackorganisationerna och att man på sammanträdet med landsorganisationen hade bestämt, att man icke skulle hindra tillgång till medlemskap i fackorganisationerna. Men det står också i beslutet:

»i den mån det icke är nödvändigt för upprätthållande av disciplin» eller dylikt. Ja, på det sättet kan man ju dölja allting.

För min del anser jag alltså, herr talman, att det finns goda skäl för herr Järtes motion, och jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr Järte: Herr talman! Låt oss reducera frågan till riktiga proportioner! Det har påståtts, att det förefinnes monopoltendenser inom fackföreningsrörelsen. Detta ansåg också flera talare vid den senaste kongressen inom landsorganisationen. Saken torde också vara obestridd. Nu vill herr Johanson i Stockholm icke kalla sådant för kartell- eller trustväsende. Ja, det är en smakfråga. Kärnan, det väsentliga, är monopolmakten och dess missbruk.

Nu föreligger ett förslag om att tillämpa trustundersökningslagen på monopoltendenserna över hela linjen. Detta skulle gälla för alla yrkesutöfvare, även för läkare, musiker o. s. v. Det är bara fråga om att tillämpa lagen allsidigt och rättvist. Men när det begäres, att undersökningen skall omfatta även den fackliga monopolismen, så opponerar man sig och vill, att denna skall få vara i fred. Det är häremot som motionen vänder sig. Det är också i högsta grad betänkligt, att herr Johanson kan säga, att om man tillämpade lagen på fackföreningsrörelsen, skulle denna slå in på underjordiska vägar m. m. Vad skulle herrarna ha sagt, om t. ex. kvarnföreningen vid kritik av trustundersökningslagen yttrat, att om lagen genomfördes, skulle man tillgripa illojala metoder. Detta hade man brännmärkt som otillbörligt. De som erkänna, att det finns monopolism på detta område, och de som vilja ha klarhet över dess verkningar, böra alltså rösta för reservationen. Det är väl icke meningen, att fackföreningsrörelsen skall ha monopol på monopolismen här i landet.

Herr Lovén: Herr talman! Jag har fattat herr Järtes motion så, att man borde göra undersökningar om de hemligheter, som dölja sig inom fackföreningsrörelsen. Men nu kommer herr Winkler och läser som stöd för sin uppfattning upp stora blockadannonser i tidningarna, som vem som helst kan ta del av. Jag förstår icke den bevisföringen.

I anledning av vad som yttrades om konflikten vid firman Lundbladh i Malmö med utestängandet av de oorganiserade därstädes, vill jag framhålla, att man å andra sidan får tänka på de många tusen arbetare, som utestängas genom hemliga svarta listor från arbetsgivarnas sida. Och vad beträffar konflikten vid firman A. V. Nilsson i Malmö, gällde det där ingenting annat än att arbetarna här som i den andra konflikten begärde löner, som utgå enligt träffade kollektivavtal. När slutligen herr Winkler framhöll, att arbetarna vid ett visst tillfälle stodo ute på gården framför fabriken och icke ville arbeta tillsammans med strejkbrytare, måste jag säga, att ingen lag kan tvinga dem att arbeta tillsammans med strejkbrytare.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därpå samt bifall i stället till den vid utlåtandet fogade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Votering begärdes emellertid av herr Järte, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes samt anslogs:

Den, som vill, att kammaren bifaller andra lagutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 9, röstar

Ja;

Ang.
ändring i
lagen om
undersökning
ang. mono-
polistiska
företag.
(Forts.)

Ang.
ändring i
lagen om
undersökning
ang. mono-
polistiska
företag.
(Forts.)

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren, med avslag å utskottets berörda hemställan, bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen.

Herr talmannen meddelade, att herr Järte jämte 24 av kammarens ledamöter framställt skriftlig begäran om voterings verkställande medelst namnupprop, vadan, sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, omröstning medelst namnupprop nu omedelbart företogs. Därvid avgåvos 106 ja och 67 nej, varjämte 10 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Över omröstningen fördes anteckningar å voteringslista, som här nedan intages:

	Ja	Nej	Av- står
Herr Förste Vice Talmannen	1		
» Andre Vice Talmannen		1	
<i>Stockholms stad.</i>			
Herr Lindman		1	
» Lindqvist i Stockholm	1		
» Löfgren i Stockholm			
» Hagman	1		
» Eriksson i Stockholm	1		
» Hansson i Stockholm			
» Nylander			
» Johanson i Stockholm	1		
» Holmström i Stockholm	1		
Fru Östlund	1		
Fröken Wellin		1	
Herr Forssell		1	
» Carlsson i Stockholm	1		
» Holmdahl		1	
» Järte		1	
Fru Wessman	1		
<i>Stockholms län.</i>			
Herr Söderberg	1		
» Karlsson i Vätö	1		
» Andersson i Igelboda	1		
» Andersson i Tungelsta	1		
» Bernström		1	
» Christenson i Södertälje		1	
» Laurin			
» Mosesson	1		
» Ahl			
Fru Ekberg	1		

Ang.
ändring i
lagen om
undersökning
ang. mono-
polistiska
företag.
(Forts.)

	Ja	Nej	Av- står
<i>Uppsala län.</i>			
Herr Borg	1		
» Sjölander			
» Olsson i Golvvasta		1	
» Björnberg			
» Lundquist i Baggarbo		1	
<i>Södermanlands län.</i>			
Herr Johansson i Uppmälby	1		
» Olsson i Ramsta	1		
» Schill			
» Laurén		1	
» Andersson i Katrineholm	1		
» Jonsson i Eskilstuna	1		
» Lundkvist i Eskilstuna	1		
<i>Östergötlands län.</i>			
Herr af Ekenstam		1	
» Pettersson i Bjälbo			
» Sjögren	1		
» Johansson i Arkösund	1		
» Karlsson i Vadstena			
» Olsson i Rimforsa	1		
» Björkman			
» Ericson i Boxholm	1		
» Ward			1
» Holmberg	1		
» Anderson i Linköping		1	
» Jonsson i Risinge		1	
<i>Jönköpings län.</i>			
Herr Johanson i Huskvarna			
» Hamrin			
» Carlström	1		
» Fast	1		
» Petersson i Broaryd		1	
» Svensson i Högsjöhult		1	
» Lilliecreutz			
» Andersson i Löbbo	1		
» Göranson			
<i>Kronobergs län.</i>			
Herr Magnusson i Tumhult		1	
» Olsson i Blädinge		1	
» Svensson i Betingetorp		1	
» Leo	1		
» Blomquist	1		
» Svensson i Grönvik		1	

Ang.
ändring i
lagen om
undersökning
ang. mono-
politiska
jörötag.
(Forts.)

	Ja	Nej	Av- står
<i>Kalmar län.</i>			
Herr Magnusson i Kalmar	1		
» Olsson i Kalmar		1	
» Werner			
» Gustafson i Vimmerby	1		
» Johansson i Krogstorp		1	
» Olsson i Högby		1	
» Heiding		1	
» Wirsell		1	
» Johnsson i Kalmar	1		
<i>Gotlands län.</i>			
Herr Gardell i Gans			
» Svedman		1	
» Gardell i Stenstu		1	
<i>Blekinge län.</i>			
Herr Jönsson i Boa		1	
» Törnkvist i Karlskrona	1		
» Kloo			
» Jeppsson	1		
» Holmgren		1	
» Adler			1
<i>Kristianstads län.</i>			
Herr Bengtsson i Norup			
» Borggren	1		
» Persson i Fritorp		1	
» Björklund			
» Björk	1		
» Isacsson			
» Hammarlund		1	
<i>Malmö m. fl. städer.</i>			
Herr Rydén	1		
» Winkler		1	
» Lovén	1		
» Jensen	1		
» Engberg	1		
» Lindskog		1	
» Weibull			1
» Bergström i Hälsingborg			
<i>Malmöhus län.</i>			
Herr Jönsson i Revinge	1		
» Olsson i Kullenbergstorp		1	
» Sköld			
» Andersson i Höör	1		
» Törnkvist i Bjuv	1		

Ang.
ändring i
lagen om
undersökning
ang. mono-
polistiska
företag.
(Forts.)

	Ja	Nej	Av- står
Herr Paulsen	1		
» Fjellman		1	
» Månsson i Erlandsro		1	
» Nilsson i Hörby		1	
Fru Nordgren	1		
Herr Carlsson i Ystad	1		
<i>Hallands län.</i>			
Herr Henrikson		1	
» Lindqvist i Halmstad	1		
» Johansson i Brånalt		1	
» Andersson i Falkenberg	1		
» Larson i Tönnersa			
<i>Göteborgs stad.</i>			
Herr Röing			
» Kristensson i Göteborg	1		
» Sjöström	1		
» Thore			
» Pehrsson i Göteborg		1	
» Hedvall	1		
» Höglund			
Fru Thüring	1		
Herr Almquist		1	
<i>Göteborgs och Bohus län.</i>			
Herr Andersson i Grimbo		1	
» Olsson i Broberg			
» Olsson i Berg		1	
» Osberg	1		
» Carlson i Mölndal	1		
» Wallerius		1	
» Brännberg	1		
» Mårtenson	1		
<i>Älvsborgs län.</i>			
Herr Hallén	1		
» Danielsson	1		
» Gustafson i Kasenberg		1	
» Lindgren		1	
» Hansson i Trollhättan	1		
» Olsson i Mellerud	1		
» Alströmer		1	
» Ryberg		1	
» Leffler		1	
» Johansson i Väby			1
» Petersson i Lerbäcksbym		1	
» Weijne	1		

Ang.
ändring i
lagen om
undersökning
ang. mono-
polistiska
företag.
(Forts.)

	Ja	Nej	Av- står
<i>Skaraborgs län.</i>			
Herr Bengtsson i Kullen		1	
» Magnusson i Skövde		1	
» Bäcklund			
» Johanson i Hallagården		1	
» Vahlstedt	1		
» Lundén			1
» Anderson i Storegården			
» Bodén			
» Hedin			
<i>Värmlands län.</i>			
Herr Jansson i Edsbäcken			1
» Carlsson-Frosterud	1		
» Andersson i Prästbol	1		
» Ros		1	
» Norling	1		
» Norsell	1		
» Spångberg	1		
» Björling	1		
» Eriksson i Västbro		1	
» Morfeldt	1		
<i>Örebro län.</i>			
Herr Uddenberg	1		
» Anderson i Råstock	1		
» Nilsson i Örebro	1		
» Ödström	1		
» Ljunggren			
» Öhman	1		
» Lundgren	1		
» Persson i Falla		1	
» Mogård	1		
<i>Västmanlands län.</i>			
Herr Larsson i Västerås	1		
» Lorichs		1	
» Pettersson i Köping	1		
» Eklund	1		
» Olovson i Västerås	1		
» Olsson i Broddbo	1		
<i>Kopparbergs län.</i>			
Herr Jansson i Falun	1		
» Olsson i Mora			
» Andersson i Rasjön	1		
» Pettersson i Hällbacken	1		

	Ja	Nej	Av- står
Herr Andersson i Ovanmyra		1	
» Englund	1		
» Sundström	1		
» Smedh	1		
» Aronsson		1	
<i>Gävleborgs län.</i>			
Herr Månsson i Furuviik	1		
» Sävström	1		
» Lindley			
» Olsson i Hov			
» Johansson i Kälkebo			
» Granath	1		
» Johansson i Edsbyn			
» Olsson i Gävle			
» Holmström i Gävle			1
» Herou			
» Högström			
<i>Västernorrlands län.</i>			
Herr Öberg			1
» Johansson i Sollefteå	1		
» Bergström i Bäckland	1		
» Lagerkwist	1		
» Strindlund			1
» Västberg			
» Molander	1		
» Rudén		1	
» Frost	1		
» Berg	1		
<i>Jämtlands län.</i>			
Herr Olofsson i Digernäs	1		
» Hedlund i Östersund	1		
» Hedlund i Häste		1	
» Persson i Trängen		1	
» Olsson i Rödningsberg	1		
<i>Västerbottens län.</i>			
Herr Wiklund		1	
» Bäckström	1		
» Wikström			
» Brännström		1	
» Lindmark			1
» Lindberg			
» Sandberg	1		
<i>Norrbottens län.</i>			
Herr Hage	1		
» Nilsson i Antnäs		1	

Ang.
ändring i
lagen om
undersökning
ang. mono-
polistiska
företag.
(Forts.)

Ang.
ändring i
lagen om
undersökning
ang. mono-
polistiska
företag.
(Forts.)

	Ja	Nej	Av- står
Herr Lövgren i Nyborg			
» Dahlén	1		
» Samuelsson	1		
» Hedström		1	
» Grapenson		1	
Summa	106	67	10

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 5.8 e. m. för att åter sammanträda kl. 7 e. m., då enligt utfärdat anslag detta plenum komme att fortsättas.

In fidem
Per Cronvall.

Lördagen den 25 februari.

Kl. 7 e. m.

Fortsattes det på förmiddagen började sammanträdet.

§ 1.

Ang.
optionsrätt
för vissa
arrendatorer
till ny arren-
deupplåtelse.

Till behandling upptogs nu andra lagutskottets utlåtande, nr 10, i anledning av väckta motioner om införande av stadgande i den sociala arrendelagstiftningen angående optionsrätt för arrendatorer till ny arrendaupplåtelse.

Andra lagutskottet hade till behandling i ett sammanhang förehaft till lagutskott hänvisade motionerna nr 200 i första kammaren av herr *Lindhagen* och nr 359 i andra kammaren av herr *Hage m. fl.*

I dessa motioner hade föreslagits,

1) att riksdagen ville besluta ett tillägg till lagen om arrende av viss jord å landet i Norrland och vissa delar av Svealand, innefattande optionsrätt för arrendatorerna vid utgången av den stadgade minimitiden, eller ock hos Kungl. Maj:t begära förslag därom snarast möjligt; och

2) att riksdagen ville besluta ett tillägg till allmänna arrendelagen, innefattande optionsrätt för arrendatorerna vid utgången av den för sociala arrenden stadgade minimitid, eller ock hos Kungl. Maj:t begära förslag därom snarast möjligt.

Utskottet hemställde,

A) att yrkandena under 1) i ovanberörda motioner icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda; och

B) att yrkandena under 2) i samma motioner icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Uti en vid utlåtandet fogad reservation hade herrar *Linder, Lindhagen, Sigfrid Hansson, Hage, Johansson* i Sollefteå, *Olovson* i Västerås och *Pettersson* i Hällbacken hemställt,

1) att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t ville begära förslag till ett tillägg till lagen om arrende av viss jord å landet i Norrland och vissa delar av Svealand, innefattande optionsrätt för arrendatorer; och

2) att riksdagen likaledes i samma skrivelse ville begära förslag till ett tillägg till allmänna arrendelagen, innefattande optionsrätt för arrendatorerna vid utgången av den för sociala arrenden stadgade minimitiden.

Ang.
optionsrätt
för vissa
arrendatorer
till ny arren-
deupplåtelse.
(Forts.)

Sedan utskottets hemställan föredragits, anförde:

Herr Hage: Herr talman! När denna arrendelagstiftning, som antogs vid 1927 års riksdag, förbereddes, så gjordes det gällande, icke minst från arrendatorer och torpare, att denna lagstiftning borde syfta till att åstadkomma en större *trygghet* för arrendatorerna. Den borde leda till att arrendatorerna i största möjliga mån tryggades vid innehavet av sina hemman. Och detta skulle ske, sade man från arrendatorshåll, bland annat på det sättet, att man dels tog till arrendetiden så lång som möjligt, och därutöver skulle man införa i lagstiftningen en s. k. *optionsrätt*, d. v. s. när arrendet gick ut, skulle det för arrendatorn finnas rätt att få en förnyad upplåtelse.

Det var, som sagt, en uppfattning, som var allmän och omfattades av alla arrendatorer och torpare. Och under lång tid kan man också säga, att, åtminstone vad vänsterpartierna och kanske t. o. m. i någon mån högern beträffade, så hade man en viss förståelse för *den* uppfattningen. Den kom särskilt till synes därigenom, att inom jordkommissionen framkom en enhällig uppfattning, som även omfattades av bondeförbundet, att man skulle åstadkomma en lagstiftning av den art, att den vore förbunden med optionsrätt för arrendatorerna. När denna fråga behandlades vid 1927 års riksdag, kom emellertid icke lagstiftningen att utföras på det sättet. Det blev tvärtom i vissa fall kortare arrendetid, än man tänkt sig, i vissa fall t. o. m. inga bestämmelser alls om minimiarrendetid. Och hela detta förslag om införande av optionsrätt i lagstiftningen kom alldeles bort.

Nu ha vi socialdemokrater, som fortfarande hylla den gamla ståndpunkten, att optionsrätt bör finnas i denna lag, ansett det vara nödvändigt att återigen redan i år, fastän denna fråga behandlades så sent som 1927, upptaga denna sak till förnyad omprövning. Vi anse, att optionsrätten är en så viktig och nödvändig beståndsdel i en arrendelagstiftning, som är avsedd att skydda arrendatorer och torpare, att vi velat framhålla, att utan en sådan optionsrätt är en dylik lag otillfredsställande. Och det är från den utgångspunkten de socialdemokratiska motioner blivit väckta, som vi behandla här i dag. Vi ha emellertid icke i utskottet fått något understöd från annat håll. Men vi socialdemokrater hava i alla fall förenat oss i det här föreliggande andra lagutskottets utlåtande nr 10 i en reservation om en begäran, att riksdagen nu skulle gå in för en skrivelse till Kungl. Maj:t, i vilken man framhöll, att denna lagstiftning borde kompletteras med en bestämmelse om optionsrätt. Den saken hålla vi på, och vi ha även anledning att återigen framföra den och aktualisera den. Vi komma givetvis även i fortsättningen att göra detta. Och för tillfället skall jag be att med denna korta motivering få yrka bifall till den här föreliggande reservationen.

Jag vill emellertid i detta sammanhang tillägga, att när man just nu i dagarna i vårt land har firat något, som heter *hemmets vecka*, så tycker jag, att det

Ang.
optionsrätt
för vissa
arrendatorer
till ny arren-
deupplåtelse.
(Forts.)

vore ett mycket lämpligt sätt från riksdagens sida att fira denna vecka genom att bifalla reservationen. Med denna reservation avses nämligen just någon-ting sådant, som man vill framhålla, då man firar hemmets vecka. Man vill skydda en massa små hem ute på landsbygden genom att genomföra denna lagstiftning om optionsrätt.

Jag vill slutligen säga, att jag måste för min del förvåna mig över, att det nu för tiden finns så ringa förståelse för denna optionsrätt från borgerlig sida. Denna optionsrätt grundar sig på den principiella åskådningen, att om en arrendator suttit under lång tid och brukat ett hemman och där frambragt värden och uppodlat jorden, skall den omständigheten anses vara av den samhällsgagnande innebörd, att han på sätt och vis har, åtminstone moraliskt, ått sig tryggt en fortvaro av denna samhällsnyttiga verksamhet. Och vill man åstadkomma detta på bästa sätt, måste man givetvis gå inför en sådan lagstiftning, som optionsrätten innebär, nämligen att åstadkomma, att dessa arrendatorer ha möjlighet även i fortsättningen att odla den jord, de en gång arrenderat och uppodlat.

Jag skall, herr talman, be att från dessa utgångspunkter få yrka bifall till den reservation, som är fogad vid föreliggande utskottsutlåtande.

Häruti instämde herr *Johansson* i Sollefteå.

Herr Öberg: Herr talman, mina herrar! När jag inom andra lagutskottet motsatt mig införandet av optionsrätt i vår arrendelagstiftning, har detta icke skett av ovilja emot de mindre bemedlade klasserna, utan det har skett av andra orsaker. Jag har velat vinna någoting mera och större, än vad som är möjligt att vinna genom optionsrätten. Jag har velat vinna tillkomsten av *verkliga* egna hem. De hem, som tillkomma genom arrendelagstiftningen — även om optionsrätt skulle införas — äro enligt min uppfattning icke verkliga egna hem, utan de äro så att säga lånade hem.

Jag umgås med den tanken, att det vore lyckligt, om vi betraktade arrendelagstiftningen mera såsom en övergångsform för åstadkommande av egna hem än att nu göra arrendelagstiftningen så vidgad, som av motionärerna ifrågasattes. Jag vill vinna tillkomsten av dessa verkliga egna hem därigenom att man icke så mycket skall begagna sig av arrendelagstiftningen utan fastmera av ett annat förfarande, som leder till detta mål. Och det sker genom att likasom hålla tillbaka någon smula på arrendeförfarandet. Man skall söka så mycket som möjligt förmå de mindre bemedlade och de jordägare, som upplåta jord åt dessa, att gå in för äganderättsförfarandet och sålunda skapa hem, som bestå, och där vederbörande verkligen kunna bli besuttna. Målet för mitt strävande har varit och är att, i den mån jag kan, hjälpa till att få dem på egen, fri och självständig grund. Detta är bättre för dem själva, och det är bättre för det allmänna. Det är bättre för dem själva därför, att då blir det egna hemmet en verklig sparbössa, dit de med god vilja och stor kärlek bära sina slantar. Och det är bättre för det allmänna, om dessa mindre jordägare sikta på den egna och fullständigt fria torvan. Många exempel därpå kunna anföras. Många jordbrukare resonera nog också på samma sätt och anse, att det bästa för dem är att bli ägare till hemmen. Och från min verksamhet såsom ledamot av en egnahemsnämnd i hembygden medför jag den erfarenheten och det vittnesbördet, att det numera göres mycket för att bereda de mindre bemedlade möjlighet att bli verkliga och självständiga ägare till jorden. Bolag, som tidigare icke varit så synnerligen intresserade för egnahemsidén, göra nu mycket för att möjliggöra egnahemsidéns förverkligande, och många vackra exempel därpå skulle kunna anföras.

Nu är det ju så, att en och annan yngre jordbrukare, som har överflöd så

att säga på jord, d. v. s. mera jord, än han för sitt eget vidkommande behöver och hinner med att bruka, tänker sig att förfara på det sättet, att medan familjen är liten och han följaktligen icke behöver så mycket jord, kan han gärna genom utarrendering frångå sig en del av jorden enligt arrendelagen på viss tid. Men sedan den första arrendeperioden löpt ut, kan behovet för honom vara ett helt annat. Hans söner ha vuxit upp, och han känner behov av att få åter den jord, som han haft utarrenderad, och då är det ju bra för honom att äga tillgång till denna jord och sålunda kunna utplantera den ena sonen där och den andre där på hemmets mark. Men införes optionsrätten, såsom här ifrågasatts, varigenom arrendatorerna beredas tillfälle att vid en periods utlöpande förklara sig villiga att fortsätta med arrendet, då kan icke den där vackra tanken hos jordägaren om att få skifta ut jorden bland de sina bliva förverkligad. Och jag tror, att det finns goda skäl för att påstå, att sådana förhållanden existera.

Detta var det första skälet, herr talman, för mig, då jag inom utskottet motsatte mig optionsrättens införande. Jag kan säga, att med den syn jag har på förhållandena har jag liksom tvingats att intaga denna ståndpunkt, ehuru det från min sida skall erkännas, att även vissa skäl kunna åberopas för en dylik anordning, och att det finns ömmande fall, där en och annan haft goda skäl att ha tillgång till optionsrätten och få utnyttja densamma. Men när jag vägt skälen för och emot, så har min ståndpunkt blivit den, att jag icke kunnat godtaga den reformåtgärd, som sålunda ifrågasättes och avser optionsrättens införande.

Det andra skälet för mig har varit, att då frågan så nyligen diskuterats inom riksdagen och riksdagen så sent som i fjol tagit ståndpunkt till densamma och förklarat sig icke vilja införa optionsrätten i arrendelagstiftningen, vare sig i den allmänna eller i den norrländska, har det synts mig vara på sin plats, att man, då inga nya skäl kommit till, liksom respekterar riksdagens nyss fattade beslut och så att säga håller dem i helgd och icke så snart som nu påyrkar en ändring i fjolårets beslut. Det skall väl ändå vara någon stadga och fasthet i de beslut, som här fattas. De böra väl icke göras så lösliga, som nu ifrågasättes, eller att vad man beslutar det ena året, skall rivas upp det andra.

Gentemot herr Hage, som talade så vackert om hemmets vecka och ansåg, att vi på värdigaste sätt skulle fira hemmets vecka genom ett bifall till reservationen, vill jag hava sagt, att vill man högtidlighålla hemmets vecka och inpränta betydelsen av det egna hemmet så mycket som möjligt — som riktigt är — så gör man det bäst genom att biträda utskottets ståndpunkt, ty därigenom främjar man tillkomsten av *verkliga* egna hem.

Herr talman! Med dessa ord ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Magnusson i Skövde: Herr talman! Även om det vore riktigt, vad herr Hage anfört, nämligen att den förra året antagna arrendelagen icke är tillfredsställande med mindre i densamma införes en tryggad optionsrätt, skulle det likväl nu finnas fullgoda skäl att gå emot ett sådant förslag, därför att, som det nyss erinrats om, riksdagen så sent som förra året beslutade en väsentlig omstuvning av arrendelagstiftningen. Det är dock nödvändigt, när det gäller näringslivet och dess förhållanden, att man icke från det ena året till andra ändrar lagstiftningen. Näringarna behöva arbeta med trygghet och veta, att om ett avtal skrives, detsamma kommer att stå sig åtminstone någon tid framåt. Rubbar man alltför mycket på detta krav, medför sådant en otrygghet, som, herr Hage, ingalunda kommer att i föreliggande fall trygga hemmen och en brukares möjligheter att sig försörja på en ar-

Any.
optionsrätt
för vissa
arrendatorer
till ny arren-
deupplåtelse.
(Forts.)

Ang.
optionsrätt
för vissa
arrendatorer
till ny arren-
deupplåtelse.
(Forts.)

renderad jordbit, utan det kommer att verka en otrygghet, som blir till betydande skada.

Herr Hage var nämligen inne på deklamationer om hemmens trygghet och hemmets vecka och uttalade i samband därmed några ord om nödvändigheten av att trygga hemmen. Och särskilt tänkte han väl därvid på hemmens rent yttre och ekonomiska förhållanden. Han yttrade också, att det gällde att bereda trygghet åt dem, som frambringa värden och uppodla jorden. Ja, men det är väl ändå icke så, herr Hage, att man kan säga generellt om dem, som arrendera en jordbit, att de uppodlat jorden. Så är väl visserligen i några fall förhållandet, men i de flesta fall ha arrendatorerna icke uppodlat jorden. De bruka jorden och uttaga ur den vissa värden, men de få också nu vissa inkomster av den arrenderade jorden. Och i varje fall: när de avslutat avtal om ett arrende, ha de varit medvetna om, under vilken tid de skulle få bruka stället. Och driver man den satsen, att ett avträdande av arrenderat ställe vid kontraktstidens slut skulle innebära förstörande av det egna hemmet, då innebär ju också en avflyttning ur en hyrd lägenhet i viss mån ett analogt fall, ett upplösande av hemmet och brytande av hemmets förhållanden.

Nu kan man emellertid mycket väl genom alltför restriktiv och hård lagstiftning åstadkomma motsatsen av vad man åsyftar. Man kan åstadkomma förhållanden, som försvåra möjligheterna för hembildning, och sålunda icke verka uppbyggande. Ty man bör väl ändå medgiva, att även med behjärtande av vikten, att en arrendator skall kunna arbeta någorlunda tryggt på sitt arrendeställe, det nog kan finnas skäl att upprätthålla möjligheten till omflyttning även av arrendatorer. Ty därigenom skapas också möjlighet för en del personer att bilda nya hem. Jag ber att få erinra därom, att det för ett mycket stort antal jordbrukare är just på denna väg, via arrenden, som de komma fram till självägande hem.

Då vi under förra riksdagen så ingående diskuterade hithörande spörsmål, kan det vara överflödigt att nu återigen framdraga alla skäl, som kunna anföras för och emot. Jag vågar sluta med samma skäl som jag i början anförde, nämligen att det är nödvändigt att någon gång få trygghet och stabilitet i den ekonomiska lagstiftningen. Och det vore synnerligen oklokt att nu ändra på den lag, som vi fastställde i fjol.

Av dessa skäl, herr talman, yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

Herr Hage: Herr talman! Jag vill erinra herr Magnusson om att även med en sådan optionsrätt som den här föreslagna blir det alltid tillfälle för en arrendator att köpa den arrenderade jorden. Finnes icke optionsrätten, kan det visserligen i många fall leda till att jorden säljes, men icke till arrendatorn utan till någon annan och i andra fall återigen kan jordägaren använda den omständigheten, att arrendatorn gärna vill sitta kvar, till att vid köpet avpressa honom en alltför orimlig köpesumma. Så kan det gå till.

För min del får jag säga, att visserligen är det troligt, att man även med herr Öbergs linjer skapar självständiga jordbrukarhem, men i många fall blir det på det sättet, att det visserligen blir en ägare, som äger jorden, men icke den, som suttit på den och uppodlat den. Den linje, jag förordar, går mera ut på att söka verka för att de, som suttit och uppodlat jorden, skola få antingen optionsrätt eller eventuellt möjlighet att köpa jorden, och då må jag säga, att den linjen måste väl mera vara ägnad att trygga fortvaron av hemmet. Nu är det dessutom att märka, att med avseende på en hel del av dessa arrenden, som det här är fråga om, är det visserligen möjligt, att de själva icke uppodlat jorden, men i många fall, åtminstone i Norrland på en hel del håll, är det deras förfäder, som suttit där led efter led och uppodlat jorden. Från

dessas utgångspunkter, herr talman, måste jag säga, att när jag ställer dessa omständigheter, som det här gäller, mot varandra och avväger, vilket som kan vara fördelaktigast, då måste jag säga, att optionsrätten är fördelaktigare.

Det var för övrigt så i jordkommissionen, där det också satt representanter från borgerliga element, att man därvid utan betänkande gick in för detta under lång tid. Det är först under den allra senaste tiden, som en viss krasst privatekonomisk inställning kommit till på en del håll, som rivit ned den gamla åskådningen. Men det är den gamla och konservativa åskådningen som i detta fall är bäst, och till denna gamla och konservativa åskådning skall jag, herr talman, be att få ansluta mig genom att ännu en gång yrka bifall till reservationen.

*Ang.
optionsrätt
för vissa
arrendatorer
till ny arren-
deupplåtelse.
(Forts.)*

Herr Brännström: Herr talman! Jag skulle icke begärt ordet i denna fråga, om jag icke, när jag läste den motion, som framburits i denna kammare av herr Hage, där funnit ett uttalande om norrlandsförhållanden och norrlandslagens tillämpning, vilket icke kan få stå oemotsagt. Det heter där: »Det är väl ingen mening i, att den gamla arrendatorn efter nämnda tid» — han menar den tid, när arrendet utlöper — »åter skall sitta lika löst enligt allmänna arrendelagen som före norrlandslagens tillkomst» — och än mera: »det spektakel, som, på sätt reservanterna erinrat» — här talar han om reservanterna vid föregående års behandling av frågan — »nu äger rum vid norrlandslagens tillämpning, bör väl genast avlysas.»

Huru har denna tillämpning av norrlandslagen verkat? Huru har det blivit, herr Hage? Jo, det har blivit så — jag känner till västerbottensförhållanden och även norrbottensförhållanden — att inom Västerbottens län torde av de arrenderade jordbruket, där den nya arrendelagen tillämpats, över 80 % nu hava övergått till arrendatorerna, vilka inköpt dessa hemman. I Norrbotten är det också på samma sätt. De allra flesta hemman, på vilka föräldrar och söner efter varandra brutit jorden och bott, hava, sedan ägostyckningar gjorts, blivit inköpta. Jag känner icke siffran för Norrbotten, men den torde vara mellan 70 à 80 % av alla arrendebruk, som funnos, när lagen beslöts.

Är det spektakel, herr Hage, att dessa övergått till enskild ägo? Jag finner, att det är en utveckling i rätt riktning, och den utvecklingen tror jag också skall fortlöpa i de trakter, till vilka norrlandslagens tillämpning blivit utsträckt, och då tycker jag man kan lugna sig med detta.

Det är intet spektakel utan en utveckling i rätt riktning, och det gör, att jag, herr talman, ber att få yrka bifall till uskottets hemställan.

Herr Magnusson i Skövde: Herr talman! Herr Hage har ett egendomligt rent monomant sätt att argumentera. Han talar fortfarande om »dem som odlat upp jorden», precis som om varje arrendator odlat upp sitt ställe. Så är fallet med en del, men långt ifrån med flertalet; mycket ofta har arrendatorn icke odlat någonting alls. Att söka fastslå nyodlingen, herr Hage, som generell regel, är ett fullkomligt misstag. Därjämte bör erinras, att genom förra året antagna lagändring tillförsäkras arrendatorn ersättning för utförd nyodling.

Sedan talade herr Hage om — och jag ber att få notera det intresse han visade för självväganderätten — vikten av att arrendatorn får köpa sitt ställe, men på samma gång ville han göra gällande, att hade icke arrendatorerna optionsrätten, skulle man icke på något vis vara trygg för att de finge köpa. Jag tror mig hava en viss anledning säga, att i fråga om försäljning av arrendegårdar till arrendatorer är jag rätt så erfaren, så att jag vet mycket väl, huru detta går till och vad faktorer man har att räkna med. Jag kan då säga, att i de fall, där det finnes lång arrendetid på fastigheten, är det mera sällan som

*Ang.
optionsrätt
för vissa
arrendatorer
till ny arren-
deupplåtelse.
(Forts.)*

arrendatorerna köpa stället utan bita sig fast vid arrenderätten och bry sig icke om att köpa. Möjligen köper han, när arrenderätten är slut; ifall han dessförinnan köper, blir det endast om priset är betydligt under marknadsvärdet, som jag haft tillfälle att tidigare påpeka. Jag missunnar icke arrendatorn detta att få köpa under marknadsvärdet, men följderna blir oftast, att han går ifrån sitt ställe. Det är ett egendomligt, men allmänt iakttaget förhållande, att om en arrendator köper sitt ställe betydligt under marknadsvärdet men senare blir bjuden fulla värdet, så kan han ej motstå den erbjudna förtjänsten utan säljer och går ifrån hemmet.

Jag ber att få upptaga tiden med att erinra, hurusom en gång herr Thorsson, då han tillhörde kammaren, anförde ett fall, då han hjälpt en fattig arbetare till att köpa ett ställe mycket billigt, men, sade herr Thorsson, icke var det min mening, att han skulle inneha det blott några månader och sedan sälja det med 2,000 kronors förtjänst, utan min mening var, att han skulle sitta kvar på stället. Det är dock så, att om en person köper ett hemman betydligt under marknadsläget, kan han sedan i regel icke motstå frestelsen att sälja med förtjänst, när tillfälle erbjuder sig.

Enligt min mening bör priset ligga i underkanten av marknadsläget, därmed är arrendatorn bäst betjänt. Han får också i regel köpa till detta pris, därför att det är den bästa uträkningen att sälja till arrendatorn, som känner till förhållandena och kan i regel reda sig bättre på stället och göra rätt för sig än en främmande.

Läser man fast arrenderätten under alltför långa perioder, kan detta för arrendatorn under de osäkra ekonomiska konjunkturer, som råda, medföra icke blott fördelar utan även nackdelar, det hava vi haft talrika exempel på under kristiden. Det kommer ej heller att påskynda avlösningen av arrendejordbruket till självväganderätt, utan det kommer att försena och försämma dessa möjligheter, och det anser jag för min del icke vara riktigt. Vidare ber jag få tillägga, det är väl ändock icke något brott att äga och arrendera ut en jordbit, utan detta bör väl vara en obesuren rättighet, och jag vågar tro, att den arrendelag, som förra året antogs av riksdagen, på samma gång innebär tillräckligt hänsynstagande till arrendatorn, som den naturligtvis tar vissa hänsyn till jordägaren.

Jag tror sålunda, att vi göra rätt och klokt att åtminstone vila något, innan vi vidtaga ändringar i den arrendelagstiftning, som vi förra året beslutade.

Herr **Pettersson** i Hällbacken: Herr talman! Jag hade icke tänkt begära ordet i denna fråga, men när jag hör, med vilken kraft yrkanden framföras om bifall till utskottets hemställan, har jag ansett mig böra säga några ord i denna sak.

När en av högerns representanter i kammaren bl. a. gjort gällande, att det vore av betydelse, att efter en viss period jorden kunde stå till förfogande, exempelvis för att kunna överlåtas på släktingar och anförvanter, om de önska överta den, vill jag framhålla, att denna lag gäller bologsarrenden och sådana hemman, där ägaren icke är skriven, alltså icke på det sättet som en talare utgick ifrån, att det skulle gälla enskilda, som utarrenderat sin jord.

Sedan skulle jag vilja säga, att det är gamla toner, som gå igen sedan i fjol, när man från högerhåll ömmar för arrendatorerna och säger, att optionsrätt icke skulle vara fördelaktigt för dem. Herr Magnusson i Skövde var inne på den saken och förklarade rent ut ur jordbrukets synpunkt, att det icke skulle vara lämpligt för arrendatorerna utan olämpligt men en optionsrätt. Men, mina herrar, när vi gingo in för denna lagstiftning, förhöll det sig på det sättet, att det var just på grund av de otrygga förhållandena, som varit rådande för arrendatorerna, vilka i stor utsträckning sutto på ettåriga kontrakt och voro i oviss-

het om de efter den korta arrendetiden skulle få sitta kvar på arrendejordarna, som gjorde, att riksdagen gick in för den arrendelagstiftning som stadfästes i fjol. Inom jordkommissionen, som ingående behandlat arrendelagen, voro ju praktiskt taget samtliga ledamöter eniga om, att vid en social arrendelag optionsrätt skulle införas. Att riksdagen icke gick in för den saken har sina särskilda orsaker, som jag icke nu skall gå in på. För åsikten att optionsrätten skulle vara förbunden med den nya arrendelagen kämpade som bekant socialdemokraterna förgäves vid fjolårets riksdag. Skall man överväga vilken som egentligen är den svagare parten av båda kontrahenterna, jordbrukaren och arrendatorn, så måste man säga, att det är arrendatorn som är den svagare.

När vid fjolårets riksdag lagen med rätt till 15-åriga arrenden genomfördes hade man den uppfattningen ute i landet — och jag skulle tro att det finnes riksdagsmän också, som haft samma uppfattning — att om en fastighet utarrenderas på 15 år och arrendatorn efter dessa år vill hava förnyelse av arrendet, får han förnya det på 15 år. Men så är icke förhållandet, utan när arrendetiden utlupit för vederbörande, står det fritt för jordägaren att bortarrendera på kortare tid till samma arrendator. Alltså efter 15 år kan man låta bli att taga en ny 15-årsperiod och i stället säga, vi taga kortare tid. Utarrenderas fastigheten däremot till ny arrendator måste avtalet slutas på 15 år.

Emot de talare som påstå, att det är i oträngt mål man motionerat vid årets riksdag skall jag be att få säga, att det är icke allenast för arrendatorns skull som det framhålles nödvändigheten av att få arrenden med rätt till förlängning av arrendetiden, utan det är även ur jordbrukets synpunkt viktigt, att jordbruksnäringens utövare skola hava jorden på så lång tid, att de få intresse av att sköta jordbruket på bästa och mest rationella sätt.

Det är därför, herr talman, som jag icke kan finna annat, än att denna motion även ur rationell jordbrukssynpunkt är av den art, att den bör bifallas. Och jag tillåter mig därför att få yrka bifall till den av herr Linder m. fl. vid utskottets utlåtande fogade reservationen.

Herr Hage: Herr talman! De uppgifter herr Brännström hade om övergången från arrenden till självägande jordbruk må vara riktiga. Men det finnes, som bekant, fortfarande många arrendatorer alltjämt, och vi hava alla en känsla av, att det finnes stora vidder i Norrland, där arrenden äro övervägande. Och det är dessa människor man vill trygga och skydda genom denna lagstiftning.

Sedan skulle jag vilja säga, att jag är övertygad om, att en eventuellt befintlig optionsrätt i Norrbotten och Västerbotten icke kommer att motverka, att folk köper jord där det är möjligt för dem. Det är säkerligen så med de flesta jordbrukare, att de hellre vilja vara självägande än arrendatorer, men jag menar, att övergången till själväganderätt skall man icke *framtinga* på det sättet, att man säger, att optionsrätten icke skall finnas för att på det sättet pressa dem till att köpa. Jag tycker det är rimligt, att lagstiftningen är sådan, att folk *av fri vilja* få gå över och bliva självägande, när de anse att det är lämpligt och när deras intressen bäst betjänas därav. Det är denna principiella åskådning vi socialdemokrater ha i denna fråga. Och den uppfattningen översensstämmer mycket bra med att hålla på optionsrätten för dem, som äro arrendatorer.

Herr Andersson i Rasjön: Herr talman! Jag begärde ordet i anledning av herr Hages förra yttrande, där han gjorde vissa jämförelser mellan borgerlig åskådning nu och förr och bl. a. sade, att en privatekonomisk inställning nu rivit ned den gamla konservatismen för vilken han nu stod som representant.

Andra kammarens protokoll 1928. Nr 13.

*Ang.
optionsrätt
för vissa
arrendatorer
till ny arren-
deupplåtelse.
(Forts.)*

Ang.
optionsrätt
för vissa
arrendatorer
till ny arren-
deupplåtelse.
(Forts.)

Så framt han med uttrycket åsyftade det förhållandet, att vissa personer på den borgerliga sidan tidigare uttalat sympatier för optionsrätten och ansett sig kunna acceptera en sådan men nu ställa sig tvekande, vill jag säga, att det visserligen kommit till något nytt, men det är icke inställningen på en privatekonomisk åskådning, utan det är nya sociala och ekonomiska förhållanden. Tidigare kunde man icke gärna tänka sig, att bolagen skulle bli viliga att sälja innehavd jord i den utsträckning som faktiskt sedermera ägt rum på grund av dels lagstiftningen och dels de ekonomiska konjunkturerna. På senare tid har huvudsaken för dem, som äro intresserade av en sund jordpolitisk utveckling i vårt land, blivit att främja återgången från systemet med arrendatorer till systemet med självägande jordbrukare. I det hänseendet måste, såsom förut är antytt, optionsrätten komma att utgöra ett hinder för försäljning av bolagens fastigheter, och därför kan jag icke vara med om en sådan lagstiftning. Jag vill nämligen helst främja en sådan utveckling, som leder fram till skapande av så många självständiga jordbruk i vårt land som möjligt.

Då frågan om Norrlandslagens verkningar bragts på tal av herr Brännström, vill jag passa på att sticka in ett litet observandum. Det förhåller sig säkerligen icke på det sättet, att en arrendator efter den utlupna minimi-tiden av 15 år kan väntas bli avhyst av bolaget-jordägaren och ersatt av någon annan. Fastmera komma bolagen säkerligen att bli synnerligen måna om att få ha kvar de arrendatorer, som suttit å fastigheten förut, därför att om ett bolag avslutar avtal med en ny arrendator, måste avtalet gälla 15 år, under det att, om den förra arrendatorn får sitta kvar, avtalet kan träffas även för kortare tid. Det är ju av kända skäl av intresse för bolagen att icke binda sig för alltför långa avtalstider, och därför håller jag för sannolikt, att det blir ytterst få fall, då arrendatorerna icke få sitta kvar precis lika säkert, som om de haft optionsrätt.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den vid utlåtandet fogade reservationen; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förra propositionen. Herr Hage begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes samt anslogs:

Den, som vill, att kammaren bifaller andra lagutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 10, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren, med avslag å utskottets berörda hemställan, bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser samt voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av uppresningsförfarandet.

Herr talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda om omröstningens resultat, vadan namnupprop verkställdes. Därvid avgåvos 59 ja och 62 nej, varjämte 14 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså med avslag å utskottets hemställan bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen.

§ 2.

A föredragningslistan var härefter uppfört andra lagutskottets utlåtande, nr 11, i anledning av väckta motioner om sänkning av minimiarealen för arrenden, som omfattas av den sociala arrendelagstiftningen.

Ang.
sänkning av
minimiarealen
för vissa
arrenden.

Andra lagutskottet hade till behandling i ett sammanhang förehaft till lagutskott hänvisade motionerna nr 201 i första kammaren av herr *Lindhagen* och nr 358 i andra kammaren av herr *Hage m. fl.*

Herr Lindhagen hade i sin motion föreslagit, att riksdagen ville besluta eller hos Kungl. Maj:t begära förslag:

1) därom, att i lagen om arrende av viss jord å landet i Norrland och vissa delar av Svealand bestämdes, att minimigränsen för arrenden, som fölle under lagen, skulle vara två hektar odlad jord, ängs- och hagmark, eller, om detta ej bifölles, två hektar odlad jord; och

2) därom, att enahanda bestämmelser skulle gälla även för sociala arrenden i de övriga delarna av riket, som omförmäldes i den allmänna arrendelagen.

I den av herr Hage m. fl. väckta motionen hade föreslagits, att riksdagen ville besluta eller hos Kungl. Maj:t begära förslag:

1) därom, att i lagen om arrende av viss jord å landet i Norrland och vissa delar av Svealand bestämdes, att minimigränsen för arrenden, som fölle under lagen, skulle vara två hektar odlad jord ävensom

2) därom, att enahanda bestämmelser skulle gälla även för sociala arrenden i de övriga delarna av riket, omförmälda i den allmänna arrendelagen.

Utskottet hemställde,

A) att yrkandet under 1) i motionen I: 201 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda;

B) att yrkandet under 2) i motionen I: 201 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda;

C) att yrkandet under 1) i motionen II: 358 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda; och

D) att yrkandet under 2) i motionen II: 358 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Vid utlåtandet voro likväl fogade reservationer:

av herrar *Linder*, *Berglund*, *Magnusson* i Kalmar, *Johansson* i Sollefteå, *Olovson* i Västerås och *Pettersson* i Hällbacken, vilka hemställt, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t ville begära förslag

1) att i lagen om arrende av viss jord å landet i Norrland och vissa delar av Svealand bestämdes, att minimigränsen för arrenden, som fölle under lagen, skulle vara två hektar odlad jord; och

2) att enahanda bestämmelser skulle gälla även för sociala arrenden i de övriga delarna av riket, som omförmäldes i den allmänna arrendelagen; samt

av herr *Lindhagen*, som hemställt, att riksdagen måtte besluta, att minimiarealen i de under punkterna 1) och 2) omförmälda respektive fallen sattes till två hektar odlad jord, ängs- och hagmark.

Efter föredragning av utskottets hemställan yttrade:

Herr **Hage**: Herr talman! Jag skall i denna fråga fatta mig ytterst kort. När arrendelagstiftningen genomfördes vid 1927 års riksdag uteslöts en hel

Ang.
sänkning av
minimiarea-
len för vissa
arrenden.
(Forts.)

del mindre arrenden från lagens tillämpning. Detta skedde därigenom, att minimiarealen för arrendena, som skulle falla under lagen, sattes ganska högt. Vi socialdemokrater gingo in för den uppfattningen, att gränsen borde sättas lägre ned, så att lagen avsåge alla arrenden med minst 2 hektar odlad jord. Genom den ståndpunkt, som riksdagen intog, föll ett mycket stort antal arrenden utanför lagen, ehuru dessa mindre arrendatorer, enligt vårt förmenande, bort gynnas allra mest, då de voro de svagaste. Nu ha vi återigen framfört våra synpunkter och påyrkat en ändring i nämnda hänseende. Vi begära nämligen en skrivelse i den riktningen, att minimigränsen nedsattes på det sätt jag här förklarar. Med denna korta motivering skall jag be att få yrka bifall till reservationen, vari det påyrkas en sådan skrivelse.

Herr **Andersson** i Rasjön: Herr talman! Det är ju icke mer än ett år sedan arrendelagen fick sin nuvarande lydelse, och om vi nu ginge in för bifall till ifrågavarande motioner, skulle det innebära, att vi ändrade en lag som varit i tillämpning blott några månader. Då jag icke kan tänka mig, att den nu föreslagna lagändringen skulle få tillbakaverkande kraft, skulle påföljden dessutom bli, att vi finge två typer av sociala arrenden: en typ, där avtal slutits under de första månaderna, och en annan typ, där avtal slutits efter den här ifrågasatta lagändringen. Jag var för min egen del vid förra årets riksdag inne på en linje, som i viss mån sammanföll med den som avses i föreliggande motioner, men av nyss berörda orsak kan jag icke finna anledning att nu gå in för en ändring. Någon ordning och stadga i lagstiftningen måste det vara, och det brukar vara en god praxis i riksdagen att icke utan tvingande skäl företaga ändringar i lagar, som helt nyss trätt i tillämpning. Under uttalande av den förhoppningen, att vi icke skola behöva diskutera själva sakfrågan, skall jag be att på de anförda skälen få yrka bifall till utskottets hemställan.

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad, gav herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därpå samt bifall i stället till den av herr Linder m. fl. avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen; och fattade kammaren beslut i enlighet med innehållet i den senare propositionen.

§ 3.

Ang.
höjning av
arrendetiden
för fideikom-
missarrenden
m. m.

Härefter företogs till avgörande andra lagutskottets utlåtande, nr 12, i anledning av väckta motioner om höjning i vissa fall av arrendetiden för arrendeupplåtelser enligt den sociala arrendelagstiftningen.

Andra lagutskottet hade till behandling i ett sammanhang förehaft till lagutskott hänvisade motionerna nr 202 i första kammaren av herr *Lindhagen* och nr 361 i andra kammaren av herr *Hage m. fl.*

Herr *Lindhagen* hade uti sin motion föreslagit, att riksdagen måtte besluta eller hos Kungl. Maj:t begära den ändring i allmänna arrendelagens 55 § och det tillägg till densamma, att för arrenden under fideikommiss och sådana gods, som omförmäldes i 56 § i Kungl. Maj:ts förslag till 1927 års riksdag, skulle bestämmas en minimitid av 15 år.

I den av herr *Hage m. fl.* väckta motionen hade föreslagits, att riksdagen måtte besluta eller hos Kungl. Maj:t begära den ändring i allmänna arrendelagens 55 § och det tillägg, att för arrenden under fideikommiss och enskilda jordägare, som omförmäldes i 56 § i Kungl. Maj:ts förslag till 1927 års riksdag, skulle bestämmas en minimitid av 15 år.

Utskottet hemställde, att förevarande motioner icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Uti en vid utlåtandet fogad reservation hade herrar *Linder, Lindhagen, Berglund, Magnusson* i Kalmar, *Johansson* i Sollefteå, *Olovson* i Västerås och *Petersson* i Hällbacken hemställt, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t ville begära förslag, varigenom för fideikommissarrenden och vissa andra i reservationen omförmälda jordbruksarrenden likaledes bestämdes en minimiarrendetid av femton år.

Ang.
höjning av
arrendetiden
för fideikom-
missarrenden
m. m.
(Forts.)

Utskottets hemställan föredrogs; och yttrade därvid:

Herr **Hage**: Herr talman! Jag skall i denna fråga försöka fatta mig lika kort som nyss. Vid antagandet av 1927 års arrendelagstiftning påyrkades av oss socialdemokrater, att minimiarrendetiden skulle göras tämligen lång. Det rådde en allmän önskan härom bland arrendatorerna, att den borde sättas till åtminstone 15 år. Med avseende å vissa arrenden genomfördes också dessa önskemål, under det beträffande andra, nämligen arrenden under fideikommiss, minimiarrendetiden sattes till 10 år och beträffande en del lägenheter under huvudgård icke någon minimiarrendetid alls bestämdes. Nu ha vi socialdemokrater återigen tagit upp frågan och påyrkat en skrivelse om ändring i lagstiftningen i den riktning, att en förlängning av minimiarrendetiden måtte komma till stånd genom ändring av arrendelagstiftningen. Från den utgångspunkten ber jag få yrka bifall till den reservation, som är bifogad vid utskottsutlåtandet och som går ut på att åstadkomma en skrivelse till Kungl. Maj:t i sådant hänseende.

Herr **Öberg**: Herr talman! Under åberopande av de skäl, som finnas anförda i utskottsutlåtandet — där vi påminnas om att förevarande fråga nyligen varit föremål för riksdagens prövning — tillåter jag mig, då några nya skäl icke anförts, yrka bifall till utskottets hemställan.

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad samt herr talmannen givit propositioner å de därunder framställda yrkandena, avslog kammaren utskottets hemställan samt biföll i stället den vid utlåtandet fogade reservationen.

§ 4.

Föredrogs vart för sig andra lagutskottets utlåtanden:

nr 13, i anledning av väckt motion om ändring i vissa avseenden av lagen den 14 juni 1918 om fattigvården; och

nr 14, i anledning av väckt motion angående undanröjande av vissa brister i vattenlagen.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 5.

Därnäst i ordningen var å föredragningslistan uppfört andra kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtande, nr 1, i anledning av motion om beredande av ökat skydd mot skadegörelse å växande ungskog.

I en inom andra kammaren väckt och till dess tredje tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 201, hade herr *Svensson* i Grönvik m. fl. föreslagit, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning rörande möjligheterna till beredande av ökat skydd mot skadegörelse å växande ungskog

Ang. ökat
skydd mot
skadegörelse
å växande
ungskog.

Ang. ökat
skydd mot
skadegörelse
å växande
ungskog.
(Forts.)

samt om framläggande för riksdagen av det förslag, vartill utredningen kunde giva anledning.

Utskottet hemställde, att förevarande motion ej måtte till någon andra kammarens åtgärd föranleda.

Efter föredragning av utskottets hemställan anförde:

Herr Svensson i Grönvik: Herr talman! Den fråga, som här föreligger, har tidigare behandlats i riksdagen vid olika tillfällen. År 1924 avlät också riksdagen en skrivelse till Kungl. Maj:t i ärendet. Skrivelsen föranledde emellertid icke till något resultat, i det att Kungl. Majt icke ansåg sig böra framlägga något förslag i den åsyftade riktningen.

Är nu denna fråga av den art, att den icke bör upptagas till allvarlig prövning? Frågan är av stor nationalekonomisk betydelse, och det förefaller mig, att den i år borde hava större betydelse än eljest på grund av att intresset för skogsvården vid innevarande riksdag tillvunnit sig särskild uppmärksamhet. Från olika politiska meningsriktningar ha ju framkommit motioner, som syfta till en bättre användning av vårt skogskapital. Men vad är det för mening i att riksdagen beviljar anslag till skogsvården, om den icke söker skydda ungskogen mot förstörelse? Det torde icke kunna förnekas, att i närheten av större städer skadegörelse i mycket stor utsträckning förekommer. De siffror jag tillåtit mig omnämna i min motion ha på förfrågan av Stockholmstidningen framlagts av länsjägmästaren i Stockholms län. Han är givetvis medveten om den rovdrift och skadegörelse, som förekommer på större eller mindre avstånd från större städer, i detta fall Stockholm.

Utskottet har, så vitt jag förstår, icke gjort sig någon större ansträngning att lösa denna fråga. Man har pekat på processreformen och sagt, att man icke kunde bryta ut frågan om åtalsrätten ur sitt rätta sammanhang. Jag tillåter mig dock erinra om att vi för några dagar sedan, sistlidna onsdag, behandlade en fråga, där lagutskottet icke alls hade något emot en skrivelse i en angelägenhet, som berörde processreformen. En ledamot av denna kammare yttrade också, att det kunde dröja flera år — jag tror han sade ett tiotal år — innan frågan om processreformen bleve löst. Det förefaller mig, som om lagutskottet borde ha minst lika stora kvalifikationer att bedöma, när processreformen kan komma fram och bli löst av riksdagen, som tredje tillfälliga utskottet.

Jag kan heller icke underlåta att bringa i erinran vad kammarens ålderspresident år 1924, herr Åkerlund, yttrade, när spørsmålet då var uppe: »Jag håller nu före, att om alltjämt intet kommer att företagas härvidlag, blir det absolut omöjligt att ålägga jordägarna att i närheten av storstäderna plantera skog eller eljest hålla skogsbörden vid makt. Jag känner till fall här i Stockholmstrakten, där det förekommit, att flera familjer flyttat ut på landet för att uteslutande leva på att utplundra ungskog.» Vidare tillägger han litet längre fram i sitt anförande, när han talar om olägenheten av det nuvarande tillståndet: »Denna olägenhet träffar icke så mycket de stora egendomar, som finnas kvar, ty där har man i regel eller åtminstone synnerligen ofta skogvaktare. Det är småbrukarna, bönderna med små arealer, som lida mest, ty dessa ha annat att göra än att se efter sådana skogsrövare. Deras skog blir totalt förstörd.» Det är självfallet, att denna hans uppfattning var icke grundad endast på lösa hugskott, då han vid nämnda tillfälle verksamt bidrog till att andra kammaren fattade beslut om skrivelse i ämnet.

De som nu icke vilja få en skrivelse till stånd ha stirrat sig blinda på att det här skulle gälla ett slags social fråga; man vill förhindra, att de som bo i städerna icke skulle kunna få en grön kvist — eller en julgran för att be-

gagna ett ofta använt uttryck. Därom vill jag säga, att jag och likatänkande med mig ha naturligtvis ingenting emot att vederbörande få pryda sina hem med grönt, men det är icke den saken det här gäller, utan det är fråga om den rovdrift, den handel, för att icke säga grosshandel, som på detta område utvecklat sig på ett sådant sätt, att var och en, som försöker tänka sig in i förhållandena, måste reagera mot densamma.

Nu säger utskottet, att det finns ingenting att göra åt saken. Vederbörande ha, menar man, kommit underfund med, att ingenting kan göras, och det var därför Kungl. Maj:t beslutade att icke framlägga något förslag för riksdagen. Hur är det med den saken? När frågan var uppe i konstitutionsutskottet med anledning av regeringens beslut att riksdagens skrivelse icke skulle föranleda någon Kungl. Maj:ts åtgärd, företeddes det i själva verket ett sådant material, att jag är övertygad om att om tredje tillfälliga utskottet haft detsamma för ögonen — ett material, som bl. a. utgjordes av yttranden från skogsvårdsstyrelserna, de egentligen sakkunniga på detta område — tror jag icke man kunnat, såsom nu skett, avfärda motionen med, bildligt talat, en axelryckning. Äro vi så vanmäktiga i ett sådant fall som detta, beklagar jag verkligen förhållandet. Under den nu pågående utredningen om processreformen kommer man naturligtvis icke, om riksdagen nonchalant avfärdar förslaget om någon åtgärd på detta område, att taga någon hänsyn till frågan. Man kommer endast att taga hänsyn till att riksdagen avfärdat tanken på en ändring härvidlag. Därför saknar det icke sin betydelse, att riksdagen nu ingår med en skrivelse till Kungl. Maj:t. Jag ber alltså att få yrka bifall till motionen.

Herr Leffler: Herr talman! När den ärade motionären kritiserade utskottsutlåtandet, framhöll han bl. a., att utskottet icke gjort några större ansträngningar för att få en utredning i den riktning, som motionärerna önska. Jag får också medge, att utredningen i år icke varit så vittomfattande, men jag vill erinra om att under de föregående åren ganska vidlyftiga utredningar förekommit i ämnet. Under sådana förhållanden var någon ytterligare utredning i år knappast möjlig, och i varje fall skulle den icke ha kunnat framlägga något nytt av beskaffenhet att förändra utskottets uppfattning i frågan. Motionären har önskat, att man skulle ha gjort en framställning om ett yttrande från domänstyrelsens sida. Om jag icke misstager mig, ha emellertid yttranden tidigare erhållits såväl av domänstyrelsen som av länsstyrelserna. Utlåtandena från dessa olika institutioner ha varit ganska olikartade, men det har gått som en röd tråd genom dem alla, att man icke borde föregripa händelsernas utveckling utan avvakta och se vilket resultat den pågående utredningen angående rättegångsreformen skulle medföra. Dit hör nämligen även spörsmålet, huruvida åtalsplikten för allmänne åklagaren bör utvidgas. Motionären har i år särskilt tryckt på just denna möjlighet; att genom utsträckt åtalsplikt kunna åstadkomma en förändring till det bättre. Förra årets likasom även innevarande års utskott ha ju ställt sig synnerligen sympatiska till tanken om en förändring härvidlag, men man har kommit till det resultatet, att en sådan icke är möjlig att åstadkomma för närvarande. Dessutom har ju ingenting skett sedan förra året, som kan motivera en förändring i utskottets uppfattning. Motionären har själv icke kommit med något nytt förslag i det hänseendet.

Motionären nämnde, att 1924 års ålderspresident varmt talade för en åtgärd i den ifrågavarande riktningen. Detta är sant, men jag tillåter mig fästa uppmärksamheten på att sedan dess åtskilliga utredningsåtgärder vidtagits i ämnet. Saken ligger alltså nu något olika till mot då. Jag tror därför, herr talman, att det icke finns någon annan möjlighet än att vidbliva förra årets beslut, och jag tillåter mig att yrka bifall till utskottets hemställan.

Ang. ökat skydd mot skadegörelse å växande ungskog.
(Forts.)

Ang. ökat
skydd mot
skadegörelse
å växande
ungskog.
(Forts.)

Herr **Andersson** i Grimbo: Herr talman! Den föregående ärade talaren yttrade, att det icke hänt något nytt sedan förra året, då utskottet avslog en liknande motion, och detta skulle vara ett skäl för att vi icke borde få någon utredning i ämnet. Det tycker jag är ett egendomligt skäl. Motionen riktar sig mot skadegörelse å ungskog, och denna skulle få fortsätta därför att missbruken pågått så många år. Om det är nya krav man kommer med, så bör det bli rättelse, men om det är gamla oegentligheter, så bör man få fortfara med dem! Det heter visst, att om man en gång beträtt brottets bana, kan man bara kliva på, och utskottet tycks resonera på samma sätt.

I år ha framkommit åtskilliga motioner, där det yrkas på att staten skall gripa in med skogsodling och dylikt, så att större möjligheter erhållas för skogsproduktion å mark, som ligger öde. Anslag utgår ju också årligen till skogsplantering m. m., och skogsvårdslagen ålägger jordägaren att företaga plantering liksom den förbjuder dem att själva förfoga över skogen utan skogsvårdsmyndigheternas tillstånd. Om nu en person frivilligt planterat skog på av ålder kala marker men sedan företager skadegörelse på den, i det att han tager unga plantor och säljer topparna och dylikt, ja då komma både allmänne åklagaren och skogsvårdsstyrelsen och åtala. Men om en utomstående person, som icke har med marken att skaffa, gör precis detsamma, gör ingen någonting, utan alla lägga armarna i kors. Visserligen kan markägaren själv åtala, men den som en gång gjort det gör nog icke om det, därför att det kostar åtskilligt med pengar och tar lång tid. Om återigen landsfiskalen eller polismyndigheterna kunna åtala, behövs det icke mer än att vederbörande kallas till förhör, för att detta skall inge dem respekt. Om den enskilde stämmer, så får skadegöraren visserligen böta, men skadeståndet kan ofta icke tagas ut, ty det gäller ofta den sortens folk, som icke ha några tillgångar.

Det har framhållits många ömmande skäl för att någon ändring icke skall komma till stånd, nämligen att man bör låta folk taga grönt och pryda sina hem med kvistar och dylikt. Ja, detta kan nog gå för sig, om det sker i samförstånd med skogsägaren; det finns säkert mer än tillräckligt för det ändamålet. Men man bör icke få taga topparna och öva skadegörelse på det sätt som nu sker. Ofta vet folk själva icke, huru stora skada de göra genom att taga kvistar och toppar; de tänka på virkesvärdet och mena, att det väl icke kan betyda någonting, om de taga några pinnar.

Det är egendomligt, att riksdagen kan avslå utredningsförslaget år efter år, fastän saken har stor betydelse för skogsodlingen. Det förekommer verkligen ett missförhållande här, som bör hävas. Detta har icke utskottet begripit, utan kommer med sin advokatyr, som svävar långt bort från de verkliga förhållandena. Jag kan icke annat än beklaga, att utskottet skall vara så kortsynt, ty därigenom tillfogas våra skogar icke så liten skada. Ja, nu kan man icke ställa utskottet till något ansvar, men man tycker, att man borde möta någon förståelse på det hållet, så att det icke bara heter, att därför att det missbruket pågått under långa tider, så skall det få fortsätta.

Jag yrkar bifall till motionen.

Herr **Lagerkwist**: Herr talman! Jag skall be att få erinra om att den utredning, som motionärerna begära, i själva verket redan är färdig. Den har för övrigt legat färdig i flera år, och utskottets vice ordförande har densamma med sig här i kammaren till tjänst för dem, som därav önska taga del. Men frågan ligger så till, att man ännu åtminstone icke kunnat åstadkomma en regering i detta land, som är villig skriva en proposition efter de riktlinjer man önskar. Det här nämligen varit så starkt delade meningar i ämnet, att man icke kunnat få fram något förslag om ändring i lagstiftningen härvidlag.

Dessutom vill jag erinra om att det går icke så lätt att utsträcka åtalsplikten i ett visst fall, utan att man samtidigt kommer in på en massa andra frågor, där det också kan gälla att lägga förseelser under allmänt åtal. I det hänseendet kräves givetvis en helt annan utredning än den som bara tager sikte på ungslogen.

Ang. ökat skydd mot skadegörelse å växande ungslog. (Forts.)

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den i ämnet väckta motionen; och blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

§ 6.

Slutligen upptogs till behandling andra kammarens femte tillfälliga utskotts utlåtande, nr 3, i anledning av väckt motion angående genomförande av ett världsspråk. Ang. genomförande av ett världsspråk.

Uti en inom andra kammaren av herr *Hage m. fl.* väckt, till kammarens femte tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 400, hade föreslagits, att riksdagen ville anhålla, att Kungl. Maj:t måtte taga initiativ

1) till en internationell överläggning om genomförande, vid sidan av modersmålen, av ett världsspråk, som skulle inläras i alla världens skolor;

2) till övervägande av frågan att såsom sådant språk antaga esperanto, som vore ett levande, inom de flesta länder talat, lättlärt och logiskt världsspråk; samt

3) till övervägande av officiella åtgärder för att stödja den svenska världsspråksrörelsen genom esperantos införande på försök i vissa skolor, åtminstone som frivilligt läroämne, medverkan till utbildning av lärare i språket m. m. dylikt.

Utskottet hemställde, att andra kammaren måtte för sin del besluta, det riksdagen ville anhålla, att Kungl. Maj:t måtte taga initiativ till en förutsättningslös internationell överläggning:

dels om behovet vid sidan av modersmålet av ett världsspråk, avsett att antagas genom mellanfolklig överenskommelse,

och dels om lämpligheten av att såsom sådant språk antaga hjälpspråket esperanto.

Sedan utskottets hemställan föredragits, anförde:

Herr **Lindskog**: Herr talman! Det kan ju tyckas vara en tämligen fåfäng uppgift att söka gå fram mot ett enhälligt utskott. Att jag ändå vågar göra det, beror av två anledningar.

För det första, så misstänker jag, att det rätt mycket berott på en tillfälligheternas lek, att utskottet denna gång blivit enhälligt, och för det andra så vågar jag verkligen, alldeles i likhet med en talare på regeringsbanken i dag, hysa den bestämda tilltro — jag skulle vilja säga: den »oförbränneliga tilltro» — till andra kammarens goda omdöme och saklighet, att andra kammaren står fast vid samma ståndpunkt, som kammaren intog, då den senast behandlade frågan. Sedan dess har det nämligen icke tillkommit något som helst skäl, som skulle kunna göra, att kammaren ändrade ståndpunkt.

Nu vill jag säga det, att, då jag här ber att få yrka avslag å utskottets hemställan, så innebär detta ifrån min ståndpunkt icke någon som helst kritik mot det konstgjorda språket esperanto. Det faller mig icke in att anmärka mot detta språk. Jag är övertygad om att det är synnerligen väl

Ang. genom-
förande av ett
världsspråk.
(Forts.)

format och klart utbyggt. liksom jag också är övertygad om att ido även är ett utomordentligt väl format och väl utbyggt språk och liksom jag också är övertygad om att även det allra nyaste konstspråket, som ju heter »occidental» — kom ihåg det mina herrar: »occidental», ty det kommer nästa år — det är också säkerligen ett utomordentligt välformat och väl utbyggt språk. Således: jag riktar icke någon kritik mot språket som sådant.

Ikke heller förnekar jag, att det skulle vara utmärkt bra, om man kunde få ett hjälpspråk, så att alla människor i världen jämte sitt modersmål använde detta hjälpspråk. Ja, jag skulle vilja gå ännu längre. Jag skulle tycka det vara ännu bättre, om man avskaffade modersmålen och införde esperanto i stället, så att nästa generation hade esperanto som sitt modersmål och man på det sättet finge ett enda språk i hela världen. Det är mig fullkomligt obegripligt, att icke herr Lindhagen och andra världsförbättrare gå rakt på saken och föreslå detta, ty varför skall man lära sig två språk? Det är, som utskottets ärade ordförande sade vid ett föregående tillfälle, en oerhörd svårighet, men som han också sade: svårigheter äro ju till för att övervinnas, och tror man sig kunna övervinna dem, så böra vi gå fram för att avskaffa alla språk, svenska etc. och införa esperanto som det enda språket i världen!

Om jag sedan går över till själva sakfrågan, så har man därvidlag sagt mot mig och andra, att vi gå emot den här saken, därför att vi i allmänhet, sämre eller bättre, kunna ett eller annat modernt språk och för den skull själva icke ha behov av esperanto. Jag tillbakavisar bestämt en dylik motivering. Jag skulle till och med vilja göra till min motivering precis den, som herr Rydén en föregående gång, då frågan var före här, på ett synnerligen förträffligt sätt framlade. Han påpekade då just detta, att det är oriktigt, särskilt med tanke på vår arbetarungdom, att låta dem lära sig ett konstgjort språk och sålunda få detta lilla dåliga surrogat i stället för att de — ehuru kanske på längre tid och kanske sämre — skulle kunna lära sig ett världsspråk sådant som engelskan, som de skulle ha verklig nytta av. Det är enligt min mening att giva dessa massor av unga människor stenar i stället för bröd. Det är visst icke utan nytta att lära sig esperanto; ingen kunskap är värdelös. Det vare långt ifrån mig att säga annat! Man kan skriva brevkort till Japan och Kina. Man kan ha nytta av att kunna göra detta, och så kan det ju också vara mycket roligt. Men om man lärt sig engelska, kan man komma in i en hel världslitteratur och i en hel världskultur. Det är en helt ny värld, som öppnar sig! Läser man esperanto, så kan man, som sagt, använda det för att skicka brevkort till Japan eller Kina, och när man kommer till Berlin eller London kan man fara till esperantoklubben och prata med sina likar; men på tåget, på gatan, på hotellet, träffar man icke en på tiotusen, som kan esperanto. Det vore en förfärlig tur, om man träffade en människa, som kunde esperanto, men det vore också en förfärlig otur, om man icke träffade på åtskilliga som kunde engelska. Det är därför jag menar, att esperanto kan ha sin lilla, minimala nytta och sin stora glädje, men det är stenar i stället för bröd att servera esperanto, då man i stället kan få ett världsspråk. Jag medger, att esperanto kanske är lättlärt och att man kanske kan lära sig det på 40 timmar. Lägg dock i stället ned 40 timmar på engelskan. Man lär sig engelska dåligt på 40 timmar, men den dåliga engelska man lär sig, är betydligt mera värd än den goda esperanto, som man lär sig på 40 timmar. Det vågar jag med bestämdhet säga.

Härtill kommer den mycket viktiga omständigheten, att så länge esperantisterna äro ett litet fåtal av entusiaster, sådana som vi ha här även i kammarerna, så kunna de förstå varandra, men, om esperanto skall fylla sitt ändamål, så skall det ju läras av hundra tusen och åter hundra tusen människor,

och ju fler människor, som lära sig det, desto svårare få de att begripa varandra inbördes. Jag försäkrar, att, om en engelsman och en svensk av genomsnittstyp tala esperanto med varandra, så begripa de lika litet varandra, som jag själv och en engelsman förstå varandra, om vi tala latin. Om en engelsman läser upp en latinsk text, förstår jag honom nämligen icke alls, ty han uttalar latinet på engelska. En engelsman kommer att tala esperanto på engelska. Det vågar jag bestämt påstå. Jag skall icke gå in längre på detta. Kammarrens medlemmar känna tillräckligt alla skäl förut.

Ang. genomförande av ett världsspråk.
(Forts.)

Jag skall blott påpeka en enda sak till. Man talar om att de många språken i våra skolor äro en olycka, en förbannelse. Ja, visst äro de många språken i skolorna en stor olägenhet för oss, ett litet folk, som behöver använda åtskilliga språk. Men om man tänker sig att införa esperanto, vad blir resultatet? Jo, jämte tyska, engelska, franska, behöver man också lära sig ett fjärde språk, esperanto, ty ingen kan väl inbilla herrarna det, att man, därför att man lär sig esperanto, kan undvara de tre stora kulturspråken vid t. ex. ett vetenskapligt arbete. Det står någonstans i de handlingar, som jag haft att tillgå, att, om man bara kunde esperanto, så skulle vetenskapsmännen kunna till varje vetenskapligt arbete foga en liten kort resumé på esperanto, vilken alla skulle begripa. Men det är ju alldeles uppenbart, att i regel ett vetenskapligt arbete icke låter sig bedrivas, utan att vederbörande vetenskapsman kan både tyska, engelska och franska. Skall man då lära sig esperanto till, så blir det ju ytterligare ett pålägg i arbetet. Någon bättring blir det icke.

Nu i år har ju förslaget utformats en liten smula annorlunda än förut. Jag skulle vilja säga, att det är försämrat. Det är åtminstone ingen förbättring. I stället för att man förut ville låta Nationernas förbund taga upp frågan, har man kastat den tanken och vill nu komma med en förutsättningslös internationell överläggning. Ja, att man övergivit tanken på Nationernas förbund, kommer sig väl närmast därav, att Nationernas förbund sagt ifrån att förbundet kasserat hela planen. Men vad menas med internationell överläggning? Skola vi verkligen här, mina herrar, gå in till Kungl. Maj:t och bedja, att Kungl. Maj:t sammankallar en världskongress för att överlägga om esperanto? Jag beklagar den Kungl. Maj:t, som skulle vara nödsakad att tillmötesgå riksdagens begäran!

Sedan är det också en annan försämring, nämligen att här bestämt står framhållet, att det skall övervägas, om inte esperanto skall antagas. Förut har det dock stått nämnt som en möjlighet, att man skulle kunna välja ett modernt språk, och jag skulle vilja säga det, att den möjligheten att acceptera ett modernt språk stöter icke på andra svårigheter, än de visserligen i och för sig mycket stora vanskligheter, som bestå i nationella fördomar, men att införa esperanto stöter på andra och värre, ja rentav oöverstigliga svårigheter. Jag förvånar mig verkligen över att utskottet, som ansett sig böra falla till föga för de svårigheter, som nationella fördomar ha byggt upp, och som kunna vara nog så svåra, ansett sig kunna övervinna och trampa på de svårigheter, som ligga i den mänskliga naturen, ty de svårigheterna kunna aldrig övervinnas.

Det är av dessa skäl, herr talman, jag tillåter mig att yrka avslag på utskottets hemställan.

Under detta anförande hade herr förste vice talmannen övertagit ledningen av kammarrens förhandlingar.

Herr **Laurén**: Herr talman! Jag vill från början konstatera, att herr Lindskog gått ifrån den uppfattning, han hade, då frågan var före för två år

Ang. genom-
förande av ett
världsspråk.
(Forts.)

sedan. Nu rekommenderar han att taga bort alla modersmål och införa enbart esperanto — om jag fattade honom rätt — och det är ju ett så långt steg, så det har aldrig det enkla femte tillfälliga utskottet vågat sig på att föreslå. Herr Lindskog sade vidare, att vi mena, att Kungl. Maj:t skall sammankalla en världskongress för att utreda frågan om ett världsspråk. Så är långt ifrån förhållandet, och då utskottet stöder sitt yrkande nu på vad utskottet motiverade samma yrkande med år 1926, så skall jag be att få fästa herr Lindskogs uppmärksamhet på utskottets nu förevarande utlåtande sid. 3 tredje raden nedifrån, där det står: »Det torde vara vanskligt att bedöma den mest lämpliga formen för internationellt initiativ och, särskilt då världssprakssträvandena i en del länder synas hava kommit betydligt längre än hos oss, skulle det måhända vara lämpligast att till en början hos sådana länder undersöka möjligheterna för understöd vid förslag om internationell samverkan.» Det är en betydligt blygsammare form, än vad herr Lindskog ville lägga in i utskottets utlåtande.

Vidare skall jag bedja få rätta ett par misstag, som herr Lindskog gjort sig skyldig till. Vi ha icke ändrat vårt utlåtande, sedan frågan sist, år 1926, var före. Utlåtandet är i huvudsak lika det utlåtande, som då avgavs. Det är bara den skillnaden, att vi nu föreslå esperanto som världsspråk. Då var det icke något särskilt språk, som vi föreslogo. Herr Lindskog minns sig antagligen, och det är ju helt naturligt, då frågan varit före rätt många gånger här i riksdagen.

Vidare relaterade han ett yttrande, som herr Rydén skulle ha fällt i debatten vid frågans behandling förra gången. Jag vill med anledning härav upplysa herr Lindskog om att herr Rydén icke alls deltog i debatten då. Det var i ett tidigare skede.

Det har, säger herr Lindskog, icke förekommit något nytt, sedan frågan sist behandlades i riksdagen. Ja, det kan ju hända, att det icke är så mycket, men utskottet har dock funnit, att de personer, som studera språket, blivit väsentligen flera. Språket har fått en väsentligt större utbredning under de två år, som gått. Utskottet tror, att denna utveckling kommer att fortgå.

Herr Lindskog rekommenderade engelska språket till studium. Ja, det ha vi också resonerat om i utskottet, och den tanken har där haft sina förespråkare, men man har ansett, att en liten nation icke bör ivra för att ett av de stora kulturspråken skall antagas som världsspråk. Det kan ju hända, att herr Lindskog inte heller tänker, att engelskan skall bli ett världsspråk. Börjar man emellertid arbeta för ett av de mest utbredda språken, hjälper man naturligtvis denna nation icke bara andligen utan även materiellt långt framåt. Det vore ett svaghetstecken från en liten nation att peka på, att det språket skola vi lära oss, något annat behöva vi icke. Därmed hade man, som jag nyss sade, hjälpt de engelsktalande folken ett betydligt stycke fram på en väg, man icke vill att utvecklingen skall slå in på.

Vidare talade herr Lindskog om att man icke skulle begripa varandra. Ja, den saken kan jag icke uttala mig om av egen erfarenhet, men jag har hört av personer, som kunna esperanto, att svårigheterna härvidlag icke äro så stora, som man vill påstå.

Att esperanto är betydligt mera lättlärt än något av kulturspråken, det är ju ett faktum, och det har jag fått belägg för av personer, som alls icke äro med om denna reform, men som villigt erkänna, att esperanto är synnerligen lättlärt. Det är ju icke fråga om dem, som äro hemma i de stora kulturspråken, utan det är fråga om dem, som icke ha tillfälle att lära sig något språk, om dem, som endast ha folkskolebildning men ändå vilja meddela sig med personer i andra länder. Kan man göra det genom att lära sig ett språk på kanske fjärdedelen av den tid, som det tager att lära ett annat, då ligger väl

intet ont i detta. Det är väl ändå statsmakterna, som böra uppmuntra en sådan *Ang. genomförande av ett världsspråk.*
suk. (Forts.)

Herr Lindskog nämnde, att man kanske, om man var ute och reste, skulle kunna träffa på en eller annan person, som talade esperanto. I detta sammanhang vill jag påpeka, att man gör ju inte bara nöjesresor. Det finns ju även andra resor, resor som företagas i och för arbetet. Jag tänker närmast på t. ex. ett sådant fall, att en verkstad här i landet med kunder i Ryssland, England och Tyskland skickar ut en montör för att sätta upp maskiner. Antag att denne montör skall resa till olika länder, men icke kan något av de främmande språken utan endast esperanto. Då kan han i alla fall alltid på den plats, där han kommer att vistas, åtminstone, om det är en stad av någon betydelse, få tag i någon, som förstår esperanto. Har då icke detta hjälpspråk gjort denne person en stor tjänst? Det är för deras skull, man får tänka på att införa hjälpspråket och inte för deras skull, som kunna sju, åtta kulturspråk. De sistnämnda behöva sannerligen ingenting.

Det ligger en motsägelser i att, som herr Lindskog påstår, å ena sidan tala om att en engelsman och en svensk icke skulle förstå varandra, om de talade esperanto, och att å andra sidan till bevis för detta framdraga, att han själv och en engelsman, som talade latin med varandra, icke skulle förstå varandra. Varför läsa de latin, när de icke kunna förstå varandra? Förstå folk icke varandra, om de tala esperanto, ja, då är ju saken klar. Då bör man kasta yxan i sjön. Då skall man icke läsa något alls. Det är icke dit man vill komma, utan man skall söka skapa tillfällen för dem, som icke hava tillfälle att lära sig de stora kulturspråken, att lära sig ett så lättlärt språk, som esperanto faktiskt är.

Herr talman, jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Herr Svedman: Herr talman! Det förefaller mig, som skulle herr Lindskog i sitt anförande i någon mån överträtt gränserna för den saklighet, som han förutsatte i denna kammare skulle vara ledstjärna för hållningen även i denna fråga, och att hans personliga iver att bringa frågan på fall var väl stark, för den, som vill stå fast på denna saklighetens mark. Även jag har varit skeptisk beträffande världsspråksidén, och även jag har tillhört dem, som med en viss nonchalant högdragenhet bekämpat frågan och trott den vara en spekulatör, ett hugskott och en på förhand till döden dömd idé, men då jag för två år sedan i min egenskap av ledamot i det utskott, som då hade att behandla det förslag, som nu kommer åter, nödgades att taga del därav och gå frågan närmare in på livet, så har icke blott denna min skepsis och denna min högdragenhet fallit, utan jag har ödmjukt medgivit, att jag tror, att det finnes förutsättningar för just denna idé, och det är min skyldighet att giva skäl för denna min uppfattning.

Man talar om att det finnes och har funnits flera konstgjorda språk, och det är sant. Men här föreligger ett yrkande att undersöka, huruvida icke ett visst av dessa språk, nämligen esperanto, är det verkligen bärande och det för framtiden mest löftesgivande. Och säkert är, att ingen vill förneka att esperanto är en genialisk uppfinning. Det är, såsom här påståtts och framhållits, mycket lätt att lära; man kan skriva dess grammatik på baksidan av ett visitkort, och det är ett språk, som med allt större entusiasm omfattas runt om i världen. Förutsättningarna för att på denna väg få ett meddelelsemedel äro alltså fullständigt klara och fastslagna. Då återstår frågan: har detta språk någon uppgift, och vad är syftet med detsamma? Ja, syftet är helt enkelt det att ställa de små folken, de små nationerna, i stånd att begagna sig av ett medel att vara med i det internationella umgänget, i umgänget med de stora. Det är givetvis ett demokratiskt behov

Ang. genom-
förande av ett
världsspråk.

(Forts.)

och ett nationellt demokratiskt behov hos ett litet folk att skapa just möjligheterna att få vara med, då det gäller samtal och överläggningar med de stora och mäktiga grannarna.

Ja, säger man, men det finns ju levande språk; vi ha engelska språket, som talas av hundratals miljoner, varför icke taga det? Ja, just denna vädjan att taga ett modernt språk, t. ex. engelskan, och låta detta fylla syftet visar, hur litet man satt sig in i vad själva saken gäller. Inga skulle givetvis önska detta högre än de engelsktalande folken själva. Men vilket övertvålde skulle icke de engelsktalande folken få över alla andra, om deras språk, deras litteratur, gjordes tillgängliga för alla människor i världen! De amerikanska filmfabrikerna behövde ju då icke ens översätta texten på sina filmer, för att de skulle utan vidare kunna användas överallt i världen. Och i den mån man klagar över amerikaniseringen nu, så skulle detta klagomål få verkligt berättigande, om engelskan bleve det språk, som skulle bli den allmänna förmedlingslänken mellan folken i världen. Det är denna synpunkt, som för mig härvidlag är den avgörande, och det är just den synpunkten, som kommer mig att stanna vid ett språk, som icke ger ett visst folk eller någon viss nation hegemonien, övertvålde över alla andra, tack vare den omständigheten att detta folks språk härigenom skulle hindras att bli medlet till att sätta prägeln på hela världens kultur.

Här finnas redan nu anledningar till att ur både kommersiell och kulturell synpunkt reflektera på tanken på ett världsspråk. Och ute i det internationella umgänget, där man allt mera kan börja tala om förkortade avstånd och där människorna få allt större lätthet att umgås med varandra, växer behovet att kunna meddela sig med varandra med varje dag som går. Och flera av kontinentens länder ha insett denna omständighet, och i många länder har man redan nu infört skyldighet för järnvägskonduktörer att lära sig esperanto. Ett stort och mäktigt folk, Japans, har av begripliga skäl motvilja mot det engelska språket och har börjat allt mer att omfatta just esperanto och att söka sig både på det vetenskapliga området och framför allt på handels fram med detta språk. Skola vi då ligga efter härvidlag och sätta oss i bakkanten, handikapade av andra, som bättre följa med sin tid och som kunna ingripa, där vi stå maktlösa, just därför att man på grund av inbitna fördomar vägrar att begagna sig av ett så enkelt och lättlärt meddelelsemedel, som detta esperanto är? Den utländska turisttrafiken har under de senare åren tillfört vårt land mellan 20 och 25 miljoner kronor årligen. Det är dock en summa att reflektera över icke minst i våra dagar, då landet kommer att förlora hundratals miljoner på grund av de stora arbetskonflikterna. Denna turisttrafik — jag vet det av personlig erfarenhet — har livligt intresse av just detta hjälpspråk. Och en framstående man och språkvetenskapsman, nämligen doktor Edmond Privat i Genève, har nyligen i universella esperantoförbundets officiella organ »*Esperanto*» givit uttryck åt en del erfarenheter, som han har haft under ett besök i denna stad och ifrån resor i de nordiska länderna, och jag vill bara tillåta mig att använda någon minut för att återgiva, vad han anför, just därför att det verkligen är att betrakta såsom talande argument: »En sex veckors resa genom de nordeuropeiska länderna under föregående sommar bibringade mig en del nya intyck beträffande de internationella språkliga förbindelserna», skriver han, och fortsätter: »Det första intrycket var det faktum, att i stora städer som Warschawa och Stockholm är det icke alls med någon lätthet som man på »främmande språk» kan komma i förbindelse och umgås med stadsinvånarna. Varken engelska, tyska eller franska språken äro tillräckliga på restauranger, affärer, museer, postkontor, telefonstationer o. s. v. De enda, som med säkerhet förstå — med undantag av några diplomater i utrikesministeriet — äro hotellens portier, och den ende, som med säkerhet kan

hjälpa, är — Universella Esperantoförbundets ombud. Denna beryktade »kunskap i främmande språk» är en legend, som bryter ned alla illusioner. Möjligen lär man sig dem, men i varje fall utan påtagligt resultat. Man må ej vidare komma och berätta, att »med de tre språken reser man vart som helst». Jo, man reser vart som helst, och t. o. m. utan dem, men varför resa, om endast för att samtala med en hotellportier på varje plats? Landskap äro vackra, men människor mera intressanta. Lyckligtvis finnes esperanto. I Stockholm och Helsingfors måste jag även samtala med journalister, administratörer och statsmän. Våra internationella språk voro än engelska, än tyska. Varför ej öppet säga sanningen? De flesta av dessa samtal voro ömkliga ur språklig kvalitetsynpunkt och naturligtvis även ur begriplighetssynpunkt. Människor tveka, söka ord, frukta att göra misstag, uttala med svårighet, uppfatta dåligt andras uttal. På det hela taget är detta skuggor av konversation, ej verkliga, fullödiga och ogenerade samtal, såsom vi ha på esperanto. Är det icke bedröfligt, att intellektuella personer, som båda ha använt flera timmar i veckan i årtal för att lära främmande språk, endast uppnå en så liten grad av ömsesidig förståelse efter så mycket stretande? Jämför i kvalitét dessa samtal på främmande språk med dem på esperanto, t. o. m. med arbetare utan språklig kultur. De sistnämnda stå tio gånger högre, äro mycket mera tillfredsställande och äro mera att jämföra med samtal på ett gemensamt modersmål.

Ang. genomförande av ett världsspråk.
(Forts.)

För att läsa, för att lära känna en annan nations kultur genom litteratur, är lärandet av främmande språk utmärkt, men för användning i internationell tal-tjänst med övriga nationer ger det ojämeförligt mycket mindre tillfredsställande resultat än lärandet av esperanto, sett ur synpunkten ej endast med hänsyn till den tid, som använts, utan med hänsyn till den kvalitét, som är möjlig att uppnå.»

Ja, säger man, men här kommer att föreligga en förbistring; man kan icke på grund av dialektsvårigheter förstå varandra, när man mötes från olika håll och kanter i världen och talar detta språk. Ja, sakkunskapen har försäkrat, att detta tal om dialektsvårigheter är en chimär, det är ett falskt påstående. Lika väl som t. ex. herr Lindmark förstår herr Olsson i Kullenbergstorp, ehuru dessa bägge sinsemellan tala ganska olika dialekter, lika väl kommer en japan att förstå en abessinier, om de båda tala esperanto; ja, säkerligen komma både en skåning och en göteborgare att bli begripliga, om de uppträda på esperanto i internationellt umgänge.

Men, frågar man, vad har riksdagen och regeringen att göra med detta? Ja, denna fråga är typiskt parlamentarisk. Är det så, att jag är övertygad om värdet av ett uppslag, övertygad om att en idé innehåller något som jag vill främja, då stannar jag icke bara i ett platoniskt betraktande, utan då vill jag, om jag icke är alltför larvig och omanlig, hjälpa fram vad jag anser vara gott och riktigt och föra ut det i det levande livet och bringa det på verklig-hetens fasta mark.

Herr talman, jag ber att få yrka bifall till vad utskottet här har föreslagit. Jag har icke stora förhoppningar om att kammaren skall nu mer än i fjol följa utskottet. Ty liksom herr Lindskog hoppades att kammaren skulle vidbliva sin ståndpunkt från i fjol, så har utskottet också vidblivit sin. Och om detta förslag, såsom sannolikt är, faller, så beror det icke därpå, att det icke innehåller förnuft och i och för sig är riktigt, utan det blir fastmer en yttring av den andliga tröghetens lag.

Häruti instämde herr *Hage* och fru *Thüiring*.

Herr **Osberg**: Herr talman! Jag ämnade instämma i professor Lindskogs yttrande, men när han kom in på den tankegången att, om man skall gå

Ang. genom-
förande av ett
världsspråk.

(Forts.)

in för esperanto, böra vi och övriga kulturländer först övergiva modersmålen — i detta yttrande låg nog mera ironi än allvar — avstod jag från att fullfölja tanken. Jag anser det lönlöst för oss att stå och resonera här i denna församling om införande av detta esperanto som världsspråk. Då vi nu en gång tillhöra ett litet land och ha ganska svårt att inlära de språk, som vi egentligen behöva behärska för att tillgodose bland annat våra kommersiella intressen, så måste vi se saken ifrån den mest praktiska synpunkten. Jag tänker då närmast på nödvändigheten att behärska engelska språket, men jag tänker också på tyska och franska och vill heller icke förglömma spanskan. Det är alldeles nödvändigt, att vi måste bemöda oss om att förskaffa oss språkkunskaper. Men om vi nu ytterligare skulle komma med ännu ett språk, så tror jag att vi härigenom skulle få att göra med så mycket språkkunskaper, att vi komme att belasta oss ända till det orimliga. Jag kan inte förstå, vartill detta egentligen skulle tjäna. Då är det väl mycket bättre som professor Lindskog yttrade, att vi ägna oss åt engelska språket; ty då kunna vi vända oss vart vi vilja och behöva aldrig riskera att stå oförstådda.

Nu sade utskottets ordförande att, om det t. ex. gällde att vi skulle skicka ut en montör för att sätta ihop maskiner, så skulle han alltid kunna finna någon som talade esperanto och med vilken han sålunda, om han själv behärskade detta språk, skulle kunna meddela sig. Men då vill jag fråga den ärade ordföranden, om han verkligen tror att, om det gällde en sådan montör, denne icke skulle finna någon som skulle kunna meddela sig med honom på engelska, så att han, om han själv kunde detta språk, lika väl skulle kunna meddela sig med engelsktalande folk. Säkert är, att vart han än kommer, så finner han folk som kan tala engelska, och med vilka han sålunda, om han själv är hemma i detta språk, kommer längre än med esperanto. Vore det så, att de stora nationerna, t. ex. de engelsktalande, tänkte på att själva lära sig esperanto, skulle jag förstå betydelsen av att vi verkade för detta språks införande. Men med den kännedom jag har om de engelsktalande folken, och de tillhöra dock de folk, med vilka vi mest ha att göra, jag menar då invånare i moderlandet England samt Förenta staterna, Kanada, Sydafrika och Australien — om dessa icke bry sig om ett nytt språk, vad har då detta för betydelse i det praktiska livet? Det gäller här bara en modesak, detta tal om esperanto; det är några personer som kommit på idén att köra med detta språk, idealister, som tycka att det skulle vara så trevligt att kunna meddela sig med hela världen. Men hur vi än ställa oss, så blir det ju dock bara ett fåtal, som kommer att ägna sig åt detta språkstudium, och det får sålunda rakt ingen betydelse. Nej, låt oss i stället använda våra krafter på inlärandet av ett levande språk, som har verklig betydelse för oss, om vi skola leva och hålla oss uppe i konkurrensen, låt oss då hålla oss till något som är till nytta och som bereder oss ökade utvecklingsmöjligheter.

Jag kan icke, herr talman, på något sätt gå med på att vi här, i vår riksdag, skola hålla på med sådana här obetydliga frågor, då vi ha långt viktigare saker att ägna oss åt, och jag yrkar därför avslag på utskottets hemställan.

Herr Hallén: Herr talman! Om man granskar den historik som utskottet bestått, så ser man att utskottet omnämner att denna fråga sju gånger varit behandlad i kammaren. Sedan ingår utskottet på en ganska uttömmande beskrivning av vilket öde frågan rönt vid 1921, 1924 och 1926 års riksdagar. Men utskottet omnämner icke det öde som frågan haft vid de tidigare riksdagarna. Sju gånger har kammaren haft att behandla denna fråga, och om icke mitt minne sviker mig, så har den sju gånger intagit samma ståndpunkt, en ståndpunkt, över vilken herr Svedman nyss uttryckte sina bekymmer. Jag

undrar, om icke det är en ganska sund konservatism hos kammaren, om den även den åttonde gången intager samma ståndpunkt som förut.

Jag vill fatta mig synnerligen kort, då herr Lindskog redan i sak sagt det lilla, varmed jag kunde bidra till debatten. Jag vill endast göra den lilla erinran att när det heter i den dubbelkläm, som är ansluten till utskottets uttalande, att man skall taga initiativ till en förutsättningslös internationell överläggning, så slår visserligen utskottet självt med bägge händerna — om den bilden är tillåten — ifrån sig den tanken att frågan skulle komma upp i Nationernas förbund. Det är ju för övrigt otänkbart att det skulle lösa till något resultat. Den andra formen av en förutsättningslös internationell överläggning, som skulle kunna komma i fråga, är, som herr Lindskog sade, att man tänker sig en språkkongress, och att man då gör det tankeexperimentet att den engelska parten i den kongressen, som väl dock får antagas vara med, skulle gå med på en sådan självuppgivelse som att uttala sig för vare sig esperanto, occidental eller något annat språk i den vägen. Detta är otänkbart, den vägen är, menar jag, i och för sig stängd.

När sedan utskottet i samma kläm uttalar sig om behovet vid sidan av modersmålet av ett världsspråk, alltså esperanto, så ligger det väl alldeles snubblande nära till hands att säga, att detta behov skulle tillfredsställas i skolor, det ligger redan i uttrycket modersmålet. Utskottet säger visserligen icke, att man skulle införa det som ett skolämne, det vore ju ytterst diskutabelt; tvärtom säger utskottet något, som väl är värt att räddas ur glömskan, nämligen på tal om att herr Lindhagen sagt att det skulle övas »i alla världens skolor», att »däremot saknar utskottet tills vidare skäl att tillstyrka inlärandet av detta språk i alla världens skolor». Det är verkligen en gest à la Mussolini, att man lovar att icke ännu fordra att detta språk skall införas i alla världens byskolor. Detta »tills vidare» innebär ju att den stunden ännu icke är kommen, men varslar samtidigt om att den dagen kan komma, då man finner att detta språk bör införas världen runt. Har man icke menat det, så brister det, tycker jag, synnerligen mycket i uttryckssättet. Och när man säger i sista klämman att man skall överväga frågan att såsom världsspråk antaga hjälpspråket esperanto, så tycker jag med all respekt för kammarens ärade esperantister och för det synnerligen nyttiga arbete, som på detta område överallt i världen utförts, att nog är det dock för mycket begärt, att kammaren skall taga ståndpunkt just till detta språk. Herr Lindskog framhöll, att det dykt upp ett nytt världsspråk, nämligen occidental. Jag har här framför mig en artikel av fil. mag. Ramstedt i Helsingfors med den temperamentsfulla rubriken »occidental, aldrig esperanto». Han säger där bland mycket annat, att »occidental innebär en omvärdering av alla värden», »en omkastning i det allmänna tänkesättet» o. s. v. Nu vill jag visserligen icke skriva under den magisters ord, därför att varken jag eller någon annan i kammaren har väl någon kännedom om det nya världsspråkets eventuella möjligheter. Men att vi skulle äga de så att säga språkliga förutsättningarna för att kunna engagera oss principiellt för esperanto, det är nog att begära alldeles för mycket av kammaren.

Jag vill sluta, herr talman, med att säga, att när man nu begärt att vi skola vidtaga åtgärder i en sådan här fråga, så tycker jag att, fastän det är på sätt och vis en liten fråga, detta ger oss ett typiskt exempel på den mekaniska uppfattningen att man skall lagstifta på alla möjliga områden. Jag vill ej upp-
repa den gamla satsen att vi ha ett världsspråk, nämligen engelskan; hela den amerikanska kontinenten och även Sydafrika meddelar sig ej med andra folk annat än på engelska, och det behöver ej fattas något beslut om att upphöja ett språk till ett världsspråk. Det är sant att det reser sig ett motstånd både från franskt och tyskt nationalistiskt håll mot att ge engelska språket denna

Ang. genomförande av ett världsspråk.

(Forts.)

Ang. genom-
förande av ett
världsspråk.

(Forts.)

överhöghet. Men något beslut i en sådan här fråga fattar man ej; saken avgöres av livet självt, utan att man kommer och fingrar med lagstiftning och med paragrafer. Jag menar att man skall ej utsträcka sin benägenhet att lagstifta till alla möjliga områden; livet går sina egna vägar, och vad denna fråga angår, så finna vi att allteftersom tiden går, så finner den sitt eget avgörande, i samma mån som den allmänna bildningsnivån stiger. Då växer också alldeles spontant engelskan fram som världsspråket, och detta vare sig vi vilja eller icke.

Jag ber, herr talman, att få yrka avslag på utskottets hemställan.

Med herr Hallén förenade sig herr *Persson* i Fritorp.

Herr *Johansson* i Väby: Eftersom jag var med om denna frågas behandling år 1926 och då reserverade mig mot utskottets förslag, så vill jag även nu med några få ord deklarerera min ståndpunkt. Jag ändrar icke åsikter så ofta, och jag intager samma ståndpunkt nu som jag gjorde då, och ansluter mig sålunda till vad de föregående talarna herrar Lindskog, Osberg och Hallén ha yttrat. Den siste ärade talaren omnämnde, att det var sjunde gången, som denna fråga var under debatt i kammaren, och lika många gånger har den avslutats. Jag erinrade mig vid dessa ord några rader, som jag såg i en Göteborgstidning efter denna frågas behandling i riksdagen år 1926, där det hette:

»Herr Lindhagen är en förunderlig kar,
vart år han en lans för sin rotväliska drar.
Motionen pratas kull och stoppas i mull,
men står upp om ett år med det friskaste hull.»

Frågan har nu stått upp för åttonde gången och blivit remitterad till femte tillfälliga utskottet för behandling och har där omhändertagits med moderlig omvårdnad.

Ett enigt utskott står bakom utlåtandet. Av detta förhållande skulle man kunna sluta, att utskottet haft mycket stort intresse för denna fråga. Jag fick vid ett tillfälle en annan uppfattning. Femte tillfälliga utskottet hade nämligen inbjudits till en kurs i esperanto som avhölls i Beskowska skolan, varvid endast en suppleant hörsammat inbjudningarna och tillstädeskommit. Herr ordföranden hade ju laga förhinder att närvara.

Jag säger i likhet med vad herr Svedman sade för en stund sedan: Jag har förut ställt mig något skeptisk till denna fråga, och tillägger att jag alltför ställer mig skeptisk till densamma.

Då jag kom tillbaka, jag hade nämligen varit i mitt hem, då frågan behandlades inom utskottet, fick jag veta, att utskottet var enigt om det för motionens tillstyrkande fattade beslutet. Detta överraskade mig, enär jag tyckt mig finna så litet intresse vid förenämnda tillfälle, och dock var det — om jag inte missminner mig — en präst från Rumänien, som var ledare vid kursen, en pastro, som det heter på esperanto.

Man säger, att det är de lärda, som strida emot denna fråga, och varför? Jo, säger man, det är därför att de äro rädda att de skola förlora sin auktoritet om esperanto vinner insteg. Det är dock icke endast de lärda, det kan också hända, att det är någon olärd, som råkar intaga samma ståndpunkt, och detta på grund av egen övertygelse.

Det skulle vara en fördel för de mindre i samhället, om vi finge infört esperanto såsom läroämne i våra skolor, säger man. Jag tror dock, att de mindre i samhället kunna betacka sig för den fördelen. Om vi finge esperanto infört såsom ett obligatoriskt läroämne i — jag använder herr Lindhagens uttryck — »alla världens skolor», och naturligtvis då i första hand i Sveriges skolor,

ty därifrån vore ju upphovet kommet, och de små skulle plugga i flera år för att lära in detta språk och så kanske de efter ett par eller tre års praktiskt arbete funne, att hela härligheten farit sin kos, vore bortglömt, vad skulle då detta pluggande tjäna till?

Ang. genomförande av ett världsspråk.
(Forts.)

Då denna fråga senast var uppe till behandling i kammaren, framställde femte tillfälliga utskottets ärade ordförande till mig den frågan om jag inte kände till historien om Babels torn, om hur folket kom på den tokiga idén att bygga ett torn, som skulle räcka ända upp till himlen. Det var högmod, som låg till grund för denna idé. Om vi nu i Sveriges riksdag kunde ta initiativet till att undanröja de svåra följder, som detta har haft med sig skulle ju detta vara ett storverk. Ja, högmod kan ha många svåra följder med sig. Jag vill ju inte säga, att det är högmod, som ligger till grund för den idé, som framskapat alla dessa motioner i denna fråga. Men jag kan inte neka till, att jag ändå har en känsla av, att det är en viss släktskap mellan uttrycken: »ett torn som skulle räcka upp till himlen», och detta herr Lindhagens uttryck »som skall inläras i alla världens skolor».

Beträffande historien om Babels torn kan jag inte förneka, att jag känner densamma. Jag lärde mig den redan för nära femtio år sedan, då jag gick i skolan. Det var på den tiden, då man ännu ej hade sådan mångfald av läroämnena i skolorna som nu. Jo, jag känner historien, och vet därav, att det redan då kunde komma underliga idéer för folk, men om det då fanns några utskott, som tillstyrkte utförandet av dessa, därom vet jag intet.

Herr talman, jag yrkar avslag på utskottets hemställan.

Herr **Månsson** i Furuviik: Herr talman! Det är redan nog sagt i denna fråga. Jag vill emellertid uttala en varning till de arbetare och andra, som offra tid på detta språk. När en arbetare eller en bondson lär sig ett språk, så lär han sig inte vilket språk som helst, t. ex. en indisk dialekt eller ett annat, som det inte finns någon litteratur på, ty han lär sig språket i syfte att ha någon nytta av det. Han försöker lära sig att läsa tyska — att tala tyska grammatikaliskt för en arbetare, när han hunnit vuxen ålder, är nämligen omöjligt — för att komma åt de oskattbara värden rörande t. ex. historia, som finnas på tyska, eller måhända för att komma åt alla de utomordentliga böcker, där man kan lära sig alla yrken som finnas på jorden. För en billig penning köper jag mig en lärobok i ett visst yrke, eller överhuvud taget vad jag vill läsa. Om jag läser tyska har jag tillgång till allt detta, och det är det, som är meningen.

Eller varför försöker jag lära mig engelska? Jo, för att ha tillgång till de facktidningar, facktidsskrifter och böcker, som finnas, t. ex. en australisk mjölkeritidning, som jag har intresse av, vissa tidskrifter i Japan, som utkomma på engelska, och en hel mängd andra sådana saker. Med andra ord: Jag söker lära mig tyska eller engelska — inte lära mig dem i vanlig mening utan lära mig läsa dem — för att därigenom komma åt skatter, som inte finnas på svenska språket. Detta är ju meningen med det. Ingen förnuftig människa beställer väl en dyrbar nyckel, som kostar en månads arbete, om hon inte har ett lås eller ett skåp till nyckeln. Ingen människa, som reflekterar över vad det gäller, lär sig ett språk, när det inte finns någonting att läsa på språket.

Jag vill uttala en allvarlig varning mot detta. Det är visserligen mycket idealistiskt tänkt, men ett världsspråk kräver dock tusentals år för att skapas, och innan dess äro vi döda. Vi behöva ett språk, som vi ha nytta av medan vi leva, eller till och med efter ett halvt till ett års arbete, som vi skola ha någon nytta av det.

Jag ber att få yrka avslag på utskottets förslag.

Ang. genom-
förande av ett
världsspråk.
(Forts.)

Herr Lindmark: Herr talman! Det må vara hur som helst med esperantos användbarhet och möjlighet att lätt lära och begagna i det praktiska livet. Det finns dock några omständigheter, som göra, att vi i dag måste gå in för avslag på utskottets hemställan. Det finns nämligen en praktisk synpunkt, som jag särskilt vill framhålla.

Det är många framstående män, som till en början känt sig tilltalade av tanken på ett internationellt hjälpspråk. Man har förmenat, att det vore praktiskt möjligt, att, för den händelse man funne på ett acceptabelt sådant, inskränka språkstudierna i skolorna i väsentlig grad.

Med det sociala genombrott, som på sin tid skedde i och med tillkomsten av Nationernas förbund, så synes såsom en våg genom mänskligheten hava gått den tanken, att nu skulle vi också reformera på språkets område och skaffa ett hjälpspråk. En så framstående man som lord Robert Cecil föreslog i Nationernas förbund, att ett utskott skulle utreda frågan om esperantos möjlighet och användbarhet, och han fick flera ombud, som gjorde gemensam sak med honom. Utskottet, som behandlade denna fråga, har tydligen tillstyrkt, att förslaget skulle utredas, och Nationernas förbunds andra församling beslöt, att frågan skulle närmare utredas av folkförbundets generalsekretariat. Så skedde även, och vid förbundsårsamlingens tredje möte var generalsekretariatets utlåtande färdigt, och församlingen beslöt bland annat, att »frågorna om undervisning i esperanto skola hänskjutas till kommissionen för intellektuellt samarbete för avgivande av utlåtande rörande olika sidor av spörsmålet om ett internationellt hjälpspråk». Mina herrar! Det har oupphörligt ifrån deras sida, som motionerat i denna fråga, föreslagits, att Nationernas förbund skulle utreda saken. Ett sådant yrkande förelåg också 1924, ehuru Nationernas förbund redan 1921 och 1922 behandlat ärendet. Ett uttalande var gjort, och man hade överlämnat åt kommissionen för intellektuellt samarbete att företaga en närmare utredning.

Det märkliga har sedan inträffat, att kommissionen ej avgivit något utlåtande, åtminstone icke något, som föredragits i Nationernas förbunds församling. Jag har gått igenom alla årgångar och konstaterat, att något sådant icke föreligger. Vad är orsaken till detta? Man kan tänka sig flera orsaker, men jag tänker mig närmast två alternativ: Antingen har man konstaterat det omöjliga i att finna ett konstgjort internationellt hjälpspråk, som alla kunna ena sig om, eller också ligger frågan fortfarande hos kommissionen för prövning och utredning.

Nu föreslå motionärerna, att det skall bli en internationell utredning i detta spörsmål, och utskottet har gått med härpå. Jag måste instämma med dem, som tidigare i kväll uttalat sig i den riktningen, att en internationell kongress speciellt för detta ärende är otänkbar. Det synes mig, som om man inte skulle kunna finna någon mera exklusiv internationell församling än Nationernas förbund. Aberopar man Nationernas förbund, ja, då måste vi konstatera, att ärendet redan förekommit där och blivit behandlat.

Nu skulle jag endast ytterligare vilja påpeka, att något allmännare önskemål ifrån Sveriges folk att få ett internationellt hjälpspråk föreligger icke, och jag är färdig att med de andra, som yttrat sig i kväll, instämma i, att Sveriges riksdag kan ha angelägnare saker att syssla med än den föreliggande frågan. Jag ber, herr talman, att få yrka avslag på utskottets hemställan.

Herr Almqvist: Herr talman! Då jag begärde ordet, stod jag under intrycket av, att här föreligger ett enhälligt utskottsutlåtande och att ett par anföranden hållits till förmån för den av utskottet tillstyrkta motionen. Jag tyckte därför, att jag borde lämna ett anspråkslöst stöd åt den ståndpunkt, som professor Lindskog utvecklat. Nu har debatten förlupit på ett något annat

sätt än jag förutsett, och kanske på mig faller endast den anspråkslösa lotten att slå den sista spiken i motionens likkista.

Debatten har för övrigt visat, att man kan se på denna fråga på ganska olika sätt. Det har visat sig, att många talare kunna behandla den på ett sätt, som kunnat locka kammarens ledamöter till ett alltid välkommet leende. Å andra sidan har det uppstått mycket vederhäftiga och allvarliga män, som framhållit betydelsen och värdet av den tanke, som framlagts i motionen. Detta verkar litet paradoxalt, men jag tror man kan förstå det. Man har rätt att bekämpa och till och med en smula förlöjliga denna motion och denna världsspråkstanke, om från motsatt håll göres gällande, att detta världsspråk på något sätt skulle kunna uttränga eller ersätta de stora nationella språken. Jag skall icke närmare ingå på denna synpunkt, ty den har förut berörts av flera talare. Detta konstgjorda språk utan förflutet, utan litteratur, kan aldrig på något sätt ersätta ett av kulturspråken.

Å andra sidan hör jag till dem, som anse, att detta konstgjorda språk kan ha en viss betydelse, men på ett mycket mera anspråkslöst sätt, än utskottet förefaller att hava uppfattat saken. Jag har redan under min studenttid omkring 1900 hört ganska mycket talas om esperanto, och jag känner det något, fastän jag varken talar eller skriver det. Jag finner vidare, att redan 1911 var saken föremål för behandling inom riksdagen. Jag står då år 1928 inför det bestämda intrycket, att detta språk i vårt land i betraktande av denna tidrymd och vid jämförelse med den kolossala och snabba utveckling, som en mängd andra rörelser haft, ter sig som relativt stillastående.

Jag tror emellertid som sagt, att detta världsspråk kan ha en viss praktisk betydelse. Det har berättats mig, att t. ex. i Östeuropa, i Polen och på andra håll, kunna svenska esperantister med hjälp av detta konstgjorda tungomål anknyta förbindelser och göra sig förstådda inom något vidare kretsar än eljest. Men det beror nog litet på, mina herrar, att dessa esperantister ännu ha en smula tycke av internationellt ordensbrödraskap. Man träffas på kongresser och sänder varandra brevkort. Man har här och där en bekant, som man är glad att träffa, och med vilken man kan underhålla sig på detta språk. Men låt då detta språks praktiska utövare vidare utveckla det utan ingripande från statsmakternas sida. Låt esperantisterna agitera och låt språket genom sin inboende kraft vinna terräng, men låt oss tillsvidare hålla statsmakterna borta från världsspraksfrågan.

Jag beklagar i förbigående, att utskottet till och med i sin slutkläm använt uttrycket ett världsspråk. Det är alldeles för mycket. Det är ett alldeles för pretentiöst uttryck i detta sammanhang. Det uttryck, som använts på andra håll i utskottets utlåtande, nämligen ett internationellt hjälpspråk, är betydligt mera träffande.

Jag vill slutligen säga, eftersom någon under debatten framhöll, att esperanto för vetenskapen skulle ha särskild betydelse, att det har jag inom de vetenskaper, jag haft beröring med, icke på något sätt kunna förmärka. Som internationellt meddelelsemedel inom de vetenskaper, som jag känner, saknar esperanto så vitt jag förstår betydelse.

Slutligen skulle jag vilja ifrågasätta — utöver att hela saken förefaller mig något betänkelig — huruvida kammaren icke borde fästa särskilt avseende vid formuleringen av utskottets kläm. Det yrkas ju, att på svenska regeringens initiativ skulle förekomma till internationell överläggning frågan om behovet vid sidan av modersmålet utav ett världsspråk, avsett att »antagas genom mellanfolklig överenskommelse». Jag kan icke förstå, herr talman, hur man skall kunna antaga ett världsspråk. Jag förstår, att man kan antaga en traktat, att man kan antaga ett lagförslag, att man kan antaga esperanto låt oss säga som kongressspråk; men att antaga ett världsspråk så där utan vidare, det för-

*Ang. genomförande av ett världsspråk.
(Forts.)*

Ang. genom-
förande av ett
världsspråk.
(Forts.)

står jag icke riktigt, hur det skall gå till. Mina herrar, jag tror, att ett världsspråk skall antagas — för att nu använda det uttrycket — på det sättet, att det sker genom språkets egen inneboende kraft och genom de intresserades agitation för det. Jag ansluter mig härvid till herr Halléns tankegång och anser, att statsmakterna icke för närvarande hava någon anledning att taga något initiativ i detta fall. Jag tror, att de svenska statsmakterna överhuvud böra, när det gäller att framlägga saker inför internationellt forum, noga se till, att deras förslag äro mogna och väl genomtänkta. Då så icke är fallet med föreliggande förslag, herr talman, ansluter jag mig till dem, som yrka avslag på utskottets hemställan.

Herr Lindskog: Herr talman! Jag begärde ordet närmast för att få rätta ett missförstånd, som mitt förra anförande tydligen givit anledning till. När jag talade om att avskaffa alla modersmål och införa esperanto, var det naturligtvis icke min allvarliga mening, att vi skulle gå den vägen. Det var ett ironiskt uttryck för att denna väg synes mig precis lika ohjälplig eller oframkomlig, som den vägen, att man i hela världen skulle jämte modersmålet hava ett för alla folk gemensamt språk.

Jag vill särskilt uttrycka min glädje över, att herr Månsson i Furuviik här träffat den centrala punkten i hela frågan. Han har, förefaller det mig, slagit huvudet på spiken, när han framhållit, att vad man vill genom att lära sig ett språk är att komma fram till litteraturen och kulturen.

Utskottets ärade ordförande fällde ett yttrande, som jag icke vill låta stå oemotsagt i protokollet. Han sade, att då icke en engelsman och en svensk förstå varandra, när de tala latin sinsemellan, varför skall man då läsa latin? Jag förvånar mig verkligen, att det ordet kom från utskottets ordförande, ty det vet han lika väl som jag, att latin läser man icke för att tala det i umgänget utan uteslutande av det skäl, herr Månsson framhöll, det vill säga för att komma fram till den oändligt rika litteratur, som latinet genom öfver ett årtusende skänkt mänskligheten. Det är huvudsaken. För att tala latin sinsemellan lär sig ingen förnuftig människa detta språk nu för tiden.

Så talade herr Svedman om, att han förr var högfärdig men nu blivit ödmjuk, under det att jag förr var högfärdig och fortfarande framhärdat i denna synd. Jag är mycket ledsen över detta, och jag får säga, att om det menas med högfärd att fortfarande anse, att kammaren bör gå emot detta utskottsbetänkande, så kommer jag nog att rätt länge ännu vara högfärdig. Men jag tycker icke, att herr Svedman och utskottet i sin helhet riktigt lärt sig ödmjukhetens dygd i dess fulla utsträckning, då de kunnat skriva ett utlåtande sådant som detta. Jag vill instämma i vad herr Hallén sade därom, att utskottet tills vidare saknat skäl att tillstyrka utredning om detta språks införande i hela världens skolor. Det vittnar icke om det ödmjuka sinnelag, som herr Svedman talar om, att han tillägnat sig.

Nu vill jag till sist säga, att om kammaren verkligen tänker acceptera utskottets förslag, så skulle jag vilja vända mig särskilt till utskottets ärade ordförande och i all vänlighet uppmana till att en omformulering sker i klämman.

Herr Almquist har redan framhållit ett par betänkliga saker, och jag instämmer fullkomligt med honom. Men därtill vill jag säga, att de tre klämorna sammanhänka icke alla inbördes med varandra. Läser man dem, så finner man att det föreslås bifall till motionen och — det är första punkten — att kammaren måtte besluta etc., och så kommer — för det andra — »dels om behovet» etc. Vad menas med att utskottet hemställer om bifall till »motionen på så sätt dels om behovet» etc.? Och så — för det tredje — kommer det att utskottet hemställer »om bifall till motionen på så sätt och dels öfverväga frågan» etc. Det är icke heller svenska. Således, de tre punkterna sammanhänka

icke med varandra. Och i fall det är sant — som jag icke tvivlar på — att esperanto är ett språk, som utmärker sig för synnerligen klar logik, får jag säga, att utskottets ärade medlemmar ännu icke fullt tillägnat sig esperanto i anda och sanning.

Herr talman! Jag vidhåller mitt avslagsyrkande.

Herr Hage: Herr talman! Då jag i dag hör debatten, kommer jag att tänka på de diskussioner, som försiggingo i riksdagen och ute i landet långt tillbaka i tiden, då man först började tala om att bygga järnvägar här i landet. Den tanken var på den tiden någonting oerhört utopisk. Jag har hört omtalas, att vid det tillfället uppträdde många Johanssöner i Väby, och Lindskogar, som fingo applåder av majoriteten för en sund uppfattning i järnvägsfrågan, då de t. ex. förklarade, att om det byggdes järnvägar i detta land, så komme folk att stjäla bort rälsen och försälja den. Och om det byggdes järnvägar i landet, hette det vidare, så komme böndernas drängar att resa mellan stationerna ideligen, ideligen, fram och tillbaka, och i övrigt icke göra något alls.

Ja, så resonerade *den* tidens Lindskogar och Johanssöner i Väby och fingo skrattarna på sin sida. Men huru gick det sedan? Jo, Johanssönerna i Väby samt Lindskogarna fingo orätt och de, som först blevo utskrattade fingo så småningom rätt. Så kan det gå i denna sak också. Jag är övertygad om, att en gång i tiden kommer framtidens folk att skratta åt herr Johansson i Väby och dem, som skrattat med honom, samt i stället giva oss rätt.

Det var någon, som i detta sammanhang mycket föraktfullt kastade fram orden »unga utopister, unga svärmare», med mera sådant. Ja, mina damer och herrar, var skulle vi ha stått i världen, om det icke funnits svärmare och utopister, som vågat taga de första stegen på det ena eller det andra området? Om det icke funnits sådana människor, skulle världen hava stått stilla, och vi hade icke kommit någon vart.

Nu förutser jag, att denna fråga tager mycket lång tid. Den har säkerligen framför sig en lång lidandets väg, därom är jag övertygad. Men det finnes sundhet och livskraft i denna tanke och därför kommer den att segra.

Frågan, som här föreligger i dag, är denna: Skola vi icke kunna vara med om en riksdagsskrivelse, ett initiativ, som endast syftar till att begära en utredning av frågan? Är det så orimligt, att vårt land vidtager något slags åtgärder för att få fram denna fråga till internationell överläggning och internationellt bedömande? Jag är för min del övertygad, att det skulle falla en viss glans över en nation, som gjorde detta. Ty just denna tanke, att söka åstadkomma nya och ökade möjligheter till förhandlingar och internationellt samarbete, denna tanke är dock en stor och hög tanke, som man borde kunna hava förståelse för både i vårt land och runt om ute i världen.

Nu hava emellertid två professorer av högerns ultras gått emot denna tanke. Det förstår jag så väl, ty de hava naturligtvis ingen förståelse för att åstadkomma internationellt samarbete mellan de samhällsklasser, som i allmänhet äro mindre språkkunniga. Till dessa har anslutit sig en statskyrkopräst. Jag skulle vilja säga, att just dessa omständigheter äro ganska betecknande och klarläggande för det faktum, att bakom motståndet till hela denna utredning och hela denna tankes förverkligande står i allmänhet de samhällslager, som gemenligen sluta upp omkring militarismen och statskyrkan. Men vi, som hava en annan uppfattning och som vilja verka för att något göres på detta område, vi kunna icke böja oss för de där dryga och överlägsna professorliga och statskyrkoprästerliga argumenten. Vi kunna för vår del visserligen erkänna, att man kan diskutera denna sak. Men jag vill också i detta sammanhang säga, att jag tror, att det är rimligt, att när man diskuterar sådana här saker, man

Ang. genomförande av ett världsspråk.
(Forts.)

Ang. genom-
förande av ett
världsspråk.
(Forts.)

icke söker lägga hela sin taktik på det sättet, att man söker *förlöjligen* saken. Jag vet visserligen, att det ibland icke finns något så utmärkt sätt att slå ned en sak som att åstadkomma, att löjets skimmer breder sig över hela saken. Detta har professor Lindskog synbarligen tagit fasta på och en hel del andra talare ha följt honom härvidlag. Det imponerar emellertid icke mycket på oss, som vilja verka för saken.

Då fäster jag mera avseende vid sådana argument som det, att här finnes en del levande språk, som nu användas och alltså kunna användas vid internationella förhandlingar. I det avseendet vill jag emellertid understryka, att det system, som vi för närvarande hava i våra skolor och som består däruti, att man skall lära tyska, franska och engelska i våra läroverk, resulterar faktiskt i, att man kommer att »nosa» litet på alla tre språken men man kan intet av dem ordentligt. Jag har personlig erfarenhet av detta. För min del tog jag studentexamen 1895 och jag hade »med beröm godkänd» i franskan. År 1901 kom jag till Paris och jag kunde icke klara mig det bittersta med språket. Så är det i stort sett, eller så *var* det åtminstone på *den* tiden i fråga om vår språkundervisning. Med andra ord sagt, man har hittills utgått från, att det internationella förhandlandet skall grunda sig på åtminstone *tre*-språkighet hos personer, som fått en viss teoretisk utbildning. Men följden har i de flesta fall blivit, att man icke kan något av dem ordentligt. För min del vill jag dessutom tillägga, att åtminstone förr i världen var det nog både så och så även när det gällde praktiska kunskaper hos dem, som skulle *undervisa* i språken. De kunde nog grammatik och annat utmärkt, men när de ställdes inför praktiska problem, inför exempelvis nödvändigheten att *tala* språket, så hände det, att språklärarna gingo bet. Herrarna kanske hava hört den gamla historien i Strix, vilken lär vara sann. Det var en lektor i franska, som for till Paris samt kom tillbaka efter en tid och då mötte en vän, som frågade, hur han hade haft det i Paris. Han fick då svaret, att det hade varit utomordentligt bra — om icke det förbaskade språket hade varit. Det hade alltså varit den värsta av de svårigheter, som mött honom. Och ändå var han själv lektor i franska. Det kan hända, att denna historia är överdriven, men det ligger nog ändå litet sanning där bakom.

Med ett ord, den språkundervisning, som vi hava i våra skolor, är icke i alla avseenden — trots vissa reformer — tillfredsställande. Just systemet att plugga in tre olika språk hos lärjungarna och att i konsekvens därmed i en viss utsträckning hålla på principen *tre*-språkighet vid internationellt umgänge mellan folken är synnerligen otillfredsställande. Kan man komma in på en sådan linje, att man koncentrerar sig på att lära *ett enda* språk, så är med detta åtminstone för menige man och dem, som icke gå längre än till realskoleexamen, mycket vunnet. Jag vill icke därmed säga, att människor, som fortsätta till universitetsundervisningen, skulle få sin språkundervisning inskränkt, utan för dem måste givetvis undervisningen utsträckas till att omfatta flera levande språk.

I det avseendet måste jag säga till min vän herr Månsson i Furuviik, att det är icke riktigt vad han påstår. Han säger, att de flesta lära sig språk för att tränga in i det eller det landets litteratur. Det är visserligen sant, att så är förhållandet beträffande en *del* människor såsom herr Månsson och andra. Men den stora massan, som lär sig språk, gör detta för *praktisk* användning i samtal med Per och Pål i Tyskland, Frankrike och England, eller för att kunna korrespondera med utlandet, d. v. s. överhuvud taget för *praktiskt* handlande och vandlande ute i världen. Som sagt, den stora massan lär sig språk för detta ändamål och icke för att kunna exempelvis läsa Shakespeare på grundspråket. Det är endast ett mindretal, som gör det för att exempelvis kunna gå tillbaka i tiden och plöja igenom en del verk av poeter, skaldar m. fl.

Det är min syn på saken. Det har icke inträffat något, som kan giva mig anledning att övergiva den mening, som jag har i denna sak. I övrigt har jag den uppfattningen, att enda sättet att få fram sådana här saker är att vara envis, att misslyckas och misslyckas är efter är men till slut — *lyckas*. Ty det tror jag, att man kommer att göra i denna fråga.

Ang. genomförande av ett världsspråk.
(Forts.)

Herr talman! Från dessa mina utgångspunkter ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Hagman: Herr talman! Efter de mycket allvarliga överläggningar, som kammaren haft i dag beträffande två mycket viktiga frågor, vill det förefalla mig, att många av kammarens ledamöter ansett, att man borde sluta med en lättare anrättning och lägga en litet skämtsam ton över den överläggning, som nu äger rum beträffande detta utlåtande från femte tillfälliga utskottet.

Jag har emellertid för min del åhört överläggningen med mycket stort intresse och gjort den reflexionen, att det måste väl dock förhålla sig så, att de ledamöter i kammaren, som här yttra sig i andra frågor, som förekomma till behandling, äga större insikt i dessa andra frågor, än vad de synas hava beträffande den fråga, som nu behandlas. Jag har hört uttalanden här, som icke alls överensstämman med den faktiska verkligheten. Det är underbart, att här kan den ena efter den andre kammarledamoten stå upp och göra tvärsäkra uttalanden, som icke desto mindre äro fullständigt felaktiga.

För cirka trettio år sedan kom jag i beröring med en mycket intresserad esperantist. Detta medförde, att jag kom att intressera mig för esperanto och lärde mig detta språk. Sedan dess har jag icke haft tillfälle att lägga ned så mycket arbete därpå, och jag skulle troligen icke förmå mig till att under-teckna en motion gående ut på att i kammaren genomdriva ett utlåtande eller på annat sätt söka få riksdagen att engagera sig i denna sak, åtminstone i varje fall icke utan vidare. Saken är nämligen den — och det har jag framfört vid ett tidigare tillfälle, när denna fråga behandlades här i kammaren — att jag anser, att detta icke är det rätta sättet att främja den sak, man vill främja. Man bör i stället förfara på ett helt annat sätt. Man skall arbeta för saken ute i det praktiska livet, och i den mån, man är övertygad, att här föreligger verkligen ett behov, som behöver tillgodoses, söka främja detta behov så, att man i de sammanslutningar, som hava internationella arbetsuppgifter sig förelagda ansluter sig till detta syfte och använder det språkliga hjälpmedel, som står till buds och på sådant sätt visar användbarheten av språket ute i det praktiska livet.

När tillräckligt många och stora internationella sammanslutningar ha förmått att gå in för denna uppgift, kan det vara tids nog att komma in till de olika beslutande församlingarna i de olika länderna på skilda områden och tala om, att man vill ha hjälp i en eller annan form för att främja de synpunkter, som man vill främja. Men att börja med att kräva, att en riksdag skall binda sig för ett artificiellt språk vid en tidpunkt, då så ytterst få i själva verket känna till vad det hela gäller, tycker jag är fel; man kräver nog då alldeles för mycket, och därför har jag aldrig brytt mig om att väcka någon motion i denna sak.

När jag emellertid hör professor Lindskog yttra sig i detta ärende, vill jag säga, att det är mycket intressant att höra uttalanden av vetenskapsmän från andra länder. Här har av herr Svedman i dag citerats ur en internationell tidskrift en artikel av docenten Privat vid universitetet i Genève. Han säger där bland annat — därför redogjordes icke — att han hade besökt olika länder, särskilt under sommaren 1927. Han hade haft tillfälle tala med befolkningen i dessa olika länder. Han anför då härom, att en sådan underbar engelska som den, vilken talas här i Sverige, hade han ingenstädes träffat på. Han hade

Ang. genom-
förande av ett
världsspråk.
(Forts.)

dock studerat vid universitetet i Oxford och ansåg, att han kunde tala engelska. Av svenskar, som han talade engelska med, kunde han endast med svårighet göra sig förstådd. Däremot förstod han alldeles utmärkt svenska arbetare, som han talade esperanto med. Det är sådana små drag, som i praktiken ha betydelse, men som naturligtvis äro svåra att använda, då det gäller att övertyga ett lands riksdag om att densamma bör principiellt binda sig på denna punkt.

Nu kunna väl emellertid alla vara eniga om att behovet av ett lätt och enkelt internationellt språkligt hjälpmedel föreligger som ett faktum. Man kan ha delade meningar om, hur saken skall lösas, men det kan väl icke finnas någon, som icke anser, att det vore i högsta grad önskvärt, att man kunde komma över de föreliggande språkliga svårigheterna, då man kommer tillsammans med folk från andra länder.

Nu har herr Lindskog gjort gällande, att det är omöjligt att förstå varandra, om man söker att meddela sig med varandra på detta hjälpspråk. Jag måste av praktisk erfarenhet bestrida detta påstående. Jag har nämligen talat på esperanto med människor från olika länder, och det beredde inga svårigheter alls.

Det är naturligtvis ytterst svårt att övertyga svenska riksdagens ledamöter därom, att detta hjälpspråk är användbart. Nu tror jag för övrigt inte heller, att tidpunkten är mogen för att använda det föreslagna sättet för sakens främjande. Jag tror, att om vårt lands arbetarrörelse, som här i dag har skildrats som stark och mäktig, och som även är fallet, vill taga sig an denna sak och förmå kamraterna i alla andra länder att göra detsamma, och så småningom praktiskt använda detta språk vid sina sammankomster och på det sättet visa, att språket på detta område har en verkligt praktisk uppgift, så kommer säkerligen den tidpunkten av sig själv, då herrar akademici och beslutande församlingar komma lunkande efter. Man skall icke begära, att de skola gå i spetsen. Ty alla hava huvudet fullt av fördomar, och man vill framför allt se praktiska resultat, innan man går in för att binda sig i en eller annan riktning, särskilt då beträffande en så omdiskuterad sak som denna. Ett faktum är emellertid, att många av de herrar, som i dag tvärsäkert uttalat sig, gjort det utan att alls känna saken. När jag nyss sagt, att det icke fallit mig in att väcka motion i frågan, så hindrar detta icke, utan det är självklart, att om saken av andra bringas på tal, jag vill delgiva min uppfattning, mina synpunkter och min erfarenhet beträffande detta problem.

Därför vill jag också, när det gäller att taga ställning för eller mot den föreliggande motionen, vilken jag bara betraktar som en manifestation för en i och för sig god sak, sluta med hemställan om bifall till utskottets förslag.

Herr **Laurén**: Herr talman! Bara ett par repliker! Herr Lindskog anmärkte, att utskottets kläm inte var logisk och inte var avfattad på riktig svenska. Jag vill bara förklara, att vi tagit formuleringen av denna kläm ur motionen.

Vidare anmärkte herr Lindskog och herr Hallén på den mening i utskottets utlåtande, som lyder: »Däremot saknar utskottet tillsvidare skäl att tillstyrka inlärandet av detta språk 'i alla världens skolor'». Jag ber då att få påpeka, att vi ha satt orden »i alla världens skolor» inom citationstecken, och vi ha därmed velat betona, att detta innebär en sådan överdrift, att vi icke velat taga ställning till det. Att »tillsvidare» kommit med, beror därpå, att om utskottets förslag skulle bifallas, så kunde en sådan reservation vara erforderlig. Det är alltså inte något högmod hos utskottet, som dikterat detta »tillsvidare».

Herr Johansson i Väby förklarade, att om utskottets förslag bifölles, detta skulle medföra så mycket arbete i skolorna. Nej, av hela utlåtandet framgår,

att så icke behöver bli fallet. Att komma och säga, att vi icke kunna binda oss för något sådant, därför att vi icke kunna gå med på att utvidga skolorna, är väl för övrigt att säga för mycket. Var och en här i kammaren önskar väl, att folkbildningen och kulturarbetet skola gå framåt, och det kan väl icke vara den innersta tanken hos kammarens ledamöter, att vi skola stävja och hämma denna sak, för att icke skolans arbete och utgifter skola ökas.

Ang. genom-
förande av ett
världsspråk.
(Forts.)

Herr talman! Jag yrkar fortfarande bifall till utskottets förslag.

Härmed var överläggningen slutad. Herr förste vice talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå; och förklarade herr förste vice talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den senare propositionen.

Herr Laurén begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes samt anslogs:

Den, som vill, att kammaren avslår femte tillfälliga utskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 3, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets berörda hemställan.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser samt voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av uppresningsförfarandet.

Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet hava röstat för ja-propositionen. Rösträkning begärdes emellertid av herr Laurén, vadan namnupprop verkställdes. Därvid avgåvos 56 ja och 45 nej, varjämte 14 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså avslagit utskottets hemställan.

§ 7.

Upplästes ett till kammaren inkommet protokoll så lydande:

År 1928 den 24 februari sammanträdde kamrarnas valmän för att utse revisorer och revisorssuppleanter för granskning av riksbankens avdelningskontors i orterna räkenskaper och förvaltning; och befunnos efter valens slut hava blivit utsedda till

revisorer:

vid kontoret i Göteborg

herr <i>Dahlström, A.</i> , expeditiönsföreståndare, Göteborg,	med 36 röster,
» <i>Neiglick, Fritz</i> , kapten, Göteborg,	» 36 » ,
» <i>d'Orchimont, F.</i> , f. d. handlande, Floda,	» 36 » ,
» <i>Larsson, L.</i> , landstingsman, Huveröd,	» 36 » ;

vid kontoret i Malmö

herr <i>Cavalli, Gustaf</i> , överstelöjtnant, Malmö,	med 36 röster,
» <i>Rosén, A.</i> , f. d. lektor, Lund,	» 36 » ,
» <i>Persson, Alfred</i> , lantbrukare, Vadensjö,	» 36 » ,
» <i>Lundgren, Axel</i> , redaktör, Malmö,	» 36 » ;

vid kontoret i Falun

herr Olsson, Ahlmans Olof, f. d. riksdagsman, Insjön,	med 36 röster,
» Skarstedt, W., f. d. riksdagsman, Falun,	» 36 » ,
» Backelin, H., landstingsman, Falun,	» 36 » ,
» Eronn, A., f. d. riksdagsman, Leksand,	» 36 » ;

vid kontoret i Gävle

herr Hållander, Alb., handelsföreståndare, Gävle,	med 36 röster,
» Lindblom, Edw., handlande, Gävle,	» 36 » ,
» Nygren, G., konduktör, Gävle,	» 36 » ,
» Nyberg, N. A., trävaruhandlare, Gävle,	» 36 » ;

vid kontoret i Halmstad

herr Linder, J. R., skollärare, Tvååker,	med 36 röster,
» Brodin, O., direktör, Halmstad,	» 36 » ,
» Svensson, Gustav, skomakaremästare, Slöinge,	» 36 » ,
» Johansson, Aug., lantbrukare, Skälmtorp, Slöinge,	» 36 » ;

vid kontoret i Härnösand

herr Berglund, Enar, landstingsman, Strömnäs,	med 36 röster,
» Törner, A., direktör, Härnösand,	» 36 » ,
» Hesse, Samuel, advokat, Härnösand,	» 36 » ,
» Sundelin, H., kamrer, Härnösand,	» 36 » ;

vid kontoret i Jönköping

herr Johansson, Edvard, landstingsman, Häradsköp, Skillingaryd,	med 36 röster,
» Andrén, Fredrik, ingenjör, Jönköping,	» 36 » ,
» Jonsson, Johan, landstingsman, Norrahammar,	» 36 » ,
» Pettersson, J. Aug., landstingsman, Huskvarna,	» 36 » ;

vid kontoret i Kalmar

herr Nilsson, V., rostmästare, Kalmar,	med 36 röster,
» Modèer, Seth, handlande, Mönsterås,	» 36 » ,
» Olsson, John, skräddare, Kalmar,	» 36 » ,
» Sjöberg, S., godsägare, Färjestaden,	» 36 » ;

vid kontoret i Karlskrona

herr Rydén, Magnus, förste marinintendent, Karlskrona,	med 36 röster,
» Appelkvist, Caspar, handelsföreståndare, Ronneby,	» 36 » ,
» Lundblad, Hj., kyrkoherde, Hällaryd,	» 36 » ,
» Berg, Robert, f. d. riksdagsman, Karlskrona,	» 36 » ;

vid kontoret i Karlstad

herr Berg, N. A:son, f. d. riksdagsman, Munkfors,	med 36 röster,
» Göthberg, A. H., f. d. riksdagsman, Munkfors,	» 36 » ,
» Huss, R., major, Karlstad,	» 36 » ,
» Lindh, A., landstingskamrer, Karlstad,	» 36 » ;

vid kontoret i Kristianstad

herr <i>Svensson, M.</i> , kontorsbiträde, Kristianstad,	med 36 röster,
» <i>Wingren, H.</i> , kamrer, Kristianstad,	» 36 » ,
» <i>Jönsson, Sven</i> , f. d. riksdagsman, Fridhill,	» 36 » ,
» <i>Lorenzen, H. Chr.</i> , kamrer, Karpalund,	» 36 » ;

vid kontoret i Linköping

herr <i>Träff, J. A.</i> , f. d. riksdagsman, Mjölby,	med 36 röster,
friherre <i>Hermelin, Gösta</i> , Ulvåsa,	» 36 » ,
herr <i>Hanzén, J.</i> , redaktör, Linköping,	» 36 » ,
» <i>Rydén, C.</i> , järnvägskontrollör, Linköping,	» 36 » ;

vid kontoret i Luleå

herr <i>Bezell, Albert</i> , stadsfogde, Luleå,	med 36 röster,
» <i>Lindqvist, Melker</i> , grosshandlare, Luleå,	» 36 » ,
» <i>Bäckström, Amandus</i> , kommissionär, Öjebyn,	» 36 » ,
» <i>Sandström, Robert</i> , handlande, Gammelstad,	» 36 » ;

vid kontoret i Mariestad

herr <i>Wallin, Erik</i> , handelsföreståndare, Lidköping,	med 36 röster,
» <i>Johansson, Alf.</i> , lantbrukare, Rambortorp, Låstad,	» 36 » ,
» <i>Andersson, Justus</i> , kommunalordförande, Karlsborg,	» 36 » ,
» <i>Lund, John</i> , lantbrukare, Rosenhaga, Lerdala,	» 36 » ;

vid kontoret i Norrköping

herr <i>Eriksson, Karl</i> , f. d. riksdagsman, Lundby, Okna,	med 36 röster,
» <i>Lagerbäck, E. A.</i> , kassör, Norrköping,	» 36 » ,
» <i>Eriksson, Josef</i> , f. d. riksdagsman, Finspång,	» 36 » ,
» <i>Jonsson, Edvard</i> , inspektor, Fiskeby,	» 36 » ;

vid kontoret i Nyköping

herr <i>Lundbom, Erik</i> , f. d. riksdagsman, Stigtomta,	med 36 röster,
» <i>Giertz, Ivan</i> , förvaltare, Blacksta by, Vadsbro,	» 36 » ,
» <i>Carlsson, E. G.</i> , stadsstyrelseledamot, Katrineholm,	» 36 » ,
» <i>Juhlin, Ragnar</i> , lantbrukare, Ellesta, Vrena,	» 36 » ;

vid kontoret i Sundsvall

herr <i>Gustafsson, Gid.</i> , redaktionssekreterare, Sundsvall,	med 36 röster,
» <i>Carlström, L. W.</i> , bageriföreståndare, Sundsvall,	» 36 » ,
» <i>Thor, C. G.</i> , förvaltare, Nedansjö,	» 36 » ,
» <i>Karlsson, Rob.</i> , f. d. riksdagsman, Gasabäck, Söråker,	» 36 » ;

vid kontoret i Umeå

herr <i>Lagerkvist, Emil</i> , f. d. riksdagsman, Skellefteå,	med 36 röster,
» <i>Karlsson, N.</i> , nämndeman, Tavelsjö,	» 36 » ,
» <i>Berg, Knut</i> , rådman, Umeå,	» 36 » ,
» <i>Johansson, K. A.</i> , lokomotivförare, Vännäs,	» 36 » ;

vid kontoret i Uppsala

herr <i>Tapper, K.</i> , landstingsman, Uppsala,	med 36 röster,
» <i>Ekstrand, Åke</i> , e. o. hovrättsnotarie, Uppsala,	» 36 » ,
» <i>Norén, K.</i> , vattenrättsnämndeman, Hägeby,	» 36 » ,
» <i>Wahlstedt, Uno</i> , bagare, Uppsala,	» 36 » ;

vid kontoret i Visby

friherre <i>Kruuse af Verchou, H.</i> , major, Tingstäde,	med 36 röster,
herr <i>Larsson, K. L. J.</i> , f. d. riksdagsman, Bondarve,	» 36 » ,
» <i>Kahlström, K.</i> , f. d. riksdagsman, L:a Atlings, Atlingbo,	» 36 » ,
» <i>Hansén, Th.</i> , f. d. riksdagsman, Bonsarve, Vamlingbo,	» 36 » ;

vid kontoret i Vänersborg

herr <i>Lindkvist, G. E.</i> , landstingsman, Åmål,	med 36 röster,
» <i>Berggren, Gustaf</i> , stationskarl, Åmål,	» 36 » ,
» <i>Andersson, Folke</i> , trafikassistent, Vänersborg,	» 36 » ,
» <i>Johansson, Albert</i> , bruksbokhållare, Trollhättan,	» 36 » ;

vid kontoret i Västerås

herr <i>Johansson, K.</i> , lantbrukare, Vretberga, Medåker,	med 36 röster,
» <i>Landstätt, R.</i> , kamrer, Västerås,	» 36 » ,
» <i>Andersson, Fr. O.</i> , fjärdingsman, Hallstahammar,	» 36 » ,
» <i>Johansson, A. J.</i> , häradsdomare, Bro, Hedensberg,	» 36 » ;

vid kontoret i Växjö

herr <i>Ljungkvist, J. M.</i> , garvare, Växjö,	med 36 röster,
» <i>Johansson, G. W.</i> , hemmansägare, Östad, Täckaregård, Väckelsång,	» 36 » ,
» <i>Hultin, Gustaf</i> , lokomotivförare, Älmhult,	» 36 » ,
» <i>Lindahl, Ernst</i> , lantbrukare, Lagan,	» 36 » ;

vid kontoret i Örebro

herr <i>von Hofsten, H. R.</i> , major, Örebro,	med 36 röster,
» <i>Gustafsson, Arv.</i> , kassör, Örebro,	» 36 » ,
» <i>Aqvist, Torsten</i> , direktör, Örebro,	» 36 » ,
» <i>Molin, C. A.</i> , f. d. riksdagsman, Aspa,	» 36 » ;

vid kontoret i Östersund

herr <i>Mattsson Anders</i> , lasarettssyssloman, Östersund,	med 36 röster,
» <i>Olsson, Per</i> , mejeridisponent, Östersund,	» 36 » ,
» <i>Roman, P. G.</i> , häradsskrivare, Östersund,	» 36 » ,
» <i>Olsson, O. P.</i> , affärschef, Östersund,	» 36 » ;

suppleanter:

vid kontoret i Göteborg

herr <i>Rodhe, C. W.</i> , överstelöjtnant, Göteborg,	med 36 röster,
» <i>Hjort, Gustaf</i> , direktör, Göteborg,	» 36 » ,
» <i>Ljungberg, Axel</i> , f. d. riksdagsman, Lysekil,	» 36 » ,
» <i>Börjesson, L. A.</i> , sjukkasseexpeditör, Göteborg,	» 36 » ;

vid kontoret i Malmö

herr <i>Andersson, Olof</i> , ombudsman, Malmö,	med 36 röster,
» <i>Bengtsson, Olof</i> , landstingsman, Anderslöv,	» 36 » ,
» <i>Hermansson, J. W.</i> , lagerbokhållare, Malmö,	» 36 » ,
» <i>von Porat, Wilhelm</i> , överstelöjtnant, Lund,	» 36 » ;

vid kontoret i Falun

herr <i>Minör, P. A.</i> , landstingsman, Falun,	med 36 röster,
» <i>Ohlsén, Olof</i> , handlande, Orsa,	» 36 » ,
» <i>Eriksson, Ollas A.</i> , f. d. riksdagsman, Fors station,	» 36 » ,
» <i>Maritz, Per</i> , kommunalordförande, Leksand,	» 36 » ;

vid kontoret i Gävle

herr <i>Hellström, H.</i> , kapten, Gävle,	med 36 röster,
» <i>Berg, Fredrik</i> , direktör, Gävle,	» 36 » ,
» <i>Norell, J. A.</i> , fabrikör, Söderhamn,	» 36 » ,
» <i>Carlsson, Pontus</i> , målaremästare, Gävle,	» 36 » ;

vid kontoret i Halmstad

herr <i>Lindblad, H. F.</i> , folkskollärare, Sibbarp,	med 36 röster,
» <i>Persson, P.</i> , f. d. riksdagsman, Tofta,	» 36 » ,
» <i>Andersson, Janne</i> , byggmästare, Falkenberg,	» 36 » ,
» <i>Nilsson, C. L.</i> , landstingsman, Olofsbo, Falkenberg,	» 36 » ;

vid kontoret i Härnösand

herr <i>Lindeborg, J.</i> , kamrer, Härnösand,	med 36 röster,
» <i>Hägglund, O. A.</i> , nämndeman, Arnäsvall,	» 36 » ,
» <i>Bouvin, A.</i> , handlande, Sollefteå,	» 36 » ,
» <i>Carlsson, E.</i> , ekonomichef, Sollefteå,	» 36 » ;

vid kontoret i Jönköping

herr <i>Gelotte, B. E.</i> , f. d. riksdagsman, Tranås,	med 36 röster,
» <i>Strömberg, Viktor</i> , direktör, Jönköping,	» 36 » ,
» <i>Svensson, Johan</i> , nämndeman, Fällinge, Smålandsstenar,	» 36 » ,
» <i>Fors, N.</i> , ekonomichef, Jönköping,	» 36 » ;

vid kontoret i Kalmar

herr <i>Jonsson, John W.</i> , landstingsman, Nybro,	med 36 röster,
» <i>Ander, E.</i> , lasarettssyssloman, Kalmar,	» 36 » ,
» <i>Olsson, F.</i> , konditor, Kalmar,	» 36 » ,
» <i>Göransson, C. E.</i> , rektor, Kalmar,	» 36 » ;

vid kontoret i Karlskrona

herr <i>Olsson, N. P.</i> , kamrerare, Mjällby,	med 36 röster,
» <i>Klemedtson, Nils</i> , lantbrukare, Merserum,	» 36 » ,
» <i>Dahl, Aug.</i> , häradsdomare, Rosendal,	» 36 » ,
» <i>Andersson, Anton</i> , kakelarbetare, Karlskrona,	» 36 » ;

vid kontoret i Karlstad

herr <i>Lennartsson, C. E. L.</i> , godsägare, Rotnäs, Ulvsby,	med 36 röster,
» <i>Ferm, E. D.</i> , lantbrukare, Skåre,	» 36 » ,
» <i>Svensson, Johan</i> , lantbrukare, Heljetorp, Väse,	» 36 » ,
» <i>Flognfält, G.</i> , f. d. riksdagsman, Åmotsfors,	» 36 » ;

vid kontoret i Kristianstad

herr <i>Olsson, Otto J.</i> , lantbrukare, Hammenhög,	med 36 röster,
» <i>Berglund, Allan</i> , landstingskamrer, Kristianstad,	» 36 » ,
» <i>Sköld, H.</i> , folkskollärare, Kristianstad,	» 36 » ,
» <i>Olsson, Henrik</i> , landstingsman, Spjutstorp,	» 36 » ;

vid kontoret i Linköping

herr <i>Hallendorff, Joh.</i> , f. d. landstingsman, Gerstorp, Linköping,	med 36 röster,
» <i>Danckwardt-Lillieström, Gösta</i> , kassör, Linköping,	» 36 » ,
» <i>Johnsson, Robert</i> , överassistent, Linköping,	» 36 » ,
» <i>Sköld, Carl</i> , redaktör, Linköping,	» 36 » ;

vid kontoret i Luleå

herr <i>Widlund, O.</i> , tapetserare, Luleå,	med 36 röster,
» <i>Wallin, Levi</i> , handlande, Boden,	» 36 » ,
» <i>Nycander, Henry</i> , landstingsdirektör, Luleå,	» 36 » ,
» <i>Lantz, E. P.</i> , landstingsman, Luleå,	» 36 » ;

vid kontoret i Mariestad

herr <i>Fredberg, G. M.</i> , fabrikör, Finnerödja,	med 36 röster,
» <i>Björk, Gotthard</i> , redaktör, Mariestad,	» 36 » ,
» <i>Johansson, K. E.</i> , landstingsman, Faleberg, Larv,	» 36 » ,
» <i>Klen, David</i> , f. d. landstingsman, Tidaholm,	» 36 » ;

vid kontoret i Norrköping

herr <i>Cederstrand, Th.</i> , handlande, Norrköping,	med 36 röster,
» <i>Frost, G. F.</i> , f. d. riksdagsman, Norrköping,	» 36 » ,
» <i>Ljungberg, A. J.</i> , förste lärare, Norrköping,	» 36 » ,
» <i>Johansson, Fredrik</i> , hemmansägare, Vevlöv, Östra Husby,	» 36 » ;

vid kontoret i Nyköping

herr <i>Larsson, Arvid</i> , murare, Katrineholm,	med 36 röster,
» <i>Hedin, Karl</i> , ingenjör, Kärrobo, Nyköping,	» 36 » ,
» <i>Berger, C. O.</i> , folkskollärare, Stigtomta,	» 36 » ,
» <i>Andersson, H.</i> , lantbrukare, Johannesnäs, Dunker,	» 36 » ;

vid kontoret i Sundsvall

herr <i>Edberg, J. P.</i> , f. d. riksdagsman, Erikslund,	med 36 röster,
» <i>Johansson, Gustaf</i> , disponent, Sundsvall,	» 36 » ,
» <i>Andersson, Torsten</i> , e. o. hovrättsnotarie, Sundsvall,	» 36 » ,
» <i>Hedqvist, P. L.</i> , landstingsman, Fagervik,	» 36 » ;

vid kontoret i Umeå

herr <i>Eriksson, E.</i> , f. d. riksdagsman, Böle,	med 36 röster.
» <i>Jacobsson, U. R.</i> , landstingsman, Villhelmina,	» 36 » ,
» <i>Hansson, Erik</i> , nämndeman, Vännäs,	» 36 » ,
» <i>Conradson, R.</i> , apotekare, Nordmaling,	» 36 » ;

vid kontoret i Uppsala

herr <i>Thorsson, Ernst</i> , lantbrukare, Österberga, Rasbo,	med 36 röster,
» <i>Eriksson, C. J.</i> , landstingsman, Rosenhill, Almunge,	» 36 » ,
» <i>Elmroth, A. E.</i> , fjärdingsman, Tierp,	» 36 » ,
» <i>Bengtsson, E.</i> , lantbrukare, Gunnarsbo, Lövsta bruk,	» 36 » ;

vid kontoret i Visby

herr <i>Engström, Herman</i> , landstingsman, Slite,	med 36 röster,
» <i>Karlström, Hugo</i> , f. d. riksdagsman, Lummelunda, Martebo,	» 36 » ,
» <i>Kullberger, Algot</i> , kamrer, Visby,	» 36 » ,
» <i>Lingström, Aug.</i> , f. d. riksdagsman, Klintehamn,	» 36 » ;

vid kontoret i Vänersborg

herr <i>Browall, Paul</i> , lantbrukare, Pjukarp, Almestad,	med 36 röster,
» <i>Samuelsson, Knut</i> , banmästare, Bohus,	» 36 » ,
» <i>Andrén, Anders</i> , handlande, Brålanda,	» 36 » ,
» <i>Lundgren, Anton</i> , poliskonstapel, Vänersborg,	» 36 » ;

vid kontoret i Västerås

herr <i>Pehrsson, Pehr</i> , direktör, Sala,	med 36 röster,
» <i>Fröier, Isidor</i> , folkskollärare, Västerås,	» 36 » ,
» <i>Westholm, E. A.</i> , landstingsman, Västerås,	» 36 » ,
» <i>Sjöfält, Karl</i> , sekreterare, Västerås,	» 36 » ;

vid kontoret i Växjö

herr <i>Mattson, W.</i> , lantbrukare, Eneryda,	med 36 röster,
» <i>Gustafsson, Amandus</i> , järnarbetare, Växjö,	» 36 » ,
» <i>Johansson, Karl</i> , nämndeman, Öja,	» 36 » ,
» <i>Sandstedt, Ernst</i> , nämndeman, Björkebråten, Ryd,	» 36 » ;

vid kontoret i Örebro

herr <i>Linder, Hjalmar</i> , grosshandlare, Örebro,	med 36 röster,
» <i>Jansson, G. L.</i> , nämndeman, Grythytted,	» 36 » ,
» <i>Abrahamsson, O.</i> , förrädsförvaltare, Örebro,	» 36 » ,
» <i>Windahl, A.</i> , f. d. riksdagsman, Örebro,	» 36 » ;

vid kontoret i Östersund

herr <i>Holm, Sigurd</i> , typograf, Östersund,	med 36 röster,
» <i>Pålsson, Olof</i> , hemmansägare, Söre, Lit,	» 36 » ,
» <i>Henriksson, Henrik</i> , d. y., mejeridisponent, Offne, Trångsviken,	» 36 » ,
» <i>Lögdberg, J.</i> , hemmansägare, Genvalla,	» 36 » ;

sedan ordningen mellan dem av suppleanterna, som erhållit lika antal röster, blivit genom lottning bestämd.

Carl Jansson.

Edv. Björnsson.

A. Antonsson.

Harald Laurin.

Protokollet lades till handlingarna; och beslöt kammaren, att underrättelse om de försiggångna valen skulle genom utdrag av kammarens protokoll meddelas bankoutskottet med anmodan till utskottet att lämna såväl fullmäktige i riksbanken som vederbörande avdelningskontor och de valda meddelande om valens utgång.

§ 8.

Till bordläggning anmäldes:

konstitutionsutskottets utlåtande, nr 1, i anledning av väckt motion angående den ärftliga konungamaktens avskaffande och införande av republik;

statsutskottets utlåtanden:

nr 4, angående reglering för budgetåret 1928—1929 av utgifterna under riksstatens fjärde huvudtitel, innefattande anslagen till försvarsdepartementet; och

nr 24, i anledning av väckt motion om fullständig avrustning m. m.;

bankoutskottets utlåtanden:

nr 16, i anledning av väckt motion om anslag för pensionsförbättring åt vissa barnmorskor, som varit kommunalt anställda;

nr 17, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under elfte huvudtiteln gjorda framställning angående det ordinarie förslagsanslaget till statens bidrag till pensionering av barnmorskor;

nr 18, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förhöjning för år 1928 av åt vissa f. d. poststationsföreståndare och lantbrevbärare utgående understöd; och

nr 19, i anledning av fullmäktiges i riksbanken framställning om vissa ändringar i gällande särskilda bestämmelser angående tillämpning av avlöningsreglementet för befattningshavare vid riksdagens verk; samt

första lagutskottets utlåtanden:

nr 13, i anledning av väckt motion om åvägabringande av utredning och förslag till fackdomstolar i biltrafikmål; och

nr 14, i anledning av väckt motion om upphävande av lagen om upplåtelse under åborätt av viss jord med tillhörande följd författningar.

§ 9.

Justerades protokollsutdrag.

§ 10.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr	<i>Björk</i>	under	5 dagar	fr. o. m.	den	28 febr.,
»	<i>Ros</i>	»	5	»	»	28 »
»	<i>Laurén</i>	»	10	»	»	26 »
»	<i>Smedh</i>	»	4	»	»	28 »
»	<i>Norsell</i>	»	5	»	»	28 »
»	<i>Lövgren</i> i Nyborg	»	8	»	»	27 »
»	<i>Blomquist</i>	»	5	»	»	28 »
»	<i>Öhman</i>	»	7	»	»	28 »
»	<i>Olsson</i> i Rödningberg	»	6	»	»	27 »
»	<i>Olsson</i> i Kalmar	»	8	»	»	27 »
»	<i>Magnusson</i> i Kalmar	»	6	»	»	27 »
»	<i>Henrikson</i>	»	4	»	»	28 »

herr <i>Carlström</i>	under 7 dagar fr. o. m. den 29 febr.,
» <i>Bäcklund</i>	» 3 » » » 26 »
» <i>Weijne</i>	» 3 » » » 29 » och
» <i>Lindgren</i>	» 3 » » » 27 » .

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 10.31 e. m.

In fidem
Per Cronvall.

Tisdagen den 28 februari.

Kl. 3.30 e. m.

Förhandlingarna leddes vid detta sammanträde av herr förste vice talmannen.

§ 1.

Justerades protokollet för den 22 innevarande februari.

§ 2.

Föredrogos var för sig och hänvisades till bankoutsrottet Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande propositioner:

nr 109, angående vissa pensioner från allmänna indragningsstaten; och

nr 110, angående vissa pensioner och understöd från allmänna indragningsstaten.

§ 3.

Vidare föredrogos, men blevo ånyo bordlagda konstitutionsutskottets utlåtande nr 1, statsutskottets utlåtanden nr 4 och 24, bankoutsrottets utlåtanden nr 16—19 samt första lagutskottets utlåtanden nr 13 och 14.

§ 4.

Herr statsrådet *Thyrén* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 113, med förslag till lag om ändring i vissa delar av sjölagen, m. m.; och

nr 115, med förslag till ändrad lydelse av § 50 riksdagsordningen.

Dessa propositioner bordlades.

§ 5.

Ordet lämnades härefter på begäran till herr **Leffler**, som yttrade: Herr *Interpellation*. förste vice talman! Från köpmanna- och hantverkarekretsar ha sedan länge framförts önskemål om revision av 1864 års näringsfrihetsförordning. Vad som därvid främst eftersträfvats är en sådan ändring i bestämmelserna, att rätten att idka handel och hantverk göres beroende av att vederbörande upp-

Interpellation. fyller vissa primära villkor i fråga om yrkes- och bokföringskunskap, viss praktik inom yrket samt disponibelt kapital. Men även andra bristfälligheter i den nuvarande näringslagstiftningen ha påvisats, exempelvis de otillfredsställande bestämmelserna om gårdfarihandel och realisation samt avsaknaden av en genomförd lagstiftning mot illojal konkurrens etc. I sammanhang härmed har även den frågan varit föremål för uppmärksamhet, huruvida gällande bestämmelser om hyresvärds förmånsrätt i konkurs kan anses medverka till uppkomsten av överflöd på butikslägenheter runt om i landet.

(Forts.)

Rörande dessa och andra hithörande frågor ha upprepade framställningar avlåtit till Kungl. Maj:t med hemställan om att åtgärder skulle vidtagas för att råda bot på missförhållandena i fråga. Det kan i samband därmed vara av intresse framhålla, att åtgärder för åstadkommande av en så att säga »kvalificerad näringsfrihet» äro under omprövning jämväl i våra grannländer Norge, Danmark och Finland.

Med hänsyn till de nu angivna spörsmålen väsentliga betydelse för hantverket och minuthandeln var det naturligen med stor tillfredsställelse, som landets köpmän och hantverkare i början av år 1921 mottogo meddelandet, att regeringen igångsatt utredning i och för revision av den föråldrade näringsfrihetsförordningen. Emellertid måste med beklagande konstateras, att inga som helst resultat ännu efter sju års förlopp framkommit av detta utredningsarbete. För närvarande lär arbetet omhänderhavas av Kommerskollegium, men några upplysningar om dess läge lämnas icke i årets berättelse om vad sig i rikets styrelse tilldragit. I en nyårshälsning till landets köpmän i Sveriges Köpmannaförbunds tidning har emellertid herr statsrådet och chefen för handelsdepartementet nyligen erinrat om den pågående utredningen och understrukt behovet av en revision av gällande näringslagstiftning.

Under de år, utredningsarbetet pågått, har behovet av åtgärder till avhjälpande av missförhållandena inom handeln och hantverket alls icke försvagats. Tvärtom hava de osunda företeelser inom dessa näringsgrenar, vilka äga sin grund i lagstiftningens bristfälligheter, alltmera tilltagit i mån som konkurrensen vunnit ökad skärpa. Den utlovade revideringen av näringsfrihetsförordningen och en effektiv lagstiftning mot illojal konkurrens emotses därför med största otålighet av landets köpmän och hantverkare.

På grund av det anförda hemställes om kammarens medgivande att till herr statsrådet och chefen för handelsdepartementet få rikta följande frågor:

1. Delar herr statsrådet den uppfattningen, att näringslagstiftningen i sin nuvarande utformning måste anses vara i vissa avseenden föråldrad och sålunda i behov av en snar revision?

2. Har herr statsrådet i så fall för avsikt att, för den händelse så befinnes påkallat, komplettera direktiven för nu pågående utredning i den riktning jag här berört, samt att i lämplig form söka påskynda frågans behandling?

Ifrågavarande anhållan bordlades.

§ 6.

Avgåvos följande motioner, nämligen av:

herr *Nylander*, nr 431, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 50, angående anslag till utrikesförvaltningen:

herr *Engberg*, nr 432, i anledning av samma proposition: samt

herrar *Gardell* i Gans och *Gardell* i Stenstu, nr 433, om avslag å Kungl. Maj:ts proposition, nr 77, med förslag till lag angående handel med utsädesvaror.

Nämnda motioner bordlades.

§ 7.

Herr förste vice talmannen gav härpå ordet till herr **Wiklund**, som anförde: Herr förste vice talman! Jag tillåter mig hemställa, att kammaren måtte besluta, att statsutskottets utlåtande, nr 4, angående regleringen för budgetåret 1928—1929 av utgifterna under riksstatens fjärde huvudtitel, innefattande anslagen till försvarsdepartementet, skall å föredragningslistan för morgondagens plenum uppföras sist bland två gånger bordlagda ärenden.

Denna hemställan bifölls.

§ 8.

Anmälades och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen:

från statsutskottet, nr 42, angående regleringen för budgetåret 1928—1929 av utgifterna för kapitalökning i avseende å post- och telegrafverken samt statens järnvägar och statens vattenfallsverk; samt

från bankoutskottet, nr 11 A, angående regleringen för budgetåret 1928—1929 av utgifterna under riksstatens elfte huvudtitel, innefattande anslagen till pensions- och indragningsstaterna.

§ 9.

Justerades ett protokollsutdrag.

§ 10.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr <i>Englund</i>	under 10 dagar fr. o. m. den 28 febr. och
» <i>Kristensson</i> i Göteborg	» 2 » » » 29 » .

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 3.46 e. m.

In fidem
Per Cronvall.